

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

КРАВЧЕНКО ОКСАНА МИХАЙЛІВНА

УДК 338.24:338.439.003.13(043.3/.5)

РЕГУЛЯТОРНІ МЕХАНІЗМИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ
РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник
Соколи Іван Іванович,
д.е.н., доцент

Одеса – 2015

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА	12
1.1 Формування понятійного апарату та класифікації діяльності у сфері ресторанного господарства України	12
1.2 Соціально-економічна ефективність ресторанного господарства на різних ієрархічних рівнях економічної системи	30
1.3 Механізми державного регулювання у ресторанному господарстві	45
Висновки до розділу 1	63
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	66
2.1 Макроекономічні тенденції розвитку ресторанного господарства України	66
2.2 Оцінка соціально-економічної ефективності ресторанного господарства України	92
2.3 Фактори впливу на ефективність ресторанного господарства України	110
Висновки до розділу 2	138
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У РЕСТОРАННОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ ТА РЕГУЛЯТОРНІ МЕХАНІЗМИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ	142
3.1 Інформаційно-аналітична складова регуляторної діяльності у забезпеченні макроекономічної ефективності ресторанного	

господарства	142
3.2 Удосконалення системи оподаткування як механізму підвищення ефективності діяльності ресторанного господарства України	161
3.3 Використання кластерних ініціатив в системі програмного регулювання підтримки та розвитку ресторанного господарства країни	180
Висновки до розділу 3	190
ВИСНОВКИ	194
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	198
ДОДАТКИ	225

ВСТУП

Актуальність теми. Перманентна економічна криза у ресторанному господарстві України, що проявляється в збитковій діяльності і зниженні показників забезпеченості населення послугами харчування і дозвілля, кількості найнятих працівників та величини надходжень до бюджету свідчить про необхідність визначення макроекономічних факторів неефективної діяльності та удосконалення регуляторних механізмів підвищення соціально-економічної ефективності ресторанного господарства на макро- і мезо- рівнях.

Питання ефективності ресторанного господарства вивчаються багатьма сучасними науковцями. Найбільш відомі з них О. Аветисова, В. Антонова, О. Борисова, А. Мазаракі, М. Науменко, Г. П'ятницька, І. Скавронська, С. Ткачова, Т. Шталь, Л. Іванова, О. Музика, О. Яшина, П. Круш, С. Тульчинська, а державне регулювання у ресторанному господарстві України було предметом розгляду в працях В. Антонової і Г. П'ятницької. Механізми державного регулювання у господарській і підприємницькій діяльності широко досліджують Б. Буркинський, А. Бутенко, О. Глущенко, О. Балабенко, В. Захарченко, І. Колупаєва, П. Курмаєв, С. Кулік, В. Лисюк, В. Ляшенко, М. Погрібняк, І. Соколи, С. Філіппова, С. Харічков, Ю. Швець, Н. Шлафман. Проте регуляторні механізми забезпечення ефективності ресторанного господарства на різних ієрархічних рівнях, питання інформаційно-аналітичного забезпечення регуляторної діяльності, використання податкових механізмів для підвищення ефективності ресторанного господарства, а також роль державних ініціатив кластеризації у ресторанному господарстві країни залишаються розглянутими недостатньо і потребують доопрацювання.

Актуальність та недостатня вивченість означених питань зумовили вибір теми дисертації, мету і завдання, сформувавши її теоретичну і методичну основу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до планів наукових досліджень Одеського національного політехнічного університету МОН України у межах теми «Кластерна форма організації та розвитку територіально-виробничих комплексів» (№ ДР 0112U000566, 2012-2014 рр.), де автором розроблено модель використання кластерів ресторанного господарства в структурі туристичного та харчового кластерів.

Тема відповідає напряму досліджень Одеського національного політехнічного університету, що входить до переліку пріоритетних тематичних напрямків ВНЗ та наукових установ, затверджених наказом МОН України № 535 від 07.06.2011 р. (п. 4.1.11 додатку до наказу). Дисертант приймала участь у НДР як співвиконавець (довідка 2818/71-06 від 09.11.2015 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка та обґрунтування теоретичних положень та методичних підходів і рекомендацій щодо вдосконалення регуляторних механізмів у забезпеченні ефективності ресторанного господарства України.

Відповідно до мети дослідження поставлено та вирішено наступні завдання:

- удосконалити понятійно-термінологічний апарат та класифікацію типів закладів ресторанного господарства;
- обґрунтувати теоретичні підходи щодо формування і оцінювання соціально-економічної ефективності ресторанного господарства на різних ієрархічних рівнях економічної системи;
- визначити структуру та складові системи механізмів прямого і непрямого регулювання у сфері ресторанного господарства;

- проаналізувати стан і визначити тенденції розвитку, фактори впливу, структурні зміни та макроекономічні проблеми забезпечення ефективності ресторанного господарства України;
- удосконалити систему показників макроекономічної ефективності ресторанного господарства;
- удосконалити методичні засади інформаційного забезпечення регуляторної функції держави у ресторанному господарстві як діяльності із забезпечення стравами та напоями;
- обґрунтувати зміни у системі оподаткування ресторанного господарства з метою збільшення податкових надходжень, сприяння детінізації діяльності бізнесу, забезпечення соціального захисту найнятих працівників;
- розробити напрямки розвитку концепції державних ініціатив кластеризації ресторанного господарства як механізму програмного регулювання ефективності ресторанного господарства.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення макроекономічної ефективності ресторанного господарства у сфері послуг національної економіки України.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні і практичні положення та підходи до формування та функціонування регуляторних механізмів у забезпеченні ефективності ресторанного господарства.

Методи дослідження. Теоретичною і методичною основою дослідження є системний підхід, економічні закономірності, положення економічної теорії, загальні положення управління ефективністю, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань управління ефективністю в ресторанному господарстві та в державному управлінні національною економікою.

Для вирішення поставлених задач використано такі методи: метод наукової абстракції та логічного аналізу, методи індукції і дедукції – у теоретичних дослідженнях трансформації класифікаційних ознак у

ресторанному господарстві; системного та логічного підходу для розробки показників ефективності ресторанного господарства – на різних ієрархічних рівнях; системний метод і метод аналогії – для розробки механізмів державного регулювання у ресторанному господарстві; системний підхід – при розробленні програми кластеризації ресторанного господарства і суміжних з ним видів економічної діяльності; логіко-аналітичний метод – при розробленні рекомендацій щодо удосконалення системи оподаткування в ресторанному господарстві; статистичні методи угруповання середніх величин, динамічних рядів, індексний метод, графічний метод – з метою кількісного визначення тенденцій розвитку ресторанного господарства і показників його ефективності; факторний кореляційний метод – для визначення факторів впливу на ефективність діяльності ресторанного господарства; інструменти Microsoft Excel – для статистичного аналізу і графічного зображення трендів.

Нормативно-правову базу дисертації склали закони України, постанови Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України, нормативні документи відомчої підпорядкованості. Інформаційною базою дослідження є статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Одеській області, статистичні та аналітичні дані, опубліковані на сайтах інших країн світу, науково-методичні публікації, матеріали монографій, підручників, статей і тез вітчизняних і зарубіжних учених, дані мережі Інтернет, матеріали емпіричних досліджень і спостережень автора, власні аналітичні розрахунки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розвитку і обґрунтуванні теоретичних і методичних положень та рекомендацій щодо удосконалення регуляторних механізмів у забезпеченні ефективності ресторанного господарства на всіх ієрархічних рівнях державного регулювання.

Найсуттєвіші результати дослідження, які мають наукову новизну, такі:
удосконалено:

– понятійно-термінологічний апарат та класифікацію типів закладів ресторанного господарства шляхом встановлення та обґрунтування ідентичності термінів «Ресторанне господарство» і «Діяльність із забезпечення стравами та напоями», перегрупування та розширення переліку типів закладів ресторанного господарства з їх розподілом на три основні групи: «Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування», «Постачання готових страв», «Обслуговування напоями»;

– теоретичні засади: а) формування соціально-економічної ефективності ресторанного господарства, що на відміну від існуючих, враховують особливості та взаємозв'язки процесів формування ефективності на різних ієрархічних рівнях застосування регуляторних механізмів, дозволяючи розробляти механізми її забезпечення; б) оцінювання ефективності ресторанного господарства шляхом визначення критеріїв макроекономічної ефективності, побудови системи показників економічної і соціальної ефективності на різних ієрархічних рівнях, що надає можливість здійснення комплексного аналізу для вибору важелів регулювання;

– систему показників макроекономічної ефективності ресторанного господарства, в якій, на відміну від існуючих, відокремлено показники ресурсної та цільової ефективності, визначено взаємозв'язок між ними, запропоновано використання макроекономічних показників середньомісячної і середньодобової ефективності для оцінки достовірності статистичної інформації і моніторингу результативності регуляторних механізмів;

– методичні засади інформаційного забезпечення регуляторної функції держави у ресторанному господарстві як діяльності із забезпечення стравами та напоями, що на відміну від існуючих, відокремлюють зі складу показників «Тимчасове розміщення й організація харчування» показники «Діяльності із забезпечення стравами та напоями» з деталізацією за трьома основними групами; поновлюють збір й оприлюднення показників товарообороту, кількості закладів і посадкових місць у закладах, в тому числі

на підприємствах інших видів діяльності та з урахуванням закладів фізичних осіб підприємців;

– систему оподаткування в ресторанному господарстві, в якій, на противагу існуючій системі, замість оподаткування прибутку підприємств та використання спрощеної системи оподаткування, запропоновано використовувати з метою детінізації діяльності, підвищення величини податкових зборів, забезпечення соціального захисту найнятих працівників як базу оподаткування кількість посадкових місць і (або) обсяг виробничої площі закладів ресторанного господарства;

– структуру механізмів прямого і непрямого державного і недержавного регулювання у ресторанному господарстві, яка відрізняється вибором дієвих механізмів з точки зору впливу на ефективність ресторанного господарства, що дозволяє оцінювати існуючу систему регуляторних механізмів і розробляти напрями їх удосконалювання;

дістало подальшого розвитку:

– механізм програмного регулювання ефективності ресторанного господарства державних ініціатив кластеризації та підвищення макроекономічної ефективності ресторанного господарства, які доповнено рекомендаціями стосовно формування системи відносин основних учасників ядра кластеру ресторанного господарства в структурі харчового кластеру, що розширить ринки збуту та можливості фінансування виробництва нових продуктів агропромислового комплексу;

– характеристика стану, тенденцій розвитку, факторів впливу, структурних змін та макроекономічні проблеми забезпечення ефективності ресторанного господарства України, які доповнено висновками щодо: а) наявності тенденцій збереження та поглиблення кризового становища у ресторанному господарстві України; б) пріоритетності фактору платоспроможності населення над рівнем забезпеченості закладами ресторанного господарства; в) структурних змін, які характеризуються зниженням питомої ваги соціально-значимих закладів: їдалень та кафе на

користь збільшення кількості високовартісних ресторанів; г) недосконалості системи оподаткування, відсутності механізмів програмного регулювання, низький рівень інформаційно-аналітичного забезпечення.

Практичне значення одержаних результатів щодо удосконалення регуляторної діяльності у забезпеченні ефективності ресторанного господарства полягає в тому, що розроблені в дисертації рекомендації прийнято до впровадження технічним комітетом стандартизації ТК-118 «Послуги торгівлі, ресторанного господарства, туристичні і виставкові» (довідка від 26.11.2015 р.), Державною службою статистики України (довідка № 14.4-06/673-15 від 26.10.2015 р.), Головним управлінням статистики в Одеській області (довідка № 01-04/10 від 26.10.2015 р.), Управлінням агропромислового комплексу Роздільнянської районної державної адміністрації Одеської області (довідка № 290/А від 14.09.2015 р.).

Результати дисертаційної роботи впроваджено в навчальні курси: «Статистика», «Адміністративний менеджмент», «Публічне адміністрування», «Державне та регіональне управління», «Управління підприємницькою діяльністю», «Податкова система» Одеського національного політехнічного університету (довідка № 2819/71-06 від 09.11.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до використання регуляторних механізмів у забезпеченні ефективності ресторанного господарства України. Всі наукові результати, викладені в дисертації, одержано автором особисто. З наукових публікацій, виданих в співавторстві, у роботі використані лише ті положення, що складають його індивідуальний внесок, який зазначений в авторефераті у переліку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційної роботи доповідалися на всеукраїнських та міжнародних конференціях: «Проблеми ринку і розвитку регіонів України в 21 сторіччі»,

(м. Одеса, 2012 р.); «Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту», (м. Одеса, 2012 р.); «Стратегія економічного розвитку харчової промисловості та забезпечення продовольчої безпеки країни» (м. Одеса, 2012 р.), «Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми, перспективи» (м. Житомир, 2013 р.); «Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту» (Одеса, 2013 р.), «Проблеми ринку та розвитку регіонів України в 21 столітті» (м. Одеса, 2013 р.), «Економіка: реалії часу і перспективи» (м. Одеса, 2014 р.), «Стратегічні перспективи туристичної та готельно-ресторанної індустрії в Україні: теорія, практика та інновації розвитку» (м. Умань, 2014 р.), «Модернізація національної економіки: зміни в умовах кризи» (м. Херсон, 2015 р.), «Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту» (м. Одеса, 2015 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 21 наукову працю, з них: 1 колективна монографія; 6 статей – у фахових виданнях України, у тому числі 3 – у виданнях, що включено у міжнародні наукометричні бази; 2 статті – у зарубіжних виданнях; 12 – тез доповідей у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 26,52 д.а., з яких 6,17 д.а. належать особисто автору.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів і висновків, списку використаних джерел з 214 найменувань на 27 сторінках, 10 додатків на 41 сторінках. Повний обсяг дисертації – 265 сторінок, з них 192 сторінки основного тексту. Дисертація містить 22 рисунка, з яких 2 займають повні сторінки, 35 таблиць, з яких 3 займають повні сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА КРАЇНИ

1.1 Формування понятійного апарату та класифікації діяльності у сфері ресторанного господарства України

Ресторанне господарство, або діяльність з забезпечення стравами та напоями в ринкових умовах господарювання є динамічним широко розповсюдженим видом економічної діяльності, що безупинно збільшується в кількості суб'єктів господарювання та якості видів і проявів організації діяльності. Глобалізаційні процеси інтеграції економік усіх країн між собою вимагають адаптації і прийняття термінологічної ідентичності, що робить актуальним дослідження процесів трансформації класифікаційних ознак та понятійного апарату, і в тому числі створює потребу в гармонізації вітчизняного законодавства та документації, стандартів статистичної звітності до міжнародних норм. Уточнення термінологічної бази, приведення до рівня міжнародних стандартів класифікаційних ознак суб'єктів ресторанного господарства надасть можливість здійснення коректного статистичного обліку всіх існуючих видів закладів ресторанного господарства, отримання достовірної інформації для стратегічного розвитку цього виду діяльності та окремих суб'єктів господарювання, впровадження сучасних форм і методів ведення бізнесу.

На сьогодні досі існує дискусія щодо визначення основних термінів та понять у сфері діяльності ресторанного господарства. Різні вчені [1–8] досліджують такі теоретичні поняття, як «ресторанне господарство», «ресторанний бізнес», «ресторанна справа», «громадське харчування», аналізують та удосконалюють існуючі класифікації суб'єктів ресторанного

господарства та ін. Процес удосконалення є перманентним, безупинним, потребує постійного моніторингу, врахування нових тенденцій як законодавчого, так і економічного характеру.

Плутанина з визначенням термінів у ресторанному господарстві пов'язана насамперед зі змінами у законодавстві. Так, згідно наказу Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 29 жовтня 2003 р. № 185, з 1 січня 2003 р. словосполучення «громадське харчування» змінено на «ресторанне господарство». Отже, маємо підставу стверджувати, що поняття «громадське харчування» та «ресторанне господарство» є тотожними та взаємозамінними, а з 2003 р. більш коректним було використання терміну «ресторанне господарство».

Згідно ДСТУ 3862-99 «Ресторанне господарство. Терміни та визначення» [9], «Ресторанне господарство» (далі РГ) – це вид економічної діяльності суб'єктів господарської діяльності щодо надавання послуг відносно задоволення потреб споживачів у харчуванні з організуванням дозвілля або без нього. Суб'єкти господарської діяльності здійснюють діяльність у ресторанному господарстві через заклади РГ.

Попре чітке визначення поняття ресторанного господарства в наведеному документі, виникають суперечності. Це пов'язано з тим, що згідно іншого документу – ДК 009:2010 «Класифікація видів економічної діяльності» (далі КВЕД ДК 009:2010) [10], що є чинним з 01.01.2012 р., назву виду економічної діяльності «Ресторанне господарство» змінено на «Діяльність із забезпечення стравами та напоями». Ці зміни не знайшли відображення в діючому ДСТУ 3862-99 «Ресторанне господарство. Терміни та визначення», тому на сьогодні нема єдиного, законодавчо затвердженого визначення поняття «Діяльність із забезпечення стравами та напоями». Таким чином в офіційних документах використовують два взаємозамінні поняття: «Ресторанне господарство» та «Діяльність із забезпечення стравами та напоями», що є наслідком правил використання КВЕД. Адже, КВЕД – це статистичний інструмент для впорядкування економічної інформації. Будь-

яке використання КВЕД не для статистичних потреб (адміністративних або нормативних) здійснюють самі користувачі за власними правилами, відповідаючи за це та належно пояснюючи таке використання [10]. На нашу думку, така «м'яка» політика щодо використання КВЕД спричиняє плутанину через відсутність уніфікованих понять, обов'язкових до застосування одночасно як у статистичному обліку, так і у нормативно-правовому забезпеченні. Навіть у Статистичному щорічнику за 2013 р. [11] зустрічаються угруповання інформації щодо діяльності ресторанного господарства у складі виду економічної діяльності «Тимчасове розміщення і організація харчування» [11, сс. 30, 32, 54, 56, 58, 60, 249, 276, 282, 287, 333]; та окремо – під назвами «Ресторанне господарство» [11, сс. 253, 259, 273] і «Діяльність із забезпечення стравами та напоями» [11, с. 269]. Це ускладнює облік, оскільки виникає питання сумісності наведених даних.

Постає потреба гармонізації діючих стандартів ДСТУ 3862-99 «Ресторанне господарство. Терміни та визначення» [9], та ДСТУ 4281:2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація» [12], для приведення їх у відповідність до діючого КВЕД ДК 009:2010 [10], шляхом зміни поняття «Ресторанне господарство» на «Діяльність із забезпечення стравами та напоями».

Згідно КВЕД ДК 009:2010 Діяльність із забезпечення стравами та напоями включає діяльність з обслуговування їжею та напоями за умов, що їжу та напої споживають на місці у традиційних ресторанах, ресторанах самообслуговування або швидкого обслуговування, що працюють як постійно, так і тимчасово, з наданням місць для сидіння або без їх надання. При класифікуванні одиниць вирішальним фактором є те, що пропонується їжа, придатна для негайного споживання на місці, а не тип закладу, що її пропонує [12].

Таким чином, можемо визначити, що «Діяльність із забезпечення стравами та напоями» – це вид економічної діяльності суб'єктів господарської діяльності щодо надавання послуг відносно задоволення

потреб споживачів у харчуванні, через пропозицію їжі придатної для негайного споживання на місці, з організуванням дозвілля або без нього.

На цей час використовуються обидва терміни: «Ресторанне господарство» та «Діяльність із забезпечення стравами та напоями», що мають ідентичне значення. Термін «Ресторанне господарство» має ширше використання в законотворчій та науковій практиці, в той час як термін «Діяльність із забезпечення стравами та напоями» все ширше використовується у статистичному обліку.

Також, необхідно відокремлювати поняття ресторанний бізнес від поняття ресторанне господарство.

Деякі дослідники стверджують, що поняття «ресторанне господарство», «ресторанний бізнес» принципово відрізняються від поняття «громадське харчування» [3; 4]. Основною відмінністю між ними автори визначають те, що підприємства ресторанного бізнесу і ресторанного господарства діють з метою отримання прибутку, а підприємства громадського харчування – без цієї мети та виконують соціальну функцію. За результатами свого дисертаційного дослідження, Смірнова Н.В. (див. додаток Н.1) визначає, що діяльність перших організована для отримання прибутку – комерційна сфера, а других – з метою надання послуг масового харчування за місцем навчання, лікування, роботи і т. ін. – некомерційна сфера [4]. Проте, інші вчені вважають, що насправді, діяльність у сфері ресторанного господарства передбачає функціонування підприємств як з метою отримання прибутку, так і без цієї мети [1, с. 146], а завданням громадського харчування, або ресторанного бізнесу є обслуговування різного контингенту споживачів та надання їм послуг [6].

Вчені трактують бізнес як діяльність, спрямовану на отримання прибутку шляхом створення та реалізації певної продукції або послуг. Прибуток визначається першочерговим стимулом діяльності [2, с. 347]. Досліджуючи поняття бізнес, Столяренко О.М. виявив різні формулювання і терміни, та визначив, що всі вони мають спільні ознаки [1; 147]:

- бізнес – це економічна діяльність;
- бізнес не повинен суперечити чинному законодавству;
- метою бізнесу є отримання прибутку.

Заклади ресторанного господарства поділяються на заклади комерційного типу, та заклади не комерційного типу. Погоджуємось, що лише підприємства комерційного типу слід віднести до ресторанного бізнесу, оскільки їх основною метою діяльності є отримання прибутку [1, с. 146].

За визначенням В. Антонової, ресторанний бізнес – це вид економічної діяльності з виконання соціального замовлення у вигляді послуг з найбільш повного задоволення потреб харчування різних соціальних груп населення з метою реалізації місії підприємства щодо стійкого розвитку в матеріальній і нематеріальній формі, регулювання грошових потоків, фінансового забезпечення, у відтворенні робочої сили на основі узгодження інтересів усіх ринкових суб'єктів [7, с. 598]. На нашу думку, яка збігається з думкою С. Ткачової, таке визначення містить забагато елементів, що ускладнює його подальше використання в науковому та практичному обігу, та є не досить прозорим. В свою чергу С. Ткачова визначила ресторанний бізнес, як інтегровану сферу підприємницької та комерційної діяльності суб'єктів господарювання загальнодоступної мережі ресторанного господарства, спрямовану на задоволення базових і соціально-культурних потреб споживачів та отримання прибутку шляхом виробництва, реалізації та організації споживання ресторанного продукту [2, с. 350]. Вважаємо, що це визначення достатньо ємне, але занадто ускладнене, що робить його складним для розуміння у відриві від контексту наукової праці автора, та непрозорим для використання, як самостійного визначення.

Виходячи з вище сказаного, нами уточнено поняття ресторанний бізнес. Ресторанний бізнес – це різновид комерційної діяльності в сфері ресторанного господарства, що спрямований на отримання прибутку шляхом надавання послуг відносно задоволення потреб споживачів у харчуванні з організуванням дозвілля або без нього.

Класифікаційні ознаки суб'єктів господарювання у ресторанному господарстві України постійно змінюється, наближаючись до міжнародних стандартів. На сьогодні є потреба визначити доцільність подальшого удосконалення класифікації видів і типів закладів ресторанного господарства.

В процесі порівняльного аналізу вітчизняної та міжнародної класифікацію закладів ресторанного господарства, нами було визначено, що таке заклад РГ, та чим він відрізняється від підприємства РГ. Основні положення, терміни, та класифікація закладів ресторанного господарства наведено у законодавстві [9; 12].

Заклад РГ (далі ЗРГ) – організаційно-структурна одиниця у сфері РГ, яка здійснює виробничо-торговельну діяльність: виробляє і (або) доготовляє, продає і організує споживання продукції власного виробництва і закупних товарів, може організувати дозвілля споживачів [12].

Підприємство РГ – заклад (сукупність закладів), який є самостійним статутним суб'єктом господарювання, має права юридичної особи і здійснює свою діяльність з метою одержання прибутку [9].

Згідно законодавства України заклади РГ розрізняють за типами і класами [9; 12]. Детально класифікація ЗРГ України представлена у ДСТУ 4281:2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація» [12].

До 2004 р. в Україні використовували ГОСТ 30389-95 «Общественное питание. Классификация предприятий» [13], що досі поширений на території деяких країн пострадянського простору. Розглянувши класифікації наведені у ГОСТ 30389-95, ДСТУ 4281:2004, та у міжнародному галузевому класифікаторі видів економічної діяльності (ISIC Rev 3.1 – International Standard Industrial Classification of All Economic Activities), ми дійшли висновку, що класифікація згідно ГОСТ 30389-95 є простішою, а відтак більш прозорою, та лаконічною. Однак, розвиток ринкових відносин, поява нових форм і методів ведення економічної діяльності спричинили необхідність розширення, доповнення, та структурних змін. Так виникла

нова класифікація, що наведена у ДСТУ 4281:2004, та більш наближена до міжнародної класифікації ISIC Rev 3.1. в редакції 2002 року. У ГОСТ 30389-95, окрім надання визначення поняття «тип закладу», в пункті 4 було зазначено, що «Стандартом передбачені наступні типи підприємств громадського харчування: ресторан, бар, кафе, столова, закусошна.» Таке уточнення відсутнє у діючому ДСТУ 4281:2004, що на нашу думку є недоліком, адже класифікації ДСТУ 4281:2004 наведено ряд визначень закладів ресторанного господарства різних типів, але не вказано, що це саме типи закладів ресторанного господарства, а не види, різновиди, і т. ін. Єдине, що чітко вказує на те, що відноситься до типів закладів РГ, це ряд таблиць з вимогами до закладів ресторанного господарства основних типів і класів, наведених у документі. Однак в жодній з цих таблиць не визначено вимог до таких типів закладів громадського харчування, як фабрика-заготівельня, фабрика-кухня, домашня кухня, та ресторан за спеціальним замовленням (catering), хоча такі типи закладів РГ існують в Україні. Про те, що це саме типи закладів ресторанного господарства, опосередковано свідчить аналіз структури самої класифікації.

Отже, класифікація ДСТУ 4281:2004 поділяє підприємств а РГ на типи і класи, та надає їм наступне визначення:

Тип закладу ресторанного господарства – це сукупність загальних характеристик ознак виробничо-торгівельної діяльності закладу РГ [9; 12].

Клас закладу РГ – це сукупність відмінних ознак закладу РГ певного типу, яка характеризує рівень вимог до продукції власного виробництва і закупнних товарів, умов їх споживання, організування обслуговування та дозвілля споживачів. За ступенем комфорту, рівнем обслуговування і обсягом надаваних послуг, ресторани і бари поділяють на три типи: люкс, вищий і перший [9; 12].

Класифікація закладів ресторанного господарства, що наведена у ДСТУ 4281:2004 [12] (див. рис. 1.1), наближена до міжнародної класифікації,

що прописана у Міжнародному стандарті галузевої класифікації видів економічної діяльності ISIC Rev 3.1 [14] в редакції 2002 р.

Рисунок 1.1 – Схематичне зображення класифікації закладів РГ України з доцільною трансформацією

(Джерело: розробка автора за матеріалами [12])

ISIC Rev 3.1 включає класифікацію за типами закладів РГ у складі виду економічної діяльності «Ресторани, бари, столові». Класифікація ЗРГ згідно ДСТУ 4281:2004 базується на комплексі вимог до асортименту продукції та рівня обслуговування і надаваних послуг. У ISIC Rev 3.1 класифікація ресторанного господарства наведена в розділі 552 «Ресторани, бари, столові»

(англ.: Restaurants, bars and canteens), що входить у склад секції 55 «Готелі і ресторани» (англ.: Hotels and Restaurants) [14]. Для того, щоб мати можливість порівняння, нами побудовано схематичне зображення класифікації ЗРГ згідно ISIC Rev 3.1 (див. рис. 1.2).

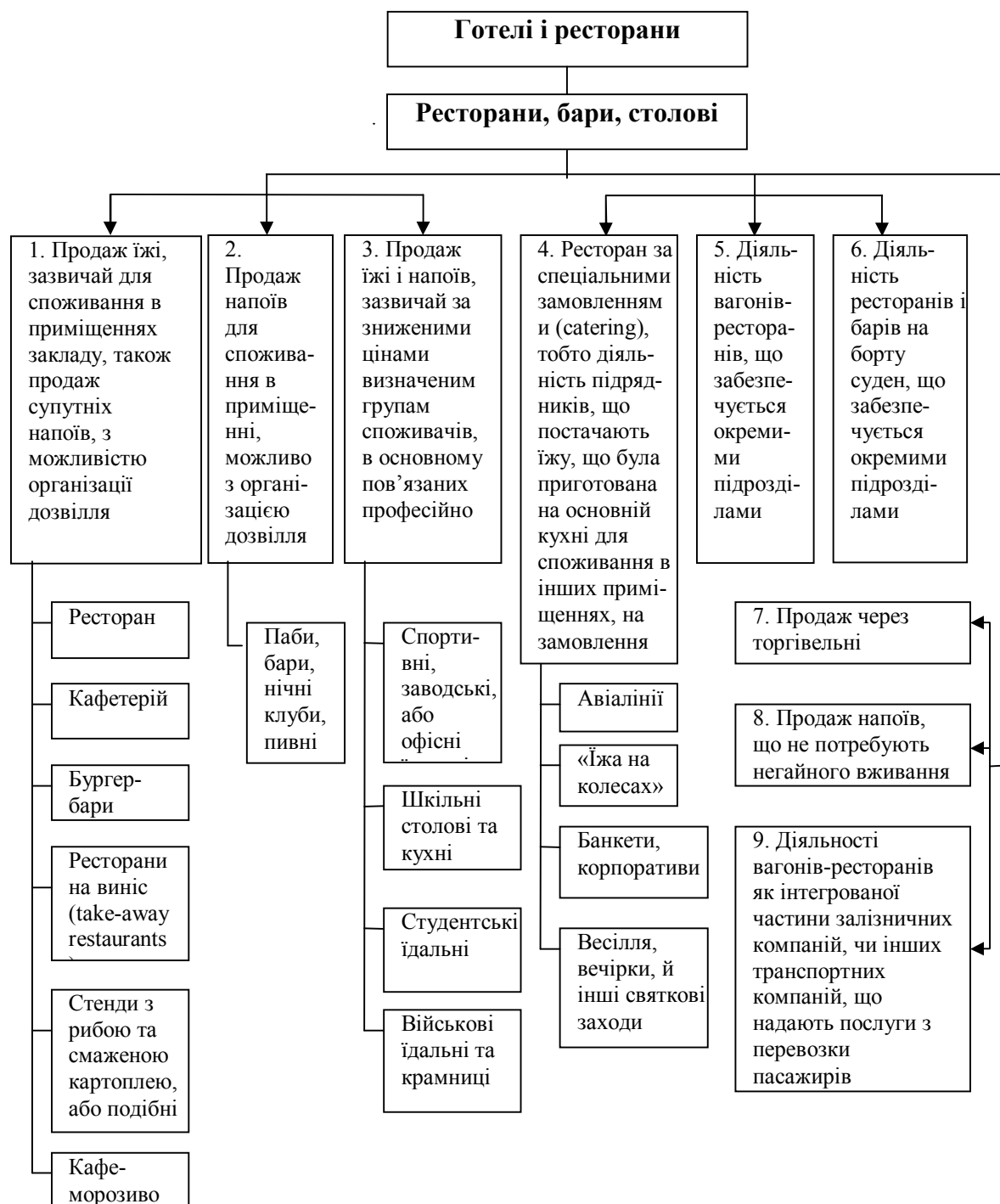

Рисунок. 1.2 – Схематичне зображення класифікації ЗРГ згідно ISIC Rev 3.1, 2002 р.

(Джерело: розробка автора за матеріалами [14])

Помітна схожість у формуванні груп різних типів закладів РГ у ДСТУ 4281:2004 та ISIC Rev 3.1. Перші чотири основні пункти цього групування є ідентичними. Далі, з п'ятого по дев'ятий пункти міжнародної класифікації окремо виділяється діяльність ресторанів і барів, що розташовані на борту суден та залізничних потягів (п. 5, 6 і 9), регламентується продаж готових напоїв (п. 8), та продаж через торгівельні автомати (п. 7). У ДСТУ 4281:2004 таке подрібнення відсутнє, що ми вважаємо цілком логічним.

Як видно з рис. 1.1 та 1.2, вітчизняна структура класифікації згідно ДСТУ 4281:2004 максимально наближена до міжнародної, що наведена в ISIC Rev 3.1, редакції 2002 р., але є дещо простішою. В першій групі класифікації згідно ДСТУ 4281:2004 (див. рис. 1.1) акцент зроблено саме на приготування їжі, це видно з назви групи. Але, не зрозуміло тоді, чому до неї відноситься також і кав'ярня та чайний салон. В другій групі згруповано підприємства, що займаються продажем напоїв і страв до них, що робить акцент саме на продаж напоїв, все інше є супровідним товаром. На нашу думку, було б логічним віднести сюди і такі типи підприємств ресторанного господарства, як кав'ярня та чайний салон. Третя група об'єднує підприємства, що спеціалізуються на продажу їжі і напоїв для споживачів, об'єднаних за професійними ознаками, до них віднесено їдальні та буфети, що на нашу думку є цілком логічним. До четвертої групи увійшли підприємства, що займаються постачанням їжі, приготованої централізовано, для споживання в інших місцях. Структура розглянутої класифікації ISIC Rev 3.1 свідчить про існування трьох формальних груп ЗРГ, що знайшло своє відображення у представленій схемі. В кожного з цих угруповань є спільні риси. До першої групи віднесено ЗРГ, що займаються реалізацією своєї продукції в приміщеннях різного типу. До другої групи було включено такі ЗРГ, що оказують свої послуги дистанційно. До третьої групи увійшли всі ЗРГ, що не увійшли у дві попередні, це торгова діяльність їжею та напоями тривалого зберігання (п. 7, 8), та діяльність вагонів-ресторанів, що забезпечується безпосередньо силами транспортної компанії (п. 9). Треба

відзначити, що діяльність вагонів-ресторанів, що підпадає під пункт п'ятий забезпечується окремими організаціями, на умовах аутсорсингу. Деякі типи закладів РГ, такі як ресторани і бари, згідно ДСТУ 4281:2004, поділяються на три класи: люкс, вищий, перший [12]. З метою систематизації сприйняття типів і класів нами була складена схема (див. рис. 1.3), яка поєднала типи та класи ЗРГ, передбачені діючим законодавством.

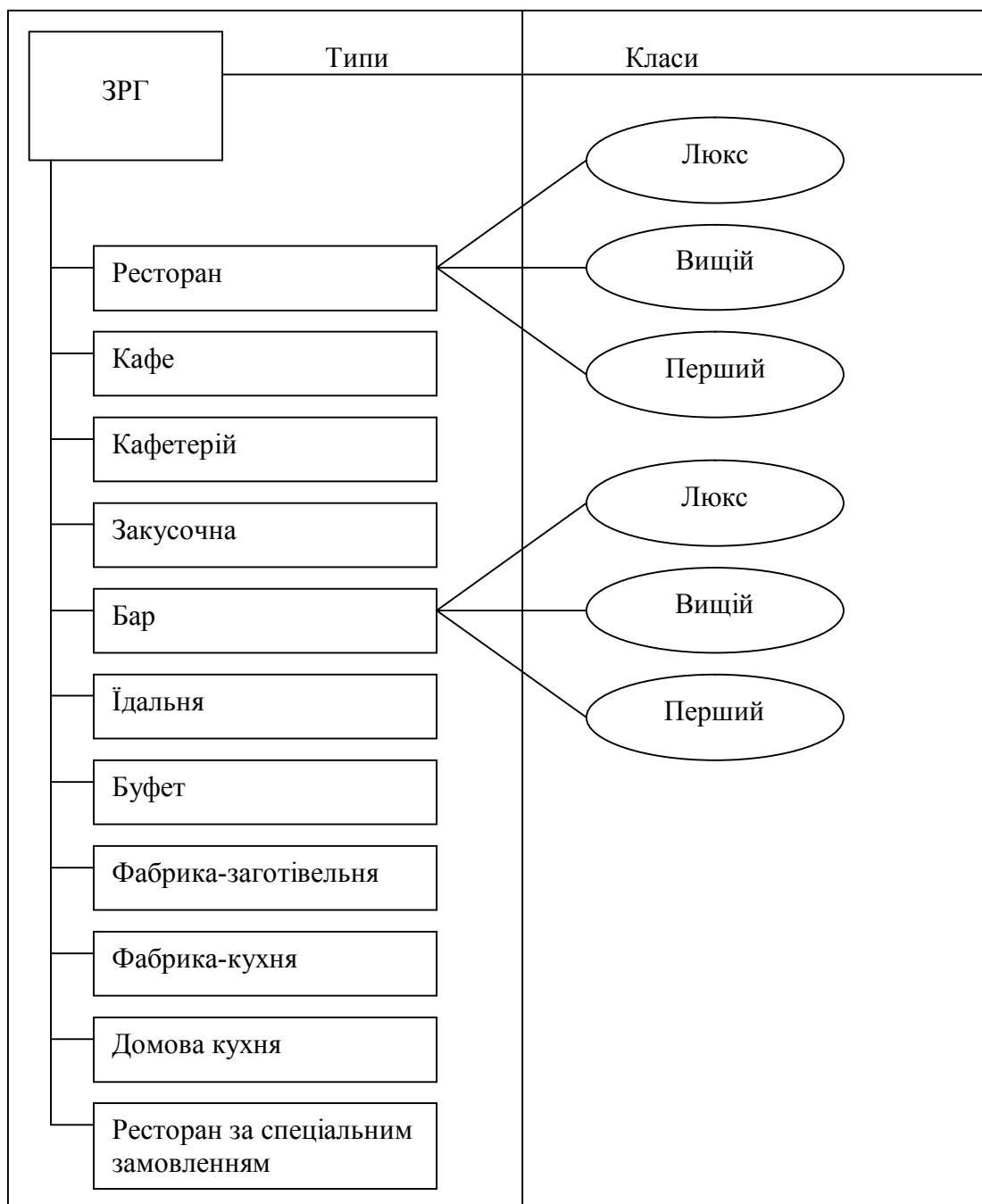

Рисунок 1.3 – Класифікація ЗРГ України за типами і класами

(Джерело: розробка автора за матеріалами [8, 12])

У 2008 р. структура міжнародної класифікації ISIC Rev 3.1 зазнала деяких змін, що призвело до появи нової її редакції – ISIC Rev 4 [15]. Згідно нині діючої ISIC Rev 4, 2008 р., все, що пов'язано з послугами харчування увійшло у секцію I «Розміщення та діяльності з надання послуг харчування» (англ.: Accommodation and food service activities), розділ 56 «Діяльність із забезпечення стравами та напоями» (англ.: Food and beverage service activities).

Згідно тексту міжнародної класифікації ISIC Rev 4 2008 р., розділ 56 «Діяльність з забезпечення стравами та напоями» включає сервіси з надання послуг харчування, та споживання напоїв, що забезпечують повноцінну їжу, чи споживання напоїв для безпосереднього (негайного) вживання, як у традиційному ресторані, так і в ресторані самообслуговування, ресторані на виніс, стаціонарному або пересувному, з або без надання місця сидіння. Особливо акцентується той факт, що страви для негайного споживання це не вид установи, що забезпечує їх.

Ми бачимо, що в новій версії ISIC Rev 4 відійшли від терміну «Ресторани» (англ.: Restaurants), який ми вважаємо тотожним вітчизняному поняттю «Ресторанне господарство», та перейшли на використання терміну «Діяльності з забезпечення стравами та напоями» (англ.: Food service activities). Така сама трансформація відбулась в Україні, при переході від КВЕД ДК 009-96 [16] до КВЕД ДК 009:2010 [10].

Для подальшого аналізу змін, що відбулися у міжнародній класифікації, та порівняння з нині діючими редакціями вітчизняної класифікації, було побудовано схематичне зображення класифікації ЗРГ згідно ISIC Rev 4, редакції 2008 р. (див. рис. 1.4).

У новій редакції класифікації ISIC Rev 4 одразу помітно чіткий розділ на три основні групи ЗРГ. Такий поділ існував і раніше, але був більш розмитим, що видно з структури класифікації.

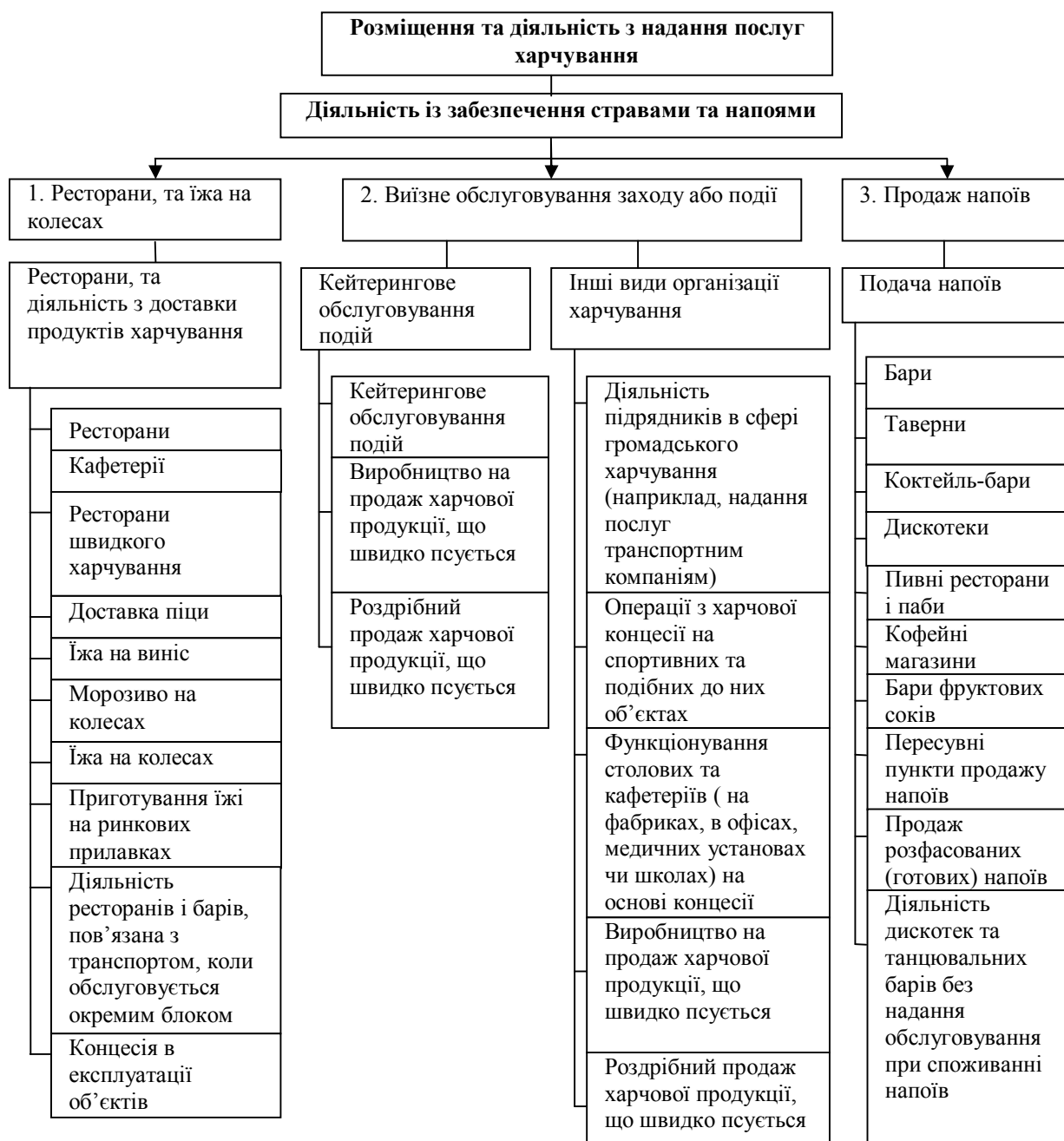

Рисунок 1.4 – Схематичне зображення діючої класифікації ЗРГ згідно ISIC Rev 4, 2008 р.

(Джерело: розробка автора за матеріалами [15])

Як і в міжнародній класифікації ISIC Rev 4 (див. рис. 1.4), класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010 (див. рис. 1.5) передбачає, що «Діяльність із забезпечення стравами та напоями» (розділ 56) входить до складу секції I – «Тимчасове розміщення та діяльність з організації харчування», та поділяється на три групи: «Діяльність ресторанів, надання

послуг мобільного харчування» (група 56.1), «Постачання готових страв» (групам 56.2), «Обслуговування напоями» (група 56.3). В цій частині класифікації ISIC Rev 4 та ДК 009:2010 – ідентичні.

Рисунок 1.5 – Схематичне зображення класифікації ЗРГ згідно

КВЕД ДК 009:2010, чинного від 01.01.2012 р.

(Джерело: розробка автора за даними [10])

Діючий КВЕД ДК 009:2010 [10] гармонізовано на рівні розділів з Міжнародною стандартною галузевою класифікацією всіх видів економічної діяльності (ISIC, Rev. 4 – 2008 [15]) та на рівні класів з Класифікацією видів економічної діяльності ЄС (NACE, Rev. 2 – 2006 [17]).

Порівняння діючої класифікації ЗРГ, що регламентована у ДСТУ 4281:2004 (див. рис. 1.1) з класифікацією, що представлено у діючому КВЕД ДК 009:2010 надало наступні результати. В обох класифікаціях присутні такі три типи угруповань:

- ЗРГ, що спеціалізуються на реалізації готової їжі, та супутніх напоїв, з можливістю організації дозвілля, або без;
- ЗРГ, що спеціалізуються на реалізації напоїв, та супутньої їжі, з можливістю організації дозвілля, або без;
- ЗРГ, що займаються постачанням їжі, приготованої централізовано, для споживання в інших місцях, тобто виїзним обслуговуванням.

У ДСТУ 4281:2004 [12] також окремим блоком виділено усе, що пов'язано з продажем їжі і напоїв для споживачів, об'єднаних за професійними ознаками. У міжнародних класифікаціях ISIC Rev 4 [15], NACE, Rev. 2 [17], та вітчизняній КВЕД ДК 009:2010 [10] функціонування столових та кафетеріїв (на фабриках, в офісах, медичних установах чи школах) входить у групу «Виїзне обслуговування заходу або події» (в міжнародних класифікаціях), або «Постачання готових страв» у вітчизняній. Тобто, згідно класифікацій видів економічної діяльності, послуги з харчування персоналу організацій завжди надаються третіми особами, в той час, у рамках ДСТУ 4281:2004 такі послуги виділені в окрему групу, та можуть бути надані як самим підприємством, так і третьою особою, на засадах харчової концесії.

Проаналізувавши вітчизняні, міжнародні, та Європейські класифікації видів економічної діяльності ми прийшли до висновку, що на цей час вітчизняна КВЕД ДК 009:2010 вже відповідає усім міжнародним стандартам. Однак, залишається питання гармонізації з нею внутрішніх документів, таких

як ДСТУ 3862-99 «Ресторанне господарство. Терміни та визначення» та ДСТУ 4281:2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація». Адже, ці документи покликані надавати більш детальні визначення термінів, та роз'яснення до класифікації закладів РГ, надавати визначення типів закладів РГ, що використовуються в Україні.

Рекомендуємо:

– викласти назви стандартів ДСТУ 3862-99 та ДСТУ 4281:2004 в новій редакції. ДСТУ 3862-99 «Діяльність з забезпечення стравами та напоями. Терміни і визначення», та ДСТУ 4281:2004 «Заклади, що здійснюють діяльність із забезпечення стравами та напоями. Класифікація»;

– замінити термін «Ресторанне господарство» на «Діяльність із забезпечення стравами та напоями», надавши наступне визначення: «Діяльність із забезпечення стравами та напоями» – це вид економічної діяльності суб'єктів господарської діяльності щодо надавання послуг відносно задоволення потреб споживачів у харчуванні, через пропозицію їжі придатної для негайного споживання на місці, з організуванням дозвілля або без нього;

– гармонізувати класифікацію закладів РГ наведену у ДСТУ 4281:2004 відповідно до діючого КВЕД ДК 009:2010.

З метою гармонізації класифікації закладів РГ наведеної у ДСТУ 4281:2004 відповідно до діючого КВЕД ДК 009:2010 пропонуємо перегрупувати усі визначені у ДСТУ 4281:2004 типи закладів РГ. Також, в зв'язку з поширенням нових форм діяльності з забезпечення стравам та напоями пропонуємо включити у класифікацію такі нові типи закладів, як «Ресторан швидкого обслуговування», до складу якого увійдуть кафетерії та закуочні (шинки), «Пересувний пункт з продажу їжі» до складу якого увійдуть вагончики з продажу морозива, пересувні вагончики з продажу їжі, та «Пересувні пункти з продажу напоїв». Кав'ярні та чайні салони, як вже раніше зазначалось ми рекомендуємо перенести з «Кафе» у «Бари», оскільки основною діяльністю таких закладів є продаж напоїв (див. рис. 1.6).

Рисунок 1.6 – Гармонізована до діючого КВЕД ДК 009:2010 класифікація закладів, що здійснюють діяльність з забезпечення стравами та напоями (закладів ресторанного господарства)

(Джерело: розробка автора)

Неможна недооцінювати роль класифікацій в процесі виконання функції державного регулювання. Наявність детальних класифікацій у РГ, що відповідають сучасності, дозволяє підприємцям обирати вид ресторанного бізнесу, а державі дозволяє обліковувати за кількісними показниками діяльність в розрізі типів закладів, і надавати інформацію аналітикам, науковцям і підприємцям.

Починаючи з 2012 р., згідно термінології нового КВЕД ДК 009:2010, для здійснення статистичних спостережень, почався поступовий процес зміни назви «Діяльність готелів і ресторанів» на «Тимчасове розміщення й

організація харчування». На даний час ресторанне господарство в статистичному обліку України обліковується в складі розділу «Тимчасове розміщення й організація харчування» або в угрупованні з іншими видами економічної діяльності, що має свої недоліки.

Найчастіше інформація стосовно ресторанного господарства обліковується консолідовано з готельною справою в групуванні «Тимчасове розміщення й організація харчування». Проте, ресторанна справа, на відміну від готельної, крім послуг організації харчування, має виробничу складову. Тут виникають специфічні виробничі питання нормування оборотних коштів, організації постачання, управління запасами, що відображуються в фінансових звітах. Коли Державна служба статистики України при підготовці розділу «Фінанси і кредит» [18, с. 60] в Статистичному щорічнику України об'єднує баланси готелів і ресторанів в консолідований баланс за видом економічної діяльності «Тимчасове розміщення й організація харчування», втрачається інформативність такого балансу для аналізу як готельної справи, так і ресторанного господарства.

Для відстеження індексів цін і тарифів, вартості основних засобів, введення в дію нових основних засобів, ступеню зносу основних засобів статистичний обліковець при врахуванні цін в ресторанному господарстві знову використовує поєднання закладів РГ з готелями [18, с. 76]. Розвиток підприємництва Державна статистична служба України обліковує за основними структурними показниками діяльності суб'єктів господарювання (кількість об'єктів господарювання, кількість найманих працівників, кількість зайнятих працівників, кількість підприємств за їх розмірами, обсяг реалізованої продукції) за видом економічної діяльності: «Тимчасове розміщення й організація харчування» [18, с. 296–304]. Вважаємо, що при статистичному обліку доцільно виділяти за принципом «в тому числі» діяльність з тимчасового розміщення та діяльність з організації харчування.

При статистичному обліку зайнятості населення за видами економічної діяльності в країні, кількість зайнятого населення в ресторанному

господарстві обліковують разом з зайнятим населенням в торгівлі, ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, в готелях, що створює ще один варіант об'єднання даних [18, с. 344]. В результаті такого укрупнення інформації з кількості зайнятих, в Статистичному щорічнику України 2012 р. в розділі «Підприємництво» отримуємо дані, що на суб'єктах господарювання у тимчасовому розміщенні й організації харчування зайнято 256,9 тис. працівників (це 2,58 % зайнятих працівників України) [18, с. 296]. В розділі «Зайнятість населення» зайняті в торгівлі, ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, діяльності готелів та ресторанів склала 4 млн 894 тис. осіб (це 24 % зайнятого населення України). Та жодна з наведених цифр не дає інформації щодо загальної кількості зайнятих саме у закладах РГ підприємств різних видів економічної діяльності.

На наш погляд укрупнення інформації заважає здійснювати об'єктивний аналіз, що негативно впливає на регулюючу функцію держави. Поєднуючи статистичні дані різних видів діяльності, Держава демонструє відсутність уваги до них.

1.2 Соціально-економічна ефективність ресторанного господарства на різних ієрархічних рівнях економічної системи

Ресторанне господарство є складовою соціально-економічної системи, та частиною соціально-споживчої інфраструктури сфери послуг. Наряду з іншими сферами економічної діяльності, РГ бере участь в процесі створення валового доходу країни, підвищення добробуту громадян, забезпечення їх потреб у харчуванні та відпочинку, тобто виконує соціально-економічну функцію. Соціальна функція РГ полягає у спроможності забезпечення закладами якісного харчування, відпочинку, відновлення сил для

продуктивної праці населення, наданні місць для праці та можливості здійснювати підприємницьку діяльність. Економічна функція РГ виконується через формування частини ВВП держави, наповнення бюджету за рахунок податкових надходжень.

Проблема економічної ефективності займає центральне положення серед питань, що хвилюють економічну науку. Це пов'язано з ростом дефіциту сировинних ресурсів, зростанням конкуренції, глобалізацією бізнесу, збільшенням кількості підприємницьких ризиків.

У рамках дослідження економічної ефективності ресторанного господарства постає питання визначення критеріїв та складових ефективності функціонування ресторанного господарства, як частини національної економіки країни, з'ясування ролі державного регулювання для забезпечення ефективності діяльності ресторанного господарства.

Ресторанне господарство об'єднує підприємства, які одночасно виконують функцію виробництва їжі (харчове виробництво), продажу їжі (торгівлі), організації споживання їжі (організація дозвілля). РГ є складовою соціально-споживацького комплексу соціальної інфраструктури національної економіки країни, призначенням якої у суспільному поділі праці є задоволення потреб населення у соціально-культурних і соціально-споживацьких послугах. Економіка країни – це полісистемне утворення, що має складну структуру, яку можна вивчати з різних позицій, у різних аспектах залежно від критерію, покладеного в основу дослідження її будови. Тому ефективність діяльності країни в цілому залежить від якості функціонування всіх її складових.

Економічна система має досліджуватись на різних її рівнях. У більшості публікацій виділяють мікро-, мезо-, макро-, та мега- рівні [19–35], та в деяких виділяють ще нанорівень (рівень економік фізичних осіб), або рівень людини [20; 23; 36; 37], муніципальний рівень (рівень відносин місцевих економік), та внутрішньовиробничий рівень (рівень взаємозв'язків у конкретній організації, підприємстві, установі) [23].

Економічне середовище формують всі економічні об'єкти, суб'єкти, процеси і явища в їх взаємозв'язках, протиріччях і русі, на всіх рівнях економічної системи. В дисертації розглядається п'ять ієрархічних рівнів процесів формування ефективності економічної системи ресторанного господарства: мега-, макро-, мезо-, мікро-, та нано- рівні, систематизованих автором (див. рис. 1.7).

Мегарівень (мегаекономіка) представлено глобальною, або міжнародною економікою – складною системою взаємопов'язаних економік окремих країн, національних між-, і наднаціональних економічних процесів і явищ, а також інститутів, що їх обслуговують [20]. Цей рівень також називають міждержавним [23].

На нашу думку, міжнародний рівень розвитку ресторанного господарства впливає на розвиток РГ окремих держав через всесвітні глобалізаційні процеси розповсюдження найбільш ефективних систем державного регулювання та підтримки бізнесу, форм і методів організації ресторанного господарства на мезо- та мікро- рівні. Наявність міжнародних стандартів ефективної діяльності РГ диктує вимоги до організації ресторанного бізнесу в Україні з точки зору держави та споживача.

Макрорівень (макроекономіка) – рівень економік окремих країн, з відповідними економічними об'єктами, суб'єктами, процесами, явищами, інститутами, взаємозв'язками, тощо [20]. Його також називають національним рівнем, який характеризує масштаб внутрішньогосподарських взаємовідносин у національній економіці конкретної країни [23].

Ресторанне господарство на макроекономічному рівні представляє собою сукупність суб'єктів господарювання, що оцінюється за показниками кількості закладів, величини товарообігу, податкових перерахувань до бюджету, кількості робочих місць, рівня забезпечення потреб населення в організації харчування і відпочинку. Головна функція держави на макроекономічному рівні – забезпечення умов і важелів ефективного

функціонування окремих видів економічної діяльності та суб'єктів господарювання.

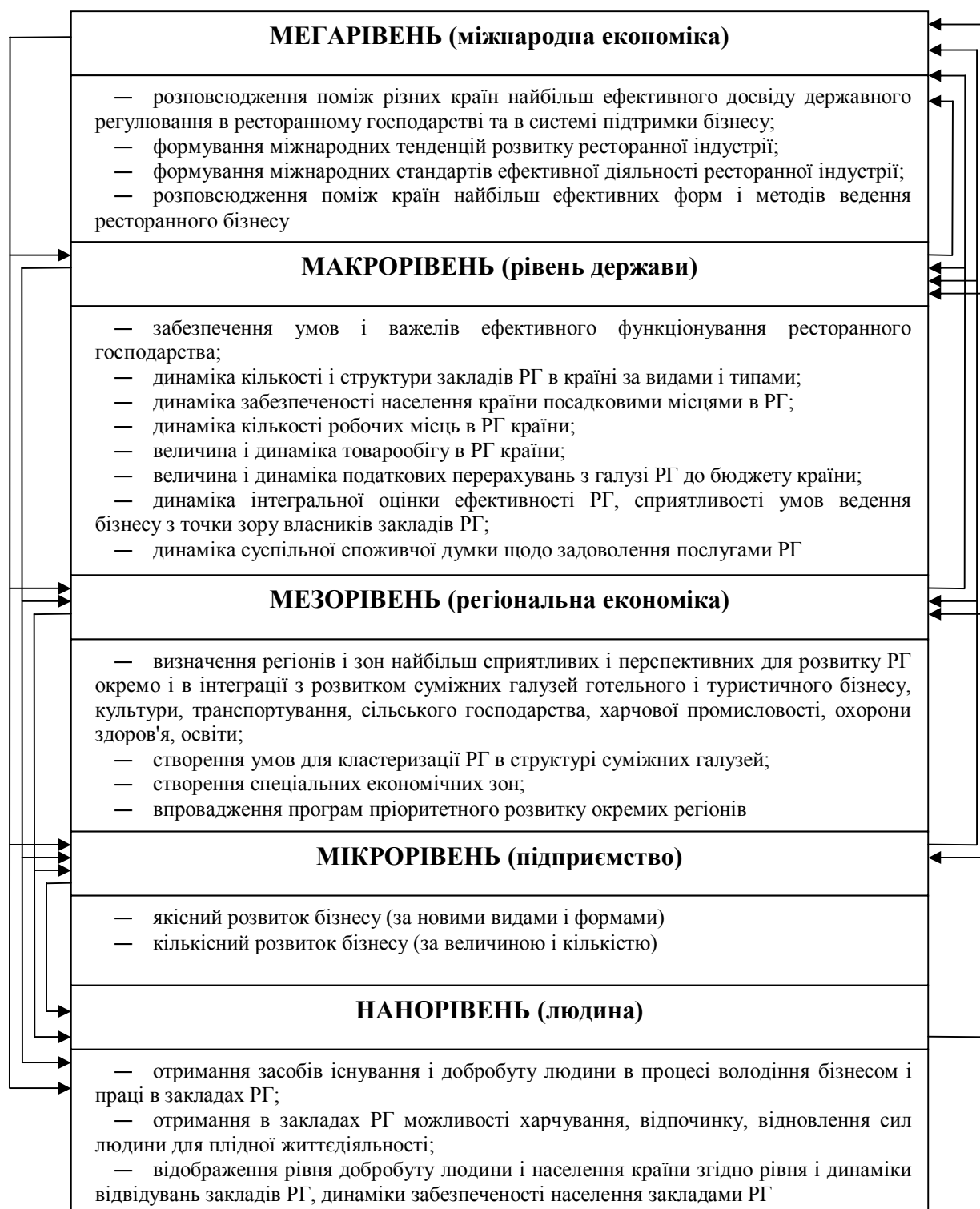

Рисунок 1.7 – Кругообіг процесів формування ефективності економічної системи ресторанного господарства на різних ієрархічних рівнях

(Джерело: розробка автора)

Мезорівень (мезоекономіка) – регіональний рівень, до якого відносять такі утворення як економіка регіону, спеціальних економічних зон, територій пріоритетного розвитку, міжгалузевих виробничих комплексів та взаємозв'язки між ними [20; 23].

В ресторанному господарстві на мезорівні формуються регіональні, галузеві, та міжгалузеві відносини суб'єктів господарювання суміжних видів економічної діяльності, до яких можна віднести тимчасове розміщення (готельна справа), туристичне обслуговування, транспортування, розвиток культури, агропромислового виробництва, іншої інфраструктури.

Мікрорівень (мікроекономіка) – це рівень економіки окремих підприємств, домашніх господарств, а також відповідних ринків [20; 23].

Ефективність ресторанного господарства на мікрорівні відображується динамікою отриманої рентабельності підприємствами РГ, якісним і кількісним розвитком бізнесу. Суб'єкт ресторанного господарства працює ефективно, якщо збільшується віддача від кожної вкладеної в бізнес гривні, якщо рівень рентабельності закладу вищий середнього в цьому виді діяльності, знаходиться на високому рівні та постійно зростає оборотність посадкових місць, підприємство освоює нові види продукції, нові форми організації і обслуговування, створює мережі дочірніх підприємств.

Нанорівень (наноекономіка) – рівень економік фізичних осіб, представлено економікою кожної окремої людини [20; 23].

Ресторанне господарство на нанорівні розглядає питання інтересів кожної окремої людини в рамках суспільства, поведінки власників, працівників закладів РГ і споживачів продукції та послуг ресторанного господарства.

Володіння ресторанним бізнесом надає власникам засоби існування і добробуту його та його родини, що виконує соціальну функцію формування середнього класу населення, що займається підприємницькою діяльністю.

В той же час, широка мережа закладів ресторанного господарства створює робочі місця для молоді, надаючи їм кошти для існування.

Споживач продукції і послуг ресторанного господарства отримує ефект через можливість відпочинку і харчування за межами дому, відновлення сил людини для плідної життєдіяльності.

Таким чином, на нанорівні ефективність ресторанного господарства проявляється, з одного боку, через забезпечення населення (власників і найнятих робітників) коштами до існування і добробуту, з іншого боку, через відновлення сил споживачів для плідної діяльності. При тому, платоспроможність споживача впливає на можливість отримання ефекту на нанорівні власників і працівників ресторанного бізнесу. Кризові явища на макрорівні в країні знижують платоспроможність споживачів, що безпосередньо впливає на отримання нано-ефекту у ресторанному господарстві. Тому зростання кількості відвідувань закладів РГ, зростання рівня забезпеченості населення закладами РГ відображує рівень добробуту людини і населення країни.

Для ресторанного господарства питання взаємодії з іншими країнами на мегарівні, та пошуку свого місця в міжнародному середовищі є важливими, такими що забезпечують ефективність ресторанного господарства. Сьогодні неможливо існувати у відриві від міжнародної спільноти, бо процеси глобалізації зближують культури, країни, людей. Ці процеси стоять на одному рівні з процесами створення умов розвитку окремих регіонів, посилення міжрегіональних та міжгалузевих зв'язків, питань ефективності функціонування підприємств РГ всіх організаційних форм власності, формування і розвитку внутрішніх ринків збуту.

На відміну від виробничих підприємств, в більшості випадків, продукція РГ споживається на місці. Проте, якість взаємодії країни з міжнародним середовищем впливає на ресторанне господарство опосередковано, через закупівлі імпортової сировини на потреби підприємств РГ, впровадження досвіду інших країн в розвитку ресторанного бізнесу.

Погоджуємось з П'ятницькою Г.Т., що вважає ресторанне господарство сферою, що задіяна в експорті послуг шляхом надання їх не тільки місцевому населенню, але й іноземним туристам, під час міжнародних авіа перельотів, морських круїзів, на територіях інших країн світу тощо [5, с. 18]. Додамо, що РГ також сприяє притоку валюти через споживання іноземцями продукції РГ в Україні.

Погоджуємося з Самусевою Л.Ю. (див. додаток Н.1), що ресторанний бізнес залишається одним із найбільш розповсюджених видів малого бізнесу, як в Україні, так і у світі. Щоб вижити і ефективно працювати, підприємства та заклади ведуть між собою постійну конкурентну боротьбу за сегментацію ринку, за пошук та утримання споживачів [38, с. 121].

Ресторанне господарство є однією з форм розподілу матеріальних благ між членами суспільства і сприяє раціональному використанню харчових ресурсів країни. Оскільки ресторанне господарство надає платні послуги, то воно тісно пов'язане з розвитком всієї економіки держави і з вирішенням важливих соціальних проблем. Як суб'єкти економічної діяльності заклади ресторанного господарства сприяють збереженню здоров'я людей, зростанню продуктивності праці, підвищенню якості навчання шляхом економічного використання харчових ресурсів, зменшення часу на приготування їжі в домашніх умовах.

Метою ресторанного господарства є повне задоволення постійно зростаючих матеріальних та духовних потреб населення, що може здійснюватися через створення унікальних умов харчування, з широкою номенклатурою послуг. Зокрема таких як: послуги сомельє, гастрономічні шоу, урочиста презентація страв, бар-шоу, рибалка та кулінарне приготування у присутності гостя, караоке, знижки постійним клієнтам, виїзний кейтеринг з організацією дозвілля та широким спектром різноманітних послуг [39, с. 149].

Одна з найважливіших закономірностей розвитку світової економіки полягає в постійному зростанні ролі послуг, що знаходить відображення у

збільшенні частки трудових ресурсів, які використовуються в цій сфері економіки [40, с. 19]. Поряд з цим, аналізуючи роль і місце ресторанного бізнесу в національній економіці, необхідно визначити, що рівень його розвитку, з одного боку, виступає одним з індикаторів, що визначають якість життя населення в країні; з іншого боку, – підприємницька діяльність у сфері ресторанного бізнесу забезпечує виконання цілей і завдань зростання економіки [41, с. 41]. Розвиток РГ в першу чергу має соціальне призначення задоволення потреб клієнтів у харчуванні. Платна основа послуг створює економічні результати, що вимагає від цих підприємств дотримання вимог ведення підприємницької діяльності в частині забезпечення відносин із державними органами [42, с. 42].

Аналіз рівня ефективності діяльності ресторанного господарства, або діяльності із забезпечення стравами та напоями також потрібно здійснювати на всіх рівнях ієрархічної системи. Тут дуже важливу роль відіграє наявність повної та достовірної інформації. В рамках інтеграції України в європейське середовище цікавим є досвід надання статистичної інформації у Європейському союзі, що надає можливості для аналізу на мега- та макрорівнях.

В Європі всі країни Євросоюзу надають до служби статистики інформацію по «Тимчасовому розміщенню і організації харчування», в т.ч. розгорнуто за видом економічної діяльності «Діяльність із забезпечення стравами та напоями». Публікується цілий спектр інформації в розрізі країн, що дає широку уяву про рівень розвитку даного виду економічної діяльності як на території всього європейського співтовариства, так і на території окремих країн-учасниць (див. рис. 1.8). Такий розгорнутий матеріал надає широкі можливості для аналізу процесів, що відбуваються у ресторанному господарстві, порівняльного аналізу, планування дій щодо підтримки і розвитку даного виду економічної діяльності.

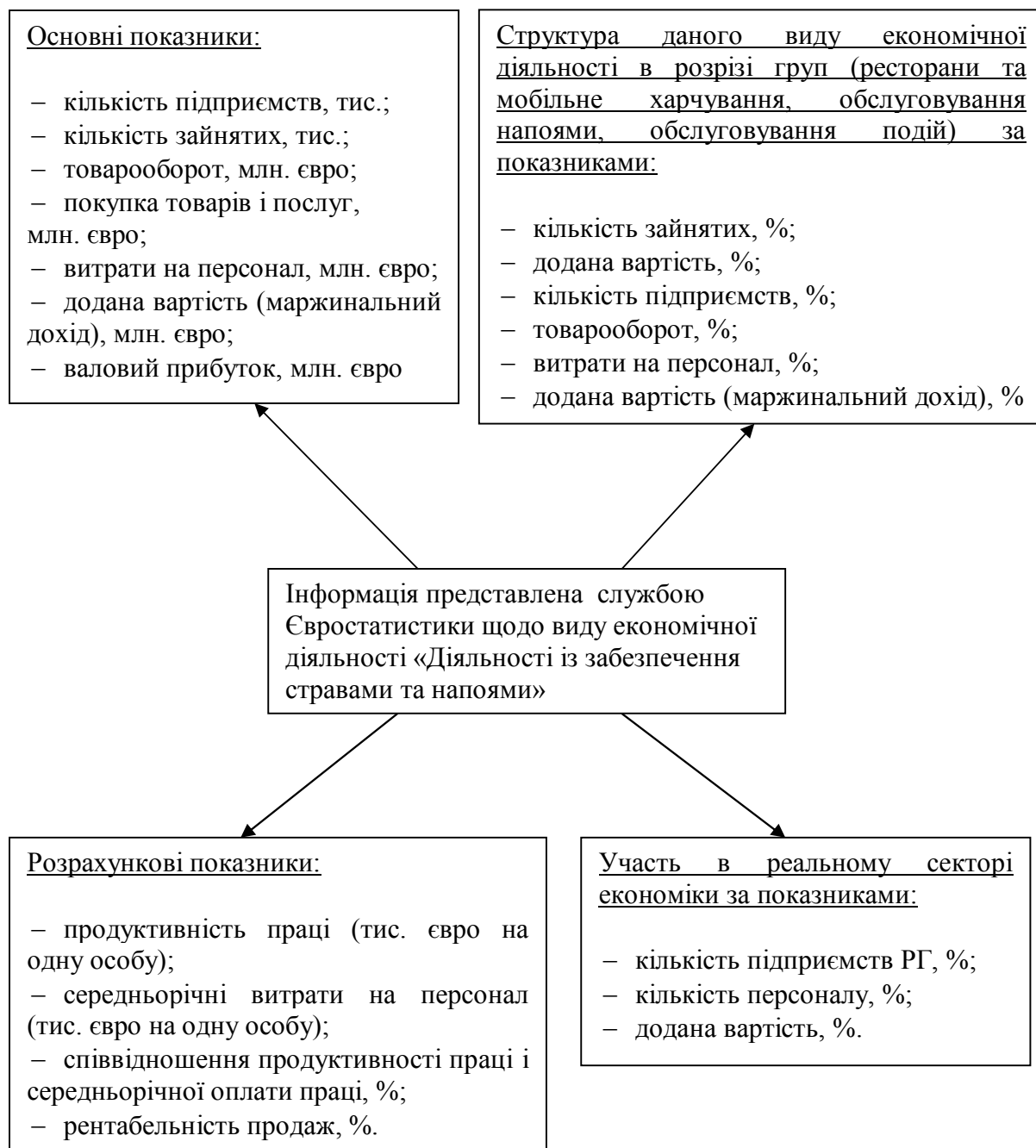

Рисунок 1.8 – Інформація, що представляється в розрізі країн службою Євростатистики за видом економічної діяльності «Діяльності із забезпечення стравами та напоями»

(Джерело: розробка автора за даними додатку А.1 [45])

Підтримка РГ на національному рівні може сприяти зростанню обсягів доданої вартості через збільшення кількості підприємств РГ, та обсягів обороту вже існуючих. Для цього потрібна взаємодія двох факторів: достатність вільних коштів населення, та відповідність цін на продукцію

підприємств РГ купівельній спроможності потенційних споживачів. Отже, чим більше добробут населення, тим частіше люди користуються послугами ресторанного господарства, і тим вище рівень сподівань щодо рівня закладу, обслуговування, та переліку надаваних послуг.

На національному рівні найпоширенішими економічними цілями є:

- створення у країні (або заданому регіоні) доданої вартості;
- надходження або економія іноземної валюти;
- розвиток інфраструктури ринку;
- створення нових робочих місць;
- залучення й використання місцевих ресурсів;
- підготовка кваліфікованих кадрів [41, с. 346].

На нашу думку, сприяння розвитку РГ відповідає реалізації усіх перелічених економічних цілей національного рівня. Так, збільшення попиту на продукцію РГ сприяє створенню у країні додаткових обсягів доданої вартості.

При залученні іноземних туристів до споживання продукції РГ, та за умов переходу на використання продукції переважно вітчизняного походження для приготування страв та напоїв створюються умови для надходження та економії валюти. РГ також бере участь у формуванні інфраструктури ринку, як через розширення мережі закладів, так і через стимулювання суміжних видів діяльності. Зокрема, РГ може стати інструментом реклами та просування продукції АПК вітчизняного виробництва як на внутрішніх, так і на закордонних ринках, сприяючи зменшенню імпорту, та збільшенню експорту продукції АПК України. На сьогодні РГ надає робочі місця, як для низько кваліфікованих кадрів, що тільки починають свою кар'єру (студенти, що працюють офіціантами), так і для висококваліфікованих кадрів (кухарі, сомельє, та ін.), що вирішили пов'язати своє життя з ресторанною справою. Розвиток РГ сприяє створенню нових робочих місць як в сфері РГ, так і в суміжних, обслуговуючих сферах. Зростання товарообороту ресторанного господарства сприяє розвитку АПК

через зростання потреби в сировині для виготовлення страв. За умов високої якості обслуговування, коли в клієнтів виникає бажання зайти у заклад не тільки «по дорозі», але також «заїхати навмисно», збільшуються пасажиропотоки, що сприяє розвитку транспортної системи. Водночас, формування стійких харчових традицій, заснованих на власній аутентичній кухні, спроможне заохотити нові потоки закордонних туристів як це сьогодні відбувається в Італії, Франції або Греції, куди люди їдуть не тільки ознайомитись з багатим історичним і природним спадком, але і задля того, щоб насолодитися місцевою кухнею, та скуштувати усе різноманіття місцевих продуктів, або навіть увезти з собою «їстівний» сувенір. Отже, ми бачимо, що РГ здатне відігравати досить велику роль у розвитку національної економіки, та в тісному взаємозв'язку з іншими видами економічної діяльності реалізовувати наявний потенціал, та створювати нові можливості для розвитку всієї економічної системи в цілому. Виходячи з наведеного матеріалу, ми визначили критерії оцінки ефективності ресторанного господарства на макрорівні.

Критеріями ефективності РГ, як соціально-економічної системи на макрорівні, є зростання наступних показників:

- величина товарообороту РГ;
- величина доданої вартості, створеної у РГ;
- прибутковість РГ;
- величина податкових надходжень, отриманих від РГ;
- кількість закладів РГ (всього і на 10 тис. жителів);
- кількість посадкових місць у закладах РГ (всього і на 10 тис. жителів);
- кількість зайнятих в РГ;
- величина середньої заробітної плати робітників, зайнятих в РГ.

На базі проведеного дослідження було сформовано індикатори оцінки ефективності РГ за рівневою ознакою (див. рис. 1.9).

МЕГАРІВЕНЬ	
<p><u>Індикатори економічної ефективності:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – питома вага ВВП РГ країни у ВВП РГ ЄС – питома вага товарообороту РГ країни у товарообороті РГ ЄС; – порівняльна рентабельність РГ країни та середньої у ЄС; <p><u>Індикатори соціальної ефективності:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – питома вага закладів РГ країни у загальній кількості закладів РГ ЄС; – забезпеченість населення закладами та посадковими місцями в них відносно середньої у ЄС; – питома вага кількості зайнятих в РГ до кількості зайнятих в РГ ЄС; – середні витрати на одного найнятого в РГ у порівнянні з середніми витратами по ЄС 	↑
МАКРО– , МЕЗО– рівні	
<p><u>Індикатори економічної ефективності:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – питома вага ВВП РГ у ВВП країни; – питома вага товарообороту РГ у загальному товарообороті країни; – рентабельність РГ країни; – питома вага податкових надходжень від РГ у сукупних податкових надходженнях країни; – середня продуктивність одного закладу ресторанного господарства; – середня продуктивність одного посадкового місця (середній товарооборот на одне посадкове місце) <p><u>Індикатори соціальної ефективності:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – частка споживання послуг РГ у доходах населення; – забезпеченість закладами РГ населення; – забезпеченість населення посадковими місцями у закладах РГ; – середнє споживання послуг РГ на особу; – питома вага зайнятих в РГ у загальній кількості зайнятих країни; – рівень середньої заробітної плати працівників, що зайняті у РГ країни 	↑
МІКРОРІВЕНЬ	
<ul style="list-style-type: none"> – рентабельність закладів РГ (економічна ефективність); – середній товарооборот посадкового місця закладу РГ (економічна ефективність); – оборотність посадкового місця (економічна та соціальна ефективність); – коефіцієнт ступеню фактичного заповнення посадкових місць (економічна та соціальна ефективність); – середній чек (економічна ефективність) 	↑
НАНОРІВЕНЬ	
<p><u>Для власників:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – рентабельність закладу РГ (економічна ефективність); – самореалізація (соціальна ефективність) <p><u>Для найманих працівників:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – рівень заробітної плати (економічна ефективність); – соціальний захист (соціальна ефективність); – умови праці (соціальна ефективність) <p><u>Для споживачів:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – доступність, або питома вага витрат на послуги РГ в сукупному доході особи (економічна ефективність); – середньорічна кількість відвідування закладів РГ (соціальна ефективність); – рівень задоволеності (соціальна ефективність) 	↑

Рисунок 1.9 – Система індикаторів оцінки ефективності ресторанного господарства на різних ієрархічних рівнях

(Джерело: розробка автора)

Процеси формування ефективності економічної системи ресторанного господарства є взаємопов'язаними (див. рис. 1.7). Кожний з ієрархічних

рівнів впливає на наступний, як знизу вверху, так і зверху вниз, та прямо або опосередковано впливає й на інші рівні системи. Важливо розглядати індикатори оцінки ефективності РГ в комплексі, для того щоб врахувати всі етапи її формування та визначити слабкі місця системи. На відміну від процесів формування ефективності, систему оцінки індикаторів ефективності РГ за рівневою ознакою можливо розглядати тільки знизу-вверх, оскільки ми піддаємо оцінці результат, що в цілому формується за рахунок окремих складових. При вивченні процесів формування ефективності РГ визначаються причинно-наслідкові зв'язки. При аналізі індикаторів важливо вчасно розпізнати негативні тенденції.

Система оцінки індикаторів ефективності ресторанного господарства за рівневою ознакою знизу-вверх починається з нанорівня. Інтереси власників, робітників, та споживачів не завжди збігаються. Споживач прагне отримати якомога якісний товар за найнижчими цінами та в окремих випадках культурно відпочити. Робітники зацікавлені у високому рівні заробітної плати, соціального захисту, в добрих умовах праці, та здоровому клімату у колективі. Власник зазвичай має на мету отримання прибутку, та наряду з цим для нього часто важливими є і моральне задоволення від здійснення підприємницької діяльності, тобто самореалізація через заклад ресторанного господарства.

Хтось пишається успішним бізнесом, хтось створеною атмосферою та високим рівнем надаваних послуг, а для когось важливе усе в комплексі. Бувають випадки і того, що ресторанний бізнес є для власника іміджевим об'єктом. Тоді питання отримання прибутку відходять на другий план, а на перший виходить соціальна ефективність. Кожний учасник взаємовідносин у РГ має свої інтереси, та ступень задоволеності цих інтересів формує рівень соціально-економічної ефективності кожного окремого підприємства, та ресторанного господарства країни і світу.

На мікрорівні, як індикатори оцінки економічної ефективності, ми виокремили показник рентабельності, та ще ряд показників, що фактично

впливають на формування рентабельності, та водночас дозволяють виявити резерви її підвищення. Серед них середній товарообіг посадкового місця закладу РГ; оборотність посадкового місця; коефіцієнт ступеню фактичного заповнення посадкових місць; середній чек [38]. Також вважаємо важливим показником економічної ефективності діяльності підприємства (закладу) РГ маржинальний прибуток, але цей підхід більше допомагає в плануванні діяльності, формуванні асортиментної політики закладу [46, с. 92]. Філіппова С.В. поділяє фактори впливу на економічні показники діяльності підприємств на внутрішні і зовнішні [47, с. 236], що підкреслює взаємозв'язок мікро- та макрорівнів у формуванні економічної ефективності як підприємства (закладу) безпосередньо, так і виду економічної діяльності взагалі. Соціальна ефективність на мікрорівні формується цілком за рахунок складових, що були перелічені на нанорівні.

На макро- та мезорівні система індикаторів дещо складніша. Як індикатор ефективності, величина товарообороту РГ надає нам інформацію щодо об'ємів надаваних послуг населенню, тобто наряду з економічною, характеризує ще й соціальну ефективність РГ. Величина доданої вартості, створеної у РГ є економічним індикатором, що характеризує спроможність підприємців ефективно вести діяльність у сфері РГ. З іншого боку, оскільки додана вартість включає в себе заробітну плату найманим працівникам, це соціальний критерій, що вимірює спроможність суб'єктів РГ до підвищення добробуту своїх робітників, забезпечення відповідних умов праці. Прибутковість РГ, що обчислюється через показник рентабельності, є суто економічним показником, що характеризує доцільність ведення бізнесу в цій сфері. Середня продуктивність одного посадкового місця може вказувати на насиченість ринку послугами РГ, чи може сигналізувати про низьку якість послуг, що не знайшли відповідного попиту. Величина податкових надходжень отриманих від РГ характеризує ефективність РГ з позиції держави, як одного з джерел наповнення бюджету. Індикатори соціальної ефективності в комплексі характеризують рівень дотримання соціальних

стандартів життя. Наявність постійних позитивних тенденцій розвитку цього сектору економіки може навіть формувати нові стандарти обслуговування, споживацьких очікувань, підвищувати рівень культури споживання послуг РГ. Кількість закладів та посадкових місць у закладах РГ характеризують насиченість ринку послугами РГ, ступінь виконання соціальних функцій забезпечення населення харчуванням та дозвіллям за межами дому. Зміна кількості зайнятих відображає ефективність РГ з точки зору забезпечення населення робочими місцями, а величина середньої заробітної плати характеризує рівень соціальної захищеності працівників сфери РГ.

Мегарівень характеризується міждержавними порівняннями, та на прикладі ЄС, порівняння також з показниками цілого міждержавного угруповання. На нашу думку, питома вага ВВП РГ у ВВП досліджуваної країни, та питома вага товарообороту РГ у товарообороті досліджуваної країни в порівнянні з аналогічними показниками в інших країнах, свідчить про стан розвитку сфери РГ у країні, матеріалом для аналізу можливостей подальшого розвитку. Якщо на одному з нижчих рівнів виникають негативні тенденції, це є серйозним сигналом для вище розташованих рівнів ефективності, оскільки ефективність вищих рівнів формується в єдине ціле з елементів нижчих.

Ресторанне господарство є невід'ємною частиною національної економіки. З метою всебічної оцінки та підвищення ефективності, діяльність РГ доцільно розглядати в ієрархічному представленні на п'ятьох рівнях. Це дає змогу сформуванню критеріїв оцінки для кожного з рівнів, розробити комплекс подальших заходів задля підвищення ефективності та стимулювання розвитку на всіх рівнях. Основними результатами підвищення ефективності РГ на п'ятьох рівнях стане: підвищення інвестиційної привабливості України; збільшення податкових надходжень від РГ; збільшення кількості робочих місць; покращення морального та фізичного стану громадян через отримання якісних послуг харчування та відпочинку; підвищення туристичної привабливості окремих регіонів України.

1.3 Механізми державного регулювання у ресторанному господарстві

Державне регулювання є невід'ємною частиною ринкової економіки. Системи, цілком засновані на невтручанні держави не існують зараз, та не було раніше. Найважливішою складовою успіху країн з розвинутою економікою та економікою що розвивається є саме регулююча роль держави [48, с. 84].

Питання регулюючої ролі держави, визначення оптимального ступеню впливу держави на економічні процеси, необхідності такого впливу представляють інтерес для широкого кола науковців [48–72].

Існує багато визначень понять «державне регулювання», «державна економічна політика». Згодні з Захарченко В.І., який вважає, що державне регулювання має вплив на економічні процеси, що відбуваються на різних ієрархічних рівнях економічної системи, здійснюється з метою створення й удосконалення умов економічного розвитку відповідно до певного соціального устрою. Економічна політика є основою на якій базується державне регулювання економіки [66, с. 17].

Сьогодні виділяють такі основні типи економічних систем: ринкова економіка, що, в свою чергу, виділяє ринкову економіку вільної конкуренції (чистий капіталізм) і сучасну ринкову економіку (регульований ринок), адміністративно-командну систему й економічну систему слаборозвинених країн [66, с. 10]. Проте, в чистому вигляді зустріти той чи інший тип економічної системи майже неможливо, найчастіше це змішана економічна система, що постійно змінюється.

Будь-яка модель змішаної економіки передбачає більш або менш активну участь держави в економічних процесах [67]. Всі сучасні ринкові моделі – це моделі організованого ринку. Якщо ринковий механізм економіки вільної конкуренції всі істотні проблеми економічного розвитку країни вирішував через ринок і ціни, то в сучасній ринковій економіці

спостерігається активне втручання держави в процес розвитку національної економіки [66, с. 11–12].

Проблема взаємодії держави та економіки є однією з центральних в суспільстві, оскільки держава виконує найважливіші функції у системі господарювання. Основні функції держави в ринковій економіці наступні [48, с. 84, 85]:

а) створення правової основи для прийняття дієвих (ефективних) правових рішень;

б) стабілізація економіки шляхом застосування бюджетно-податкової та кредитно-грошової політики;

в) соціально-орієнтований розподіл ресурсів для створення умов розвитку сільського господарства, зв'язку, транспорту, науки, освіти, охорони здоров'я, оборони;

г) забезпечення соціальних гарантій та соціального захисту;

д) захист конкуренції, що є стимулом розвитку всіх сфер економіки.

Збіг інтересів держави з інтересами власників дозволяє істотно розширити межі державного регулювання, і навпаки, якщо вони розходяться, ці межі звужуються [66, с. 15]. Питання про раціональні межі втручання держави в економіку можна визначити в такому положенні: держава має пом'якшувати негативні наслідки дії ринкового механізму, а при нагоді їх усувати [68].

Прагнучи досягти загальноекономічного зростання, сучасна інституційна система повинна стимулювати зацікавленість підприємців до вироблення та реалізації таких управлінських рішень, які б поєднували у собі стратегічні інтереси як підприємця, так і держави [69, с. 10].

Сьогодні першочергове значення має соціально-орієнтована економічна політика держави. Спираючись на дослідження Назаренко Г.В. (див. додаток Н.1), Новіков О.Є. стверджує, що «соціально-орієнтована ринкова економіка, яка є частиною такої політики, представляє собою модель соціально-економічного розвитку, що передбачає переважання

приватної власності та ринку в процесі їх поєднання з державною власністю і державним регулюванням, та систему соціального захисту населення, через систему соціальних відрахувань на заробітну плату» [68]. Регулюючі механізми ринку є частиною соціальної ринкової економіки. Держава слідкує за дотриманням правил гри учасниками ринкових відносин через забезпечення правових та соціальних гарантій, впровадження економічних стимулів, та контролю, створює відповідні умови нормального економічного життя. Для концепції соціальної ринкової економіки характерно поєднання двох складових – вільного ринку та відповідальності держави [68].

Розвиток РГ в першу чергу має соціальне призначення задоволення потреб клієнтів у харчуванні. Платна основа послуг створює економічні результати, що вимагає від цих підприємств дотримання вимог ведення підприємницької діяльності в частині забезпечення відносин із державними органами [76, с. 42].

Для ресторанного господарства соціально-орієнтована модель економіки не перешкоджає вільній конкуренції, та водночас може створити сприятливе правове поле для здійснення підприємницької діяльності, контролю якості надаваних послуг, а відповідно забезпечити безпеку життя і здоров'я споживачів продукції ресторанного господарства, та надати соціальні гарантії найманам та зайнятим на підприємствах ресторанного господарства.

Погоджуємося з Антоною В.А., що в умовах ринку втручання держави в економіку зумовлено цілями, що направлені на корегування недосконалого ринкового механізму. Позиція повного невтручання держави в економіку призвела Україну до кризи, що проявила себе у розвалі промисловості, різкому й тривалому спаді виробництва, зростанні зовнішнього боргу, гіперінфляції та нестабільності національної валюти, корупції, значних тіньових оборотів капіталу, безробіття, і т. ін. [48, с. 84, 87]. Відсутність ефективного господарського механізму стала причиною погіршення стану у сфері послуг, в тому числі у ресторанному господарстві.

П'ятницька Г.Т. стверджує, що перетворення в економіці України передбачають: подолання негативної диспропорції між розвитком виробничої сфери та сфери послуг; усунення протиріч між стратегіями розвитку та короткостроковими й середньостроковими завданнями різних організацій; формування механізму, що дозволить забезпечити узгодження економічних інтересів підприємств, їх власників та споживачів [5, с. 299].

Дійсно, в світовій економіці спостерігається зростання питомої ваги послуг в структурі ВВП, в той час як в Україні роль розвитку та зростання ринку послуг часто недооцінюють, що призводить до уповільнення або навіть скорочення розвитку цієї сфери, та ресторанного господарства в її складі.

В сучасних умовах для України головною метою державного регулювання є забезпечення переходу від хаотичних до регульованих економічних процесів за допомогою відповідних важелів [48, с. 89].

Діяльність підприємств ресторанного господарства підпорядкована законам ринку, та при цьому, регламентується низкою вимог щодо реєстрації, здійснення діяльності, сплати податків, та контролю з боку держави, що формують механізми державного регулювання.

Згідно Енциклопедичного словника Ф.Брокгауза та І.Ефрона, «механізм» – це «те, що приводить у дію» [73]. Вважаємо всеохоплюючим визначення поняття «механізм державного управління» у словнику-довіднику «Державне управління», згідно якого це – практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей. Розрізняють механізми управління державою, коли фактори управління є внутрішніми, або механізми взаємодії з іншими державами, коли ці фактори є зовнішніми [74, с. 23]. Отже, можемо визначити регуляторні механізми у забезпеченні ефективності ресторанного господарства як комплекс практичних заходів, засобів, важелів, стимулів, що у своїй взаємодії здійснюють вплив на ефективність

ресторанного господарства на всіх рівнях економічної системи з метою створення умов його економічного розвитку відповідно до потреб суспільства та поставлених задач.

Підтримуємо висновки П'ятницької Г.Т., яка зазначила в своєму дисертаційному дослідженні, що «зміна парадигми ролі держави в процесах регулювання діяльності підприємств РГ розширила альтернативні можливості їх розвитку, активізувала приватизаційні процеси, сприяла появі та розвитку мережі РГ фізичних осіб-підприємців, стимулювало надходження іноземних інвестицій і розповсюдження у національній сфері РГ найуспішнішої технології з розвитку малого та середнього бізнесу – франчайзингу, впровадження прогресивних методів виробництва, обслуговування та управління підприємствами РГ. Проте недосконалість механізмів ринкової саморегуляції при вирішенні соціально значущих завдань, які суспільство ставить перед підприємствами РГ, що організовують харчування за місцем роботи, навчання, лікування, призвело до часткової руйнації баз харчування на промислових підприємствах, у професійно-технічних навчальних закладах (ПТНЗ), вищих навчальних закладах (ВНЗ) тощо. Зазначене обумовило кількісні та структурні зміни у розвитку мережі РГ України» [69, с. 12].

Розвиток сфери РГ та її підприємств в Україні пов'язаний з необхідністю удосконалення державного регулювання торговельно-виробничої діяльності, розроблення та запровадження заходів, націлених на: максимальне задоволення потреби населення у продуктах харчування; посилення соціальної спрямованості розвитку мережі РГ; активізацію підприємництва та підтримку малого бізнесу; збільшення грошових надходжень у бюджет від діяльності загальнодоступних підприємств РГ та обмеження можливостей для їх тіньового обороту; поширення найбільш зручних і прогресивних технологій торговельно-виробничого обслуговування населення; підвищення контролю за якістю та безпекою харчових продуктів, що реалізуються як мережею РГ підприємств-

юридичних осіб, так і фізичних осіб-підприємців; удосконалення інформаційного, кадрового, наукового забезпечення підприємств, що здійснюють свою діяльність у сфері РГ [69, сс. 27, 28].

Антонова В.А. [48, сс. 92, 93] вважає, що економічні методи регулювання ресторанного бізнесу є основними методами державного регулювання, що передбачають певний вплив (прямий, або непрямий) на ринкові суб'єкти, орієнтований на виконання визначених завдань та досягнення прогнозованих результатів. Так, до методів прямого державного регулювання вона відносить: цільове фінансування та інвестиційні методи. До непрямих фінансово-кредитні, бюджетно-налогові, пришвидшення амортизації, зовнішньоекономічні. Та, на наш погляд, механізм державного регулювання діяльності ресторанного господарства включає у себе набагато ширший перелік методів впливу. Стьопчкін А.І. [71] представив систему державного регулювання розвитку національної економіки, в якій також виділив механізми прямого регулювання, або адміністративні, та механізми непрямих регулювання, або ринкові. На нашу думку, всі запропоновані ним механізми прямо чи опосередковано, у більшій або меншій мірі впливають на розвиток ресторанного господарства, як частини національної економіки. З метою вивчення місця державного регулювання в рості та забезпеченні ефективності ресторанного господарства, та виокремлення найбільш значущих для ресторанного господарства елементів нами було систематизовано механізми державного та недержавного регулювання ресторанного господарства (див. рис. 1.10).

Специфіка ресторанного господарства полягає в тому, що частка державних підприємств дуже мала. Станом на 1 січня 2014 р. вона становила лише 2 % з загальної кількості об'єктів ресторанного господарства [75, с. 112]. Та, незважаючи на це, держава відіграє значну роль у регулюванні діяльності РГ. Саме тут постає питання створення сприятливого балансу, коли за допомогою методів державного регулювання формуються умови для функціонування бізнесу та розвитку ринкових відносин.

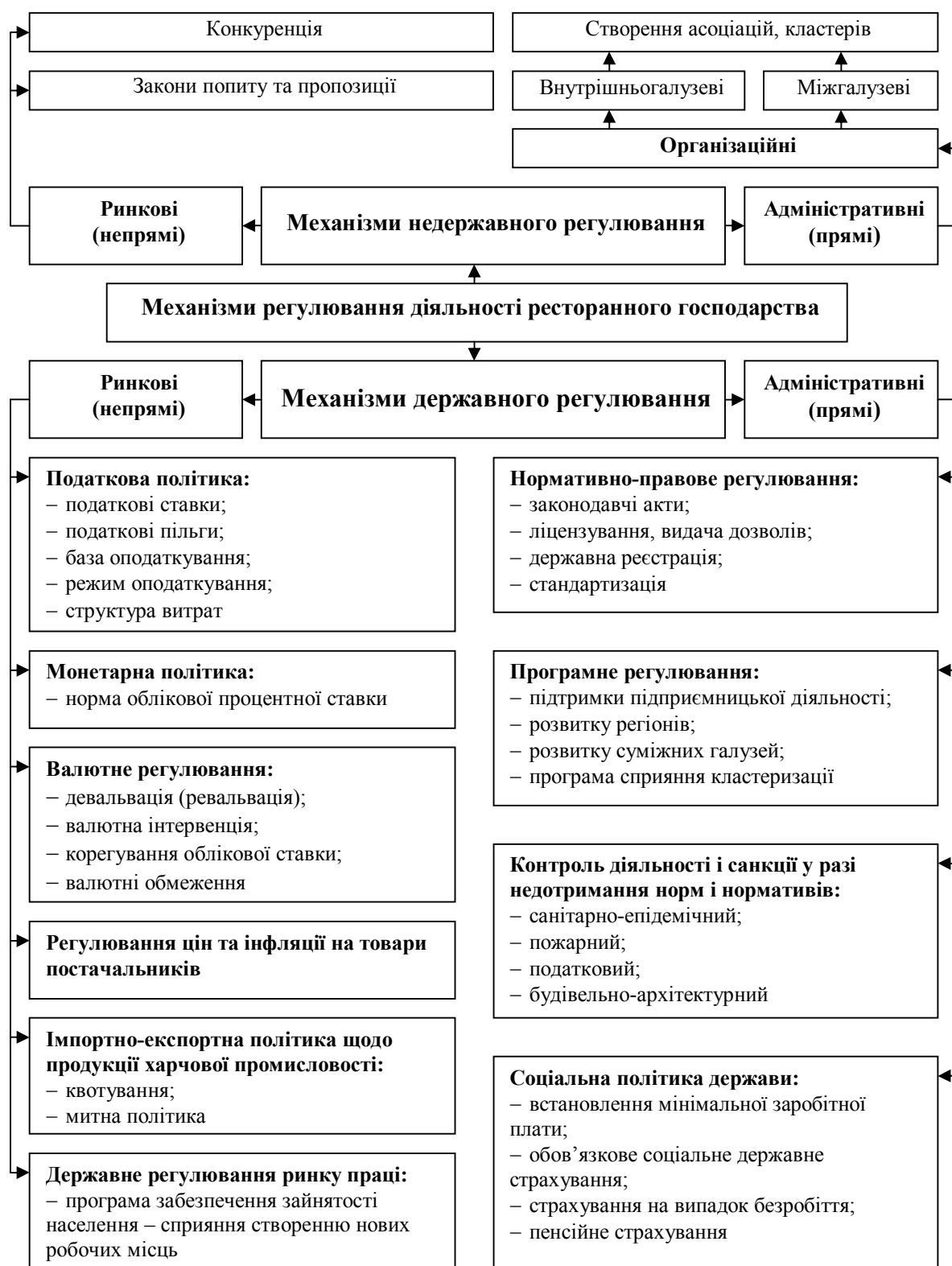

Рисунок 1.10 – Механізми регулювання діяльності ресторанного господарства

(Джерело: власна розробка за даними [71; 48, с. 93])

Для ефективного функціонування національної економіки важлива побудова дієвої системи реалізації фіскальної і соціальної політики держави, та системи контролю.

Інституційна система має забезпечувати ефективну взаємодію бізнесу, держави і структур громадянського суспільства, невиконання цієї функції проявляється в комплексі проблем, що включають [72, с. 110]:

- неефективність держави як суб'єкта розвитку, пов'язану, як з організацією державної влади та державної служби, так і з фактичною відсутністю працюючих механізмів її діалогу про пріоритети розвитку з представниками підприємницької сфери та структурами громадянського суспільства;

- орієнтацію підприємницьких структур не на технологічні інновації, а на розподільну активність шляхом зрощування з владою;

- диференційоване ставлення представників органів влади до підприємців, засноване на персоніфікованій взаємодії і видачі преференцій окремим представникам підприємницької сфери. Ці проблеми призвели до появи високого рівня корупції, яка в Україні є серйозною перешкодою для ведення підприємницької діяльності та вкладення інвестицій. Сфери, де корупція особливо поширена включають: видачу дозволів на ведення підприємницької діяльності, збір податків, митницю, державні закупівлі [72, с. 110].

Особливо гостро на підприємствах (зкладах) РГ проявляються проблеми, пов'язані з чисельними дозвільними документами, що повинен отримати підприємець для здійснення діяльності у РГ.

Основою ефективною економіки є створення прозорої та чіткої нормативно-правової бази, мінімізація суперечностей у ній. Це пов'язано з тим, що нормативно-правова база задає правила та умови функціонування, як на ринку в цілому, так і на ринку РГ зокрема. Нормативно-правове регулювання у ресторанному господарстві України здійснюється цілою низкою законів, декретів, правил, та порядків [76–104].

Зміна умов господарювання потребує відповідних коректив у нормативних та організаційно-правових документах, що регламентують діяльність підприємств (закладів) РГ [5, с. 306].

На сьогодні, процедуру державної реєстрації юридичних осіб, та фізичних осіб-підприємців вже значно спрощено (див. рис. 1.11).

Згідно законодавства України [51; 52; 63; 64; 65], для відкриття та функціонування юридичних та фізичних осіб-підприємців, в тому числі в сфері ресторанного господарства, необхідно пройти процедури:

- державної реєстрації [83];
- реєстрації у Державній службі статистики [84];
- взяття на облік в органах Пенсійного фонду України [96; 97];
- реєстрації в державній податковій службі [95].

Усі перелічені процедури є обов'язковими для будь якого суб'єкту підприємницької діяльності, не залежно від виду економічної діяльності, у тому числі для підприємств ресторанного господарства. Через таку реєстрацію держава здійснює правове регулювання господарських відносин суб'єктів господарювання між собою, та з державою.

Через механізми державної реєстрації, держава отримує можливість здійснення обліку і контролю діяльності юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, здійснення соціальної та фіскальної політики. Зміни, що вже відбулися у законодавстві, спрощують процедури державної реєстрації для підприємців, що опосередковано сприяє розвитку підприємництва. Вільний режим обміну інформацією між органами державної реєстрації, статистики, Пенсійного фонду та Державної податкової служби робить діяльність підприємця більш прозорою для таких служб. Водночас, є випадки, коли фізичні особи-підприємці на спрощеній системі оподаткування, сплачуючи Єдиний податок, просто не знають, що окрім нього, їм потрібно ще й сплачувати Єдиний соціальний внесок. Це призводить до накопичування сум несплачених внесків, та нарахування штрафів. Як результат, підприємець може опинитись в ситуації, коли платити треба, але сума що накопичилася

значно більша, ніж та, яку він реально може сплатити. Така ситуація виникає через погане інформаційне забезпечення підприємців.

Процедура реєстрації юридичних осіб, та фізичних осіб-підприємців	
До грудня 2012 р.	Після грудня 2012 р.
Дії засновників суб'єкту підприємницької діяльності	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Подання документів до Державної реєстраційної служби України, отримання виписки з ЄДР юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців; 2. Подання документів до органів статистики, отримання довідки з ЄДРПОУ; 3. Подання документів до пенсійного фонду України, отримання Повідомлення про взяття на облік платника єдиного внеску; 4. Подання документів до Державної податкової служби, та отримання довідки 4-ОПП, про взяття на облік платника податків. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Подання документів до Державної реєстраційної служби України, отримання виписки з ЄДР юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.
Дії державної реєстраційної служби України	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Реєстрація суб'єкта підприємницької діяльності у ЄДР юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, та надання виписки з ЄДР. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Реєстрація суб'єкту підприємницької діяльності у ЄДР юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців; 2. Надання даних ,про реєстрацію нового суб'єкту підприємницької діяльності, до органів статистики, для постановка на облік в ЄДРПОУ; 3. Подання документів, про реєстрацію нового суб'єкту підприємницької діяльності, до Пенсійного фонду України, для взяття на облік як платника єдиного внеску; 4. Подання документів, про реєстрацію нового суб'єкту підприємницької діяльності, до Державної податкової служби, для взяття на облік у податковій службі. 5. Надання Виписки з ЄДР юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Рисунок 1.11 – Трансформація процедури реєстрації юридичних осіб, та фізичних осіб-підприємців, згідно діючого законодавства України

(Джерело: власна розробка за даними [83; 84; 95; 96; 97])

У нормативно-правовому регулюванні діяльності підприємств ресторанного господарства, окрім процедури державної реєстрації, що є обов'язковою для всіх без виключення юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, активно використовується система дозволів, та ліцензування.

Суб'єкту господарювання для здійснення діяльності у сфері ресторанного господарства потрібно отримати експлуатаційний дозвіл санітарно-епідеміологічної служби [85; 86];

Також, відповідно нових правил пожежної безпеки підприємець не може почати роботу до моменту подання декларації відповідності матеріально-технічної бази роботодавця вимогам законодавства з питань охорони праці та промислової безпеки, ст. 57 Кодексу цивільного захисту України [87]

Донедавна для здійснення діяльності у сфері РГ потрібно було також отримати торговий патент [92; 79]

Нормативно-правове регулювання дозвільної системи надає можливість реалізації механізмів контролю через чітке регламентування процедури контролю та фіксацію результатів перевірок, сприяє дотриманню таких важливих для ресторанного господарства норм, як санітарно-епідемічні або пожежні, та надає інструменти для здійснення податкового контролю.

Окрім процедур реєстрації та отримання дозволів на проведення своєї діяльності, у багатьох підприємств РГ постає необхідність ліцензування у випадках, коли таке підприємство має бажання займатися реалізацією алкогольних напоїв, або тютюнових виробів [89–93]. Таке ліцензування дає можливість додаткового залучення коштів у бюджет країни, отже наряду з тим, що це інструмент нормативно-правового регулювання, це також інструмент реалізації фіскальної політики країни.

Основні положення щодо правил роботи закладів викладено в наказі Міністерства Економіки та з питань Європейської інтеграції України «Про затвердження Правил роботи закладів (підприємств) ресторанного

господарства». Цими Правилами регламентуються основні вимоги щодо роботи суб'єктів господарської діяльності (закладів, підприємств) усіх форм власності, що здійснюють діяльність на території України у сфері ресторанного господарства. Вимоги стосуються організації виробництва та продажу продукції, організації обслуговування споживачів, цін та ціноутворення, контролю за роботою суб'єктів господарської діяльності [93].

Ціноутворення в РГ в більшості випадків є задачею підприємця, проте в окремих випадках регулювання цін на продукцію ресторанного господарства відбувається. Так, граничні торгівельні надбавки на продукцію громадського харчування, що реалізується в загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах, регулюється Розпорядженням виконавчого органу Київської міської ради та за допомогою розпоряджень обласних державних адміністрацій [102; 103; 104].

Таким чином, ми бачимо, що система нормативно-правового регулювання для ресторанного господарства є досить складною, та включає в себе різноманітні інструменти. Це формує правове поле для здійснення господарської діяльності, надає державі інструменти контролю за здійсненням цієї діяльності, та можливість для залучення грошових коштів у бюджет країни через оподаткування, ліцензування, патентування, та систему надання дозволів (у ресторанному господарстві, це дозвіл на розміщення об'єктів торгівлі).

Система нормативно-правового регулювання не є єдиним механізмом впливу держави на діяльність ресторанного господарства країни. Підприємства РГ можуть приймати активну участь у державних програмах підтримки підприємницької діяльності. Це може бути політика оподаткування, кредитування, лояльності, інформаційного забезпечення. Особливо гостро стоїть проблема саме інформаційного забезпечення.

Формування взаємоузгодженої та цілісної нормативно-правової бази – найголовніша передумова розвитку малого підприємництва, що переважає у

РГ. На сьогодні Україна має велику кількість нормативних актів, значна частина яких, як ми бачимо з попередньо наведеного матеріалу, регулює саме діяльність у сфері РГ. Незважаючи, на зміни, що вже відбулися (див. рис. 1.8), нормативне регулювання підприємницької діяльності залишається досить складним. Перед підприємцем постає необхідність постійного відстеження змін у законодавстві, нагромадження регулюючих документів спричиняє плутанину, та складності з додержанням своїх прав та обов'язків. В таких умовах одним з обов'язків держави стає максимальне забезпечення прозорості і доступності нормативно-правової інформації.

В питаннях інформаційного супроводу підприємців цікавим є досвід Великобританії, що випускає спеціальну брошуру-довідник підприємця під назвою «No-Nonsense Guide» [105]. Ця брошура представлена у відкритому доступі в сіті Інтернет, та є корисною як для підприємців-початківців, так і для тих, хто вже здійснює підприємницьку діяльність. В брошурі окремо представлена інформація загального плану, та виділено деякі специфічні види діяльності, що пов'язані з наявністю додаткових вимог. Нюанси щодо ведення бізнесу у ресторанному господарстві описано у вимогах до специфічної сфери діяльності пов'язаної з харчуванням (англ. Food business) [105, с. 46, 47]. Особлива увага приділяється вимогам щодо санітарних норм, реалізації алкоголю, правил організації дозвілля, обслуговування їжею у навчальних закладах, лікарнях і. т. ін.

Держава відіграє значну роль в організації інформаційного забезпечення, та повинна робити все можливе для створення комфортних умов ведення бізнесу. Однією з задач державного управління є вибір напрямів вдосконалення системи інформаційного забезпечення підприємців України використовуючи міжнародний досвід.

Соціальна політика держави безпосередньо впливає на РГ через встановлення мінімальної заробітної плати, обов'язкове соціальне державне страхування, пенсійне страхування, та страхування на випадок безробіття. Держава, з одного боку гарантує співробітникам, що працюють на

підприємстві, соціальний захист, з іншого боку встановлює розміри обов'язкових платежів для такого підприємства. Ці обов'язкові платежі зменшують прибуток суб'єкта господарювання. Водночас, держава зацікавлена отримати якнайбільше соціальних відрахувань.

Особливу роль у діяльності РГ відіграє контроль за нею з боку держави. На державу покладена переважно функція перевірки санітарної, пожежної безпеки, та відповідності будівельно-архітектурним нормам з метою забезпечення безпеки, як для найманих працівників, так і для клієнтів закладів РГ. Водночас держава піклується і про свої інтереси, через механізми податкового контролю. Проте, на даний час йде процедура скасування санітарно-епідеміологічних служб в Україні [106] з метою виключення можливості використання корупційних схем в її діяльності при видачі дозвільних документів і в процесі контролю дотримання окремими закладами, в т.ч. закладами ресторанного господарства, санітарно-епідемічних норм. На нашу думку, держава повинна залишити регуляторну функцію забезпечення санітарно-епідемічного і пожежного контролю в ресторанному господарстві. Це відповідає Конституції України [76], яка встановлює, що забезпечення екологічної безпеки – це зобов'язання держави (ст. 16), держава захищає життя людини (ст. 27), держава забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя (ст. 49), а також забороняє обмеження конституційних прав і свобод громадян України (ст. 64). Боротьбу з корупцією доцільно проводити шляхом підвищення заробітної плати і соціальних преференцій державних службовців, а не скасуванням життєво важливих контролюючих функцій державного регулювання.

Програмне регулювання, як функція державного регулювання, може включати в себе різноманітні програми щодо регіонального або галузевого розвитку, розвитку підприємництва взагалі, або конкретного виду підприємницької діяльності. Наприклад, програма економічного розвитку України «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» включає в себе реформу податкової системи, розвиток фінансового

сектору, та заходи щодо поліпшення бізнес-клімату та залучення інвестицій [107]. Серед заходів, що впливають безпосередньо на РГ є: поетапне зниження податку на прибуток; спрощення видачі документів дозвільного характеру; зменшення часових і грошових витрат при отриманні дозвільних документів; збільшення переліку робіт та послуг, що можуть виконуватись на підставі заяви; скорочення строків одержання ліцензій; спрощення процедури започаткування і виходу з бізнесу; приведення системи санітарних норм з вироблення харчової продукції до стандартів ЄС; перехід на систему державного ринкового нагляду за безпекою продукції, розміщеної на ринку, замість державного контролю виробництва продукції.

Податкова політика держави є важливою складовою у забезпеченні ефективності діяльності галузі РГ. Проблема полягає в тому, що за умов діючої податкової політики значна частка підприємств РГ ховають у тінь свої доходи, що, впливає на розміри надходжень у бюджет країни від оподаткування та викривлює статистичні данні щодо обсягів реалізованої через підприємства РГ продукції.

Монетарна політика, валютна політика, регулювання цін, та імпортно-експортна політика держави мають опосередкований вплив на РГ, через зміни закупівельних цін на сировину і матеріали, а також через ситуацію, що складається на ринку в результаті впровадження перелічених заходів.

Для вдосконалення регуляторних заходів держави щодо діяльності та розвитку у сфері ресторанного господарства доцільно звернути особливу увагу на законодавчо-нормативну роботу, в основу якої має бути покладено, з одного боку, прагнення спрямувати активність виду діяльності у напрямі забезпечення високих соціальних гарантій суспільного розвитку, а з іншого – прагнення активізувати розвиток підприємств (закладів) РГ, забезпечити відродження ефективної системи організації харчування за місцем роботи і/або навчання тощо [5, с. 307].

Соціальну ефективність ресторанного господарства можна визначити кількістю і концентрацією закладів РГ на певній території, рівнем взаємодії і

інтеграції діяльності закладів РГ та їх об'єднань з суміжними видами економічної діяльності (готельної, туристичної, сільськогосподарської, переробної харчової промисловості, освіти і культури, торгівлі, транспорту), що сприяє розвитку інфраструктури РГ, розвитку економіки регіону і країни.

Одним з методів сприяння розвитку та підвищення ефективності РГ може стати використання кластерних моделей. Зарубіжний досвід використання кластеризації в різних напрямках наукової і господарської діяльності (додаток Б) свідчить, що функціонування регіональних і галузевих кластерів дає можливість об'єднання інтелектуальних, фінансових і матеріальних ресурсів для здійснення економічного й технічного підйому [108–114].

Погоджуємося з думкою [115; 116], що кластеризація в Україні знаходиться на низькому рівні та характеризується наступним:

- кластерна політика в Україні відсутня (спроби розробки кластерної політики були в 2008 – 2010 рр., та ініціативи практично не були втілені);
- в Україні існує лише кілька кластерів, більшість з існуючих кластерних організацій мають низьку інституційну спроможність, низький рівень зв'язків з наукою та виведенням на ринок інноваційної продукції;
- відсутня дієва політика у сфері інновацій, промислова політика, політика у сфері науки та прикладних досліджень, важливі для кластерної політики;
- країни ЄС, центральні органи влади, регіональні органи влади та інституції розвитку, активно розробляють та впроваджують нові політики та інструменти розвитку кластерів;
- ЄС може надавати підтримку процесу розвитку кластерної політики, впровадження інструментів підтримки кластерів.

Незадовільний стан кластерної політики України підтверджується тим, що насамперед, досі не закріплено поняття кластеру та кластерної політики на законодавчому рівні. Розроблена Концепція створення кластерів в Україні, від 2008 р. [117] так і залишилась проектом, так само як і Концепція

Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів, від 2009 р. [118].

У Державній стратегії регіонального розвитку України до 2020 р. [119], кластери згадуються як один з інструментів стимулювання місцевого економічного розвитку, утворення нових підприємств, що орієнтуються на місцеві джерела сировини, задовольняють насамперед потреби внутрішнього ринку. Підтримка розвитку кластерів мала стати одним з пріоритетів державної регіональної економічної політики формування високотехнологічних та науково-виробничих кластерів [120; 121]. Проте, на фоні чималої кількості заяв щодо ініціації кластерів, реально функціонуючими кластерами стають лише поодинокі ініціативи бізнесу [123, с. 4]. В Європейських країнах кластерні ініціативи очолюють і доводять до завершального етапу регіональні органи влади і установи, використовуючи до цього не тільки адміністративний ресурс, а і державні субсидії, та меншою мірою – приватний капітал [123, с.5]. В Україні, хоча державна підтримка кластеризації передбачена в проекті Концепції створення кластерів в Україні [117], фінансова підтримка неможлива в зв'язку з фінансовою кризою. Також відіграють суттєву роль необізнаність, а часто відкрита протидія цьому процесу з боку чиновників.

У поєднанні з законодавчою неурегульованістю процесу кластеризації, низькою поінформованістю про кластери та їх економіко-організаційне обґрунтування у бізнесі відсутні вміння впровадження ефективних моделей управління кластером, тому використання приватного капіталу також ускладнюється [123, с. 5].

Залишаються актуальними питання кластеризації, що було поставлено ще в 2008 р., в проекті концепції створення кластерів в Україні, та для розв'язання проблеми щодо створення кластерів необхідно здійснити комплекс заходів щодо [117]:

- визначення поняття «кластер» у законодавстві;

- проведення інформаційної компанії серед потенційних учасників та заінтересованих осіб щодо роз'яснення конкурентних переваг кластерів в умовах перехідної та ринкової економіки;
- сприяння реалізації проектів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності учасників кластера;
- сприяння підвищенню ефективності системи підготовки кадрів професійного та безперервного навчання;
- використання (створення) промислових парків і технопарків в якості інфраструктури для розвитку кластерів;
- зниження адміністративних бар'єрів.

Захарченко В.І. підтримав думку Кужель В.В (див. додаток Н.1), що «відсутність в Україні нормативно-правового регламентування створення кластерів, визнання кластеру як самоврядного господарського об'єднання підприємств унеможливорює поширення на нього існуючих та розробки нових, спеціалізованих програм державної підтримки», та зазначає, що «як наслідок, в Україні існують лише поодинокі приклади практичного створення і функціонування кластерів, які переважно є ініціативою товаровиробників і засновані на досвіді, запозиченому ними із світової практики кластерного розвитку» [124].

Державне регулювання у ресторанному господарстві направлене на формування умов для підвищення соціально-економічної ефективності діяльності із забезпечення стравами та напоями в країні. Тому результативність механізмів державного регулювання визначається шляхом моніторингу зміни товарообороту, показників забезпеченості населення закладами РГ і посадковими місцями в них, кількості зайнятих і найнятих у даному виді діяльності, рівнем доходів і соціальною захищеністю власників і працівників сфери ресторанних послуг. Крім цього, державне регулювання у ресторанному господарстві покликано знижувати рівень тонізації, корупції, створювати умови для зростання податкових надходжень.

Висновки до розділу 1

В результаті дослідження трансформації понятійно-термінологічного апарату та класифікаційних ознак у ресторанному господарстві, було визначено ідентичність понять «Ресторанне господарство» і «Діяльність із забезпечення стравами та напоями», що означає вид економічної діяльності суб'єктів господарської діяльності щодо надавання послуг відносно задоволення потреб споживачів у харчуванні, через пропозицію їжі придатної для негайного споживання на місці, з організуванням дозвілля або без нього. З метою гармонізації до міжнародних аналогів удосконалено класифікацію типів закладів ресторанного господарства шляхом додання нових типів закладів, перегрупування закладів за трьома основними групами замість чотирьох.

Удосконалено процеси кругообігу формування соціально-економічної ефективності ресторанного господарства на різних ієрархічних рівнях. Обґрунтовано, що формування ефективності ресторанного господарства на мега-, макро-, мезо- рівнях починається з процесів спричинених поведінкою людей, направленої на задоволення потреб в отриманні засобів існування і підвищення добробуту на мікро- та нано- рівнях. В той самий час формування міжнародних тенденцій і стандартів у ресторанному господарстві стає еталоном в різних країнах світу. Макроекономічна ефективність ресторанного господарства формується в процесі якісного і кількісного розвитку бізнесу окремих суб'єктів господарювання на мікро- і мезо- рівнях. Тенденції зміни ефективності ресторанного господарства на макрорівні впливають на формування пріоритетів розвитку окремих регіонів, господарств, осіб. Наряду з іншими сферами економічної діяльності, ресторанне господарство бере участь в процесах створення валового доходу країни, підвищення добробуту громадян, забезпечення їх потреб у харчуванні та відпочинку, тобто виконує соціально-економічні функції. Було визначено,

що рівень розвитку ресторанного господарства виступає індикатором якості життя населення в країні, а створення умов підвищення ефективності підприємницької діяльності у ресторанному господарстві забезпечує виконання цілей і завдань зростання національної економіки.

Удосконалено систему індикаторів оцінки ефективності ресторанного господарства шляхом їх систематизації для різних ієрархічних рівнів. На відміну від процесів формування ефективності, де кожен з ієрархічних рівнів впливає на наступні, як знизу вгору, так і зверху вниз, систему оцінки індикаторів ефективності ресторанного господарства за рівневою ознакою можливо розглядати тільки знизу-вгору, аналізуючи результат, що формується за рахунок окремих складових. Вивчення процесів формування ефективності ресторанного господарства дає можливість визначення причинно-наслідкових зв'язків.

Аналіз індикаторів допомагає вчасно розпізнати негативні тенденції, та виявити слабкі місця системи з метою розробки дієвих механізмів регулювання ефективністю ресторанного господарства. Критерієм ефективності ресторанного господарства на різних ієрархічних рівнях визначено рівень та зростання індикаторів ефективності у порівнянні з еталонами у світі, в країні, регіоні, зокрема на макрорівні – це зростання величини товарообороту, величини доданої вартості, створеної в ресторанному господарстві, прибутковості ресторанного господарства, величини податкових надходжень, отриманих від ресторанного господарства, кількості закладів ресторанного господарства, посадкових місць у них, кількості зайнятих у ресторанному господарстві, рівня середньої заробітної плати та доходів зайнятих в ресторанному господарстві країни.

Уточнено державні і недержавні, прямі і непрямі механізми регулювання для сфери послуг ресторанного господарства, що дозволяє здійснювати оцінку ефективності функціонування окремих механізмів і розробляти напрями їх удосконалення.

Відзначено, що в ресторанному господарстві найбільший вплив на процеси формування ефективності мають податкові механізми регуляторної політики держави, які стимулюють чи стримують розвиток, сприяють легалізації чи тінізації бізнесу. Мають невикористаний потенціал державні і недержавні механізми програмного регулювання, особливо розвитку регіонів, суміжних видів економічної діяльності та кластеризації, які можуть сприяти підвищенню ефективності ресторанного господарства. З метою подолання корупції послаблено державний санітарно-епідемічний, пожежний, податковий, будівельно-архітектурний контроль, що підвищує рівень небезпеки для споживачів послуг ресторанного господарства.

У підсумку висунуто робочу гіпотезу дослідження, яка полягає у такому: наявність дієвих регуляторних механізмів забезпечує соціально-економічну ефективність ресторанного господарства на всіх рівнях економічної системи шляхом використання комплексу практичних заходів, засобів, важелів, стимулів, що у своїй взаємодії створюють умови економічного розвитку відповідно до потреб суспільства та поставлених задач.

За даними розділу автором було опубліковано розділ у колективній монографії [114], прийнято участь у 6-х наукових конференціях для апробації результатів досліджень [108; 126–129, 133], опубліковано 3 статі [130–132].

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

2.1 Тенденції розвитку ресторанного господарства України

Харчування – є основною умовою життя людей. Тому в суспільстві організація харчування є невід’ємною частиною сфери споживання населення, що створює основу відтворення головної продуктивної сили суспільства – робочої сили, і визначається рівнем розвитку виробництва.

Задоволення особистих потреб населення в готовій їжі передбачає її виробництво та організацію споживання. Способи виробництва і споживання готової їжі виступають у двох формах [134, с. 5]:

– індивідуально-організоване виробництво і споживання їжі, яке протікає в умовах домашнього господарства;

– суспільно-організоване харчування (масове виробництво їжі з наступною її реалізацією населенню), яке виникло в результаті розвитку продуктивних сил та розподілу праці в процесі виробництва і передбачає використання високопродуктивної техніки, раціональну організацію праці та спеціалізацію працівників на виконанні окремих технологічних операцій. В процесі свого розвитку суспільно-організоване харчування відокремилася у самостійну галузь економіки народного господарства, сферу підприємницької діяльності – ресторанне господарство, що має власну специфіку.

Співвідношення індивідуально-організованого і суспільно-організованого харчування визначається матеріальними умовами життя суспільства, рівнем розвитку продуктивних сил і характером виробничих відносин.

Ресторанне господарство як сфера послуг народного господарства об'єднує групу підприємств, що виготовляють однорідну (чи схожу) продукцію і діють на одному товарному ринку, використовують єдині чи схожі технології та якісно однорідні фактори виробництва. Особливість ресторанного господарства полягає в тому, що вона поєднує три функції:

- функцію харчового виробництва (виробляє їжу);
- функцію торгівлі (продає їжу);
- функцію лише ресторанного господарства, що належить до сфери обслуговування (організація споживання їжі).

Ресторанне господарство має двоїстий характер, об'єднує підприємства, які одночасно виконують функцію вироблення їжі (харчове виробництво), продажі їжі (торгівлі), організації споживання їжі (організація дозвілля). Тому ресторанне господарство є складовою соціально-споживацького комплексу соціальної інфраструктури національної економіки країни, призначенням якої у суспільному поділі праці є задоволення потреб населення у соціально-культурних і соціально-споживацьких послугах [135, с. 194].

В якості сфери підприємницької діяльності РГ виконує соціальні (задоволення потреб споживачів) та економічні функції (підприємницька одиниця сфери обслуговування). Економічні функції сфери РГ розглядаються як єдиний комплексний механізм виробництва та обігу продукції, що забезпечує ресторанному бізнесу певні переваги в порівнянні з іншими видами діяльності народного господарства. Перш за все, це перспективний вид діяльності для інвестування капіталу, що гарантує достатньо швидку оборненість вкладених коштів.

Тенденції зміни показників ресторанного господарства за рівнем роздрібного товарообороту, кількості закладів, кількості посадкових місць в них, характеризує зміну добробуту населення на тлі зміни економічного стану країни. Це пов'язано з тим, що розвиток ресторанного господарства, залежить від купівельної спроможності населення, розвиненості мережі

торговельних закладів, товарної забезпеченості, інформаційної, транспортної інфраструктури тощо. Тому визначення тенденцій розвитку ресторанного господарства, рівно як і інших видів економічної діяльності національного господарства, актуальне для оцінки економічного стану країни, розробки програм державного регулювання, визначення можливих структурних змін.

Тенденції розвитку ресторанного господарства в Україні за різні роки є предметом досліджень багатьох науковців: А.О. Аветисова [136–140], В.А. Антонова [141–143], Г.Т. П'ятницька [5; 144–146], О.В. Борисова [147], П.О. Заремба [148], В.В. Кривошей [149–151], М.М. Ляшук [152; 153], В.М. Селютин [154], І.В. Скавронська [155], С.С. Ткачова [156], Т.В. Шталь [157; 158], О.В. Яшина [159].

Частіш за все автори зображують радужні тенденції розвитку РГ України. Так, Яшина О.В., Шталь Т.В., Кот О.В., Дядин А.С. [157, 158, 159] стверджують, що ресторанний бізнес в Україні, незважаючи на економічну кризу, залишається привабливим як довгострокова інвестиція з вірогідною прибутковістю в 15 – 20 % річних. Шталь Т.В. і Лисак М.В., спираючись на дані росту товарообігу в ресторанному господарстві, констатують, що ресторанний бізнес в Україні демонструє стрімке зростання ділової активності, та має позитивні тенденції розвитку, фінансової стійкості, стимулює збільшення інвестиційної привабливості для іноземних інвесторів [157, с. 13]. За інформацією Асоціації ресторанного бізнесу України, темпи розвитку ринку ресторанних послуг коливаються в межах 60 – 100 % на рік [159]. В дослідженні Шталь Т.В., Кот О.В., Дядин А.С. [158] наполягають, користуючись даними Асоціації франчайзингу України, що навіть в 2010 кризовому році українські ресторатори заробили близько 2,2 млрд дол. США – майже на 10 % більше, ніж роком раніше, і в 2011 р. планували отримати 2,5 млрд дол. США. За їх висновками кількість постійних клієнтів кафе, барів і ресторанів під час фінансової кризи майже не змінилась, хоча більшість споживачів стали економнішими. Вони також обґрунтовують перспективи розвитку в Україні франчайзингових форм бізнесу в організації швидкого

харчування [157, с. 13], кейтерінгу, як нового напрямку розвитку ресторанного бізнесу [159]. Все це забезпечує ресторанному бізнесу певні переваги в порівнянні з іншими видами економічної діяльності [158]. Перспективою розвитку РГ, на їх думку, є те, що український ринок ресторанних послуг ще зовсім ненасичений, і навіть, якщо попит падає, це означає лише зменшення відвідувань споживачів ресторанних послуг та середнього чеку, а не повне закриття підприємств (закладів) РГ.

Вивчення даних Статистичного управління України, дозволило нам зробити більш песимістичні висновки щодо розвитку ресторанного господарства України.

Для статистичного обліку сфери послуг населенню Статистична служба України враховує ресторанну діяльність одночасно у складі підприємств РГ, у складі підприємств різних видів економічної діяльності, таких як «Тимчасове розміщення й організація харчування», «Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку. Діяльність готелів і ресторанів», а також в розділі «Мережа роздрібною торгівлі та ресторанного господарства підприємств».

Для визначення рівня розвитку ресторанного бізнесу в країні використовують: показники кількості підприємств РГ; показники насиченості підприємствами ресторанного і готельно-ресторанного господарства відносно кількості населення; показники товарообігу і прибутковості ресторанного бізнесу; показники структури працюючих за віком, освітою, статтю; показники плинності кадрів тощо.

За даними Міжнародної асоціації готелів і ресторанів у світі налічується 8,1 млн підприємств ресторанного харчування. У цій сфері діяльності зайнято 48 млн осіб. Доходи світової сфери послуг ресторанного харчування перевищують 700 млрд дол. США щорічно, причому на заклади, розміщені в Північній Америці, припадає 51 % усіх надходжень. Згідно з результатами досліджень у 103 країнах один заклад ресторанного харчування у середньому припадає на 477 жителів. У країнах, що відносяться до групи з

низькими доходами населення, цей показник збільшується до 618 осіб, а у країнах, що відносяться до групи з середніми і високими доходами, – скорочується до 268 осіб [160, с. 24].

В Україні ресторанна справа ще не досягла міжнародного рівня і перебуває лише на стадії зародження. Динамічний розвиток цього виду економічної діяльності обумовлює появу закладів РГ різних типів і цінкових категорій, що дає споживачам можливість обирати такий заклад ресторанної сфери, що найбільш підходить для них за всіма критеріями.

Інструкція щодо заповнення форм державних статистичних спостережень стосовно торгової мережі ресторанного господарства, затверджена Наказом Держкомстату України 24.10.2005 р. № 327, визначила поняття ресторанне господарство, об'єкт (заклад) ресторанного господарства, тип (вид) об'єкта (закладу) ресторанного господарства, мережа ресторанного господарства [161]. Згідно даної інструкції: «Ресторанне господарство – це вид економічної діяльності суб'єктів господарювання (підприємств) щодо надання послуг із задоволення потреб споживачів у харчуванні з організацією дозвілля або без нього в закладах (об'єктах) ресторанного господарства. Тип (вид) об'єкту (закладу) ресторанного господарства – це сукупність характерних ознак діяльності об'єктів ресторанного господарства (асортимент, контингент споживачів, форми організації і обслуговування тощо)» [161]. В п. 1.1 дисертації перелічуються всі можливі типи (види) об'єктів ресторанного господарства, трансформація їх класифікаційних ознак та зображено інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні і у світі. На даний час найбільш розповсюджені типи закладів РГ: ресторани, кафе, бари, їдальні та постачання готової їжі.

Згідно Інструкції [161, с. 1] один суб'єкт господарювання, підприємство тощо, може мати у своїй структурі один чи декілька об'єктів (закладів) ресторанного господарства. Якщо в одній будівлі розміщено декілька відокремлених об'єктів ресторанного господарства, що належать (оренднуються) одному суб'єкту підприємницької діяльності, різних за типом

(ресторан, кафе, закусочна, їдальня, буфет тощо), то всі вони враховуються, як один комплекс. Сукупність об'єктів (закладів) ресторанного господарства, розміщених на визначеній території (місто, селище тощо) утворює мережу ресторанного господарства. Об'єкт (заклад) ресторанного господарства – місцева одиниця (структурний підрозділ) суб'єкта господарювання (підприємства), яка розміщується в окремій будівлі або приміщенні, має, як правило, необхідні виробничі та побутові приміщення, обладнаний столами та стільцями для споживання їжі зал, в якому здійснюється продаж продукції власного виготовлення і купованих товарів, переважно для споживання на місці. Місця в об'єктах ресторанного господарства – це місця за столами, стійками барів, відповідно обладнані для обслуговування споживачів. Тому рівень забезпечення населення послугами ресторанного обслуговування відображується кількістю підприємств РГ, кількістю об'єктів (закладів) РГ, що входять до складу перелічених підприємств РГ (згідно КВЕД) і до складу підприємств різних видів економічної діяльності, а також кількістю посадкових місць в закладах РГ.

Зараз в Україні діяльність у сфері РГ здійснюють як підприємства РГ (за КВЕД), так і підприємства різних видів діяльності, структурними підрозділами яких є заклади РГ (див. табл. 2.1, рис. 2.1).

За станом на 1 січня 2014 р. в Україні функціонувало 4147 підприємства РГ – юридичних осіб (за КВЕД), що на 20,6 % менше порівняно з аналогічним періодом 2003 р. Протягом цього періоду загальна кількість закладів РГ, що здійснюють свою діяльність у складі підприємств – юридичних осіб усіх видів економічної діяльності, зменшилася з 30568 до 20578 – на 32,7 %, а кількість закладів РГ, що здійснюють свою діяльність у складі підприємств РГ, зменшилась з 12151 до 9344 – на 23,1 %. З цього можна зробити висновок, що інтенсивність (за даними темпів зниження) закриття закладів РГ у складі підприємств РГ менша, чим інтенсивність скорочення кількості закладів РГ у складі підприємств інших видів економічної діяльності. Часто це пов'язано з тим, що заклади РГ у складі

підприємств інших видів економічної діяльності планово збиткові, бо з самого початку створені для забезпечення внутрішніх соціальних потреб працівників підприємства у харчуванні на виробництві.

Таблиця 2.1 – Кількість закладів і посадкових місць у РГ України, на 1 січня 2003 – 2014 рр.

Показники \ Роки	2003	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Кількість підприємств РГ (за КВЕД)	5226	4468	5028	4785	4744	4751	4343	4147
Загальна кількість закладів РГ у складі підприємств-юридичних осіб різних видів економічної діяльності	30568	26159	24946	24031	23369	22918	21619	20578
Кількість закладів РГ у складі підприємств РГ (за КВЕД)	12151	9219	10404	9939	9917	9887	9087	9344
Кількість закладів РГ у складі підприємств інших видів економічної діяльності	18417	16940	14542	14092	13452	13031	12532	11234
Питома вага закладів РГ у складі підприємств РГ у загальній кількості закладів РГ, %	39,75	35,24	41,71	41,36	42,44	43,14	42,03	45,41
Середня кількість закладів РГ на 1 підприємство РГ (за КВЕД)	2,33	2,06	2,07	2,08	2,09	2,08	2,09	2,25
Кількість посадкових місць у всіх закладах ресторанного господарства, тис.од.	1771	1674	1636	1620	1595	1571	1521	1472
Середня кількість посадкових місць на 1 заклад РГ	57,9	64,0	65,6	67,4	68,2	68,5	70,4	71,5

(Складено та розраховано за даними [162, с. 102 – 105; 163, с. 102 – 105; 164, с. 102 – 105; 165, с. 102 – 105; 166, с. 15, 104 – 107; 167, с. 15, 102 – 105; 168, с. 119; 75, с. 5, 105, 113])

Харчування працівників за місцем роботи підвищує продуктивність праці і мотивацію персоналу. Проте в умовах загальноекономічної кризи в Україні, все більше підприємств не спроможні утримувати у своєму складі

столові, їдальні, кафе, бари, та закривають їх. Тому темпи зміни кількості закладів РГ у складі підприємств різних видів економічної діяльності на макрорівні можна вважати додатковим показником прояву кризових явищ в Україні.

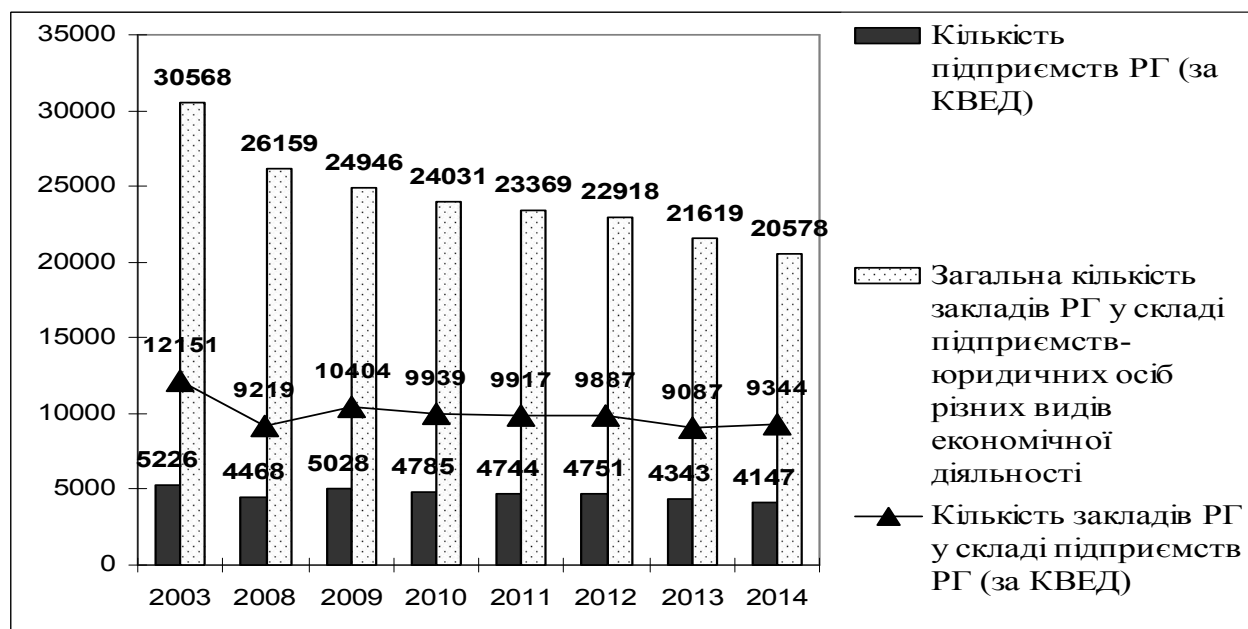

Рисунок 2.1 – Динаміка кількості підприємств і закладів РГ на 1 січня 2003 – 2014 рр.

(Джерело: складено автором за даними табл. 2.1)

За період з 2008 до 2014 рр. темпи зміни кількості підприємств РГ – 92,8 %, темпи зміни кількості закладів РГ, що входять до них – 101,4 %. Це говорить про те, що кількість підприємств РГ скоротилася на 7,2 %, а кількість закладів РГ, що входять до складу цих підприємств, збільшилася на 1,4 %. Як бачимо з табл. 2.1, кількість закладів РГ, що приходить на 1 підприємство РГ, практично не змінювалося з 2008 до 2013 рр., і залишалося на рівні 2,06 – 2,09 закладів на 1 підприємство РГ. Лише в 2013 р. відбулося більш суттєве збільшення цього показника до 2,25 закладів РГ на 1 підприємство РГ. Зазвичай, підприємства РГ України у своєму складі відокремлюють кафе і бари (2 заклади у складі 1 підприємства). В результаті на початок 2014 р. бачимо тенденцію більш інтенсивного закриття закладів

РГ у складі підприємств за різними видами економічної діяльності, ніж у складі підприємств РГ, збільшення питомої ваги закладів РГ в складі підприємств РГ у загальній кількості закладів РГ України з 39,7 % у 2003 р. до 45,4 % (див. табл. 2.1). Це говорить про те, що незважаючи на прискорення темпів зменшення кількості закладів РГ у структурі підприємств, що за основним видом діяльності не відносяться до ресторанної діяльності, в ресторанному господарстві України саме ці заклади виконують функцію харчування населення в більшій мірі, ніж безпосередньо підприємства РГ. Ці заклади, яких залишається більше, ніж закладів РГ у складі підприємств РГ, виконують також виробничу функцію підвищення продуктивності і ефективності національної економіки країни. Тому саме ці заклади, не менше чим інші, потребують уваги Держави при розробці програми планування і регулювання ресторанного господарства. Якщо заклади РГ у структурі підприємств різних видів економічної діяльності створюються, частіше за все, для забезпечення харчування і підвищення продуктивності праці трудового колективу підприємства, то головна функція закладів РГ у складі підприємств РГ – створення умов для проведення дозвілля і харчування населення у неробочі години. Такі підприємства в національній економіці країни відіграють соціальну функцію відновлення сил населення в часи відпочинку, забезпечення їжею і організацією дозвілля потоків туристів і відпочивальників, створення додаткових робочих місць, зменшення рівня безробіття і росту зайнятості населення, збільшення їх матеріальних доходів. Тому усі заклади ресторанного господарства заслуговують на увагу, підтримку і регулювання Держави з точки зору сприяння розвитку соціальної сфери обслуговування населення, підвищення якості і рівня життя в країні, що є частиною комплексу пріоритетів країни.

Кількість посадкових місць у закладах РГ за досліджений період зменшилося на 16,8 % – з 1771 до 1472 тис. од. (див. табл. 2.1). При цьому кількість закладів РГ у складі підприємств за різними видами економічної діяльності зменшилася на 31,7 %. З цього було зроблено висновок, що в РГ

сформувалася тенденція створення і функціонування підприємств, розрахованих на більшу кількість посадкових місць. Як бачимо з табл. 2.1, середня кількість посадкових місць на 1 заклад РГ за досліджений період збільшилася з 57,9 у 2003 р. до 71,5 в 2014 р. Проте, забезпеченість закладів РГ посадковими місцями на підприємствах РГ і на підприємствах інших видів економічної діяльності різна (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Забезпеченість закладів РГ посадковими місцями на 1 січня 2012 – 2014 рр., од на 1 заклад РГ

Показники	Роки		
	2012	2013	2014
Середня кількість посадкових місць на 1 заклад РГ	68,5	70,4	71,5
Середня кількість посадкових місць на 1 заклад РГ, що є структурним підрозділами підприємств РГ	79,5	83,2	84,6
Середня кількість посадкових місць на 1 заклад РГ, що є структурним підрозділами підприємств, що не входять до РГ	60,2	61,0	60,6

(Розраховано за даними [164–166])

Як бачимо з табл. 2.2, за останні три роки середня кількість посадкових місць на 1 заклад РГ, що є структурним підрозділами підприємств РГ збільшилась з 79,5 до 84,6. При цьому, середня кількість посадкових місць у закладах ресторанного господарства, що не входять до складу РГ, суттєво не змінювалася і коливалася на рівні 60,2 – 61 місце на 1 заклад. Таким чином, зростання з 68,5 до 71,5 середньої кількості посадкових місць на 1 заклад ресторанного господарства відбувалося лише за рахунок збільшення посадкових місць на 1 заклад РГ, що входить до складу підприємств ресторанного господарства.

Щоб з'ясувати структурні зміни, що відбуваються в РГ України за даними табл. 2.1 була побудована табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Темпи змін кількості підприємств і закладів РГ, на 1 січня 2003 – 2014 р.р.

Показники \ Роки	2008 до 2003	2009 до 2008	2010 до 2009	2011 до 2010	2012 до 2011	2013 до 2012	2014 до 2013	2014 до 2003	Тпр до 2003, %
Кількість підприємств РГ (за КВЕД)	0,85	1,12	0,95	0,99	1,00	0,91	0,95	0,79	-20,6
Загальна кількість закладів РГ у складі підприємств-юридичних осіб різних видів економічної діяльності	0,86	0,95	0,96	0,97	0,98	0,94	0,96	0,67	-32,7
Кількість закладів РГ у складі підприємств РГ (за КВЕД)	0,76	1,13	0,96	0,99	0,99	0,92	1,03	0,77	-23,1
Кількість закладів РГ у складі підприємств інших видів економічної діяльності	0,92	0,86	0,97	0,95	0,97	0,96	0,89	0,61	-39,0
Кількість посадкових місць у всіх закладах ресторанного господарства, тис. од.	0,94	0,98	0,99	0,98	0,98	0,97	0,97	0,83	-16,9

(Розраховано за даними табл. 2.1)

За даними табл. 2.1 і 2.3 можна зробити висновок, що в Україні з 2003 до 2014 рр. скоротилася загальна кількість закладів РГ на 32,7 %. При цьому середньорічні темпи зменшення кількості закладів РГ були на рівні 0,96 (щорічне зменшення в середньому на 4 %). І тільки на 1 січня 2014 р. маємо найбільший за досліджений період спад кількості закладів РГ в Україні на 33 %. Скорочення загальної кількості закладів РГ відбувається за рахунок скорочення на 39 % кількості закладів РГ, що входять до складу підприємств, які за економічними видами діяльності не відносяться до ресторанного господарства. Кількість закладів РГ у складі підприємств РГ також скорочувалася, але меншими темпами. За досліджений період бачимо зменшення цієї категорії закладів на 23,1 %. Зменшення кількості підприємств РГ відбувалося паралельно зі зменшенням кількості закладів у них, але трохи меншими темпами (– 20,6 %). Це говорить про незначну

тенденцію зменшення закладів ресторанного господарства у складі підприємств РГ.

Кількість посадкових місць у закладах РГ скоротилася на 16,9 % на фоні скорочення кількості закладів РГ на 32,7 %. Це говорить про те, що скорочення кількості закладів ресторанного господарства за досліджений період з 2003 р. відбувався при одночасному збільшенні середньої кількості посадкових місць, що знаходяться в закладах РГ, в 2 рази (32,7 / 16,9). При цьому, як бачимо з табл. 2.2, з 2012 р. кількість посадкових місць в закладах РГ, що знаходяться у складі підприємств не ресторанного господарства, залишається на рівні 60 місць на 1 заклад, а кількість посадкових місць у закладах РГ, що знаходяться у складі підприємств РГ продовжує збільшуватися з 68,5 до 71,5 місць на заклад. Закладів РГ у складі підприємств РГ стало менше, а місць у закладах, що залишилися, стало більше. Можливо, це свідчить про те, що закриваються маленькі заклади РГ, і виживають більш крупні заклади, з більшою кількістю посадкових місць. В умовах економічної кризи підвищується конкурентна боротьба. Виживають більш ефективні підприємства, які можуть інвестувати більше коштів у благоустрій закладу РГ, отримують ефект масштабу на обсягах продаж за рахунок економії умовно-постійних витрат.

Забезпеченість населення послугами закладів ресторанного господарства характеризують наступні показники:

- загальна кількість закладів (у містах і сільській місцевості);
- середня кількість закладів на 10 тис. жителів;
- середня кількість посадкових місць закладів РГ на 10 тис. жителів;
- середня кількість жителів на 1 заклад РГ;
- середня кількість жителів на 1 посадкове місце закладу РГ.

При цьому, існуючою системою показників статистичного обліку у ресторанному господарстві України не передбачено розраховувати середню кількість жителів на 1 заклад РГ і середню кількість жителів на 1 посадкове місце закладу РГ, хоча такі показники використовують у світовій практиці

аналізу ресторанної індустрії. Тому ми вирішили самостійно розрахувати ці показники за даними річних звітів Статистичної служби України, щоб мати змогу порівняти забезпеченість послугами у ресторанному господарстві України з рівнем цих показників в інших країнах світу (див. табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Забезпечення населення послугами закладів (об'єктів) РГ в Україні на 1 січня 1995 – 2014 рр.

Роки	Кількість закладів РГ, тис. од.			Кількість закладів РГ на 10 тис. населення	Кількість місць у закладах РГ на 10 тис. населення, од.	Кількість жителів, осіб	
	Всього	у міських поселеннях	у сільській місцевості			на 1 заклад РГ	на 1 місце у закладах РГ
1	2	3	4	5	6	7	8
1995	40,3	29,4	20,9	8	548	1273,0	18,25
2001	33,1	22,9	10,2	7	392	1477,3	25,5
2002	32,0	22,4	9,6	7	380	1515,6	26,3
2003	30,6	21,8	8,8	6	369	1568,6	27,1
2004	28,9	20,7	8,2	6	361	1647,1	27,7
2005	27,9	19,9	8,0	6	358	1695,3	27,9
2006	27,3	19,2	8,1	6	361	1717,9	27,7
2007	26,8	18,8	8,0	6	360	1738,8	27,7
2008	26,1	18,2	7,9	6	361	1777,8	27,7
2009	24,9	17,4	7,5	5	354	1847,4	28,2
2010	24,0	16,3	7,7	5	353	1908,3	28,2
2011	23,4	15,9	7,5	5	348	1948,7	28,7
2012	22,9	15,7	7,2	5	344	1991,3	29,0
2013	21,6	14,6	7,0	5	334	2111,1	29,9
2014	20,5	14,0	6,6	5	324	2214,6	30,9

(Складено та розраховано за даними [18, с. 283; 75, с. 113])

Як бачимо з табл. 2.4, з 1995 по 2014 рр. кількість об'єктів ресторанного господарства в Україні зменшилась з 40,3 до 20,5 тис. (в 1,97 рази). При цьому, у міських поселеннях кількість закладів РГ зменшилася з 29,4 до 14,0 тис. (в 2,1 разів). У сільській місцевості – спостерігалось зменшення закладів РГ з 20,9 до 6,6 тис об'єктів (в 3,17 разів). Скорочення кількості закладів РГ швидше відбувається у сільській місцевості, що, можливо, обумовлене прискореною міграцією сільських мешканців на постійне проживання до міст. Таке припущення зроблено тому, що з 2001 по

2014 рр. темпи зменшення кількості закладів РГ в містах і сільській місцевості, майже вирівнялися, відповідно досягли значення 0,611 у містах, і 0,647 у сільській місцевості.

В Україні з 2001 по 2014 рр. закладів РГ у містах в 2 рази більше, ніж у сільській місцевості. За цей період спостерігалася лише незначна різниця темпів зміни: в містах з коефіцієнтом 0,61, в сільській місцевості – з коефіцієнтом 0,64.

Значний відрив розвитку системи ресторанного господарства в Україні у порівнянні з світовими стандартами спостерігається за показником кількості жителів на один заклад. У світовій практиці на один заклад ресторанного господарства в середньому приходиться 477 жителів. У країнах, що відносяться до групи з низькими доходами населення, цей показник збільшується до 618 осіб, а в країнах, що відносяться до групи з середніми і високими доходами, – скорочується до 268 осіб [160, с. 24].

З табл. 2.4 видно, що в Україні показник кількості жителів на один заклад РГ в декілька разів перевищує показник для країн з низькими доходами населення, та він постійно збільшувався з 1273 осіб в 1995 р. до 2214 осіб в 2014 р. Відповідно за досліджений період кількість жителів, що в середньому приходиться на одне місце у закладі ресторанного господарства збільшилась с 18 до 30,9 осіб. Ця тенденція вказує на постійне скорочення купівельної спроможності жителів країни та зменшення ефективності ресторанного бізнесу. Бізнес збільшується відповідно до росту рентабельності інвестиційних вкладень. З іншого боку, низький рівень забезпеченості жителів закладами РГ свідчить про недостатню насиченість ринку ресторанних послуг України і високий потенціал зростання кількості закладів РГ і посадочних місць в них за умов підвищення платоспроможного попиту населення і більш ефективної діяльності закладів.

Структура підприємств РГ, що здійснюють діяльність із роздрібною торгівлі та ресторанного господарства на 1 січня 2001 – 2014 рр., од. надана в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Кількість і структура підприємств РГ в Україні, що здійснюють діяльність із роздрібною торгівлі та ресторанного господарства на 1 січня 2001 – 2014 р.р.

Роки	Всього підприємств		Ресторани		Кафе		Бари		Їдальні та постачання їжі	
	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%
2001	4849	100	468	9,7	2906	59,9	766	15,8	709	14,6
2006	4718	100	526	11,1	3022	64,1	682	14,5	488	10,3
2007	4591	100	582	12,7	2875	62,6	658	14,3	476	10,4
2008	4468	100	615	13,8	2779	62,2	618	13,8	456	10,2
2009	5028	100	698	13,8	3034	60,3	814	16,3	482	9,6
2010	4785	100	708	14,8	2868	60,0	754	15,7	455	9,5
2011	4744	100	792	16,7	2803	59,1	715	15,1	434	9,1
2012	4751	100	898	18,9	2688	56,6	727	15,3	438	9,2
2013	4343	100	891	20,5	2384	54,9	663	15,3	405	9,3
2014*	4147	100	х	х	х	х	х	х	х	х

* - з 2013 р. статистичний облік за даними типами підприємств РГ припинено (Складено та розраховано за даними [18, с.с. 282, 283; 75, с. 5])

На 1 січня 2014 р. кількість підприємств РГ в Україні склала 4147 одиниць. З 2006 по 2008 рр. кількість підприємств РГ кожен рік зменшується на 3 %. В 2008 р. відбулося стрімке зростання кількості підприємств на 13 % – з 4468 до 5028 одиниць (див. табл. 2.6). Як відомо, в 2008 р. відбувався бум активного споживчого і підприємницького кредитування. Банки легко надавали кредити у валюті на розвиток бізнесу, що сприяло відкриттю нових підприємств РГ.

З іншого боку, населення легко отримувало споживчі кредити, що створювало видимість зайвих коштів і сприяло росту платоспроможного попиту на послуги підприємств ресторанного господарства. З цього можна зробити висновок, що доступні кредити для населення і підприємців ведуть до росту кількості підприємств РГ.

З 1 січня 2009 р. економіка України в повній мірі відчула наслідки світової фінансової кризи, що почалася у другій половині 2008 р. Ті підприємства, що були створені за рахунок банківського валютного кредитування, при різкому зростанні вартості валюти США, не могли

повертати кредити і закривалися. Цьому же сприяло зниження платоспроможного попиту на послуги підприємств РГ з боку населення. Багато людей опинилися в дуже скрутному становищі, бо не могли платити по валютних кредитах, тому різко зменшився попит на ресторанный послуги. В 2009 р. оборот ресторанного господарства, незважаючи на постійний ріст цін, зупинив зростання і зменшився з 15,6 до 15,4 млрд грн, що стало єдиним випадком з 2000 по 2014 рр. (див. рис. 2.2). За 2013 р. також бачимо значне уповільнення збільшення товарообігу ресторанного господарства.

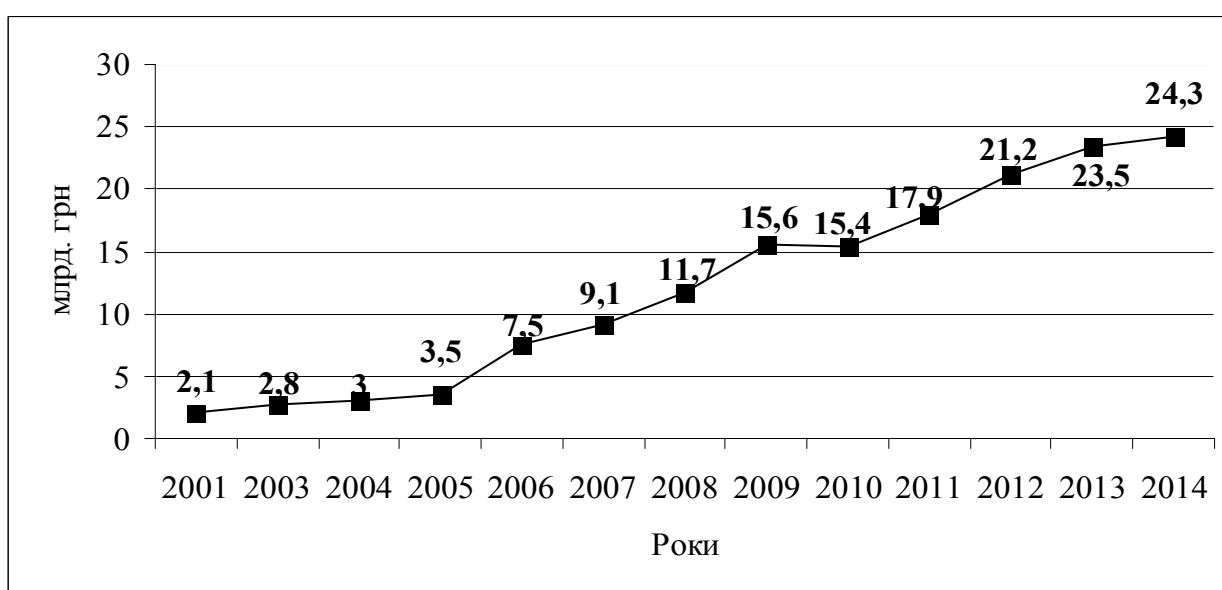

Рисунок 2.2 – Товарооборот ресторанного господарства на 1 січня 2001 – 2014 рр., млрд грн

(Джерело: складено за даними [18, с. 265; 163])

Цікава тенденція спостерігається у зміні структури підприємств ресторанного господарства (див. табл. 2.5). Не зважаючи на кризу 2009 р., на тлі зменшення загальної кількості підприємств РГ, кількість підприємств – ресторанів постійно збільшується. Якщо на початок 2001 р. в Україні було 468 ресторанів, то на початок 2014 р. їх кількість досягла 891.

За досліджений період в структурі підприємств РГ кількість ресторанів збільшилася з 9,7 до 20,5 %. Навіть у кризовому 2009 р. кількість ресторанів

збільшилася з 698 до 708 од. На наш погляд, це свідчить про поглиблення розшарування населення за структурою доходів. В ресторанах їжа більш дорога, чим в інших типах закладів РГ. На тлі зменшення доходів середнього і бідного прошарку населення, споживання продукції ресторанів збільшується, навіть в кризовий рік. Багаті в умовах кризи України стають ще багатішими.

В той час, як кількість ресторанів неухильно збільшується в загальному обсязі, так і в структурі підприємств РГ, кількість кафе, барів і їдалень зменшується. Як бачимо з табл. 2.6, з 2001 по 2013 рр. кількість підприємств-кафе зменшилась з 2906 до 2384 од., підприємств-барів зменшилось 766 до 663 од., підприємств-їдалень зменшилось з 709 до 405 од.

Аналіз кризових і післякризових тенденцій (починаючи з 1 січня 2009 р.) в РГ Україні показав, що з 2009 р. кількість ресторанів у складі підприємств РГ збільшується на 193 підприємства (27,6 % від кількості 2009 р.), кількість кафе зменшується на 650 підприємств (21,4 % від кількості на 1 січня 2009 р.), кількість барів зменшується на 151 підприємств (18,6 % від кількості на 1 січня 2009 р.), кількість їдалень зменшується на 77 підприємств (16 % від кількості на 1 січня 2009 р.) (див. табл. 2.5). При цьому, якщо кількість кафе в структурі підприємств РГ з 2009 р. зменшилася з 60,3 % до 54,9 %, то питома вага барів у загальній кількості підприємств РГ зменшилася всього на 1 % (з 16,3 до 15,3 %), а питома вага їдалень і підприємств постачання їжі практична не змінилася в структурі підприємств РГ (з 9,6 до 9,3 %). Таким чином, найбільш уразливими до фінансової кризи в країні виявилися підприємства-кафе, які призначені для обслуговування населення з середніми доходами. Проте, незважаючи на постійне зменшення кількості кафе, вони все ще формують більшість серед типів підприємств РГ, і займають на 1 січня 2014 р. 54 % в загальній кількості підприємств РГ.

Як бачимо з рис. 2.3, кількість всіх підприємств РГ і кафе змінювалася паралельно. Це говорить про те, що зменшення кількості підприємств РГ відбувається саме за рахунок закриття кафе. В той же час кількість їдалень та

закладів постачання їжі в структурі підприємств РГ залишається незначною і практично не змінюється. Кількість ресторанів неухильно зростає. Це зростання кількості підприємств РГ в Україні співпало з бумом активної кредиторської діяльності банків до настання фінансової кризи 2008 р. в світі, а потім і в Україні.

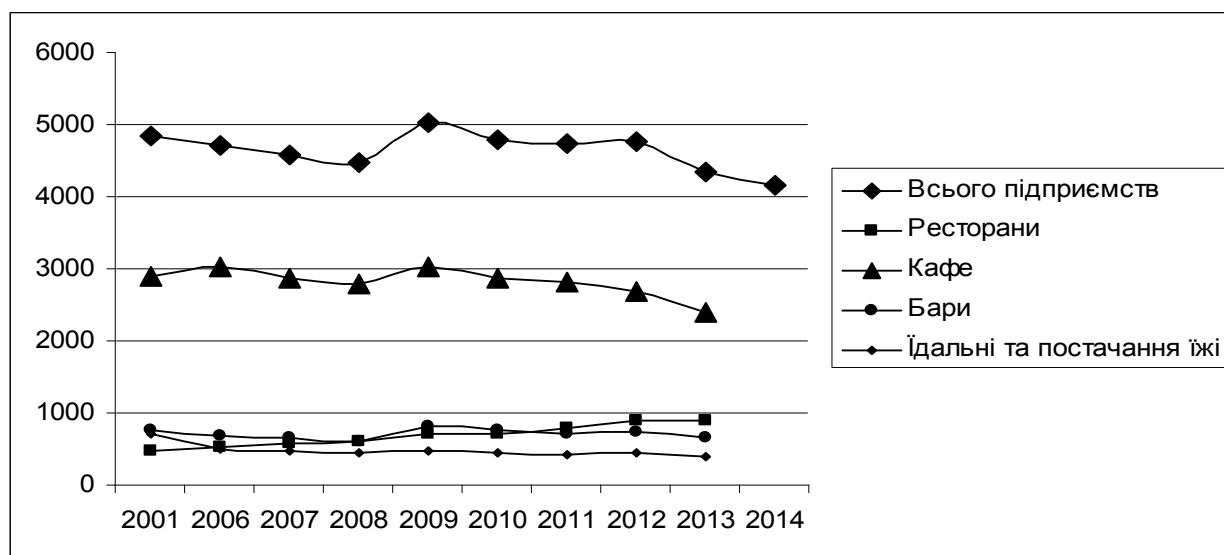

Рисунок 2.3 – Кількість підприємств РГ в Україні, що здійснюють діяльність із роздрібною торгівлю та ресторанного господарства на 1 січня 2001 – 2014 рр., од.

(Джерело: складено за даними табл. 2.5)

Як бачимо з табл. 2.5 і рис. 2.3, скорочення підприємств ресторанного господарства в Україні відбувається, головним чином, за рахунок скорочення кількості кафе, їдалень і підприємств постачання їжі, які втрачають популярність серед споживачів за умов скорочення платоспроможного попиту відвідувачів. Саме ці типи підприємств РГ закриваються в першу чергу. При цьому сформувалася тенденція повільного збільшення кількості ресторанів, що обумовлено зміною культури споживання ресторанного продукту в Україні.

За 13 досліджених років кількість підприємств РГ в Україні зменшилася на 10 % – з 4849 од. до 4343 од. При цьому кількість ресторанів

збільшилася в 1,9 рази – з 468 од. до 891 од. Кількість кафе зменшилося на 18 % – з 2906 од. до 2384 од. Кількість барів зменшилася на 13 % – з 766 од. до 663 од. Кількість їдалень і підприємств постачання їжі скоротилася на 47 % з 709 од. до 405 од. Просліджується чітка тенденція пріоритетного розвитку ресторанів. На нашу думку, це пов'язане з тим, що в умовах кризи багаті громадяни залишаються багатими і продовжують користуватися послугами ресторанів. Крім того, в останні роки у ресторанному господарстві відбувається тенденція зміни уподобань споживачів. Для споживачів більш пріоритетним стає питання організації дозвілля, ніж просто їжа. Активна зміна структури ресторанних послуг дозволяє підприємствам ефективно вести свою діяльність, отримувати конкурентні переваги, розвивати бізнес.

Повністю підтримуємо висновок вчених, зроблений згідно проведених досліджень [44, с. 32], які вважають, що багато підприємств РГ України протягом останніх 11 років, намагаючись зміцнити свої конкурентні позиції на ринку, та уникнути необхідності виходу з ринку, вдавалися до різних інноваційних змін. Розвиток саме нецінової конкуренції особливо чітко простежувався у сегменті ресторанних послуг. Інноваційні концепції як вже діючих, так і новостворених в Україні ресторанів, забезпечили їм достатньо стійкі конкурентні переваги (у тому числі, завдячуючи унікальній продуктивній пропозиції) та, як наслідок, дали змогу ефективно діяти на ринку навіть в умовах економічного спаду (особливо, якщо такі ресторани були ще і орієнтовані на так звану демократичну цінову політику, тобто вдало реалізовували стратегію диференціації, забезпечуючи споживачів якісним сервісом і новими приємними емоціями, не забуваючи про оптимізацію своїх витрат. Саме це, на нашу думку, дало можливість збільшити кількість ресторанів за 12 років на 90 %.

Статистична служба України з 2012 р. паралельно з статистичним обліком структури підприємств ресторанного господарства почала здійснювати статистичний облік структури підприємств за видом економічної діяльності із забезпечення стравами та напоями згідно нового

КВЕД-2010 (див. табл. 2.6). При цьому статистичний облік підприємств ресторанного господарства за КВЕД-2004 з розподілом на ресторани, кафе, бари, їдальні та інші підприємства було припинено з 2013 р.

Таблиця 2.6 – Кількість і структура підприємств у сфері діяльності із забезпечення стравами та напоями в Україні, що здійснюють діяльність із роздрібною торгівлі та забезпечення стравами та напоями на 1 січня 2013 – 2014 р.р.

Показники	Роки		2013		2014	
	од.	%	од.	%	од.	%
Усього	4458	100	4147	100		
у тому числі						
- діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування;	3350	75,1	3226	77,8		
- постачання готових страв;	408	9,2	347	8,4		
- обслуговування напоями	700	15,7	574	13,8		

(Складено за даними [11, с. 270])

Як бачимо з табл. 2.6, класифікація підприємств, що займаються забезпеченням стравами і напоями після укрупнення стала малоінформативною. Лише можна спостерігати продовження тенденції зменшення кількості підприємств ресторанного господарства з 4458 до 4147 од. (зменшення на 7 % за 2013 рік). При цьому зменшення кількості підприємств відбувається за всіма класами класифікації.

В структурі підприємств, що здійснюють діяльність із забезпечення стравами та напоями 2/3 відноситься до класу «Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування», та кількість таких підприємств в 2013 р. збільшилася з 75,1 до 77,8 %. Клас «Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування» об'єднує 7 типів закладів ресторанного господарства: ресторани, кафе, ресторани швидкого обслуговування, місця з наданням їжі для споживання за межами закладу, вагончики з продажу морозива, пересувні вагончики з продажу їжі, діяльність із приготування їжі

в торговельних наметах, діяльність ресторанів і барів, пов'язану з доставкою їжі за умови залучення окремих одиниць.

Клас «Постачання готових страв» об'єднує «Постачання готових страв до подій», чи надання споживачеві послуг із кейтерингу на договірних умовах із доставкою страв у місця, визначені споживачем, із приводу особливої події, «Постачання інших готових страв», чи надання послуг промислового кейтерингу, тобто послуги з надання харчування, засновані на договірних умовах зі споживачем протягом визначеного періоду часу, в т.ч. діяльність контрактних фірм із постачання готової їжі (наприклад, для транспортних компаній), постачання готової їжі спортивним та іншим установам на основі концесії, діяльність їдалень або кафетеріїв (наприклад, для підприємств, офісів, лікарень або шкіл) на основі контракту.

Клас «Обслуговування напоями» об'єднує підприємства, що обслуговують напоями для негайного споживання на місці: бари, таверни, закусочні, дискотеки з перевагою споживання напоїв, пивні, кафе, ларьки із продажу фруктових соків, пересувні кіоски із продажу напоїв.

Для підвищення інформативності статистичної інформації щодо кількості підприємств із забезпечення стравами та напоями Статистичній службі України доцільно деталізувати інформацію за кількістю окремих найбільш розповсюджених типів підприємств у кожному класі «Діяльності із забезпечення стравами та напоями». За відсутності деталізації структурний аналіз нової класифікації буде неможливим.

Підприємства РГ, безперечно, займають центральне місце в РГ, як носії основних характеристик даного виду діяльності. Проте, як видно з табл. 2.1, на 01.01.2014 р. кількість закладів РГ у складі підприємств РГ складало лише 45,41 % серед всіх закладів РГ в Україні. Інші 54,59 % закладів розташовані в структурі підприємств різних видів економічної діяльності (див. табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Кількість підприємств, які здійснюють діяльність із роздрібною торгівлі та ресторанного господарства, за видами економічної діяльності, на 1 січня 2001 – 2014 рр.

Роки	Підприємства роздрібною торгівлі, в т.ч.:				Підприємства РГ		Підприємства інших видів економічної діяльності		Всього підприємств	
	Автомобілями, мотоциклами, пальним		Інші (продовольчого і непродовольчого асортименту)		од.	%	од.	%	од.	%
	од.	%	од.	%						
2001	1396	3,17	21974	49,88	4849	11,01	15839	35,95	44058	100
2006	1276	3,41	14959	40,00	4718	12,61	16448	43,98	37401	100
2007	1298	3,63	14207	39,71	4591	12,83	15682	43,83	35778	100
2008	1315	3,82	13340	38,74	4468	12,98	15310	44,46	34433	100
2009	1645	5,05	12832	39,36	5028	15,42	13098	40,17	32603	100
2010	1506	4,91	11951	38,94	4785	15,59	12451	40,57	30693	100
2011	1543	5,13	11675	38,85	4744	15,79	12087	40,22	30049	100
2012	1569	5,36	11402	38,94	4751	16,22	11560	39,48	29282	100
2013	1555	5,77	10500	38,99	4343	16,13	10532	39,11	26930	100
2014	1213	4,91	10764	43,61	4147	16,8	8555	34,66	24679	100

(Складено та розраховано за даними [170, с. 296; 171, с. 291; 18, с. 282; 75, с. 8])

За період з 2001 по 2014 рр. кількість підприємств України, що здійснюють діяльність із роздрібною торгівлі і ресторанного господарства зменшилася з 44058 до 24679, чи на 44 % (на 19379 од.).

На 01.01.2014 р. серед підприємств, які здійснюють діяльність із роздрібною торгівлі та ресторанного господарства, підприємства РГ складають всього 16,8 %, підприємства роздрібною торгівлі – 48,52 % (в т.ч. з торгівлі автомобілями, мотоциклами, пальним – 4,91 %, і продовольчого та непродовольчого асортименту – 43,61 %), підприємства інших видів економічної діяльності – 34,66 % загальної кількості підприємств. Як бачимо з табл. 2.7, у сфері надання послуг РГ до 2013 р. питома вага інших підприємств роздрібною торгівлі (продовольчого і непродовольчого асортименту) стабільно втримується на рівні близько до 39 %. Та в 2013 р.

несподівано кількість цієї групи підприємств збільшилася на 264 од., що збільшило її питому вагу до 43,61 %, при продовженні падіння кількості інших угруповань підприємств за видами економічної діяльності, що здійснюють послуги РГ. Хоча кількість підприємств РГ скоротилася за досліджений період на 14,47 %, їх питома вага серед підприємств, що надають послуги РГ збільшилася з 11 до 16,8 %.

За даними табл. 2.7 і рис. 2.4 можна констатувати перманентне зменшення двох найбільш вагомих в загальній кількості угруповань підприємств, які здійснюють діяльність із роздрібною торгівлі і РГ: роздрібною торгівлі продовольчого і непродовольчого асортименту – в 2 рази (з 21974 од. в 2001 р. до 10764 в 2014 р.) і підприємств інших видів економічної діяльності – в 1,85 рази (з 15839 од. в 2001 р. до 8555 од. в 2014 р.).

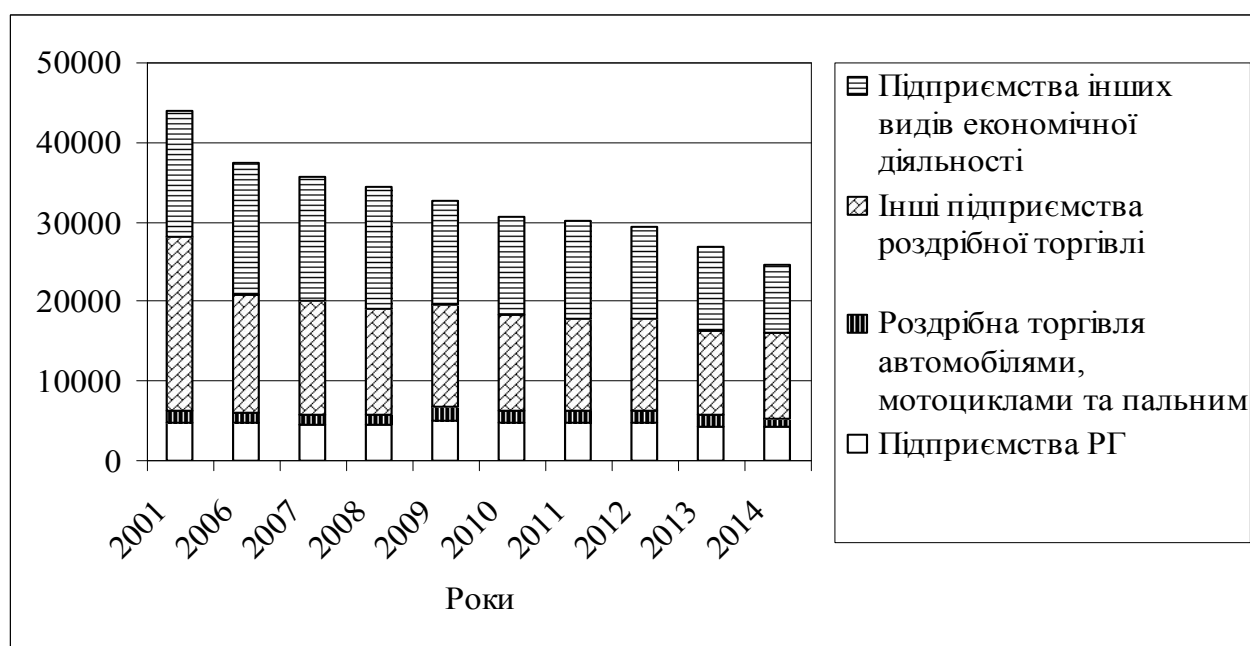

Рисунок 2.4 – Діаграма кількості підприємств, які здійснюють діяльність із роздрібною торгівлі та ресторанного господарства, за видами економічної діяльності, на 1 січня 2001 – 2014 рр.

(Джерело: складено автором за даними табл. 2.6)

Вивчений статистичний ряд кількості підприємств, які здійснюють діяльність із роздрібною торгівлі та ресторанного господарства за видами економічної діяльності можна поділити на 3 періоди.

Перший період тривав з 2001 до 2006 рр., в продовж якого спостерігається зміна пріоритетів розташування закладів ресторанного господарства в структурі підприємств роздрібною торгівлі у бік підприємств інших видів економічної діяльності. На нашу думку, підприємства промисловості і сільського господарства інтенсивно закривали заклади РГ у своїй структурі, що втрачали економічний потенціал для їх утримування.

Другий період тривав з 2008 по 2009 рр., коли в структурі підприємств, які здійснюють діяльність із роздрібною торгівлі та ресторанного господарства, відбулися зміни, пов'язані з фінансовою кризою. Статистичні дані на 01.01.2009 р. відображують пік інвестиційної активності перед настанням фінансової кризи в Україні. 2009 р. був високо кризовим, тому відбулося зменшення кількості усіх категорій підприємств, що здійснюють діяльність у сфері надання послуг РГ.

Третій період почався у зв'язку з політичною і економічною кризою в Україні з 2012 р., що обумовило з 01.01.2013 р. скорочення усіх видів підприємств, що займаються роздрібною торгівлею і наданням послуг РГ. Крім того, остаточно вирівнюються кількість і питома вага підприємств роздрібною торгівлі (10500 од. і, відповідно, – 38,99 % у структурі підприємств) і підприємств інших видів економічної діяльності (10532 од. і, відповідно, – 39,11 %). В умовах політичної і фінансової кризи заклади РГ в структурі супермаркетів перетягують на себе додаткову кількість споживачів з інших закладів, де послуги харчування дорожчі. Тому кількість всіх закладів РГ зменшується, крім тих, що знаходяться на перехресті активних споживчих потоків біля супермаркетів.

Сегмент підприємств роздрібною торгівлі (крім торгівлі автомобілями, мотоциклами, пальним), які здійснюють діяльність з роздрібною торгівлі та ресторанного господарства, на 01.01.2014 р. займає 43,61 % в структурі

підприємств, що надають послуги РГ (див. табл. 2.7). Надання послуг РГ здійснюється цією групою підприємств, що торгують переважно продовольчим асортиментом, непродовольчим асортиментом, торгують поза магазином. В свою чергу, статистичні дані розрізняють кількість підприємств продовольчого і непродовольчого асортименту, що торгують в спеціалізованих і неспеціалізованих магазинах. З табл. 2.8 бачимо достатньо стабільний і самий великий в даній групі підприємств сегмент неспеціалізованих магазинів переважно продовольчого асортименту, що утримують у своєму складі заклади РГ. Кількість таких підприємств за 13 років зменшилася в 2,1 рази (з 10636 од. в 2001 р. до 5020 підприємств в 2013 р.). Питома вага цих підприємств мала незначне скорочення з 51,4 до 47,8 % в загальній кількості підприємств роздрібної торгівлі, які здійснюють діяльність з роздрібною торгівлю та РГ.

Таблиця 2.8 – Структура підприємств роздрібною торгівлю (крім торгівлю автомобілями, мотоциклами та пальним), які здійснюють діяльність з роздрібною торгівлю та ресторанного господарства, на 1 січня 2001 – 2014 рр.

Роки	Всього		Торгують з перевагою продовольчого асортименту				Торгують з перевагою непродовольчого асортименту				Торгують поза магазинами	
			у спеціалізованих магазинах		у неспеціалізованих магазинах		у спеціалізованих магазинах		у неспеціалізованих магазинах			
	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%
2001	21974	100	1558	7,1	10636	48,4	7039	32,0	2312	10,5	429	2,0
2006	14959	100	839	5,6	7690	51,4	4998	33,4	1219	8,2	213	1,4
2007	14207	100	863	6,1	7246	51,0	4841	34,1	1070	7,5	187	1,3
2008	13340	100	865	6,5	6792	50,9	4572	34,3	932	7,0	179	1,3
2009	12832	100	965	7,5	6341	49,4	4629	36,1	775	6,0	122	1,0
2010	11951	100	944	7,9	5970	49,9	4226	35,4	700	5,9	111	0,9
2011	11675	100	948	8,1	5783	49,5	4131	35,4	689	5,9	124	1,1
2012	11402	100	989	8,7	5509	48,3	4099	35,9	681	6,0	124	1,1
2013	10500	100	921	8,8	5020	47,8	3842	36,6	603	5,7	114	1,1
2014	10764	100	729	6,8	4893	45,5	4456	41,4	535	4,9	151	1,4

(Складено та розраховано за даними [170, с. 296; 171, с. 291; 16, с. 282; 17, с. 6])

Слід констатувати, що у магазинах продовольчого асортименту заклади РГ розташовують переважно в неспеціалізованих магазинах. В той же час, в магазинах, що торгують переважно непродовольчим асортиментом, заклади РГ частіше розташовують у спеціалізованих магазинах. Таким чином, склалася тенденція пріоритетного розташовування закладів харчування в тих магазинах, де не продається їжа. Загальна кількість таких спеціалізованих магазинів непродовольчого асортименту також мала тенденцію до зменшення в 1,8 разів (з 7039 до 3842 од.). При цьому питома вага цієї категорії магазинів в загальній кількості магазинів роздрібної торгівлі постійно збільшується з 32 % в 2001 р. до 41,4 % в 2014 р.

Кількість підприємств роздрібної торгівлі, що надають послуги РГ поза магазином зовсім незначна, та за досліджені 13 років скоротилася з 429 до 114 підприємств, що відобразилося в зменшенні питомої ваги цієї категорії підприємств з 2 до 1,4 %.

Таким чином, ресторанне господарство України з 1995 до 2014 рр. має регресивну кризову тенденцію розвитку. Кількість суб'єктів господарювання постійно змінюється в усіх сегментах і типах діяльності. Забезпеченість населення закладами РГ і посадковими місцями в декілька разів нижча за світовий рівень, і продовжує погіршуватися. Все це відбувається на тлі, коли РГ різних країн світу розвивається швидкими темпами, надаючи податкові надходження в бюджет, забезпечуючи новими робочими місцями населення, виконуючи соціальну функцію харчування і організації дозвілля населення, притягуючи туристичні потоки, та опосередковано створюючи умови для отримання доходів від них. Тому необхідно проаналізувати ефективність діяльності ресторанного господарства України, щоб визначити зовнішні і внутрішні причини регресивного розвитку діяльності із забезпечення стравами та напоями у ресторанному господарстві.

2.2 Оцінка ефективності ресторанного господарства України

Ефективність діяльності ресторанного господарства в країні має соціальну і економічну складові. Соціальна складова полягає у спроможності забезпечення ресторанним господарством якісного харчування та відпочинку населення (відновлення сил для продуктивної праці), створенні робочих місць (оплата труда та соціальний захист працюючих). Економічна складова – вклад у формування ВВП країни, величина податкових та інших зборів (від оподаткування прибутку, податку на доходи працівників, єдиного податку, єдиного соціального внеску, податку на додану вартість, сумарної вартості ліцензій та зборів), що отримує держава від функціонування РГ, середня рентабельність РГ країни

З дослідження, зробленого в п. 2.1 дисертації, було з'ясовано, що забезпеченість населення закладами РГ в 4 – 9 разів нижче за світову практику (див. табл. 2.4). Якщо в світовій практиці на один заклад РГ приходить 477 жителів, то в Україні на початок 2014 р. – 2214,6 осіб на 1 заклад РГ. При цьому ситуація постійно погіршується. З 2001 по 2014 рр. кількість жителів на 1 заклад РГ збільшилась в 1,5 разів. Забезпеченість закладами РГ у сільській місцевості менше, ніж в міських поселеннях (там же). Також спостерігається тенденція скорочення закладів РГ в структурі підприємств, що не відносяться до РГ, де харчувалося населення під час роботи чи здійснення покупок. В структурі підприємств РГ за типами кількість їдалень та підприємств постачання їжі зменшилась на 43 % з 2001 до 2013 рр., та знизилася питома вага в загальній кількості підприємств РГ з 14,6 до 9,3 % (див. табл. 2.5). За той же період кількість кафе, що за ціновим рівнем доступні найбільшій кількості населення, зменшилась на 18 %. Це призвело до зменшення питомої ваги кафе в загальній кількості підприємств РГ з 59,9 до 54,9 % . В той же час збільшилась на 90 % кількість ресторанів. Їх питома вага в загальній кількості підприємств РГ збільшилась з 9,7 % в

2001 р. до 20,5 % в 2013 р. Послуги харчування набагато дорожчі в ресторанах, чим в інших типах закладів. Тому ресторани не є закладами масового харчування населення. Для більшості населення відвідування кафе і ресторанів скоріше залишається екзотикою, яку більшість населення дозволяє собі 3 – 4 рази на рік. Вартість середнього чеку в кафе і ресторанах РГ разом з інфляцією постійно росте, а купівельна спроможність більшості населення знижується.

Низька забезпеченість населення закладами РГ свідчить про низький рівень життя і низьку платоспроможність населення. Це дозволяє використовувати показник кількості мешканців на 1 заклад РГ як синтетичний показник рівня добробуту населення країни. Дійсно, за статистичними даними [172, с. 531 – 532], в 2011 р. середня заробітна плата працівників в Україні була еквівалента 330 дол. США, у Великій Британії – 4198, в Італії – 3260, в Канаді – 4668, в Німеччині – 3917, в США – 4537. Тому щоденна чашка кави з круасаном вартістю 3 – 4 дол. США для українця буде складати 30 % щомісячного доходу, а для мешканців інших перелічених країн – 2 – 3 %. Приходиться констатувати, що ціни в Українських закладах харчування не набагато відрізняються від цін в розвинутих країнах світу. Та наявність інфляційних тенденцій в Україні лише зменшує купівельну спроможність населення [173]. Так, на 1 січня 2014 р. середнє домогосподарство на місяць витратило 3300,2 грн грошового доходу, з якого 47 % витрачалося на споживання продуктів харчування та безалкогольних напоїв, 10,1 % – на комунальні платежі, 3,5 % – на охорону здоров'я, 2,1 % – на відпочинок і культуру, 1,4 % – на освіту, та 2,6 % – на ресторани та готелі (див. табл. 2.9). У міських поселеннях на ресторани та готелі домогосподарства витрачають 3,1 % середньомісячного доходу, а в сільській місцевості – лише 1,3 %. Доречі, 3,1 % від середньомісячного доходу домогосподарства в 3550,2 грн – це 106,5 грн. При вартості середнього чеку в кафе – 100 – 150 грн, члени домогосподарства відвідують заклади РГ один раз на декілька місяців.

Таблиця 2.9 – Структура середньомісячних грошових витрат за основними статтями споживчих витрат домогосподарства на 1 січня 2014 р.

Показники	Розподіл показників	Усі домогосподарства	у тому числі, які проживають	
			у міських поселеннях	у сільській місцевості
Усього витрат, грн.		3300,2	3550,2	2736,0
в тому числі споживчі витрати, %:				
- продукти харчування та безалкогольні напої		47,0	48,1	43,3
- житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива		10,1	10,6	8,6
- охорона здоров'я		3,5	3,3	4,1
- відпочинок і культура		2,1	2,4	1,2
- освіта		1,4	1,6	1,0
- ресторани та готелі		2,6	3,1	1,3

(Складено за даними [11, с. 381])

Таким чином, соціальна функція харчування населення виконується закладами РГ України набагато гірше, ніж в інших країнах, та явно недостатньо. Положення з функцією харчування в системі РГ постійно погіршується, що відображує зниження соціальної складової ефективності РГ в Україні.

Ресторанна справа в світі є однією з найприбутковіших. За статистикою, середній обіг коштів, вкладених у ресторан, окупується у 5 – 6 разів швидше, ніж інвестиції, вкладені, наприклад, у магазин одягу. У країнах Західної Європи, США і Японії зафіксовано збільшення витрат клієнтів на проведення дозвілля саме в ресторанах [159]. Прибуток від інвестування в ресторанному господарстві складає близько 15 – 25 %, що зацікавлює нових учасників цього ринку і стимулює його поширення [158].

Ефективність ресторанного господарства в Україні за різні роки є предметом досліджень багатьох науковців [136; 150; 157; 158; 159; 174; 175; 176]. Яшина О.В., Шталь Т.В., Кот О.В., Дядін А.С. [157–159] стверджують, що ресторанний бізнес в Україні, незважаючи на економічну кризу, залишається привабливим як довгострокова інвестиція з вірогідною прибутковістю в 15 – 20 % річних, або, незалежно від збитковості, як

іміджевий інструмент його власника. Шталь Т.В і Лисак М.В., спираючись на дані росту товарообороту в ресторанному господарстві, констатують, що ресторанний бізнес в Україні демонструє стрімке зростання ділової активності, та має позитивні тенденції розвитку, фінансової стійкості, стимулює збільшення інвестиційної привабливості для іноземних інвесторів [157, с. 13]. За інформацією Асоціації ресторанного бізнесу України, темпи розвитку ринку ресторанних послуг коливаються в межах 60 – 100 % на рік [159]. В дослідженні Шталь Т.В., Кот О.В., Дядін А.С. [158] наполягають, користуючись даними Асоціації франчайзингу України, що навіть в 2010 кризовому році українські ресторатори заробили близько 2,2 млрд дол. – майже на 10 % більше, ніж роком раніше, і в 2011 р. планували отримати 2,5 млрд дол. США. За їх висновками кількість постійних клієнтів кафе, барів і ресторанів під час фінансової кризи майже не змінилась, хоча більшість споживачів стали економнішими. Вони також обґрунтовують перспективи розвитку в Україні франчайзингових форм бізнесу в організації швидкого харчування [157, с. 13], кейтерингу, як нового напрямку розвитку ресторанного бізнесу [159]. Все це забезпечує, на їх думку, ресторанному бізнесу певні переваги в порівнянні з іншими галузями народного господарства [158]. Вони бачать перспективи розвитку ресторанного господарства в тому, що український ринок ресторанних послуг ще зовсім ненасичений, і навіть, якщо попит падає, це означає лише зменшення відвідувань споживачів ресторанних послуг та середнього чеку, а не повне закриття підприємств ресторанного господарства.

Вивчення у р. 2.1 дисертації даних Державної служби статистики України дозволило нам зробити наступні висновки щодо ефективності ресторанного господарства України.

За останні 10 років товарооборот ресторанного господарства України дійсно збільшився в 8,67 разів з 2,8 млрд грн в 2003 р. до 24,3 млрд грн в 2013 р. [172, с. 265]. Якщо сфера ресторанного господарства, незважаючи на кризу, заробляє більше коштів, на що вказують автори [157; 158], то РГ мало

б приваблювати додаткові інвестиції, що створювало б умови для збільшення кількості закладів. Проте кількість підприємств і закладів РГ за цей період стійко скорочується (рис. 2.3), що свідчить про кризове становище виду діяльності. З цього нами був зроблений висновок, що ріст товарообороту ресторанного господарства України відбувається під впливом інфляції, та не є показником зростання ефективності діяльності ресторанного господарства.

На жаль, товарооборот ресторанного господарства України складає незначну частку валового внутрішнього продукту України, хоча за останні 13 років збільшився з 1,23 до 1,63 % (див. табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Питома вага товарообороту РГ у валовому внутрішньому продукті України, на 1 січня 2001 – 2014 рр.

Роки	ВВП, млрд грн	Товарооборот РГ, млрд грн	Питома вага товарообороту РГ до ВВП, %
2001	170,07	2,1	1,23
2006	441,452	7,5	1,70
2007	544,153	9,1	1,67
2008	720,731	11,7	1,62
2009	948,056	15,6	1,65
2010	913,345	15,4	1,69
2011	1120,6	17,9	1,60
2012	1349,2	21,2	1,57
2013	1459,1	23,5	1,61
2014	1505,5	24,3	1,63

(Складено та розраховано за даними [18; 75])

Для порівняння, товарообіг ресторанної індустрії США (англ.: Restaurant Industry USA) в 2013 р. склав 659,31 млрд дол. США – довгий шлях від 42,8 млрд дол. США в 1970 р., та 307 млрд дол. США в 2000 р. [177]. При рівні ВВП (англ.: GDP – Gross Domestic Product) 16799,7 млрд дол. США [178], питома вага товарообігу РГ до ВВП США склала 3,9 %. За прогнозами в 2014 р. очікувалося отримати зростання товарообігу до 680 млрд дол. США. Біля 600 тис. закладів РГ в США надають робочі місця приблизно 13 млн. працівників.

Ресторанна індустрія США задовольняє будь-який споживчий попит за ціною, якістю їжі, змістом меню та ін. Діяльність ресторанного господарства США складається з закладів з повним замкненим комплексом послуг і закладів окремих видів обслуговування. В 2013 р. ресторани повного комплексу послуг (FSRs – full-serves restaurants), в тому числі мережеві, такі як Applebee's і Red Lobster, заробили 207 млрд дол. США товарообігу. Ресторани з обмеженим обслуговуванням (LSRs – Limited-service restaurants) заробили в даному році 195 млрд дол. США. Категорія LSRs включає добре відомі мережі ресторанів швидкого обслуговування Макдональдс (McDonalds) і Старбакс (Starbucks). Макдоналдс – лідер серед мережевих ресторанів швидкого обслуговування, заробили в 2013 р. 35,86 млн дол. США. В ресторанній індустрії США (USA Restaurant Industry) в 2013 р. працювало 13,4 млн. осіб. За рік було продано в середньому 194 блюда, придбаного в ресторані на 1 особу, що говорить про дуже високий рівень охоплення мешканців системою харчування в закладах ресторанного господарства.

В США в 2013 р. нараховувалося 617505 закладів, в тому числі 236333 – заклади швидкого харчування, з них за системою франчайзингу працювало 155265 закладів. Кількість закладів РГ в США з 2011 р. збільшилась несуттєво – всього на 3,9 %, бо насиченість ринку ресторанних послуг дуже висока.

Прибутковість будь-якого суб'єкту господарювання відображує економічну ефективність його діяльності. Так само ефективність діяльності РГ країни можна вимірювати сукупним прибутком і рентабельністю. Ресторанна господарство України офіційно є збитковою, бо підприємств (закладів), що отримують прибуток менше, ніж тих, що отримують збиток. Враховуючи тенденцію до постійного зниження кількості закладів РГ в Україні, можна стверджувати, що прибутковість цієї діяльності не приваблює інвесторів, та кількість закладів РГ, що закриваються, більше тих, що створюються. Проте відомо, що підприємці в ресторанному бізнесі часто

занижують товарообіг закладів, завищують витрати, виплачують частину заробітної плати без оформлення, щоб максимально скоротити прибуток до оподаткування, зменшити податок на додану вартість, скоротити нарахування на оплату праці найманих працівників, отримати можливість перейти на спрощену систему оподаткування. Цьому сприяє специфіка ресторанного господарства, яка ускладнює контроль товарообігу і витрат суб'єкта господарювання. Тому можна констатувати, що ресторанне господарство України не є суттєвим платником податків, та невагомо наповнює бюджет країни.

Можливо за цих причин в Статистичних щорічниках України фінансові показники в ресторанному господарстві країни відсутні. Ресторанне господарство обліковується у складі підприємств за видами економічної діяльності «Тимчасове розміщення й організація харчування» [18, сс. 60, 61, 64, 66, 296–299, 301, 302, 304], продані ними товари та послуги об'єднують в групу «Ресторани та готелі» [18, сс. 69, 396], показники діяльності угруповують до складу «Діяльність готелів та ресторанів» [18, сс. 86, 89, 91, 344, 346, 353, 360, 363, 354, 365, 368, 383], що ускладнює процес аналізу як підприємств готельного бізнесу, так і підприємств ресторанного бізнесу. Проте, навіть в поєднаній формі обліку готельно-ресторанного бізнесу можна побачити деякі закономірності і тенденції. Крім того, ресторанна і готельна справа часто взаємопов'язані між собою, бо забезпечують розміщення та харчування потоків туристів.

Формування та використання фінансових ресурсів в тимчасовому розміщенні й організації харчування відображується в консолідованому балансі підприємств за даними видами економічної діяльності (див. табл. 2.11). Тимчасове розміщення та організація харчування відноситься до сфери надання послуг. Тому необоротні активи займають приблизно 70 % структури активів балансу, а оборотні активи – приблизно 30 %. Необоротні активи фінансуються за рахунок власного капіталу (займає до 40 % структури пасивів балансу) і довгострокових позик банків на розвиток

бізнесу (займає до 28 % структури пасивів балансу). Проте підприємствам постійно не вистачає власного капіталу і довгострокових зобов'язань для фінансування необоротних активів. Для фінансування необоротних активів постійно залучається до 10 % поточних зобов'язань. Як наслідок, підприємства даного виду економічної діяльності не мають оборотного капіталу, оборотні активи фінансують за рахунок поточних зобов'язань.

Таблиця 2.11 – Консолідований баланс середньостатистичного підприємств з тимчасового розміщення й організації харчування, млн грн на 1 січня 2010 – 2014 рр.

Показники \ Роки	2011		2012		2013		2014	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Актив								
Необоротні активи	15892,0	68,4	22075,7	73,4	23204,6	69,0	25521,6	69,1
Оборотні активи	7143,4	30,7	7662,5	25,5	10444,7	31,0	11424,5	30,9
Витрати майбутніх періодів	197,1	0,8	337,6	1,1	427,8	1,3	461,9	1,3
Необоротні активи та групи вибуття	0,6	0,0	4,6	0,01	6,1	0,0	5,7	0,0
Пасив								
Власний капітал	9519,3	41,0	12221,1	40,6	13395,0	36,4	13840,7	37,5
Забезпечення наступних виплат і платежів	416,2	1,8	421,3	1,4	478,5	1,4	517,3	1,4
Довгострокові зобов'язання	5866,3	25,2	7919,1	26,3	9322,1	31,1	9700,2	26,2
Поточні зобов'язання	7222,2	31,1	9388,4	31,2	10926,3	32,5	13389,9	36,2
Доходи майбутніх періодів	209,1	0,9	130,5	0,5	134,2	0,4	145,1	0,4
Баланс	23233,1	100	30080,4	100	33655,4	100	36951,8	100

(Складено за даними [171, с. 62 – 65; 172, с. 60 – 63; 11, с.54 - 56])

Структура фінансування діяльності тимчасового розміщення та організації харчування зберігається з 2001 р. (див. табл. 2.12).

Для фінансування необоротних активів завжди використовуються власний капітал і довгострокові зобов'язання. При цьому спостерігається тенденція зменшення в структурі балансу власного капіталу з 68,4 в 2001 р. до 37,5 % в 2014 р. За досліджений період чітко зростає практика

використання довгострокових кредитів банків для організації бізнесу у даній сфері економічної діяльності з 7,2 % структури балансу в 2001 р. до 26,2 % – в 2014 р.

Таблиця 2.12 – Структура капіталу підприємств тимчасового розміщення та організації харчування в Україні, на 1 січня 2001 – 2014 рр., %

Роки	Необоротні активи	Оборотні активи	Власний капітал	Довгострокові зобов'язання	Поточні зобов'язання	Всього капітал
2001	80,1	17,8	68,4	7,2	22,5	100
2006	75,4	23,5	56,5	16,2	25,6	100
2007	70,4	28,8	54,5	17,5	24,7	100
2008	69,4	30,0	49,7	21,4	27,2	100
2009	69,4	29,6	40,0	26,9	31,6	100
2010	68,2	30,8	39,1	27,4	32,0	100
2011	68,4	30,7	41,0	25,2	31,1	100
2012	73,4	25,5	40,6	26,3	31,2	100
2013	69,2	29,5	37,5	28,1	32,6	100
2014	69,1	30,9	37,5	26,2	36,2	100

(Складено за даними [171, с. 63; 172, с. 65; 11, с.56])

В готельно-ресторанному бізнесі фінансувати 25 % бізнесу за рахунок довгострокових кредитів банків стає нормою. Поточні зобов'язання в структурі балансу збільшились з 22,5 % в 2001 р. до 36,2 % в 2014 р. Фінансування 30 % бізнесу за рахунок поточних зобов'язань також становиться нормою. Поточні зобов'язання в готельно-ресторанному бізнесі зазвичай фінансують не тільки оборотні активи, але і частину необоротних активів. В результаті підприємства тимчасового розміщення і організації харчування можна вважати нестійкими, неліквідними і неплатоспроможними, вразливими до банкрутства і рейдерського захвату, що є специфічною особливістю ведення бізнесу в даній сфері економічної діяльності. Статистичні дані свідчать, що діяльність із тимчасового розміщення й організації харчування в Україні є збитковою, та не привносить до бюджету країни вагомих надходжень (див. табл. 2.13, рис. 2.5).

Таблиця 2.13 – Фінансовий результат до оподаткування за деякими видами економічної діяльності в Україні на 1 січня 2001 – 2014 рр., млн грн

Роки	Усього за всіма видами економічної діяльності	Промисловість	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	Тимчасове розміщення й організація харчування
2001	13933,0	8834,6	1195,1	-20,0
2006	64370,8	28264,3	9464,2	83,1
2007	76253,4	34699,6	10334,8	-63,2
2008	135897,9	43700,9	16816,9	-1,5
2009	8954,2	20243	-28146,0	-1446,7
2010	-42414,7	-4788,1	-7165,3	-710,4
2011	58334,0	31221,1	14883,5	-548,1
2012	122210,0	58662,3	21591,5	-571,6
2013	101884,7	20924,6	9608,0	-862,5
2014	29602,8	13204,5	-8572,5	-1266,0

(Складено за даними [171, с. 68; 172, с. 64; 11, с. 58])

Підприємства тимчасового розміщення та організації харчування, як і підприємства в інших видах економічної діяльності чутливі до впливу зовнішнього середовища. Збільшення збитків бачимо в період фінансової кризи 2008 – 2009 рр., та в період поступового росту політичної напруги в країні в 2012 – 2014 рр.

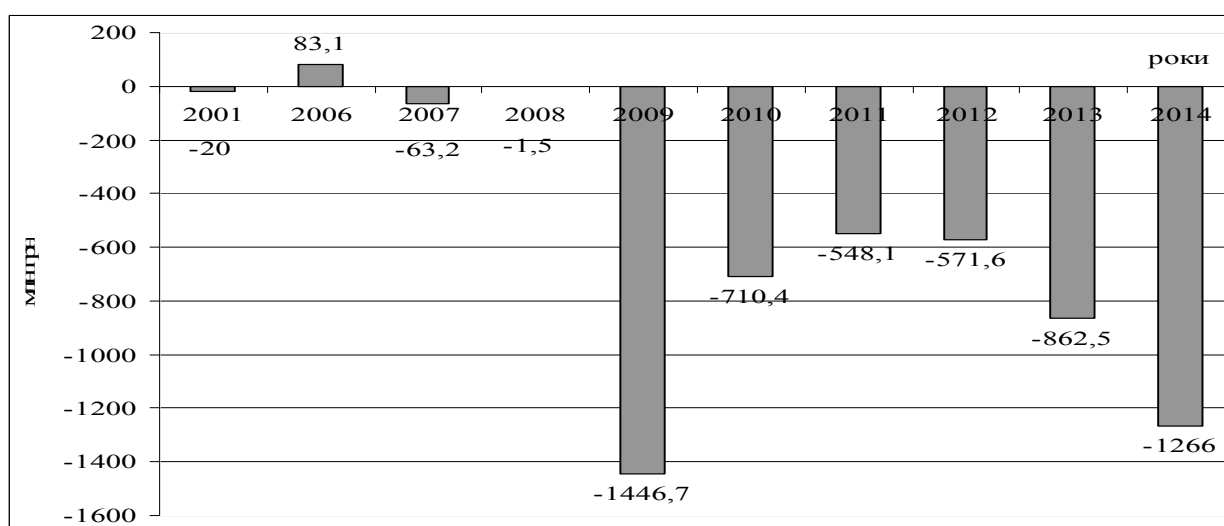

Рисунок 2.5 – Консолідований фінансовий результат до оподаткування на підприємствах тимчасового розміщення та організації харчування в Україні на 1 січня 2001 – 2014 рр., млн грн

(Джерело: складено за даними табл. 2.13)

Консолідовані збитки складаються з різниці між отриманими підприємствами прибутками і збитками. Як бачимо з табл. 2.14 і рис. 2.6, у сфері послуг з тимчасового розміщення та організації харчування прибутково працює від 50 до 60 % підприємств. Питома вага прибутково працюючих підприємств за всіма видами економічної діяльності суттєво зменшилась в період фінансової кризи 2009 – 2010 рр.

Не всі підприємства тимчасового розміщення і організації харчування, що отримали прибуток в досліджені роки були платниками податку на прибуток, бо більшість з них є малими підприємствами та працюють на спрощеній системі оподаткування. Це ще раз підтверджує висновок, що готельно-ресторанний бізнес не відіграє суттєвої ролі в процесі формування доходів України.

Таблиця 2.14 – Підприємства України за видами економічної діяльності, які одержали позитивний фінансовий результат на 1 січня 2001 – 2014 рр., млн грн

Роки	Всі підприємства України за всіма видами економічної діяльності		Тимчасове розміщення й організація харчування		
	Відсоток до загальної кількості підприємств	Позитивний фінансовий результат до оподаткування	Відсоток до загальної кількості підприємств	Позитивний фінансовий результат до оподаткування	
				млн грн	Відсоток до позитивного фінансового результату всіх підприємств України
2001	62,3	39123,4	55,9	92,7	0,24
2006	65,8	89165,1	62,8	307,4	0,34
2007	66,5	110648,6	64,2	321,2	0,29
2008	67,5	182994,4	66,0	514,8	0,28
2009	62,8	193669,1	61,9	504,0	0,26
2010	60,1	144059,2	59,8	482,2	0,33
2011	59,0	212008,6	57,3	619,8	0,29
2012	65,1	272726,2	60,3	806,1	0,30
2013	64,5	277938,5	58,9	835,9	0,30
2014	65,9	234492,2	59,7	781,9	0,33

Складено за даними [171, с. 68; 172, с. 64; 11, с. 58]

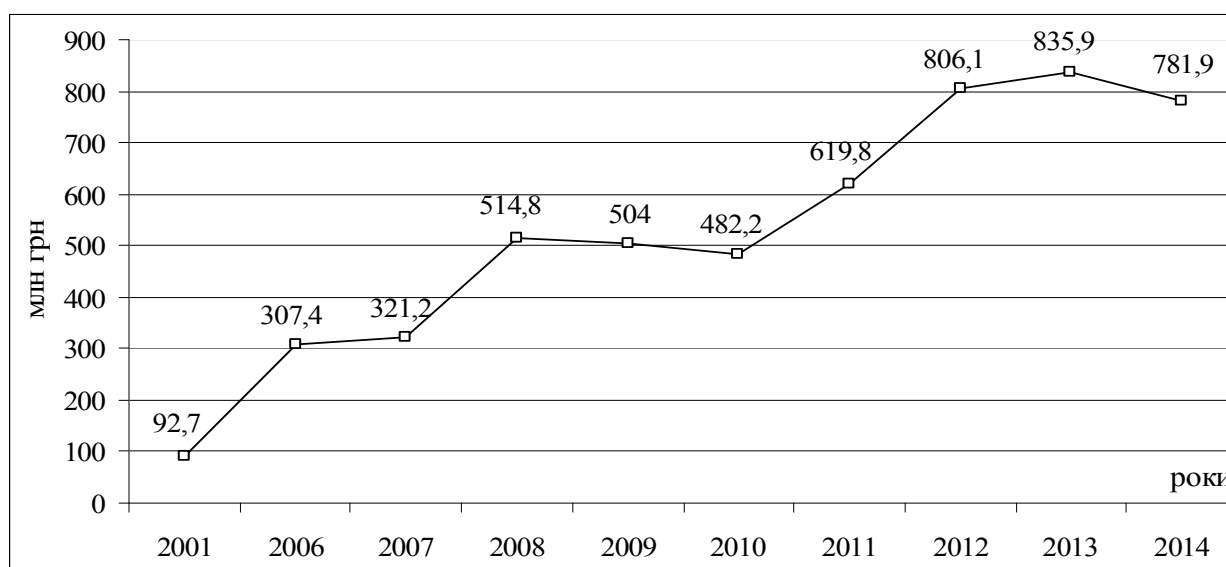

Рисунок 2.6 – Позитивний фінансовий результат підприємств України з тимчасового розміщення і організації харчування на 1 січня 2001 – 2014 рр.

(Джерело: складено за даними табл. 2.14)

Тимчасовим розміщенням та організацією харчування займаються суб'єкти господарювання, до яких відносять підприємства – юридичні особи, та фізичні особи – підприємці (ФОП). Як зазначається в Статистичному збірнику України, «Підприємства – юридичні особи (далі підприємства) – це самостійний об'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому Господарським кодексом України та іншими законами. Згідно Господарського кодексу України, підприємства поділяють на мікропідприємства, малі підприємства, великі підприємства, середні підприємства:

– мікропідприємства – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 млн євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

– малі підприємства – суб'єкти господарювання будь-якої організаційної форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 млн євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

– великі підприємства – суб'єкти господарювання будь-якої організаційної форми і форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 млн євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

– середні підприємства – інші суб'єкти господарювання» [172, с. 294].

Як бачимо з табл. В.1 додатку, у сфері тимчасового розміщення та організації харчування сформувалася тенденція скорочення кількості суб'єктів господарювання з 50 до 44,1 тис. од. Проте, збільшується питома вага цих суб'єктів з 2,3 до 2,7 % в загальній кількості суб'єктів господарювання за всіма видами економічної діяльності. Це говорить про повільне збільшення вагомості тимчасового розміщення й організації харчування в економіці України.

Фізичні особи підприємці представляють до 80 % всіх суб'єктів господарювання як в сфері тимчасового розміщення й організації харчування, так і в усіх видах економічної діяльності.

В сфері надання послуг з тимчасового розміщення й організації харчування 50 % зайнятих представлено фізичними особами підприємцями, та 50 % працюють на підприємствах. Зайняті у сфері тимчасового розміщення й організації харчування складають 2,6 % зайнятих країни. Фізичні особи підприємці у сфері послуг з тимчасового розміщення й організації харчування виробляють 1/3 реалізованої продукції даного виду діяльності.

Підприємства, що надають послуги з тимчасового розміщення й організації харчування на 55 % представлені середніми підприємствами, на 31 % – малими підприємствами, на 9 % – мікропідприємствами. Даний вид діяльності в загальному обсязі реалізованої продукції за всіма видами діяльності в Україні продає всього 0,5 % товарів і послуг, що свідчить про дуже низьку економічну ефективність даного виду діяльності для країни.

Проте, соціальна ефективність сфери послуг відображується кількістю зайнятих і найнятих. Суб'єкти господарювання у сфері тимчасового розміщення й організації харчування забезпечували в 2012 р. зайнятість 256,9 тис. особам, з яких 50,4 % працювали на підприємствах і 49,6 % – у закладах фізичних осіб – підприємців. Тенденція збільшення питомої ваги кількості зайнятих у закладах фізичних осіб – підприємців в порівнянні з зайнятими на підприємствах у сфері тимчасового розміщення і організації харчування свідчить про укрупнення закладів, що створюють фізичні особи - підприємці.

Різниця між кількістю зайнятих і кількістю найманих працівників показує кількість саме фізичних осіб – підприємців, що є власниками і засновниками закладів, та членів їх родин. Бачимо зменшення кількості власників і членів їх родин у сфері тимчасового розміщення і організації харчування в Україні: 42,8 тис. осіб в 2010 р., 35,3 тис. осіб в 2011 р., 36,6 тис. осіб в 2012 р. На кожного власника і члена його родини у сфері тимчасового розміщення і організації харчування в 2010 р. приходилося 1,168, в 2011 р – 1,21, в 2012 р. – 1,2 суб'єкта господарювання. Це свідчить про те, що деякі власники – фізичні особи мають декілька підприємств у власності, та деякі підприємства створені не фізичними особами, що зайняті у даній сфері економічної діяльності, а юридичними особами – державними, та іншими установами.

За даними табл. В.2 додатку було складено табл. 2.15, яка дає загальну характеристику підприємств у сфері тимчасового розміщення і організації харчування, які складають на даний час 20 % кількості всіх суб'єктів господарювання в даному виді діяльності.

Таблиця 2.15 – Основні структурні показники підприємств у сфері тимчасового розміщення й організації харчування України за їх розмірами на 1 січня 2011 – 2013 рр.

Структурні показники	Роки	2011	2012	2013
<i>1. Кількість підприємств, од:</i>		9777	9880	9460
<i>в т.ч., %</i>				
великі підприємства		0,0	0,0	0,0
середні підприємства		4,3	4,4	4,4
малі підприємства		95,7	95,6	95,6
з них мікропідприємства		76,1	75,4	76,1
<i>2. Кількість зайнятих працівників, тис. осіб:</i>		134,5	128,7	129,6
<i>в т.ч., %</i>				
великі підприємства		5,4	... ¹	... ¹
середні підприємства		42,9	... ¹	... ¹
малі підприємства		51,7	51,0	49,0
з них мікропідприємства		19,1	18,1	18,2
<i>3. Кількість найманих працівників, тис. осіб:</i>		132,0	126,4	127,6
<i>в т.ч., %</i>				
великі підприємства		5,5	... ¹	... ¹
середні підприємства		43,8	... ¹	... ¹
малі підприємства		50,7	50,2	48,2
з них мікропідприємства		18,7	17,7	17,7
<i>4. Кількість власників і членів їх родин, зайнятих на підприємствах (п. 2 – п. 3), тис осіб</i>		2,05	2,3	2,0
<i>5. Кількість підприємств, що в середньому приходиться на 1 власника і члена їх родин (п. 1 : п. 4), од.</i>		3,9	4,29	4,73
<i>6. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн грн:</i>		11613,4	12940,7	15061,5
<i>в т.ч., %</i>				
великі підприємства		13,1	... ¹	... ¹
середні підприємства		55,7	... ¹	... ¹
малі підприємства		31,2	31,5	32,6
з них мікропідприємства		9,2	9,4	10,6
... ¹ - Згідно з Законом України "Про державну статистику" інформація конфіденційна [244, с. 304]				

(Складено і розраховано за даними [18, с. 301–304])

У сфері тимчасового розміщення і організації харчування 94,3 % підприємств – малі, тому на них розповсюджуються будь-які державні програми підтримки малого бізнесу в Україні. 50 % зайнятих і 48 % найнятих працівників підприємств даного виду діяльності працює на малих підприємствах. Приходиться констатувати, що кількість зайнятих і найнятих

на підприємствах з тимчасового розміщення і організації харчування постійно знижується. Кількість власників і членів їх родин, що володіє підприємствами даного виду діяльності в Україні скоротилася за три досліджених роки з 2,5 до 2 тис. осіб. При цьому збільшилася з 3,9 до 4,73 середньостатистична кількість підприємств, що приходиться на 1 власника і членів його родини, що зайняті на підприємствах з тимчасового розміщення і організації харчування. Цей показник синтетичний, бо не всі підприємства належать власникам – фізичним особам. Частина з підприємств заснована державними та іншими установами. Проте, цей показник вказує на тенденцію збільшення кількості підприємств, що приходяться на одного власника.

Підприємства тимчасового розміщення й організації харчування відіграють незначну роль (до 0,36 %) в формуванні товарообороту підприємств України за всіма видами діяльності (див. табл. В.2 додатку). До 13 % товарообороту підприємств тимчасового розміщення й організації харчування створюється великими підприємствами, кількість яких настільки мізерна в Україні, що не відображується у відсотках в статистичному збірнику [18, с. 301]. 55 % товарообороту підприємств тимчасового розміщення й організації харчування в Україні отримують середні підприємства, 32 % – в малих підприємствах. Тому можна зробити висновок, що *головний державний ефект від функціонування підприємств ресторанного господарства ні в товарообороті, ні в прибутку і його оподаткуванні (вони дуже несуттєві в загальному обсязі податків), а в організації харчування, дозвілля і забезпеченні зайнятостю населення.*

В структурі підприємств, що зайняті тимчасовим розміщенням й організацією харчування, 95,6 % складають малі підприємства, в тому числі мікропідприємства (див. табл. 2.16). Щоб дослідити процеси збільшення кількості цих підприємств, що приходяться на 1 власника і члена його родини, за даними додатку В було розраховано табл. 2.16.

Таблиця 2.16 – Структурні показники малих підприємств тимчасового розміщення й організації харчування в Україні на 1 січня 2011 – 2013 рр.

Структурні показники	2011	2012	2013
1. Кількість малих підприємств, од:			
Всього	9357	9445	9044
в т.ч.:			
- мікропідприємства;	7440	7449	7199
- інші	1917	1996	1845
2. Кількість зайнятих працівників, тис. осіб			
Всього:	69,536	65,637	63,504
в т.ч.			
- мікропідприємства;	25,689	23,295	23,587
- інші	43847	42,345	39,917
3. Кількість найманих працівників, тис. осіб			
Всього	66,924	63,453	61,503
в т.ч.:			
- мікропідприємства;	24684	22,373	22,583
- інші	42,240	41,080	38,921
4. Кількість власників і членів їх родини, зайнятих на підприємствах, тис. осіб			
Всього	2,612	2,184	2,001
в т.ч.:			
- мікропідприємства;	1,005	0,922	1,005
- інші	1,607	1,268	1,996
5. Кількість підприємств на 1 власника і членів його родини, зайнятих на підприємствах (п.1 : п.4), од.			
Всього	3,58	4,32	4,5
в т.ч.:			
- мікропідприємства;	7,4	8,0	7,16
- інші	1,19	1,57	1,835
6. Кількість найманих працівників, що приходиться на 1 власника і членів його родини, зайнятих на підприємствах (п. 3 : п. 4), осіб			
Всього	25,6	29,0	30,7
в т.ч.:			
- мікропідприємства;	24,6	24,3	22,47
- інші	26,3	32,4	39
7. Середня кількість найманих на 1 підприємство (п.6 : п.5), осіб			
Всього	7,1	6,68	6,82
в т.ч.:			
- мікропідприємства;	3,32	3	3,13
- інші	22	20,6	21,2

(Розраховано автором за даними Додатку В)

Як бачимо, за досліджений період на одного власника і члена його родини, зайнятих на малих підприємствах тимчасового розміщення й організації харчування, приходиться в середньому 3,58 підприємств в 2010 р., 4,32 – в 2011 р., і 4,5 – в 2012 р. На 1 власника і члена його родини, що зайняти в бізнесі в мікропідприємствах, приходиться в середньому 7,4 підприємства в 2010 р., 8,0 – в 2011 р., 7,16 – в 2012 р. В той же час в інших малих підприємствах тимчасового розміщення й організації харчування на одного власника і члена його родини, зайнятих на підприємствах, приходиться в середньому лише 1,19 підприємств даного виду діяльності в 2010 р., 1,57 підприємств – в 2011 р., 1,835 підприємств – в 2012 р. Це говорить про те, що підприємці, для уникнення ведення повної бухгалтерської звітності і супутніх перевірок, а також для приховування своїх реальних доходів на законних підставах створюють декілька малих підприємств з середньою кількістю найманих 20 – 22 осіб, і 7 – 8 мікропідприємств з середньою кількістю найманих 3 осіб. При цьому на кожного власника і члена його родини, зайнятого в бізнесі на мікропідприємствах, приходиться в сукупності 24 – 22 найманих працівників, на інших малих підприємствах – 26,3 – 39 найманих працівників. Ця статистика підтверджує, що існуюча система оподаткування в готельно-ресторанному бізнесі України створює умови до переходу підприємницької діяльності в тінь.

В готельно – ресторанному бізнесі 48 % працівників не мають повної чи неповної вищої освіти [16, с. 363], 13,2 % працівників отримують пенсію, в тому числі – 67,1 % за віком, 27,9 % – за інвалідністю [18, с. 365]. В даній сфері діяльності задіяне 47 % молоді віком від 15 – 35 років [18, с. 365]. В 2012 р. лише 0,7 % працівників від облікової кількості штатних працівників навчалися новим професіям, і лише 1,1 % – підвищили кваліфікацію [16, с. 366]. Суб'єкти господарювання готельно-ресторанного бізнесу не витрачають кошти на навчання і підвищення кваліфікації кадрів. Прийнято відразу брати на роботу фахівців необхідної спеціальності і кваліфікації. В

діяльності готелів і ресторанів найвища плинність кадрів, та кожного року вона все більше зростає, кількість працівників, що вибули, постійно збільшується.

2.3 Фактори впливу на ефективність ресторанного господарства України

Як було визначено в п. 2.1 і 2.2 дисертації, ефективність діяльності ресторанного господарства України безперервно знижується, що вимагає визначення факторів, що впливають на цей деструктивний процес.

Щоб визначити зовнішні фактори, що впливають на активність у ресторанному господарстві, нами був проведений кореляційний аналіз залежності товарообігу і кількості закладів ресторанного господарства в Україні від величини валового внутрішнього продукту країни, доходів населення, кількості зайнятих і кількості безробітних в країні (див. вихідні дані в табл. 2.17). Результати розрахунків коефіцієнтів кореляційної залежності надано в табл. 2.18.

Як бачимо з табл. 2.18, товарооборот в ресторанному господарстві України в динаміці за роками не має високої залежності з кількістю зайнятих і безробітних в країні, бо коефіцієнт кореляції менше $|0,5|$.

Безпосередній зв'язок зі зростанням товарообігу в ресторанному господарстві має валовий внутрішній продукт і величина доходів населення (коефіцієнти кореляції 0,9). Це пов'язано з тим, що в структурі валового внутрішнього продукту 51 % оплати труда найнятих працівників [18, с. 34]. Доходи населення, що більше за оплату труда найнятих працівників, і ВВП країни формують рівень добробуту і платоспроможності населення, що позитивно впливає на обсяги товарообігу в ресторанному господарстві. В той

же час низький рівень платоспроможності населення не в змозі забезпечити достатнього попиту на ресторанный послуги і посадкові місця в закладах РГ.

Таблиця 2.17 – Вихідні дані для кореляційного аналізу залежності товарообороту і кількості закладів ресторанного господарства України від факторів, на 1 січня 2001 – 2014 р.р.

Роки	Товаро-оборот РГ, млрд грн	Кількість об'єктів, од.	Валовий внутрішній продукт, млн грн	Валовий внутрішній продукт у розрахунку на одну особу, грн	Доходи населення, млн. грн	Кількість зайнятих, тис. осіб	Кількість безробітних, тис. осіб
А	1	2	3	4	5	6	7
2001	2,1	33,1	170070	3436	128734	20175,0	2655,8
2006	7,5	27,3	441451	9372	381404	20680,0	1600,8
2007	9,1	26,8	544153	11630	472061	20730,4	1515,0
2008	11,7	26,1	720731	15496	623289	20904,7	1417,6
2009	15,6	24,9	948056	20495	845641	20972,3	1425,1
2010	15,4	24,0	913345	19832	894286	20191,5	1958,8
2011	17,9	23,4	1120600	24429	1101175	20266,0	1785,6
2012	21,2	22,9	1349200	29519	1266753	20324,2	1732,7
2013	23,5	21,6	1459100	32002	1457900	20354,3	1657,2
2014	24,3	20,6	1505500	33095	1529400	20404,1	1576,4

(Складено за даними: [18, сс. 25, 26, 265, 283])

Таблиця 2.18 – Коефіцієнти кореляційної залежності товарообігу і кількості закладів ресторанного господарства України від факторів

	Товаро-оборот РГ, млрд грн	Кількість об'єктів, од.	Валовий внутрішній продукт, млн грн	Валовий внутрішній продукт у розрахунку на 1 особу, грн	Доходи населення, млн. грн	Кількість зайнятих, тис. осіб	Кількість безробітних, тис. осіб
	1	2	3	4	5	6	7
1	1						
2	-0,952	1					
3	0,999	-0,940	1				
4	0,999	-0,939	0,99997	1			
5	0,995	-0,931	0,996	0,997	1		
6	-0,151	0,010	-0,161	-0,166	-0,237	1	
7	-0,430	0,610	-0,410	-0,406	-0,352	-0,754	1

(Розраховано за даними табл. 2.16)

Кількість об'єктів ресторанного господарства у часі звернено пропорційно залежить від товарообороту закладів РГ, валового внутрішнього продукту і доходів населення з коефіцієнтами кореляції 0,9. Вважаємо, що збільшення валового продукту і товарообігу супроводжується зменшенням об'єктів ресторанного господарства, підприємств стає менше, але вони більше заробляють. В даній залежності недостатньо врахований індекс інфляції. Номінально товарообіг ресторанного господарства збільшується, бо ростуть ціни і вартість середнього чеку в закладах РГ. Проте, номінальне збільшення валового внутрішнього продукту і товарообігу РГ супроводжується зверненням зменшення кількості об'єктів ресторанного господарства.

Кількість зайнятих осіб не впливає на кількість об'єктів ресторанного господарства. В той же час, зростання безробіття сприяє спробі деяких безробітних відкрити свої підприємства в ресторанному господарстві, що впливає на кількість об'єктів ресторанного господарства з коефіцієнтом кореляції 0,6, що зрозуміло і логічно.

Щоб визначити на скільки сильно інфляція за 2001 – 2013 рр. сформувала ефект шуму при визначенні кореляційної залежності між валовим внутрішнім продуктом і кількістю об'єктів ресторанного господарства України, нами був проведений додатковий кореляційний аналіз залежності кількості об'єктів РГ, валового регіонального продукту, кількості місць на об'єктах РГ, кількості населення за областями в Україні за 1 рік (див. табл. 2.19, розраховану за даними табл. Д.1 додатку).

Коли інфляційна складова незначна (див. табл. 2.19), бо зріз зроблено за 1 рік, кількість жителів регіонів прямо пропорційно, майже з одиничним коефіцієнтом кореляції, взаємозалежить з кількістю закладів ресторанного господарства, кількістю посадкових місць в цих закладах, кількістю населення за областями. В той же час, чим більше кількість населення регіонів, тим більше валовий регіональний продукт. Таким чином, спостерігається прямий високий рівень залежності проаналізованих факторів.

Таблиця 2.19 – Коефіцієнти кореляційної залежності валового регіонального продукту, кількості посадкових місць на об'єктах РГ, кількості населення за областями на 1 січня 2012 р. в Україні

	А	Б	В	Д
А	1			
Б	0,98	1		
В	0,99	0,99	1	
Д	0,99	0,99	0,99	1

Умовні позначення:

А – валовий регіональний продукт, млн грн; Б – кількість об'єктів РГ, тис. од.;

В – кількість місць на об'єктах РГ; Д – кількість населення за областями.

(Розраховано за даними табл. Д.1)

Рівень розвитку ресторанного господарства країни оцінюється показниками забезпеченості населення закладами РГ і посадковими місцями в них, та динамікою цих показників. За даними табл. 2.4 р. 2.1 дисертації видно постійне збільшення в Україні кількості населення на один заклад РГ і на одне посадкове місце в закладах РГ. Можна зробити висновок, що ресторанний бізнес не виправдовує очікувань підприємців, і вони закривають існуючи суб'єкти господарювання, та не створюють нових.

Забезпеченість населення закладами РГ відображує можливість ресторанного господарства накормити і організувати дозвілля населення, заробити на цьому дохід.

Кількість осіб на 1 заклад і на 1 посадкове місце в статистиці України не розраховується, хоча в інших країнах світу такі показники існують. В офіційній статистиці України використовують показник кількості закладів на 10 тис. жителів *в округленні до цілого числа*, що робить показник не чітким.

Тому для аналізу впливу забезпеченості населення закладами РГ на ефективність діяльності ресторанного господарства, нами був розрахований з округленням до 1 знака після коми показник кількості закладів на 10 тис. жителів за 2001 – 2014 рр. (табл. 2.Д). Отримані у табл. Д.2 дані сортовано за зменшенням кількості закладів на 10 тис. жителів областей у 2014 р. Це

дозволило сегментувати дані по значенням показника кількості закладів РГ на 10 тис. мешканців на 8 сегментів: 1 сегмент – від 9 до 7, 2-й сегмент – від 6,9 до 6, 3-й сегмент – від 5,9 до 5, 4-й сегмент – від 4,9 до 4, 5-й сегмент – від 3,9 до 3, 6-й сегмент – від 2,9 до 2. Тренди забезпеченості населення областей закладами РГ за визначеними сегментами зображено на рис. Д.1 – Д.11 додатку.

Найбільша кількість закладів РГ на 10 тис. жителів – в Волинській, Тернопільській, Сумській областях (1 – й сегмент: 8,6 – 7,1 закладів на 10 тис. жителів), в Автономній республіці Крим, в Вінницькій, Хмельницькій областях (2 – й сегмент: 6,6 – 6,1 закладів на 10 тис. жителів), в м. Київ, Харківській, Чернігівській областях (3 – й сегмент: 5,9 – 5,6 закладів на 10 тис. жителів). В 1 – 3 сегментах графіки розташовуються майже горизонтально, з дуже незначним нахилом. Кількість закладів на 10 тис. жителів в перших трьох сегментах якщо і зменшується на 10 тис. жителів, але незначно. Помітний ріст кількості закладів РГ на 10 тис. жителів бачимо лише в м. Київ (2,8 млн жителів). Інші перелічені області 1 – 3 сегментів практично не змінюють досягнуту величину означеного показника. Це говорить про стабільний рівень забезпеченості жителів закладами РГ.

Звертає на себе увагу, що по мірі зниження кількості закладів на 10 тис. жителів, інтенсивність зменшення цього показника зростає (див. рис. Д.1 – Д.9 додатку). Кут уклону трендів постійно зменшується по роках. Забезпеченість населення закладами РГ становиться все менше, перш за все в тих областях, де ця забезпеченість нижча. Найбільший кут уклону в Закарпатській області, де за останні 14 років кількість закладів РГ зменшилась з 9,5 до 2,4 на 10 тис. жителів.

Останній 8 – й сегмент, де на 1 січня 2014 р. приходить 2,4 – 3 закладів РГ на 10 тис. жителів, зображено на двох графіках (рис. Д.8 – Д.9), бо в цьому сегменті розташовано 7 з 26 областей України. На 1 січня 2014 р. серед областей 8-го сегменту знаходяться Кіровоградська (3 заклади РГ на 10 тис. жителів), Одеська (2,9 заклади РГ на 10 тис. жителів), Запорізька (2,8

заклади РГ на 10 тис. жителів), Херсонська (2,8 заклади РГ на 10 тис. жителів), Луганська (2,7 заклади РГ на 10 тис. жителів), Закарпатська (2,4 заклади РГ на 10 тис. жителів), Черкаська (2,4 заклади РГ на 10 тис. жителів) області.

Щоб визначити вплив забезпеченості населення закладами РГ на ефективність ресторанного господарства, за даними табл. Ж.1 було розраховано кореляційну залежність рівня забезпеченості населення закладами з товарооборотом РГ (табл. Ж.2).

Області в таблиці Ж.1 розміщено за убутанням показника середнього товарообігу в день на 1 посадкове місце закладу РГ. При такому розміщенні областей бачимо, що Волинська, Тернопільська і Сумська області, що входили до 1-го сегменту найбільшої кількості закладів на 10 тис. жителів (табл. Д.2, рис. Д.1), зайняли нижні позиції за величиною середнього товарообороту в день, відповідно – 5,13; 2,15 і 4,41 грн на 1 посадкове місце в день. Хмельницька область, яка займала високу 6-у позицію (2-й сегмент табл. Д.2) у списку областей за рівнем кількості закладів – 6,1 на 10 тис. жителів, займає останню найгіршу позицію між областями України за величиною товарообороту – 1,97 грн в день на 1 посадкове місце закладу РГ. З цього було зроблено висновок, що *забезпеченість жителів закладами РГ не завжди прямо пропорційно впливає на ефективність цих закладів, та на ефективність ресторанного господарства країни в цілому.*

Кореляційний аналіз залежності товарообороту РГ від кількості закладів РГ, кількості місць в закладах РГ, кількості жителів, що приходить на 1 заклад, кількості посадкових місць в закладах РГ (табл. Ж.2) визначила наявність наступних залежностей.

1. Середньорічний товарооборот 1 закладу РГ залежить з кореляційним коефіцієнтом 0,58 від середньої кількості місць на 1 заклад і з коефіцієнтом 0,96 від середньодобового товарообороту на 1 посадкове місце. Величина закладу РГ і кількість посадкових місць часто впливають на товарооборот закладу, але не завжди. З табл. Ж.1 бачимо, що середня

кількість місць на 1 заклад в Хмельницькій області – 71 місце, як в Дніпропетровській області, проте середній річний товарообіг закладу РГ в Хмельницькій області складає 51 тис. грн на рік, а в Дніпропетровській області – 472,5 тис. грн. В той же час ріст щоденного товарообороту з посадкового місця закладу РГ, практично завжди веде до збільшення річного товарообороту закладу. З цього можна зробити висновок, що збільшення кількості посадкових місць закладу РГ веде до збільшення його річного товарообороту лише тоді, коли вдається залучити відвідувачів закладу і забезпечити товарообіг 1 посадкового місця. В останніх випадках, збільшення кількості посадкових місць не забезпечує росту товарообороту.

2. Товарооборот РГ України з коефіцієнтом кореляції 0,95 прямо пропорційно залежить від кількості закладів РГ, і з коефіцієнтом кореляції 0,96 – від кількості місць в закладах. З цього випливає, що для росту товарообороту ресторанного господарства областей і всієї країни важливо збільшувати кількість закладів РГ і кількість посадкових місць в них. Проте *успіх закладів РГ по отриманню росту товарообороту залежить від успіху закладу по залученню додаткових відвідувачів на додаткові місця.*

3. Кількість жителів, що приходиться на 1 заклад РГ і кількість жителів, що приходиться на 1 місце у закладах не показали будь-якої суттєвої залежності з товарооборотом закладів РГ і галузі РГ (див. рис. 2.7). Це говорить про те, що *збільшення кількості закладів РГ і посадкових місць в них веде до збільшення товарообороту РГ тільки тоді, коли є платоспроможний попит населення на послуги додаткових закладів РГ і додаткових посадкових місць в них.*

Аналіз середньоденного товарообороту з 1 посадкового місця (див. табл. Ж.1) показує максимальний товарооборот в м. Київ (52,95 грн на день), в Київській області (28,87 грн на день), в Одеській області (27,68 грн на день). Менше 10 грн на 1 посадкове місце заробляють на день заклади РГ 12-ти областей України. Загальна кількість цих підприємств складає 7,8 тис закладів (36,1 % закладів РГ України). Менше 5 грн на 1 посадкове місце

заробляють на день заклади РГ 5-ох областей України, що в загальній кількості складають 4,1 тис закладів РГ (19 % всіх закладів РГ України).

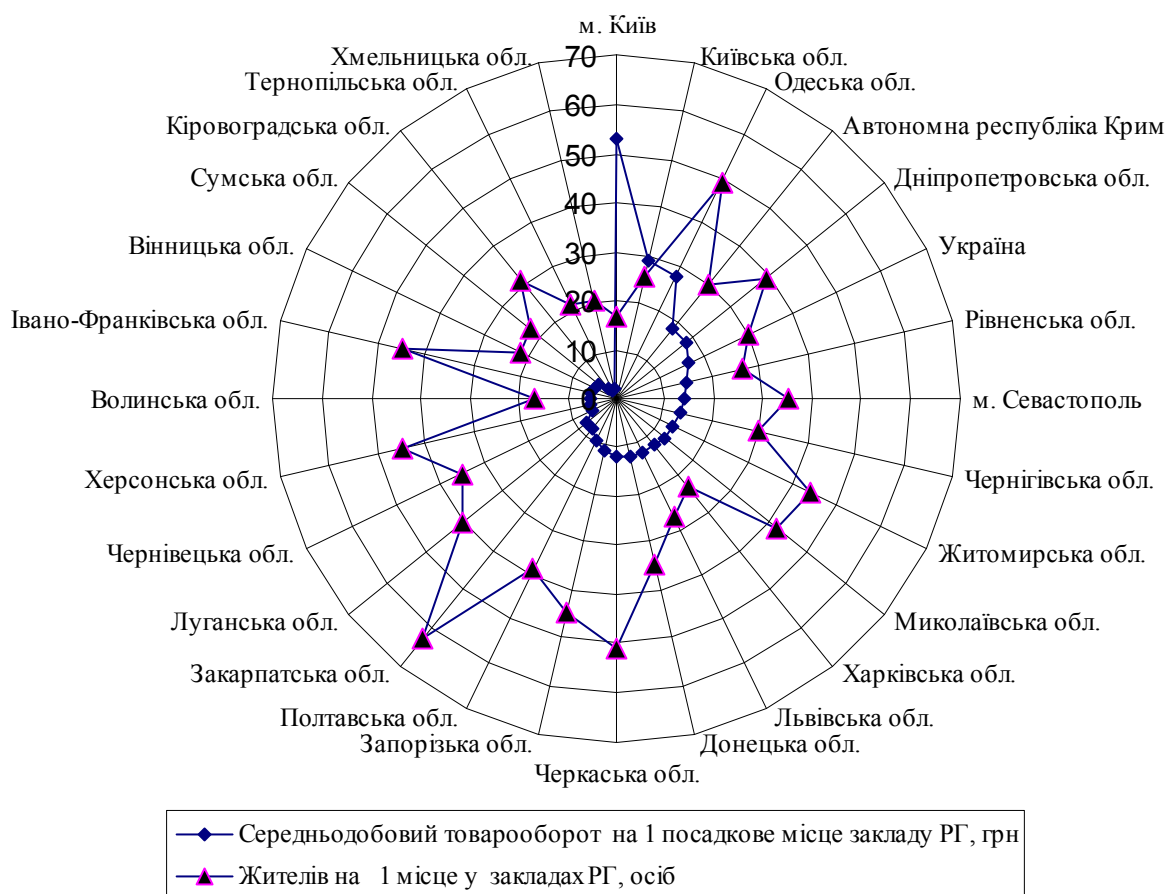

Рисунок 2.7 – Середньодобовий товарооборот на 1 посадкове місце закладу і середня кількість жителів на 1 місце у закладах ресторанного господарства, на 1.01.2014 р.

(Джерело: розроблено автором за даними табл. Ж.1)

Така катастрофічна ситуація з отриманням товарообороту з 1 посадкового місця закладу РГ склалася в Вінницькій області (5 грн на 1 посадкове місце на день), в Сумській області (4,41 грн на 1 посадкове місце на день), в Кіровоградській області (2,57 грн на 1 посадкове місце на день), в Тернопільській області (2,15 грн на 1 посадкове місце на день), і найгірша ситуація в Хмельницькій області (1,97 грн на 1 посадкове місце на день). При цьому, найгірше працюючи заклади РГ – у Волинській, Вінницькій, Сумській, Тернопільській, Хмельницькій областях, що заробляють в

середньому з 1 посадкового місця закладу РГ від 5,13 до 1,97 грн на день, відносяться до 1-го і 2-го сегментів закладів РГ з найвищою кількістю закладів на 10 тис жителів (табл. Д.2, рис. Д.1, Д.2). Визиває непорозуміння той факт, що погано працюючи підприємства з середньою кількістю близько 70 посадкових місць у закладах, які не приносять достатнього товарообороту, не закриваються, і продовжують функціонувати. В той час, як підприємства з великим товарооборотом скорочують свою кількість відносно до кількості жителів регіону. Це підтверджує думку, що заклади РГ не показують всіх своїх доходів, щоб скоротити ставку оподаткування діяльності закладу.

Податкові надходження є важливою складовою державного механізму, які здійснюють регулювання. Після вступу у дію Податкового кодексу України кількість податків та інших обов'язкових платежів, які мають сплачуватися суб'єктами господарювання до бюджету, зменшилась: для загальнодержавних податків – з 25 до 16, для місцевих податків – з 18 до 5. Але багато з цих податків мають незначний вплив на формування бюджетних надходжень, тому податкова система потребує подальших удосконалень [179, с. 62].

Підприємства і ФОП РГ, їх відокремлені підрозділи, незалежно від форми власності, незалежно від обсягу проведених операцій, є платниками податків, справляють до бюджету податкові платежі з метою наповнення дохідної частини бюджетів усіх рівнів [79, с. 49]. Оптимальна система оподаткування є одним з важливіших чинників, що впливає на забезпечення ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Незбалансованість такої системи може призводити до утворення суттєвого податкового тягаря і, як наслідок, впровадження різноманітних фінансових схем задля мінімізації податкових платежів [180, с. 58]. Чинним податковим законодавством передбачено можливість справляння суб'єктами підприємництва податків із застосуванням різних систем оподаткування, яким притаманні певні переваги і недоліки. Підприємства РГ можуть сплачувати податки як за загальною, так

і за альтернативною – спрощеною системою оподаткування, обліку і звітності.

Згідно п. 297.1 ст. 297 Податкового кодексу України платники єдиного податку звільняються від сплати наступних податків і зборів: 1) податку на прибуток підприємств; 2) податку на доходи фізичних осіб у частині доходів, отриманих за наслідками здійснення господарської діяльності фізичної особи; 3) податку на додану вартість (за винятком осіб, якими обрано ставку єдиного податку 3 % або 7 %); 4) земельного податку (за винятком податку за земельні ділянки, невикористовуванні для здійснення господарської діяльності); 5) збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності; 6) збору на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства [79, с. 471].

До 01 січня 2015 р. суб'єкти підприємництва на спрощеній системі оподаткування (ст. 291.4 Податкового кодексу України) відносилися до шістьох груп єдиного податку, що впливало на ставки та суми нарахованого податку, методику обліку доходів та витрат, а також на порядок звітування суб'єктів господарювання про результати здійсненої фінансово-господарської діяльності, що схематично зображено в табл. 2.20.

Як бачимо з табл. 2.20, суб'єкти ресторанного господарства могли бути платниками єдиного податку лише 2 – 6 груп. В залежності від типу суб'єкта господарювання (фізична чи юридична особа), величини річного доходу, та кількості найманих працівників (лише для 2 – 4 груп), встановлювалася база і величина оподаткування. Найменший податок, що складав 2 – 20 % мінімальної заробітної плати, сплачувався раз на рік фізичними особами – підприємцями (платниками податку 2 групи), річний дохід яких не перевищував 1 млн грн. При цьому фізична особа – підприємець щоденно відображував отримані доходи у Книзі обліку доходів для можливості контролювання річного граничного обсягу доходу.

Таблиця 2.20 – Характеристика груп платників єдиного податку, до яких до 01.01.2015 р. належали суб'єкти ресторанного господарства України

Група платника податку	Критерії віднесення		Особливості діяльності платника єдиного податку	Ставка єдиного податку	Порядок обліку доходів і витрат платниками єдиного податку	Звітність за єдиним податком
	Кількість найманих працівників	Річний граничний обсяг доходу, млн грн				
1 група*	Платники першої групи не мають права здійснювати діяльність у ресторанному господарстві					
2 група*	До 10 ос.	1	Діяльність з надання послуг платникам єдиного податку та населенню, виробництво (продаж) товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства	2 – 20 % мінімальної заробітної плати	Щоденне відображення отриманих доходів у Книзі обліку доходів	Річна. Подається протягом 60 календарних днів, наступних за останнім календарним днем звітного року
3 група*	До 20 ос.	3	Здійснюють будь-які види діяльності, крім тих, які заборонені платникам єдиного податку	3 % від доходу для платників ПДВ; 5 % від доходу для неплатників ПДВ	1. Платники ПДВ – щоденний облік доходів та витрат у Книзі обліку доходів і витрат. 2. Неплатники ПДВ – щоденне відображення отриманих доходів у Книзі обліку доходів і витрат	Квартальна. Податкова декларація платника єдиного податку подається протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного кварталу

Продовження таблиці 2.20

Група платника податку	Критерії віднесення		Особливості діяльності платника єдиного податку	Ставка єдиного податку	Порядок обліку доходів і витрат платниками єдиного податку	Звітність за єдиним податком
	Кількість найманих працівників	Річний граничний обсяг доходу, млн грн				
4 група**	До 50 ос.	5			Облік доходів і витрат (спрощений)	
5 група*	Не обмежено	20		5 % від доходу для платників ПДВ; 7 % від доходу для неплатників ПДВ	1. Платники ПДВ – щоденний облік доходів та витрат у Книзі обліку доходів і витрат. 2. Неплатники ПДВ – щоденне відображення отриманих доходів у Книзі обліку доходів	
6 група**	Не обмежено	20			Облік доходів і витрат (спрощений)	

* - Платники єдиного податку – фізичні особи;

** - Платники єдиного податку – юридичні особи.

(Джерело: [180, с. 60; 79, с. 471])

Починаючи з третьої групи платників податку, в залежності від величини річного доходу (до 3, 5, 20 млн грн) і сплати чи не сплати податку на додану вартість (далі ПДВ), суб'єкт підприємницької діяльності платив єдиний податок у сумі 3, 5, 7 % від суми свого доходу.

Найбільш поширеним методом зменшення суми податку і максимального скорочення контролю комерційної діяльності з боку

Податкової інспекції було та залишається подрібнення закладів ресторанного господарства. Вкрай поширеною є практика відокремлювати бари зі складу кафе і ресторанів. Як було розраховано в табл. 2.16 п. 2.2 дисертації, на одного власника і члена його родини, зайнятих на підприємствах тимчасового розміщення й організації харчування, приходиться в середньому 3,58 підприємств в 2010 р., 4,32 – в 2011 р., і 4,5 – в 2012 р. При цьому на 1 власника і члена його родини, що зайняти в бізнесі на мікропідприємствах, приходиться в середньому 7,4 підприємства в 2010 р., 8,0 – в 2011 р., 7,16 – в 2012 р. Метод подрібнення бізнесу дозволяє власникам закладів РГ занижувати свою групу платника податку, та зменшувати ставку оподаткування. Отож, на 1 січня 2014 р., коли був розподіл платників єдиного податку на 6 груп, майже 50 % підприємств, які здійснюють діяльність із роздрібною торгівлю стравами та напоями, були представлені підприємствами з кількістю працюючих до 5 осіб (табл. 2.21).

Як бачимо з табл. 2.21 взагалі діяльністю із забезпечення населення стравами та напоями здійснюють 24679 підприємств, з яких лише 4147 (16,8 %) – підприємства, головним видом діяльності яких є ресторанна справа. При цьому всі представлені групи підприємств, що займаються забезпеченням стравами та напоями, від 38,6 до 65,3 % – мікропідприємства з кількістю працюючих до 5 осіб, від 13 до 22,2 % підприємств – з кількістю працюючих до 10 осіб, від 97 до 98,2 % підприємств – малі підприємства з кількістю працюючих до 100 осіб. Цей факт потрібно враховувати при регулюванні діяльності в ресторанному господарстві.

Другим методом скорочення величини податку на дохід для підприємств 2 – 6 груп платників єдиного податку на момент проведеного дослідження до 1 січня 2014 р. – було заниження реальної величини доходу для оподаткування. За умов не обов'язково встановлення касових апаратів для підприємців-платників єдиного податку, в ресторанному господарстві практично неможливо врахувати, яка кількість товарної продукції вироблена і продана. Платники єдиного податку часто занижують дохід в 2 – 4 рази.

Таблиця 2.21 – Групування підприємств України, які здійснюють діяльність із роздрібною торгівлі та забезпечення стравами та напоями, за кількістю працюючих на 1 січня 2014 р.

Категорія підприємств	Оптової та роздрібною торгівлі автотранспортними засобами, мотоциклами, їх ремонт		Роздрібною торгівлі (крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами)		Забезпечення стравами та напоями		Інших видів економічної діяльності	
	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%
Усього підприємств	1213	100	10764	100	4147	100	8555	100
у т.ч. за кількістю працюючих осіб:	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%
до 5	468	38,6	5170	48,0	2009	48,5	5586	65,3
6 – 10	169	13,9	2101	19,5	922	22,2	1033	12,1
11 – 15	102	8,4	892	8,3	381	9,2	478	5,6
16 – 20	83	6,8	580	5,4	232	5,6	287	3,3
21 – 50	281	23,2	1102	10,2	423	10,2	677	7,9
51 – 100	75	6,2	345	3,2	103	2,5	288	3,4
101 – 200	25	2,1	265	2,5	51	1,2	118	1,4
201 і більше	10	0,8	309	2,9	26	0,6	88	1,0
В т.ч. малі (до 100 осіб)	1178	97,1	10190	94,6	4070	98,2	8349	97,6

(Складено за даними [75, с. 22])

Продукція для приготування їжі часто поставляється через ринки без оформлення документів, за готівкові кошти. Навіть якщо платник єдиного податку є одночасно платником податку на додану вартість, все одно частина продуктів для кухні закуповується за безготівковий рахунок, без оформлення відповідних документів. Ці продукти забезпечують виробництво продукції, що не обліковується для оподаткування. Факт тінізації доходів підтверджують дані табл. К.1. Бачимо, підприємства всіх видів господарювання мережі РГ занижують свій товарооборот до рівня, нижчого за точку беззбитковості, крім іноземних підприємств, які показують дохід 907 грн на добу на 1 посадкове місце. Товариства з обмеженою відповідальністю складають за кількістю і за посадковими місцями 32,7 % (67625 од.) всіх закладів РГ України. Ці ж підприємства забезпечують 44,4 %

товарообороту РГ. І хоча іноземні підприємства складають всього 0,5 % (94 од.) кількості всіх закладів РГ і 0,6 % всіх посадкових місць РГ, вони забезпечують 22 % товарообороту РГ України. Серед інших підприємств мережі РГ за різними організаційно-правовими формами, найбільшу питому вагу займають приватні підприємства (12,8 % усіх закладів РГ, 10,4 % усіх посадкових місць, 6,4 % всього товарообороту РГ), комунальні підприємства (7,4 % усіх закладів РГ, 13,9 % усіх посадкових місць, 4,9 % товарообороту).

Заклади РГ в структурі органів виконавчої влади складають 11,8 % усіх закладів РГ, 10,3 % усіх посадкових місць, 0,8 % всього товарообігу РГ і в структурі органів місцевого самоврядування складають 0,8 % всіх закладів РГ, 1,3 % всіх посадкових місць, 0,1 % сукупного товарообороту РГ. Державні заклади РГ складають 5,5 % усіх закладів РГ, 5,3 % усіх посадкових місць, 1,4 % всього товарообороту РГ, комунальні заклади складають 2,6 % всіх закладів РГ, 4,3 % всіх посадкових місць, 0,8 % всього товарообороту. Дана категорія закладів РГ спочатку є дотаційною і збитковою, фінансується за рахунок місцевого і державного бюджетів.

Відносно високий дохід на 1 посадкове місце на добу (25,88 грн) показують філії РГ (відокремлені підрозділи) різних підприємств. Даний тип закладів РГ складає 7,1 % всіх закладів, 4,8 % всіх посадкових місць, 5,1 % всього товарообороту РГ України.

Про недостатність показаного закладами РГ товарообороту для беззбиткової діяльності свідчать дані, розраховані нами в табл. К.2. Жодне середньостатистичне підприємство, крім іноземного, не показує товарообігу, достатнього для фінансування господарської діяльності закладу РГ. Згідно табл. К.2 всі підприємства, крім іноземного, за обсягом середньорічного товарообороту відносяться до 2-ї категорії підприємств, що оподатковуються за єдиним податком з доходу, що не перевищує 3 млн грн на рік. Враховуючи той факт, що згідно даних табл. 2.21 кількість закладів РГ з чисельністю працюючих від 1 до 10 осіб складала від 52,5 до 77,4 % всіх закладів, які здійснюють діяльність із роздрібною торгівлю та забезпечення стравами та

напоями, можна зробити висновок, що всі заклади, яким дозволяє чисельність працюючих до 10 осіб, використовують єдиний податок на реально занижені доходи, чи податок на прибуток у разі постійно збиткової діяльності. Таким чином, в РГ широко розповсюджені тіньові схеми приховування реальних доходів, що потребує з боку держави розробки і впровадження механізму виводу закладів РГ з «тіні» та забезпечення стабільних податкових платежів.

Держава намагається удосконалити систему оподаткування малих підприємств і ФОП. Для цього з 01.01.2015 р. зменшено кількість груп платників єдиного податку, та впроваджується обов'язкове використання касових апаратів з 01.01.2016 р. (див. табл. 2.22) [181]. Найбільш приваблива величина єдиного податку для ФОП у ресторанному господарстві – це 243,6 грн на місяць для платників 2-ї групи. Платники єдиного податку 2 – 3 групи можуть за власним бажанням обирати схему оподаткування єдиним податком з паралельною сплатою чи без сплати податку на додану вартість. В разі паралельної сплати ПДВ, ставка єдиного податку на доходи власника ресторанного бізнесу зменшується за новими правилами з 4 до 2 % замість з 5 до 3 %. Платники «єдиного податку не часто обирають схему оподаткування з ПДВ, який є одним з основних наповнювачів бюджету України та найпроблемнішим з усіх податків, як з точки зору його обліку, так і з позицій його адміністрування» [182, с. 305]. До основних специфічних ознак обліку ПДВ можна віднести такі: відображення податкового зобов'язання та податкового кредиту – за правилом першої з двох подій (за методом нарахування або за касовим методом); необхідність оформлення особливих первинних документів на операції постачання товарів (робіт, послуг) – податкових накладних; необхідність оформлення особливих форм звітності – декларацій, які заповнюються щоквартально та інші. Саме ці три основні особливості значно ускладнюють порядок ведення обліку ПДВ та призводять до необхідності ведення особливого податкового обліку з ПДВ на підприємствах України [179, с. 63].

Таблиця 2.22 – Групи платників за ставками єдиного податку з 01.01.2015 р.

Група платника податку	Критерії віднесення		Особливості діяльності платника єдиного податку	Ставка єдиного податку	Додаткова ставка податку
	Кількість найманих працівників	Річний граничний обсяг доходу, млн грн			
1 група	Платники першої групи не мають права здійснювати діяльність у ресторанному господарстві				
2 група (лише ФОП)	До 10 ос.	1,5	Надання послуг платникам єдиного податку та населенню, виробництво (продаж) товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства	До 20 % мінімальної заробітної плати на місяць, максимум 243,6 грн	15 % від: 1) суми перевищення граничного обсягу доходу, який дає право застосовувати спрощену систему 2) доходи, отриманого від провадження діяльності, не зазначеної у свідоцтві платника єдиного податку, віднесенного до 1 або 2 групи; 3) доходу, отриманого при застосуванні іншого способу розрахунків, ніж грошовий; 4) доходу, отриманого від здійснення видів діяльності, які не дають право застосовувати спрощену систему оподаткування
3 група (ФОП + ЮО)	Кількість найманих працівників – без обмежень ;	20	Здійснюють будь-які види діяльності, крім тих, що заборонені платникам єдиного податку	2 % від доходу для платників ПДВ; 4 % від доходу для неплатників ПДВ	

(Складено за ст. 291.4 і 293.4 ПКУ [79])

Все це ускладнює взаємини суб'єктів господарювання РГ з податковою інспекцією, створює умови для додаткових перевірок, виявлень порушень, вимагає оформлення додаткових документів обліку. Проте, навіть у разі використання ПДВ, власники ресторанного бізнесу за рахунок штучного зменшення реального обороту, та завищення матеріальних витрат в структурі доходу можуть занижувати належні до сплати в бюджет країни суми ПДВ.

З вище сказаного можна зробити висновок, що існуюча можливість використання системи єдиного податку суб'єктами ресторанного

господарства створює сприятливі умови для тінізації діяльності з метою скорочення податкових платежів та уникнення податкових перевірок.

Суб'єкти господарювання РГ, доходи яких оподатковуються за єдиним податком (за спрощеною системою оподаткування), зобов'язані сплачувати єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Ставка такого внеску для фізичних осіб – підприємців, які обрали спрощену систему оподаткування, відповідно до вимог п. 11 ст. 8 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» становить 34,7 % суми, визначеної платником податку самостійно, але не більше максимальної величини бази нарахування єдиного внеску (у 2014 р. – 20 706 грн) та не менше розміру мінімального страхового внеску за кожен працівника [183]. Сума єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування визначається розрахунково як добуток мінімального розміру заробітної плати на розмір внеску (у %), встановлений законом на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід), та підлягає сплаті щомісяця за найнятих працівників, та щоквартально за себе (підприємця). Мінімальна сума щомісячного платежу за єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування становила у 2013 р.: січень – листопад 2013 р. – 398,01 грн; грудень 2013 р. – 422,65 грн., у 2014 р. – 422,65 грн на місяць ($1218 \times 34,7\%$) і 1267,95 грн на квартал ($433,65 \times 3$). ФОПи сплачують єдиний внесок за найманих працівників щомісячно, а за себе – щоквартально. За не сплату до 20 числа місяця єдиного внеску на соціальне страхування орган доходів і зборів застосовує для платників єдиного внеску штрафні санкції у розмірі 10 % від своєчасно не сплачених сум. Водночас, на суму заборгованості нараховується пеня з розрахунку 0,1 % суми недоплати за кожний день прострочення платежу [183].

Для зменшення платежів за єдиним внеском на загальнообов'язкове соціальне страхування власники ресторанного бізнесу офіційно не оформлюють деяких працівників, а тим, що оформлюють призначають

мінімальну оплату праці. Крім того застосовується оформлення найму на пів і чверть ставки, при одночасному використанні працівника на повну ставку. Решту оплати праці працівники отримують у «конвертах» як відсоток від виторгу, та у вигляді «чайових», які значно більше їх офіційної оплати праці. Таким чином, Держава не отримує належних платежів за соціальним страхуванням та за податками на доходи фізичних осіб – працівників.

Заклади РГ (юридичні особи), що працюють на загальній системі оподаткування, є платниками податку на прибуток [79]. Податок на прибуток є одним із найбільших давніх податків в Україні (він застосовується з 1991 року) та є важливим елементом наповнення бюджету (18 – 20 % Державного бюджету України) [179, с. 63]. Як відзначають дослідники, «головною його позитивною стороною є те, що він ставить рівень оподаткування у пряму залежність від джерела сплати податків – доходу. Всі інші види податків можуть лише наближатися до прямої залежності» [184, с. 360]. Об'єктом оподаткування податком на прибуток є прибуток із джерелом походження із України та за її межами, який визначається шляхом зменшення суми податкових доходів на собівартість реалізованих товарів (робіт, послуг) й інших витрат звітного податкового періоду. Для цілей податкових розрахунків доходи поділяються на доходи від операційної діяльності та інші доходи. До доходів від операційної діяльності належать: дохід від реалізації товарів, виконаних робіт, наданих послуг, у тому числі винагороди комісонера. Інші доходи включають: доходи у сумі дивідендів, отриманих від нерезидентів; проценти, роялті, від володіння борговими вимогами; доходи від операцій оренди (лізингу); суми штрафів, неустойки, пені; вартість безоплатно отриманих товарів, робіт, послуг; суми безповоротної фінансової допомоги тощо. Доходи визначаються у момент їх виникнення незалежно від дати фактичного одержання грошових коштів. Витрати, що формують собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг, визначаються витратами того звітного періоду, в якому вони були здійснені відповідно до правил ведення бухгалтерського обліку [79].

При використанні загальної системи оподаткування прибутку підприємств в ресторанному господарстві з точки зору можливості тінізації виникає таж сама проблема, що і при спрощеній системі оподаткування з використанням єдиного податку. В зв'язку зі специфікою ресторанної діяльності, підприємства мають можливість не показувати частину свого обороту, що зменшує прибуток до рівня, що влаштовує власників. Держава знову не отримує очікуваного податку. Проблему можливо буде частково розв'язати з введенням обов'язкового використання касових апаратів.

Таким чином, існуюча система оподаткування суб'єктів господарювання в ресторанному господарстві призводить до тінізації їх економічної діяльності, зниження доходів, прибутку, кількості працюючих. В результаті держава не отримує належних сум податку на доходи, прибуток, і належних платежів на соціальне страхування. Цей факт обумовлює необхідність пошуку альтернативних методів оподаткування РГ.

Для більш глибокого дослідження факторів, що впливають на ефективність ресторанного господарства України було вивчено особливості діяльності закладів РГ на прикладі Одеської області і м. Одеси.

Як було представлено в табл. Д.2, Одеська область серед 24-х областей і прирівняних до них 3-х територіальних суб'єктів України (Автономна Республіка Крим, м. Київ, м. Севастополь) займає 23-тє місце за кількістю закладів, що приходяться на 10 тис. жителів. З 2001 по 2014 рр. цей показник знизився з 5,6 до 2,9 закладів на 10 тис. жителів. Це майже в 3 рази менше, ніж в Волинській області, що посіла перше місце по забезпеченості жителів закладами РГ. Проте, як було з'ясовано при розрахунку даних товарообігу на 1 заклад РГ і на 1 посадкове місце закладу РГ (табл. Ж.1), заклади РГ в Одеській області працюють набагато більш ефективно, ніж в Волинській області, та в інших областях, що мають високий рівень забезпеченості жителів закладами РГ. За результатами розрахунку кореляційної залежності товарообігу від різних факторів, було зроблено висновок, що в Україні товарооборот в ресторанному господарстві залежить від кількості закладів і

кількості посадкових місць в них, але товарообіг закладів залежить від середньої кількості посадкових місць і середнього товарообороту 1 посадкового місця. Як бачимо з табл. Ж.1, заклади РГ Одеської області за показником середнього товарообороту на 1 посадкове місце досягли рівня 27,68 грн на день, за показником середнього товарообороту на 1 заклад РГ – 618,75 тис. грн. на рік, і зайняли 3 місце після Київської області серед 28 територіальних одиниць України. Хоча заклади РГ в Одеської області не зайняли 3-є місце за обсягом річного товарообороту, але продемонстрували найвищу продуктивність праці на 1 посадкове місце та на 1 заклад РГ серед областей країни.

Кількісні показники мережі ресторанного господарства Одеської області надано в табл. 2.23. Як бачимо, з 2012 по 2014 рр. кількість закладів РГ в Одеській області знизилась з 920 до 700 (на 23,9 %). При цьому кількість посадкових місць в закладах РГ скоротилась лише на 14,6 %, що призвело до відносного укрупнення закладів, що залишилися працювати на ринку ресторанних послуг. Середня кількість місць на 1 заклад РГ збільшилась з 60 до 67. Кількість закладів РГ у містах та селищах міського типу в загальній кількості закладів РГ області збільшилась за три роки з 88 до 92,7 % за рахунок більш інтенсивного закриття закладів РГ у сільській місцевості. При цьому відбувається укрупнення закладів РГ, що залишилися працювати, як в містах і селищах міського типу (з 62 до 68 місць на 1 заклад), так і в сільській місцевості (з 44 до 63 місць на 1 заклад).

За структурою заклади РГ Одеської області представлені ресторанами, кількість яких збільшується, кафе, закусоочними і буфетами, барами, їдальнями, кількість яких постійно зменшується. В цілому така тенденція розвитку структури в ресторанному господарстві Одеської області відображує тенденцію зміни структури РГ в Україні. В Одеській області, крім вище сказаного, не зареєстровано об'єктів постачання готової їжі, як виду діяльності закладів РГ.

Таблиця 2.23 – Кількісні показники мережі РГ в Одеській області, на 1 січня 2012 – 2014 рр.

Назва показника	2012 р.	2013 р.	Тр, %	2014 р.	Тр, %
<i>Кількість закладів всього, од.</i>	920	785	85,3	700	89,2
У них посадкових місць, од.	55113	48661	88,3	47046	96,7
Середня кількість місць на 1 заклад	60	62	103,5	67	106,3
<i>Кількість закладів у містах та селищах міського типу, од.</i>	810	728	89,9	649	89,1
У них посадкових місць, од.	50256	45666	90,9	43836	96,0
Середня кількість місць на 1 заклад, од	62	63	101,6	68	107,9
<i>Кількість закладів у сільській місцевості, од.</i>	110	57	51,8	51	89,5
У них посадкових місць, од.	4867	2995	61,7	3210	107,2
Середня кількість місць на 1 заклад	44	53	120,4	63	118,8
<i>Наявність ресторанів, од.</i>	95	89	93,7	93	104,5
У них посадкових місць, од.	9870	9280	94,0	11361	122,4
Середня кількість місць на 1 заклад, од.*	104	104	100,0	122	117,3
Товарооборот на 1 заклад на рік, тис. грн	1151,5	1357,0	117,8	1316,3	0,97
Товарооборот на 1 заклад на місяць, тис.грн	95,958	113,083	117,8	109,692	0,97
Товарооборот на 1 посадкове місце на день, грн*	30,36	35,65	117,4	29,52	0,83
<i>Кафе, закуочні та буфети (кіоски), од.</i>	417	341	81,8	300	88,0
У них посадкових місць, од.	21367	17439	81,6	15370	88,1
Середня кількість місць на 1 заклад, од.*	51	51	100,0	51	100,0
Товарооборот на 1 заклад на рік, тис. грн	838,6	1112,4	132,6	1292,2	116,2
Товарооборот на 1 заклад на місяць, тис.грн	69,883	92,700	132,6	107,683	116,2
Товарооборот на 1 посадкове місце на день, грн*	44,8	59,59	133,0	69,1	115,9
<i>Мережа барів, од.</i>	308	253	82,1	208	82,2
У них посадкових місць, од.	14700	12677	86,2	10814	85,3
Середня кількість місць на 1 заклад, од.*	48	50	105,0	52	103,8
Товарооборот на 1 заклад на рік, тис. грн	210,8	237,3	112,6	274,0	115,5
Товарооборот на 1 заклад на місяць, тис.грн	17,57	19,775	112,6	22,833	115,5
Товарооборот на 1 посадкове місце на день, грн*	12,10	14,62	120,8	14,44	98,7
<i>Мережа їдалень та об'єктів постачання готової їжі:</i>					
<i>Кількість їдалень, од</i>	100	102	102,0	99	97,1
У них посадкових місць, од.	9176	9265	101,0	9501	102,5
Середня кількість місць на 1 заклад, од.*	92	91	99,0	96	105,7
Товарооборот на 1 заклад на рік, тис. грн	350,3	361,7	103,3	532,7	147,3
Товарооборот на 1 заклад на місяць, тис.грн	29,192	30,142	103,3	44,392	147,3
Товарооборот на 1 посадкове місце на день, грн*	10,46	10,9	104,2	15,1	138,5
<i>Кількість об'єктів постачання готової їжі, од</i>	-	-	-	-	-

* - розраховано автором за даними таблиці

(Складено і розраховано за даними [75, с. 114 –122; 167, с. 108 – 117])

За три роки річний товарооборот 1 середньостатистичного ресторану Одеської області незначно збільшився з 1,1 до 1,3 млн грн на рік, з 95 до 109 тис. грн на місяць, при тому, що кількість посадочних місць на 1 ресторан виросла з 104 до 122 (спостерігається укрупнення закладів).

При тому, що середня кількість посадочних місць в ресторанах збільшилась з 104 до 122, товарооборот на 1 посадкове місце на день скоротився з 30,36 до 29,52 грн, що визиває сумнів в реальності цифр товарообігу. При самому скромному середньому чеку на 1 відвідувача ресторану на суму 150 грн, щоб на 1 посадкове місце середній товарооборот складав 30 грн, 1 відвідувач має приходитись на 5 посадкових місць. Тоді за робочий день, який зазвичай триває в ресторанах 12 і більше годин, ресторан має відвідати не більше 25 осіб (122/5). Та якщо кожен з них замовить їжу більше ніж на 150 грн, що реально для ресторану, кількість відвідувачів має бути ще меншою.

Виникає питання, а навіщо тоді 100 зайвих місць в ресторані. Хватило би і 20, бо відвідувачі рідко займають в один і той же час усі посадкові місця. В залежності від виду ресторану і часу доби, один відвідувач перебуває в середньому у ресторані від 1,6 до 2,5 годин [185, с. 148]. При такому середньому товарообороті на 1 посадкове місце заклад буде постійно порожній. Тоді, навіщо збільшувати кількість посадочних місць в закладі з 104 до 122, якщо заклад практично порожній? Крім того, обслуговування 122 посадочних місць потребує значних умовно-постійних витрат на утримання персоналу ресторану (до 52 працівників [185, с. 232]), оренду чи альтернативні витрати на утримання приміщення, амортизацію, соціальні платежі, комунальні платежі, закупку матеріалів, податки.

Кафе, закусочні і буфети в Одеській області також зменшили кількість з 417 в 2012 р до 300 в 2014 р. При цьому середня кількість посадкових місць на 1 заклад залишилась незмінною на рівні 51. Звертає на себе увагу той факт, що товарооборот кафе, закусочних та буфетів за три роки збільшився з 838 тис. грн до 1,29 млн грн, практично доганяє товарооборот ресторанів. А

товарооборот кафе на 1 посадкове місце збільшився за три роки з 44,8 до 69,1 грн, що більше, ніж в ресторанах в 2 рази. Враховуючи, що середній чек кафе складає 100 грн, щоб забезпечити середній товарооборот 1 посадкового місця на рівні 69 грн, на 1 відвідувача має приходитися 1,45 посадкових місць, і заклад за добу мають відвідати не більше 35 осіб (51/1,45). Враховуючи, що в кафе, закусточних, буфетах є, як найменше, два періоду активних відвідувань (в обід і після робочого дня, та в кінці тижня, і на вихідні кількість відвідувачів збільшується), величина товарообороту кафе, закусточних і буфетів також явно занижена.

Мережа барів в Одеській області за три роки зменшилась з 308 до 208 (на 32,4 %), при цьому трохи збільшилась середня кількість місць на 1 заклад з 48 до 52. Товарооборот 1 посадкового місця збільшився з 12,1 до 14,44 грн. Враховуючи, що один напій в барі коштує в середньому від 20 до 35 грн., вважатиме – 30 грн., щоб забезпечити означений товарооборот 1 посадкового місця на рівні 14,44 грн, 1 відвідувач має приходитися раз на день на 2 посадкові місця (30 /14,4). Тоді за цілий робочий день бар мають відвідати 25 осіб. Враховуючи, що 1 відвідувач зазвичай залишається в барі від 40 до 60 хвилин [185, с. 148], то впродовж 12 годин робочого дня в барі постійно має знаходитися 0 – 3 особи, що також визиває сумнів.

Мережа їдалень в Одеській області змінила кількість всього зі 100 до 99 об'єктів. При цьому спостерігається незначне збільшення кількості посадкових місць на 2,5 % з 9176 до 9501 місць. Також бачимо незначне укрупнення закладів. Середня кількість посадкових місць на 1 їдальню збільшилась з 92 до 96 (більше, ніж в ресторанах). Це зрозуміло, бо їдальні забезпечують масове харчування населення, частіше за все за містом роботи. Знову визиває сумнів значення середнього товарообороту 1 посадкового місця їдальні на день у сумі 15,1 грн. При середньому чеку їдальні у 30 грн, на 2 посадкових місця один раз на день має приходитись один відвідувач (30/15). Тоді за робочий день їдальню з 96 посадкових місць мають відвідати

всього 50 осіб, що мало імовірно для середньостатистичної їдальні, особливо за місцем роботи.

Існують орієнтовні нормативи оборотності місць у залі закладів РГ протягом дня (див. табл. 2.24). При виконанні орієнтовних нормативів ресторанами, середньодобовий товарооборот 1 посадкового місця ресторану має бути не 29 грн, а 450 грн (150 x 3); середній товарооборот 1 посадкового місця кафе, закускової, буфета – не 69 грн, а 400 – 500 грн (100 x 5); середній товарооборот 1 посадкового місця бару – не 14,44 грн., а 150 – 200 грн (30 x 5); середній товарооборот 1 посадкового місця їдальні – не 15,1 грн, а 200 – 300 грн (30 x 10). З цього витікає, що підприємства РГ не показують реального товарообороту закладів з метою зниження ставок оподаткування. Держава не отримує належних надходжень від ресторанного господарства в бюджет, підприємства РГ ведуть подвійну бухгалтерію, замість пошуку напрямків підвищення ефективності господарської діяльності. Тому потрібно розробити методичні засади податкового контролю пропорційності товарообороту і величини закладу, як при виборі виду і величини оподаткування, так і при перевірці дійсності наданих в звіті цифр. Фактор детінізації ресторанного господарства стає основним для підвищення ефективності галузі, як на державному рівні, так і на мікроекономічному рівні.

Таблиця 2.24 – Орієнтовні значення оборотності місць у залі закладу РГ протягом дня

Тип закладу РГ	Денна оборотність місця, разів
Ресторан	2 – 3
Кафе загальнодоступне	4 – 5
Десертний бар	4 – 6
Пивний бар	приблизно 5
Кафе-кондитерська	4 – 6
Підприємство швидкого обслуговування	7 – 11

(Джерело: [185, с. 148])

Для оцінки якісних факторів впливу на ефективність ресторанного господарства на мікрорівні було складено середньостатистичну характеристику закладів РГ на прикладі Одеської області.

Сукупний роздрібний товарооборот підприємств, які в Одеській області здійснюють діяльність із забезпечення стравами та напоями збільшився в 7,4 рази з 87,8 млн грн на 1 січня 2001 р. до 649,5 млн грн на 1 січня 2014 р. (див. табл. 2.25).

Таблиця 2.25 – Роздрібний товарооборот підприємств РГ м. Одеси, які здійснюють діяльність із забезпечення стравами та напоями на 1 січня 2001 – 2014 рр.

Показник	2001 р.	2006 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Товарооборот підприємств РГ Одеської Обл., млн грн	87,8	186,9	483,8	577,3	609,2	649,5
Товарооборот підприємств РГ м. Одеси, млн грн	60,7	136,5	393,3	487,4	527,2	547,5
Питома вага товарообороту підприємств РГ м. Одеси в товарообороті підприємств РГ Одеської Обл., %	69,1	73,1	81,3	84,4	86,5	88,5
Кількість місць на одночасне обслуговування відвідувачів у мережі РГ м. Одеси, тис. од.	29,8	36,7	41,2	35,3	32,6	33,1
Середньорічний товарооборот на 1 посадкове місце на підприємствах РГ м. Одеси, грн*	2036,91	3719,35	9546,12	13807,37	16171,78	16540,79
Середньодобовий рівень товарообороту на 1 посадкове місце на підприємствах РГ м. Одеси, грн*	5,58	10,19	26,15	37,83	44,31	45,32
Середньомісячний товарооборот підприємства РГ м. Одеси на 50 посадкових місць, грн*	8371	15285	39231	56743	66459	67976
Середньорічний товарооборот підприємства РГ на 50 посадкових місць м. Одеси, тис грн*	101,846	185,967	477,306	690,368	808,589	827,039

* – Розраховано автором

(Складено і розраховано за матеріалами: [186, сс. 54, 55])

Частка товарообороту підприємств РГ м. Одеси в загальному товарообороті Одеської області за період 2001 – 2014 рр. збільшилась з 69,1 до 88,8 %. Це відбувалося за рахунок більш високих темпів росту товарообороту підприємств РГ в м. Одесі, які склали 946 % (ріст в 9,46 разів). Середньодобовий товарооборот 1 посадкового місця збільшився в 8,12 разів, що менше ніж загальні темпи росту товарообороту підприємств РГ в м. Одесі (9,46 разів). При такому товарообороті на 1 посадкове місце середньостатистичне підприємство на 50 посадкових місць отримує на 1 січня 2014 р. товарооборот 67,976 тис. грн, і 827 тис. грн на місяць. Як було показано в табл. 2.21, приблизно 50 % підприємств РГ – це мікропідприємства з кількістю найманих працівників до 5 осіб і товарооборотом не більше 2 млн грн на рік. Враховуючи той факт, що всі підприємства занижують свій товарооборот (за даними аналізу додатку К.2), щоб отримати більш низькі ставки оподаткування, розрахований середньодобовий і середньорічний товарооборот середньостатистичного підприємства РГ на 50 посадкових місць має бути в реальному житті мінімум в 2 рази більшим.

За даними довідника 2ГІС [187], станом на 15.09.2013 р. було зроблено вибірку з 143 закладів РГ Приморського району м. Одеси із загальною кількістю 16435 посадкових місць (табл. Л.1). Практично 1/3 всіх розглянутих закладів РГ Приморського району м. Одеси визначили вартість свого середнього чеку більше 250 грн (див. табл. 2.26).

Більше 50 % закладів об'являють середній чек свого закладу вартістю більше 150 грн. Середній чек вартістю більше 100 грн очікують отримати на послуги 81 % закладів РГ. В цих закладах розташовано 86,1 % всіх посадкових місць даного типу. Ця інформація різко контрастує з даними офіційної статистики в табл. 2.22, де товарооборот на одне посадкове місце складає на 1 січня 2014 р. 29,52 грн, що викриває тіньову економіку в ресторанному господарстві України.

Таблиця 2.26 – Структура закладів РГ в Приморському районі м. Одеси за вартістю середнього чеку, 2013 р.

№ закладу	Середній чек, грн	Кількість закладів, що позиціонують себе як ресторани			Кількість місць		
		Одиниць	Питома вага, %	Накопичувально, %	Одиниць	%	Накопичувально, %
1	700 – 400	4	2,8	2,8	930	5,7	5,7
2	350 – 280	19	13,3	16,1	1994	12,1	17,8
3	250	17	11,9	28,0	2430	14,8	32,6
4	200	29	20,3	48,3	3158	19,2	51,8
5	190 – 160	9	6,2	54,4	1136	6,9	58,7
6	150	27	18,9	73,4	3353	20,4	79,1
7	110 – 140	11	7,7	81,1	1160	7,0	86,1
8	100	17	11,9	93	1456	8,9	95,0
9	50 – 80	10	7,0	100	818	5,0	100
	Всього:	143	100	х	16435	100	х

(Розраховано за даними табл. Л.1)

Групування даних табл. Л.1 за середнім чеком і кількістю посадкових місць, що розташовані в прибережній зоні Приморського району м. Одеси (табл. Л.2), дозволила зробити висновок, що в прибережній зоні м. Одеси знаходиться 28 закладів РГ (19,5 %) Приморського району, що позиціонують себе як ресторани, та вони пропонують середній чек на їжу – від 170 до 700 грн. В цих закладах розташовано 6065 місць, що складає 36,9 % посадкових місць закладів РГ, що позиціонують себе в Приморському районі Одеської області ресторанами. Саме ця категорія закладів РГ м. Одеси більш за всі інші заклади забезпечує туристичну і рекреаційну інфраструктуру м. Одеси, пов'язану з наявністю природного ресурсу Чорного моря. Найбільший пік активності перелічених закладів РГ приходиться на літній сезон. Проте, слід зауважити, що м. Одеса приваблює туристів саме закладами РГ в прибережній зоні весь рік.

Групування даних табл. Л.1 за середнім чеком і кількістю посадкових місць, що розташовані в центрі м. Одеса (належить до Приморського району м. Одеси) (табл. Л.3), дозволила зробити висновок, що в центрі м. Одеси знаходиться 62 заклади РГ (43,3 % в сумі всіх вибраних закладів РГ Приморського району м. Одеси).

Кількість посадкових місць в закладах РГ, що позиціонують себе як ресторани центра м. Одеса, складає 6794 місць, чи 41,3 % посадкових місць закладів РГ Приморського району м. Одеси. Саме місце розташування в центральній частині міста приваблює туристів і мешканців міста до цих закладів РГ. Середній чек у цих закладах РГ починається зі 100 грн (всього 8 пропозицій – 12,9 % закладів даної вибірки). 31 заклад РГ (50 % вибірки) пропонує середній чек від 200 до 450 грн. Ця пропозиція охоплює 2917 посадкових місць (42,9 % посадкових місць вибірки).

Інші заклади РГ Приморського району м. Одеси, що не розташовані в епіцентрах туристичних і рекреаційних зон, проаналізовано в табл. Л.4.

Бачимо, що вибірка містить 30 закладів РГ (20,9 % закладів РГ Приморського району м. Одеси). В даному сегменті закладів РГ в 2 рази менше, ніж тих, що розташовані в центрі міста Одеси. Але ціновий діапазон практично такий же: 100...150...200...250...350 грн – вартість середнього чеку.

Можна зробити висновок, що при середній заробітній платі 2500 грн на місяць, більшість населення вибірково і дуже рідко може навідуватися до закладів РГ, що позиціонують себе ресторанами. Тому фактор ціни і цінової політики закладів РГ стає одним з ключових факторів впливу на товарооборот і прибуток, що отримується на мікроекономічному рівні ресторанного господарства України. Ми вважаємо, що вітчизняні заклади РГ недостатньо враховують закони попиту, і не використовують його для залучення додаткових споживачів. В результаті РГ втрачає прибутки на мікро-, мезо- і макроекономічному рівнях. Формування більш гнучкої цінової політики закладів РГ за законом попиту може збільшити товарообіг і сприяти росту доходів на еластичному сегменті ринку збуту.

Висновки до розділу 2

Ресторанне господарство України впродовж останніх 14 років перебуває у кризовому становищі, що відображується постійним зменшенням кількості підприємств і закладів в них. Особливо чутливими до кризових випробувань є заклади ресторанного господарства, що входять до складу підприємств інших видів економічної діяльності. Підприємствам інших видів діяльності все складніше утримувати в своєму складі їдальні і кафе для організації харчування своїх працівників, чи відвідувачів торговельних мереж (кафе при магазинах). Це пов'язано із загальною економічною кризою в Україні, що призводить до низької платоспроможності населення, від якої залежить попит на послуги закладів РГ, і як результат – до фінансової кризи суб'єктів господарювання.

Забезпеченість населення України закладами РГ і посадковими місцями в них в декілька разів нижче за показники інших країн світу. При цьому показник кількості населення на 1 заклад РГ в Україні має стійку тенденцію до зниження, в той час як в інших країнах світу відбувається активний розвиток ресторанного господарства, що призводить до росту кількості закладів, посадкових і робочих місць в них, податкових надходжень від РГ до бюджетів країн.

Єдиним типом закладів РГ, кількість яких не зменшувалася впродовж останніх 14 років, незважаючи на стан фінансових випробувань, були ресторани. Вони пропонують найвищі ціни на свої страви, та все одно приваблюють відвідувачів, що свідчить про поглиблення розшарування доходів населення.

Розрахунок темпів змін кількості підприємств і закладів РГ дозволив виділити два періоди спаду розвитку ресторанного господарства – 2009 р. (фінансова криза), і 2012 – 2013 рр. (політична криза). В ці періоди спостерігалось пришвидшення закриття закладів і підприємств РГ, що вказує

на залежність РГ від економічної і політичної ситуації в країні. Політична і економічна криза призводить до зменшення ВВП країни, доходів громадян, а отже і зменшення попиту на послуги закладів ресторанного господарства. В той же час, суб'єкти господарювання РГ, як і в інших видах діяльності, страждають від росту цін та корупційних складових, що відбивається на їх фінансовому стані.

Оцінка системи оподаткування в ресторанному господарстві виявила повну неефективність механізму оподаткування для даного виду діяльності в Україні. Було обґрунтовано, що штучне заниження товарообороту, подрібнення бізнесу, ухиляння від офіційного оформлення працівників, виплата частини їх зарплати в «конвертах» призводить до недоотримання державою належних сум податків, створює тіньові схеми ведення ресторанного бізнесу. Підприємства ресторанного господарства можуть роками працювати збитково, але не закриватися. Цьому сприяє специфіка ресторанного господарства, яка надає можливість приховувати реальний товарооборот і витрати суб'єкта господарювання, що зменшує вклад ресторанного господарства у ВВП і у бюджет країни, та робить його мізерним. За офіційними статистичними даними тимчасове розміщення й організація харчування в Україні є збитковим видом діяльності та не привносить до бюджету вагомих надходжень. Було зроблено висновок, що для виводу доходів ресторанного господарства з тіні потрібно змінювати систему оподаткування, яка була названа фактором підвищення ефективності ресторанного господарства в Україні.

За умов, коли обсяги надходжень від оподаткування ресторанного господарства є мізерними, головний ефект від його функціонування – соціальний, що полягає в організації харчування та дозвілля, сприянні відтворення продуктивних сил і забезпеченні зайнятості населення.

Проведене дослідження підтвердило припущення, що заклади ресторанного господарства концентруються в центральних частинах міст, рекреаційних зонах, біля транспортних вузлів як частини загальної

інфраструктури населених пунктів. Проте, скупчення в місцях підвищеного попиту закладів ресторанного господарства часто веде до переоцінки своїх можливостей по наданню послуг і встановлення на них зайво високих цін, відкриття зайвої кількості закладів, що не відповідає потребам окремих територій і наявній інфраструктурі.

Високий рівень забезпеченості закладами РГ не означає їх високу продуктивність. Для цього необхідна наявність попиту на існуючі посадкові місця. Забезпеченість жителів закладами РГ не завжди прямо пропорційно впливає на продуктивність цих закладів, та на ефективність ресторанного господарства країни в цілому.

За даними дослідження ефективності діяльності РГ України автором було опубліковано 3 статі [173; 188; 189] прийнято участь у 2-х наукових конференціях для апробації результатів досліджень [190; 191].

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У
РЕСТОРАННОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ ТА РЕГУЛЯТОРНІ
МЕХАНІЗМИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ3.1 Інформаційно-аналітична складова регуляторної діяльності у
забезпеченні макроекономічної ефективності ресторанного господарства

Ефективність економічної системи РГ (згідно рис. 1.7, п. 1.2) формується на мега-, макро-, мезо-, мікро- і нано- рівнях. Можна констатувати, що Україна на мегарівні РГ не є лідером та еталоном для розповсюдження поміж різних країн світу досвіду державного регулювання, підтримки бізнесу, тенденцій розвитку ресторанної індустрії, формування стандартів діяльності, та нових форм і методів ведення ресторанного бізнесу. Розвиток ресторанного господарства в Україні здійснюється за аналогією країн світу з найбільш розвинутою ресторанною індустрією, таких як США, Великобританія, Франція, Німеччина, Італія, Іспанія тощо (див. табл. А.3). В той час, як у світі з 2010 р. сформувалась нова тенденція зростання активності ресторанної індустрії, в Україні з 2001 по 2014 рр. спостерігається стійке скорочення кількісних і якісних показників ресторанного господарства (згідно р. 2 дисертації).

Одна з найважливіших функцій держави – створення сприятливих умов та регулювання діяльності всіх суб'єктів господарювання, у т. ч. в ресторанному господарстві як складової частини сфери послуг країни. Регуляторна функція держави базується на результатах моніторингу рівня та динаміки змін макроекономічної ефективності різних видів діяльності для визначення і використання факторів впливу на заданий результат. Тому є актуальним побудова системи макроекономічних показників ефективності

діяльності ресторанного господарства, вимірювання їх значень, визначення впливу на результуючі показники.

На даний час для аналізу діяльності ресторанного господарства країни Статистичною службою України надаються показники кількості підприємств і закладів РГ, посадкових місць у них, товарообороту РГ, кількості закладів РГ на 10 тис. жителів, кількості місць у закладах РГ на 10 тис. жителів. Це дозволило сформулювати додаткові показники при здійсненні аналізу діяльності РГ в р. 2 дисертації. Отримані показники було сформовано в систему макроекономічних показників ефективності ресторанного господарства, та надано їм наступне обґрунтування.

Ефективність функціонування складових частин національного господарства визначається шляхом визначення загальноекономічних пропорцій (національної економіки, макроекономічні) – між сукупним попитом та сукупною пропозицією, між сферою матеріального виробництва і сферою послуг, між I і II підрозділами суспільного виробництва, а також галузевих, міжгалузевих, територіальних, зовнішньоекономічних пропорцій тощо. Кількісну і якісну зміну загальноекономічних пропорцій характеризують структура та динаміка національного суспільного продукту, рівень зайнятості і безробіття, рівень цін, розвиток міжнародної торгівлі. Ресторанне господарство, як частина національної економіки, приймає безпосередню участь у формуванні перелічених показників, може оцінюватися з точки зору питомої ваги даного виду діяльності у валовому внутрішньому продукті, забезпеченості зайнятості населення, формуванні попиту і пропозиції на послуги харчування й проведення дозвілля. Визначення місця і ролі ресторанного господарства у вирішенні загальнонаціональних завдань є підґрунтям для розробки напрямків підвищення макроекономічної ефективності даного виду економічної діяльності.

Ефективність суспільного виробництва – це якісна характеристика, яка відображує рівень розвитку продуктивних сил і ступень забезпечення потреб

суспільства. В економічній науці розрізняють ресурсну та цільову ефективність, що розраховується за формулами (1) і (2) [192, с. 50].

Ресурсна ефективність характеризує відношення результату виробництва до витрат або показує рівень використання ресурсів (3.6):

$$E_P = \frac{E}{P} \quad (3.6)$$

де E_P – ресурсна ефективність будь-якої соціально-економічної системи;

E – результат виробництва;

P – ресурси, які використовуються в процесі виробництва.

Для розрахунку ресурсної ефективності соціально-економічної системи необхідна інформація щодо цілей функціонування системи та ресурсів, необхідних для досягнення цілей, щоб можливо було їх співвіднести один до одного.

Цільова ефективності свідчить про ступінь досягнення кінцевої мети суспільного виробництва та у [192, с. 50] обчислюється за формулою (3.7):

$$E_u = \frac{E}{H}, \quad (3.7)$$

де H – чисельність населення.

Згідно формули (3.7) цільову ефективність пропонується оцінювати лише з точки зору забезпечення населення країни будь-якими соціальними благами, бо цей показник надано в системі оцінки ефективності для здійснення державного регулювання добробуту населення країни. При цьому не враховується, що крім соціальних цілей на рівні держави існують інші економічні та організаційно-адміністративні цілі, наприклад, забезпечення в державі умов для виробництва різними соціально-економічними системами

валового внутрішнього продукту, наповнення бюджету через механізми податкової політики, забезпечення зайнятості економічно-активного населення, скорочення безробіття, підвищення рівня доходів населення, зниження рівня приховування реальних доходів і корупції в країні, формування культурного іміджу країни у світі, розвиток суміжних з досліджуваним видів діяльностей і соціально-економічних комплексів, розвиток регіонів, освоєння ресурсів. Тому, на наш погляд, питома вага вкладу окремої соціально-економічної системи, наприклад, ресторанного господарства, у загальноекономічний результат є додатковим індикатором цільової ефективності цієї системи в національній економіці країни. Тоді цільова ефективність окремої соціально-економічної системи може бути розрахована за формулою (3.8).

$$E_{ц_i} = \frac{E_i}{\sum_{i=1}^n E_i}, \quad (3.8)$$

де $E_{ц_i}$ – цільова ефективність i – тої соціально-економічної системи;

E_i – цільовий результат виробництва (чи господарювання, функціонування тощо) i – тої соціально-економічної системи;

n – сукупність учасників досягнення цільового результату;

i – досліджуваний учасник досягнутого сукупного цільового результату.

Як бачимо, для оцінки ресурсної і цільової ефективності потрібно спочатку визначити цілі. Тоді за допомогою ресурсного показника (1) можна визначити ресурсну ефективність, яка покаже продуктивність використання ресурсів с точки зору отриманих результатів. За допомогою цільового показника (3.7) можна визначити цільову ефективність, яка відобразить ступінь забезпечення населення благами, що виробляє досліджувана система. За допомогою цільового показника (3.8) можна визначити цільову

ефективність вкладу досліджуваної систему у досягнення консолідованого результату, отриманого сукупністю систем.

Цільове призначення ресторанного господарства має наступні складові:

- здійснення вкладу у створення валового внутрішнього продукту;
- харчування населення країни, організація його дозвілля, відновлення сил для продуктивної праці;
- забезпечення зайнятості населення у даному виді економічної діяльності;
- отримання прибутку для забезпечення відтворення і розширеного розвитку виробничої бази;
- здійснення надходжень до бюджету через систему оподаткування.

Виконання цілей функціонування ресторанного господарства оцінюється за допомогою показників *цільової ефективності*.

1. Цільова ефективність РГ по формуванню ВВП країни (3.9):

$$E_{ц_ВВП} = \frac{ТО_{РГ}}{ВВП}, \quad (3.9)$$

де $E_{ц_ВВП}$ – цільова ефективність РГ по формуванню ВВП країни, %;

$ТО_{РГ}$ – товарооборот РГ країни, грн;

$ВВП$ – валовий внутрішній продукт країни, грн.

Критерієм оцінки даного показника є темпи росту (збільшення чи зменшення), та порівняння показника з показниками інших країн.

Цільова ефективність харчування населення країни, організації його дозвілля, відновлення сил для продуктивної праці характеризують наступні показники:

2. Цільова ефективність споживання послуг РГ на 1 жителя (3.10):

$$E_{цРГ} = \frac{ТО_{РГ}}{H}, \quad (3.10)$$

де $E_{цРГ}$ – цільова ефективність споживання послуг РГ на 1 жителя, грн;

H – чисельність населення, осіб.

3. Кількість осіб населення, що приходиться на 1 заклад РГ (3.11):

$$H_{на_зРГ} = \frac{H}{n_{зРГ}}, \quad (3.11)$$

де $H_{на_зРГ}$ – кількість населення, що приходиться на 1 заклад РГ, осіб;

$n_{зРГ}$ – кількість закладів РГ.

4. Середня кількість закладів РГ на 10000 жителів, що розраховує Статистична служба України, обернено пропорційна формулі (3.11), та розраховується за формулою (3.12), перемноженою на 10 000:

$$З_{зРГ} = \frac{1}{H_{на_зРГ}} = \frac{n_{зРГ}}{H}, \quad (3.12)$$

де $З_{зРГ}$ – забезпеченість населення закладами РГ.

5. Кількість осіб населення, що приходиться на 1 посадкове місце в закладах РГ (3.13):

$$H_{на_1_п.м.зРГ} = \frac{H}{n_{п.м.зРГ}}, \quad (3.13)$$

де $H_{на_1_п.м.зРГ}$ – кількість населення, що приходиться на 1 посадкове місце в закладах РГ, осіб;

$n_{п.м.зРГ}$ – кількість посадкових місць в закладах РГ.

6. Забезпеченість 10 000 населення посадковими місцями у закладах РГ обернено пропорційна формулі (3.13) і може бути розрахована за формулою (3.14), перемноженою на 10 000 жителів:

$$Z_{n.m._{ЗРГ}} = \frac{1}{H_{на_1_{n.m._{ЗРГ}}} = \frac{n_{n.m._{ЗРГ}}}{H}} \quad (3.14)$$

7. Забезпечення зайнятості населення у сфері РГ розраховується за формулою (3.15):

$$E_{ц_{ЗАЙН}_{РГ}} = \frac{H_{ЗАЙН}_{РГ}}{H_{ЗАЙН}}, \quad (3.15)$$

де $E_{ц_{ЗАЙН}_{РГ}}$ – цільова ефективність забезпечення зайнятості населення в сфері РГ;

$H_{ЗАЙН}_{РГ}$ – кількість зайнятого населення у сфері РГ, осіб;

$H_{ЗАЙН}$ – кількість зайнятого населення в країні, осіб.

Щоб розрахувати *ресурсну ефективність*, необхідно знати ресурси, які використовуються для досягнення цілей. Статистична служба України не надає дані щодо витрат виробництва, вартості капіталу, вартості основних виробничих фондів у РГ. Також не надається показник прибутку чи фінансового результату для РГ. Тому неможливо розрахувати ресурсну ефективність за показниками рентабельності, фондівіддачі тощо. В той же час, Статистична служба України надає дані товарообороту, кількості закладів РГ, кількості посадкових місць в них. Це дозволяє розрахувати показники середньої продуктивності одного закладу РГ і середньої продуктивності 1 посадкового місця у закладах РГ, формули (3.16) і (3.17).

$$g_{ЗРГ} = \frac{ТО_{РГ}}{n_{ЗРГ}}, \quad (3.16)$$

де $g_{зРГ}$ – середня продуктивність 1 закладу РГ, грн.

$$g_{n.m._зРГ} = \frac{TO_{РГ}}{n_{n.m._зРГ}}, \quad (3.17)$$

де $g_{n.m._зРГ}$ – середня продуктивність 1 посадкового місця закладу РГ, грн.

Показники ресурсної і цільової ефективності РГ є взаємозалежними. Так, цільова ефективність споживання послуг РГ на 1 жителя (3.10) залежить від середньої продуктивності 1 закладу РГ і забезпеченості жителів закладами РГ (3.18):

$$\begin{aligned} E_{цРГ} &= \frac{TO_{РГ}}{n_{зРГ}} : \frac{H}{n_{зРГ}} = \frac{TO_{РГ}}{n_{зРГ}} \cdot \frac{n_{зРГ}}{H} = \frac{TO_{РГ}}{H} \\ &= g_{зРГ} \cdot \frac{1}{H_{на_зРГ}} = g_{зРГ} \cdot Z_{зРГ} \end{aligned} \quad (3.18)$$

Наявність визначеного зв'язку (3.18) дозволяє робити індексний аналіз впливу факторів середньої продуктивності 1 закладу і забезпеченості закладами населення на середнє споживання послуг РГ на 1 жителя.

Аналогічно, цільова ефективність споживання послуг РГ на 1 жителя залежить від середньої продуктивності 1 посадкового місця і середньої забезпеченості посадковими місцями 1 жителя (3.19):

$$\begin{aligned} E_{цРГ} &= \frac{TO_{РГ}}{n_{n.m._зРГ}} : \frac{H}{n_{n.m._зРГ}} = \frac{TO_{РГ}}{n_{n.m._зРГ}} \cdot \frac{n_{n.m._зРГ}}{H} = \\ &= \frac{TO_{РГ}}{H} = g_{n.m._зРГ} \cdot \frac{1}{H_{на_1_n.m._зРГ}} = g_{n.m._зРГ} \cdot Z_{n.m._зРГ} \end{aligned} \quad (3.19)$$

Формули (3.18) і (3.19) представляють цільові функції споживання послуг РГ на 1 жителя, тому є взаємозв'язок між продуктивністю посадкових місць у закладах РГ, продуктивністю закладів РГ, забезпеченістю населення посадковими місцями у закладах РГ і забезпеченістю населення закладами РГ (3.20):

$$g_{ЗРГ} \cdot Z_{ЗРГ} = g_{n.m._{ЗРГ}} \cdot Z_{n.m._{ЗРГ}} \quad (3.20)$$

Якщо поділити продуктивність закладу РГ на продуктивність 1 посадкового місця закладу РГ, то отримуємо показник середньої кількості посадкових місць на 1 заклад РГ (3.21):

$$\bar{n}_{n.m._{1_{ЗРГ}}} = \frac{g_{ЗРГ}}{g_{n.m._{ЗРГ}}} = \frac{Z_{n.m._{ЗРГ}}}{Z_{ЗРГ}}, \quad (3.21)$$

де $\bar{n}_{n.m._{1_{ЗРГ}}}$ – середня кількість посадкових місць на 1 заклад РГ.

З формули (3.21) випливає, що середня продуктивність закладу РГ залежить від середньої кількості посадкових місць у закладі РГ і середньої продуктивності посадкового місця у закладі РГ (3.22):

$$g_{ЗРГ} = \bar{n}_{n.m._{1_{ЗРГ}}} \cdot g_{n.m._{ЗРГ}} \quad (3.22)$$

Забезпеченість населення посадковими місцями у закладах РГ залежить від середньої кількості посадкових місць у закладах РГ і середньої забезпеченості населення закладами РГ (3.23):

$$Z_{n.m._{ЗРГ}} = \bar{n}_{n.m._{1_{ЗРГ}}} \cdot Z_{ЗРГ} \quad (3.23)$$

Визначені взаємозв'язки між показниками можна використовувати в індексному аналізі для оцінки впливу окремих факторів на ресурсну і цільову ефективність РГ на макроекономічному рівні.

Розрахунок основних макроекономічних показників ефективності ресторанного господарства України надано в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Макроекономічні показники ефективності ресторанного господарства України на 1 січня 2012 – 2014 рр.

Назва показників	Рік		
	2012	2013	2014
<i>Вихідні дані зі статистичного щорічника</i>			
1. ВВП, млрд. грн.	1349,2	1459,1	1505,5
2. Доходи населення, млрд. грн.	1266,753	1457,9	1529,4
3. Населення країни, млн. осіб	45,6	45,6	45,4
4. Товарооборот РГ, млрд. грн.	21,2	23,5	24,6
5. Кількість закладів РГ, тис. од.	22,918	21,619	20,578
6. Кількість посадкових місць у закладах РГ, тис. од.	1571	1521	1472
<i>Розрахункові показники ресурсної ефективності</i>			
7. Середньорічна продуктивність 1 закладу РГ, грн.	925037,1	1087006,8	1195451,5
8. Середньомісячна продуктивність 1 закладу РГ, грн.	77086,42	90583,90	99620,95
9. Середньодобова продуктивність 1 закладу РГ, грн.	2534,35	2978,10	3275,21
10. Середньорічна продуктивність одного посадкового місця закладів РГ, грн.	13494,59	15450,36	16711,96
11. Середньодобова продуктивність 1 посадкового місця РГ, грн.	36,97	42,33	45,79
<i>Розрахункові показники цільової ефективності</i>			
12. Частка товарообороту РГ у ВВП, %	1,57	1,61	1,63
13. Частка споживання послуг РГ у доходах населення, %	1,67	1,61	1,61
14. Середньомісячний дохід на 1 жителя, грн.	2314,97	2664,29	2807,27
15. Середньорічне споживання послуг РГ на 1 жителя, грн.	464,91	515,35	541,85
16. Середньомісячне споживання послуг РГ на 1 жителя, грн.	38,74	42,95	45,15
17. Середньодобове споживання послуг РГ на 1 жителя, грн.	1,27	1,41	1,48
18. Кількість жителів на 1 заклад РГ, осіб	1990	2109	2206
19. Кількість жителів на 1 посадкове місце у закладах РГ, осіб	29,0	30,0	30,8
20. Середня кількість посадкових місць у закладах РГ, осіб	68,5	70,4	71,5

(Розраховано за даними: [18, с. 283; 11, сс. 25, 253, 271, 308; 75, сс. 105, 113])

ВВП України на 50,5 % складається з оплати праці найманих працівників [193, с. 27]. В той же час, як видно з табл. 3.1, доходи населення знаходяться майже на рівні ВВП країни, бо містять не тільки оплату праці найманих працівників, а ще і доходи володіння капіталом, оплату праці, отриману за межами країни, інших доходів. Тому частка товарообороту РГ у ВВП і доходах населення України практично збігаються та знаходяться стабільно на рівні 1,6 %. Це говорить про те, що населення України готово витратити 1,6 % своїх доходів на придбання послуг РГ, та вартість цих послуг без вартості внутрішнього споживання, є частиною валового внутрішнього продукту.

Зростання частки споживання послуг РГ в доходах населення буде свідчити про ріст добробуту населення. Підвищення добробуту населення дозволить скоротити частку витрат на придбання життєво необхідних продовольчих товарів в їх сукупних витратах та підвищити частку витрат на харчування в закладах ресторанного господарства [194, с. 213].

Макроекономічні показники ефективності ресторанного господарства в розрізі року, місяця і доби дозволяють аналітику використовувати їх для оцінки впливу регулюючих нормативних актів.

Як бачимо, за 2011 – 2013 рр. середньорічна продуктивність закладів РГ, яка відображує середньорічний товарооборот 1 закладу РГ, збільшився з 0,9 до 1,19 млн. грн. Це свідчить про те, що середньостатистичний заклад РГ є платником єдиного податку з товарооборотом до 1,5 млн грн. При більш детальному аналізі структури підприємств і закладів РГ за розміром товарообороту і кількості найнятого персоналу, цей факт підтверджується. При зміні системи оподаткування в РГ можна проводити моніторинг зміни показника середньорічної продуктивності закладів РГ, щоб визначити результативність.

Кількість жителів на 1 заклад РГ збільшується за 3 роки 1990 до 2206. Це говорить про цільову неефективність забезпечення населення послугами РГ, особливо в порівнянні з такими показниками в інших країнах світу.

Згідно з результатами досліджень у 103 країнах один заклад ресторанного харчування у середньому припадає на 477 жителів. У країнах, що відносяться до групи з низькими доходами населення, цей показник збільшується до 618 осіб, а у країнах, що відносяться до групи з середніми і високими доходами, – скорочується до 268 осіб [160, с. 24]. Як бачимо, забезпеченість українського споживача закладами РГ в 3,5 рази менше, чим в країнах з низькими доходами населення.

Кількість жителів на 1 посадкове місце у закладах РГ незначно зросло з 29 до 30,8. Це підтверджує негативну тенденцію зниження споживання послуг РГ.

За три досліджених роки середньорічне споживання послуг РГ на 1 жителя збільшилося з 464 до 541 грн. При вартості середнього чеку 100 – 150 грн, один житель харчувався у закладах РГ в середньому 3 рази на рік.

Середньомісячна продуктивність 1 закладу РГ збільшилася за три роки з 77 до 99,6 тис. грн. Цей показник можна використовувати для порівняння з реальними витратами закладів РГ, наприклад, на оренду приміщення. Практика свідчить, що Україна займає друге місце після Російської Федерації за ставками орендної плати для закладів громадського харчування [195, с.78]. В 2012 р. максимальні ставки орендної плати на центральних вулицях м. Київ досягали 300 дол. США за 1 м. кв. Проте, за даними середньомісячної продуктивності важко аргументовано довести, що показник представленого офіційною статистикою товарообороту РГ не забезпечує беззбиткову діяльність. Цей факт більш очевидний при розгляді середньодобового споживання і середньодобової продуктивності 1 посадкового місця закладу ресторанного господарства.

Середньодобова продуктивність 1 посадкового місця у закладах РГ збільшилася за три роки з 36,97 до 45,79 грн. При цьому спостерігається поступове укрупнення закладів з 68 до 71 місця на один заклад. В 2007 р. середня кількість посадкових місць в закладах РГ була на рівні 63. Більш крупні заклади легше виживають в умовах кризи. Проте, це твердження

суперечить даним про постійне зменшення середньої продуктивності посадкових місць. Навіщо збільшувати кількість місць у закладах РГ, якщо їх продуктивність падає? Можна зробити висновок, що пропозиція послуг РГ не відповідає платоспроможному попиту населення. За даними табл. 1, житель України в 2013 р. міг дозволити собі залишити у ресторанному господарстві лише 1,48 грн на добу і 45,15 грн на місяць, що складає 1,6 % його середньомісячного доходу. При середньому чеку вартістю 150 грн житель України може відвідувати заклад ресторанного господарства раз на три місяця. Оборотно́сть одного посадкового місця, яка визначається як відношення середньодобового товарообороту 1 посадкового місця до вартості середнього чеку, при вартості останнього 150 грн, складала 0,246 в 2011 р., 0,282 – у 2012 р., 0,3 – у 2013 р. Отже, в 2013 р. 1 посадкове місце було зайнято 1 раз на три дня на фоні сталого укрупнювати закладів РГ, що спостерігається в останні роки.

Щоб визначити відповідність отриманих статистичних даних до реальної ситуації продуктивності і споживання послуг РГ в Україні, на кінець 2013 р. нами було обстежено 143 заклади РГ в м. Одесі с загальною кількістю 16435 посадкових місць щодо вартості їх середнього чеку (див. табл. 2.26). Для цього було оброблено базу даних по м. Одеса, «2 ГІС», в якій самі заклади РГ м. Одеси рекламують свої послуги, вказують назву закладу, кількість посадкових місць, вартість середнього чеку та ін. [187]. Практично 1/3 всіх розглянутих закладів РГ Приморського району м. Одеси в 2013 р. визначили вартість свого середнього чеку більше 250 грн. Понад 50 % закладів об'явили середній чек свого закладу вартістю більше 150 грн. Середній чек вартістю більше 100 грн очікують отримати за послуги 81 % закладів РГ. В цих закладах розташовано 86,1 % всіх посадкових місць даного типу. Ця інформація різко контрастує з даними офіційної статистики України (див. табл. 3.1), де товарооборот на одне посадкове місце складає на 1 січня 2014 р. всього 45,79 грн. Це, на нашу думку, свідчить про наявність

значних обсягів тіньового обороту економіки в ресторанному господарстві України.

Критерієм оцінки макроекономічної ефективності РГ за наданими показниками є позитивні темпи росту та досягнення еталонного рівня. Еталоном ефективності можуть бути такі ж показники ефективності в інших країнах, які є лідерами розвитку РГ, наприклад, США (див. табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Макроекономічні показники ефективності ресторанної індустрії США в 2013 р.

Показники	Дані
ВВП, млрд. дол. США	16799,7
Населення країни, млн. осіб	316,128839
Товарооборот РГ, млрд. дол. США	659,31
Кількість закладів РГ, тис. од.	617,505
в т.ч. кількість закладів швидкого харчування, тис. од.	236,333
Розрахункові показники	
Частка товарообороту РГ у ВВП, %	3,92
Середньорічна продуктивність 1 закладу, дол. США	1067699,857
Кількість жителів на 1 заклад	512
Середньорічне споживання послуг РГ на 1 жителя, дол. США	2085,57
Середньодобова продуктивність 1 закладу, дол. США	2925,21
Середньомісячне споживання послуг РГ на 1 жителя, дол. США	173,80
Середньодобове споживання послуг РГ на 1 жителя, дол. США	5,71
Середньомісячна заробітна плата 1 жителя, дол. США	4587,3
Частка середньомісячного споживання послуг РГ в середній заробітній платі, %	3,79
Середньомісячний ВВП на 1 жителя США, дол. США	4428,58
Довідково, середня заробітна плата в Україні, дол. США	378,5

(Складено і розраховано за даними: [177; 11, с.514])

Перш за все, звертає увагу той факт, що 38,2 % закладів РГ США – це заклади швидкого харчування. Можна багато говорити про низьку корисність для людей швидкого харчування. Проте, така тенденція свідчить про прискорення темпів життєдіяльності. Зайнятим людям бракує часу на їжу. Тому популярність закладів швидкого харчування постійно зростає. В глобальному просторі поширюється ефективний досвід ведення ресторанного бізнесу, тому можна прогнозувати подальше зростання

популярності закладів швидкого харчування і в Україні. Висновок Скавронської І.В., про те, що «більшість іноземних мереж ресторанів швидкого обслуговування усе ще не приходять в Україну через відсутність законодавства в галузі франчайзингу, незадовільного загального ділового клімату, включаючи бюрократію і складну систему оподаткування» знайшов відображення також в дисертаційному дослідженні Шталь Т.В. (див. додаток Н.1) [197, с. 242]. З огляду на це, як зазначає Скавронська І.В., власники іноземних мереж ресторанів швидкого обслуговування не впевнені, чи зможуть в довгостроковій перспективі вести успішний бізнес в Україні і забезпечити суворе дотримання своїх вимог [197, с. 242].

Як бачимо з табл. 3.2, в США частка товарообороту РГ до ВВП складає 3,92 %, що в 2,4 рази більше, ніж в Україні. Середньорічна продуктивність 1 закладу складає 1 млн. дол. США. На 1 заклад приходить 512 жителів, що в 4 рази менше, ніж в Україні. В середньому один житель США споживає продукції ресторанної індустрії (англ.: USA Restaurant Industry) на суму 2085,57 дол. США. При цьому один житель США витрачає в середньому 5,17 дол. США на день і 173, 8 дол. США на місяць. Це спростовує міф, що жителі Америки кожен день харчуються у закладах РГ. Хоча, їх рівень споживання продукції ресторанної індустрії в декілька разів вище, ніж у жителів України. Це пов'язано, перш за все, з різним рівнем ВВП і доходів населення в наших країнах. Саме ВВП визначає рівень доходів жителів країни, які створюють платоспроможний попит на послуги ресторанного господарства.

В представленому переліку формул для комплексного аналізу ефективності ресторанного господарства на макрорівні не надано показників рентабельності, середніх показників управління капіталом, величини податкових перерахувань бо в сучасній статистиці України необхідні для розрахунку дані по формуванню фінансового результату та консолідований баланс надається лише в угрупованні «Тимчасове розміщення та організація харчування» [11, с. 54–60]. Складання в державній статистиці таких даних

лише за ресторанним господарством може надати можливість проводити аналізу та розробляти напрямки державного регулювання у секторі крупних підприємств РГ, що надають фінансові звіти.

В зв'язку з особливістю існуючого в Україні оподаткування, багато підприємців штучно занижують доходи, щоб мати можливість бути на спрощеній системі оподаткування. Це, виявляється, не тільки проблема податкової політики. Штучне заниження товарообороту призводить до збору занижених даних у РГ і не дає можливості робити об'єктивний аналіз.

Представлена система макроекономічних показників ефективності ресторанного господарства є інформативною для оцінки виконання даним видом діяльності своїх цільових функцій. Тому ці показники доцільно розраховувати не тільки для країни в цілому, а і для регіонів, щоб визначати регіони, що потребують додаткової уваги держави, чи можуть використовуватися для впровадження державних ініціатив розвитку.

Інформаційним забезпеченням розрахунків макроекономічної ефективності ресторанного господарства є статистична інформація, що надає Статистична служба України в статистичних щорічниках і бюлетенях.

Як було з'ясовано в процесі дослідження, інформаційне забезпечення статистичною інформацією у РГ потребує удосконалення. Збір і обробка статистичної інформації, оцінки макроекономічної ефективності діяльності та перспектив розвитку РГ представлено неповно, за структурою статистичних показників не відповідає вимогам Євросоюзу. Статистична інформація щодо РГ подається в статистичних щорічниках України в деяких випадках окремо, а в інших випадках без деталізації у складі розділів «Готелі та ресторани», «Тимчасове розміщення та організація харчування», «Роздрібна торгівля», що пов'язано з перехідним періодом після прийняттям нового КВЕД ДК 009:2010. В результаті – при складанні статистичної інформації в Україні з 2013 р. було зупинено збір і обробку даних за кількістю закладів ресторанного господарства в розрізі ресторанів, кафе, барів, їдалень. Інформація щодо ресторанного господарства (розділ

«Діяльність із забезпечення стравами та напоями») не відокремлюється зі складу секції «Тимчасове розміщення й організація харчування», що унеможливило якісний статистичний аналіз як в ресторанному господарстві, так і в готельній справі. Якщо зміна КВЕД відбувалася з метою гармонізації видів економічної діяльності до міжнародних та Європейських стандартів, то доцільно в статистичному обліку України зі складу секції «Тимчасове розміщення та організація харчування» виділяти статистичну інформацію за розділом «Забезпечення стравами та напоями» в розрізі груп: «Діяльність ресторанів», «Постачання готових страв», «Обслуговування напоями», як це робиться у країнах ЄС (див. додаток А). Структуру показників, що характеризують діяльність підприємств із забезпечення стравами та напоями пропонуємо гармонізувати з показниками, що використовуються в ЄС. Також доцільно продовжити збір статистичної інформації за найбільш розповсюдженими типами закладів РГ: ресторани, кафе, бари, їдальні, та додати до обліку ресторани швидкого харчування, які динамічно збільшують свою кількість. Це дозволить проводити якісний аналіз тенденцій і структурних змін у ресторанному господарстві, співставляти статистичні дані України з даними інших країн світу.

Необхідно узгодити в існуючих державних стандартах України назву виду економічної діяльності «Забезпечення стравами та напоями». Для цього у державних стандартах ДСТУ 3862-99 «Ресторанне господарство. Терміни та визначення» та ДСТУ 4281:2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація» встановити ідентичність понять «Ресторанне господарство» і «Діяльність із забезпечення стравами та напоями» як одного і того ж виду економічної діяльності суб'єктів господарювання щодо надання послуг відносно задоволення потреб споживачів у харчуванні через пропозицію їжі, придатної для негайного споживання на місці з організуванням дозвілля або без нього; шляхом гармонізації існуючої класифікації закладів ресторанного господарства у ДСТУ 4281:2004 до КВЕД ДК 009:2010.

Удосконалити систему показників статистичної інформації шляхом деталізації існуючих показників виду економічної діяльності сектору «Тимчасове розміщення і організація харчування» в розрізі розділів «Тимчасового розміщення» та «Діяльності із забезпечення стравами та напоями», за групами «Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування», «Постачання готових страв», «Обслуговування напоями», що дозволить здійснювати якісний аналіз як в тимчасовому розміщенні, так і в організації харчування, гармонізує отриману інформацію до статистичних даних Євросоюзу.

В результаті Статистична служба України для розділів «Тимчасове розміщення» та «Діяльності із забезпечення стравами та напоями», за групами «Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування», «Постачання готових страв», «Обслуговування напоями» буде обліковувати наступні показники, які зараз подаються лише за сектором «Тимчасове розміщення і організація харчування»:

- кількість підприємств;
- кількість закладів;
- кількість посадкових місць у закладах;
- середня кількість закладів на 10 тис. жителів;
- кількість підприємств в містах і селах;
- кількість підприємств за величиною;
- кількість підприємств за формою організаційної діяльності;
- товарооборот, в тому числі в розрізі великих, середніх, малих, та мікропідприємств;
- фінансовий результат;
- необоротні активи;
- оборотні активи;
- власний капітал;
- довгострокові поточні зобов'язання;
- кількість зайнятих і найманих працівників.

Шляхом збору додаткової інформації за показниками Євросоюзу:

- доданого (маржинального) доходу підприємств;
- продуктивності праці за доданим доходом;
- середньорічних витрат на персонал;
- співвідношення продуктивності праці до середньорічних витрат на персонал;
- валового доходу як різниці доданої вартості і витрат на персонал;
- рентабельності продаж, як відношення валового доходу до товарообороту;
- питомої ваги інвестицій у доданому доході;
- питомої ваги участі сектору у нефінансовій сфері економіки за показниками кількості підприємств, кількості персоналу, доданої вартості.

Наявність чітко сформованих статистичних даних є інструментом аналізу макроекономічної ефективності діяльності РГ, дозволяє визначати тенденції, виявляти недоліки і проблеми функціонування, розробляти механізми державного регулювання. Такі дані, тематично сформовані можуть слугувати аналітичним матеріалам для підприємців, інвесторів, які здійснюють моніторинг тенденцій розвитку РГ в країні і в розрізі регіонів.

Статистичні дані

Чітка статистична інформація дозволить виконувати завдання Кабінету Міністрів України щодо розвитку внутрішньої торгівлі шляхом залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій з метою розширення мережі сучасних об'єктів торгівлі і ресторанного господарства, адаптованих до європейських та світових стандартів, упровадження на українському ринку передових торговельних технологій [196].

Регуляторна політика держави у сфері ресторанного господарства повинна спиратися на систему макроекономічних показників соціально-економічної ефективності даного виду діяльності. Виявлені динаміки макроекономічних показників можуть бути використана як для визначення тенденцій у ресторанному господарстві, так і для оцінки результативності (чи

досягнення поставленої цілі) і ефективності регуляторних функцій держави. Впровадження запропонованих напрямків удосконалення державного регулювання РГ має за мету поліпшити умови ведення ресторанного бізнесу в країні, залучити інвестиції, створити нові робочі місця, забезпечити надходження до бюджету країни.

3.2 Удосконалення системи оподаткування як механізму підвищення ефективності діяльності ресторанного господарства України

У системі державного регулювання ринкової економіки особливе місце належить податкам. Під податком розуміють обов'язковий платіж, що стягується з організацій і фізичних осіб з метою фінансового забезпечення діяльності держави і муніципальних утворень для виконання ними своїх функцій. Соціально-економічний зміст податків розкривається в їхніх функціях, основні з яких: фіскальна, перерозподільна, контрольна та регулююча (стимулююча).

Питання оподаткування хвилюють багатьох вчених [53; 179; 180; 184; 198–203].

Як економічна форма та важливий регулятор взаємовідносин між підприємницькими структурами, громадянами, з одного боку, та державою – з іншого, податкова системи в ринкових умовах стає, по суті, єдиним гнучким засобом державного впливу на підприємницьку діяльність і контролю за формуванням і розподілом фінансових результатів суб'єктів господарювання [201, с. 1; 202, с. 145].

Підприємства ресторанного господарства, згідно Податкового Кодексу України, можуть сплачувати податки як за загальною, так і за альтернативною – спрощеною системою оподаткування, обліку і звітності. Спрощена система оподаткування є високо привабливою у ресторанному

господарстві, бо звільняє платників єдиного податку від податку на прибуток підприємства, податок на доходи фізичних осіб у частині доходів, отриманих за наслідками здійснення господарської діяльності фізичної особи, податку на додану вартість (за винятком осіб, що вибрали ставку єдиного податку 3 або 7 %), земельного податку, збору на провадження деяких видів підприємницької діяльності, збору на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства [79, с. 38]. Цей факт сприяє синтетичному подрібненню ресторанного господарства в Україні, приховуванню реальних доходів і прибутків підприємців, тінізації діяльності з метою отримання найбільш високих податкових преференцій у бізнесі.

Як було з'ясовано в ході дисертаційного дослідження (п. 2.3 дисертації), згідно даних статистики в Україні приблизно 80 % суб'єктів господарювання у тимчасовому розміщенні й організації харчування є фізичними особами – підприємцями (див. табл. В.1 додатку). Згідно діючого законодавства України, ФОП підпадають під другу групу платників єдиного податку (див. табл. 2.21). ФОП є суб'єктами підприємницької діяльності, що використовують не більше 10 найманих працівників, з річним оборотом підприємства – не більше за 1,5 млн грн. Максимальна ставка оподаткування для другої групи платників єдиного податку становить 243,6 грн на місяць [204]. Це дуже зручно та вигідно для підприємців, та водночас не завжди справедливо, адже таку ставку має сплатити і закусочна на 2 – 3 столи, і більш великий заклад, не залежно від обсягів реалізації, класу, та місця розташування закладу. Наведемо простий розрахунок. Якщо річний оборот закладу складає 1,5 млн грн, та середній чистий прибуток з обігу складає 10 %, то база оподаткування складатиме 150 тис. грн на рік. Податок на прибуток становить 18 %, отже за умов знаходження закладу на загальній системі оподаткування, було б сплачено 27 тис. грн податку на рік, або в середньому 2250 грн на місяць, що майже у 10 разів більше за ставку єдиного податку. Для того, щоб величина податку на прибуток не перевищувала величини отриманих надходжень до бюджету у вигляді єдиного податку, обіг

ПРГ повинен бути нижчим за 200 тис. грн на рік, або близько 550 грн на день. Ймовірно це буде зовсім малий ЗРГ, наприклад, точка з продажу кави, хот-догів, шаурми, тощо. Виходить, що існуюча система оподаткування урівнює ЗРГ з максимально допустимим оборотом в 1,5 млн грн на рік та заклади з мінімальним оборотом до 200 – 300 тис. грн на рік. Але треба враховувати, що це стосується заданого рівня прибутковості ЗРГ у 10 %, в той час як реальна прибутковість може відрізнятись як у більшу, так і у меншу сторони, або ЗРГ може бути збитковим. Крім того, власники ЗРГ з обігом, що перевищує 1,5 млн грн на рік, користуються можливістю зареєструвати кілька окремих ФОП, що будуть фактично обслуговувати один заклад. Наприклад, виділяють як окремі ФОП-и кулінарію, та реалізацію напоїв, або основну кулінарію та кондитерську. Таким чином, підприємець збільшує можливий річний обіг свого закладу, та суму сплачуваного єдиного податку в два рази, та уникає переходу на загальну систему оподаткування.

Окрім цього, на сьогодні ускладнено процедуру контролю за реальними обсягами оборотів ЗРГ на єдиному податку, оскільки встановлення та використання касових апаратів для них стане обов'язковим лише в січні 2016 р. [204].

Отже, можна констатувати, що існуюча система дає нескінченний простір для маніпуляцій з обсягами реалізованої продукції в закладах РГ, починаючи з подрібнення цього обсягу між кількома ФОП, і закінчуючи пошуками шляхів зниження оподаткованого прибутку для підприємств – платників податку на прибуток. Це підтверджується статистичними даними, що наведено в табл. Ж.1 додатку, та п. 2.3 дисертації. Так, найбільші показники середньодобового товарообігу – в м. Київ – 52,95 грн на місце, по Київській області – 28,87 грн на місце, по Одеській області – 27,68 грн на місце, а найнижчий показник – у Кіровоградській, Тернопільській, Хмельницькій областях, відповідно – 2,57, 2,15 і 1,97 грн на місце відповідно. Такі низькі показники визивають недовіру до правдивості інформації, що відображено в статистичних збірниках, та наштовхує на думку, що

відображені показники занижено з метою ухилення від оподаткування. Такий стан речей призводить до того, що:

- зменшуються надходження у бюджет;
- викривлюються статистичні дані, що унеможлиблює аналіз таких даних, та робить його недостовірним;
- підприємці витрачають свій потенціал на пошук шляхів скорочення бази оподаткування, замість того, щоб шукати шляхи підвищення прибутковості закладу.

Таким чином, постає питання, як зробити діяльність підприємств РГ більш прозорою, та водночас збільшити їх ефективність для бюджету країни. Як спонукати підприємців не боятися бути успішними, показувати свою успішність, пишатися своєю успішністю, та як зробити їх більш відкритими. На наш погляд, вирішити означені проблеми можливо за допомогою зміни бази оподаткування з урахуванням специфіки діяльності підприємств РГ. Наприклад, досить ефективним, на нашу думку, є оподаткування посадкового місця на підприємствах РГ. На відміну від обсягів обороту, дані щодо кількості посадкових місць у закладі досить легко проконтролювати. Такі перевірки не потребують ретельного вивчення документів підприємства, аналізу надходжень та витрат. При використанні такої системи оподаткування підприємств РГ зникає потреба приховувати реальні обсяги продажів продукції, шукати шляхи завищення витрат з метою зниження бази оподаткування для уплати податку на прибуток, заниження обсягів річного товарообігу з метою залишитись на єдиному податку. Також впровадження податку на посадкове місце дозволить корегувати суму оподаткування закладу в залежності від його розміру. Звісно, така система оподаткування може збільшити податкове навантаження на підприємства РГ, але її прозорість надасть більше можливостей для планування діяльності ЗРГ.

Система оподаткування посадкового місця в закладах РГ вже існує у Болгарії. Так званім «Остаточним річним (патентним) податком» обкладаються фірми, що мають річний оборот за останні 12 місяців менший

75 000 лв (або 982 422 грн). Цей податок поширюється на ресторани * – ***, з кількістю посадкових місць не більше 100. Податок на посадкове місце не розповсюджується на ресторани, що сплачують податок на прибуток [205]. Така система оподаткування схожа за принципом побудови на єдиний податок на посадкове місце, що пропонуємо впровадити в Україні ми. Отже, в обох системах присутнє обмеження на обсяг річного обігу, в обох системах присутня фіксована ставка оподаткування, що не залежить від обсягів отриманого прибутку за звітний період. Різниця полягає в тому, що у Болгарській системі оподаткування «Остаточним річний (патентний)» податок стягується не з підприємства, як одиниці, а з підприємства в залежність від кількості посадкових місць. Ставка оподаткування є різною для різних типів і класів підприємств в різних містах Болгарії. Така система дозволяє зробити оподаткування більш диференційованим, та спонукає підприємців заробляти більше, щоб мати можливість сплатити необхідні суми податку, і водночас отримати свій прибуток. Ставки оподаткування у м. Варна наведено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Ставки «Остаточного (патентного) річного податку» для підприємств РГ у м. Варна, Болгарія

Тип та клас закладу	Ставка, лв / міс	Еквівалент у грн
Ресторан * — **	35	459
Ресторан ***	60	786
Питні заклади * — **	20	262
Питні заклади ***	35	459
Бари денні **	50	655
Бари денні ***	84	1100
Бари нічні **	63	825
Бари нічні ***	98	1284

(Складено за даними: [205])

В Росії також існує схожа система оподаткування підприємств ресторанного господарства. Законом Російської Федерації № 148-ФЗ «Про єдиний податок на вмінений дохід для окремих видів діяльності» (рус.: «О едином налоге на вмененный доход для определенных видов деятельности») [206], передбачено оподаткування «Єдиним податком на вмінений дохід» (рос.: «Единым налогом на вмененный доход») вміненого доходу, розрахованого з урахуванням площі, що займають підприємства громадського харчування. Для розрахунку ставки оподаткування в даному Законі Російської Федерації № 148-ФЗ використовують наступні терміни:

– вмінений дохід – потенційно можливий валовий дохід платника єдиного податку за вирахуванням потенційно необхідних витрат, що розраховано з урахуванням сукупності факторів, що безпосередньо впливають на отримання такого доходу, на засадах даних отриманих шляхом статистичних досліджень, в ході перевірок податкових та інших державних органів, а також оцінки незалежних організацій [206];

– базова дохідність – умовна дохідність у вартісному виразі на ту чи іншу одиницю фізичного показника (одиниця площі, чисельність працюючих, одиниця виробничої потужності, та. ін.), що характеризує певний вид діяльності у різних порівнянних умовах [206];

– коефіцієнти, що підвищують (понижують) базову дохідність – коефіцієнти, що показують ступінь впливу того чи іншого фактору (місце діяльності, вид діяльності) на результат підприємницької діяльності, що здійснюється на засадах свідчення про сплату єдиного податку [206].

Згідно статі 346.29 Податкового Кодексу Російської Федерації, базою оподаткування для вирахування суми єдиного податку є величина вміненого доходу, що розрахована [207]:

– виходячи з площі підприємства громадського харчування, в разі наявності зали для обслуговування клієнтів;

– виходячи з кількості працівників, включаючи індивідуального підприємця, в разі відсутності зали для обслуговування клієнтів.

Показники базової доходності, що використовуються для розрахунку єдиного податку для підприємств громадського харчування Російської Федерації наведено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Фізичні показники, що характеризують базову доходність підприємств громадського харчування в Російській Федерації

Вид підприємницької діяльності	Фізичний показник	Базова доходність на місяць, руб	Базова доходність на місяць, у грн еквіваленті
Надання послуг громадського харчування через об'єкти організації громадського харчування, що мають зали обслуговування споживачів	Площа зали обслуговування споживачів, кв. м.	1000	446
Надання послуг громадського харчування через об'єкти організації громадського харчування, що не мають зали обслуговування споживачів	Кількість працюючих, включаючи індивідуального підприємця, осіб	4500	2007

(Складено за даними: [207])

Згідно закону РФ «О едином налоге на вмененный доход для определенных видов деятельности» [206], вменений дохід розраховується за формулою (3.1):

$$ВД = БД \cdot ФП \cdot K_1 \cdot K_2, \quad (3.1)$$

де $БД$ – базова доходність за визначеним видом економічної діяльності, руб.;

$ФП$ – величина фізичного показника, що характеризує даний вид діяльності, кв. м., або осіб,

K_1 – коефіцієнт-дефлятор, що відповідає індексу зміни споживчих цін на товари (роботи послуги).

K_2 – коефіцієнт, що корегує базову дохідність, враховує сукупність особливостей ведення підприємницької діяльності, в т.ч. асортимент товарів (робіт, послуг), сезонність, час роботи, величину доходів, особливості місця ведення підприємницької діяльності, та ін. особливості. Його значення визначається календарний рік, у межах від 0,01 до 1 включно.

Згідно закону РФ «О едином налоге на вмененный доход для определенных видов деятельности» [206], ставка єдиного податку становить 15 %. Податок на місяць розраховується за формулою (3.2):

$$\text{ЄПВД} = \text{ВД} \cdot 0,15, \quad (3.2)$$

де ЄПВД – єдиний податок на вменений дохід, руб.

Сплата єдиного податку здійснюється за підсумками податкового періоду, що складає один квартал.

Сума ЄПВД обчислена за податковий період зменшується на [206]:

- суму страхових внесків на обов'язкове пенсійне страхування, що сплачено в той же період часу, під час виплати винагороди робітникам, зайнятим у сферах діяльності, за якими сплачується єдиний податок;

- на суму страхових внесків у вигляді фіксованих платежів, що сплачені індивідуальними підприємцями за своє страхування, та на суму сплаченої допомоги з приводу тимчасової непрацездатності.

Сума єдиного податку не може бути зменшена більш, як на 50 % за страховими внесками на обов'язкове пенсійне страхування, травматизм, та за лікарняними [206].

Система ЄПВД, що існує в Російській Федерації є досить продуманою, та гнучкою. Маючи зафіксовану в рублях місячну базову дохідність, ця система все ж надає можливість врахування інфляційної складової через корегування бази оподаткування на коефіцієнт K_1 . Використання іншого коефіцієнту – K_2 дозволяє збільшити, або зменшити базу оподаткування в залежності від умов ведення бізнесу, серед яких, на нашу думку, на перший

план виходить розташування закладу ресторанного господарства. Адже, від місця розташування залежить можливий потік клієнтів, та цінова політика закладу.

В той же час, така система є більш складною для підприємців, ніж система існуюча у Болгарії, та потребує достатнього інформаційного забезпечення. За умов використання такої багаторівневою системи дуже важливо забезпечити як вже існуючих, так і потенційних підприємців достовірною та легкодоступною інформацією про оподаткування.

Вважаємо, що ефективна система оподаткування для ресторанного господарства повинна бути максимально простою та прозорою. В Україні вона має звести до мінімуму можливість ухиляння від податків, стимулювати підприємців показувати реальні доходи, та платити «білі» зарплати своїм робітникам, в той самий час, забезпечувати надходження коштів в бюджет країни.

Для України, як для країни, в якій підприємці звикли, більшою мірою, ухилятися від сплати податків, ми рекомендуємо запровадити систему оподаткування, одночасно схожу з Болгарською та Російською.

За наявності в підприємства РГ зали обслуговування споживачів, вважаємо доцільним використовувати за базу оподаткування кількість посадкових місць у закладах РГ. Однак, постає питання оподаткування підприємств, що не мають зали обслуговування, здійснюють доставку їжі за замовленням, або маючи залу обслуговування, працюють ще і на виніс їжі.

За відсутності зали обслуговування, базою оподаткування можна враховувати виробничу площу підприємства. При наявності зали обслуговування, за умови надання закладом послуг РГ також і за межами закладу, окрім оподаткування посадкового місця, пропонуємо оподатковувати площу виробничих приміщень. Проте, оскільки в такому випадку виробничі площі використовуються одночасно і для обслуговування зали, і для доставки продукції за межі закладу, то для їх оподаткування пропонуємо використовувати понижуючий коефіцієнт.

Таку систему оподаткування за кількістю посадкових місць або площі закладу рекомендуємо впровадити для всіх підприємств, незалежно від обсягів річного обороту та системи оподаткування. Це буде гібридна система, коли за базу оподаткування може виступати кількість посадкових місць у закладі, виробнича площа, або кількість місць та виробнича площа одночасно. В такому випадку навмисне приховування реальних обсягів обороту втрачає сенс, що через деякий час призведе до підвищення інформативності статистичних даних. В підприємців з'явиться стимул заробляти більше, використовуючи той самий обсяг потужностей, підвищувати ефективність виробництва та реалізації, адже ставка оподаткування залишатиметься незмінною. Таке оподаткування призведе до закриття існуючих на папері, але реально не функціонуючих підприємств, бо за них треба буде платити податок незважаючи на те, як само вони функціонують, що також призведе до вирівнювання статистичної інформації щодо кількості закладів. І, нарешті, такий підхід до оподаткування підприємств РГ дозволить збільшити надходження коштів до бюджету країни.

Величина податку на посадкове місце повинна бути фіксованою, у гривні та не залежати від звітних обсягів продажу. Проте, величина податку залежатиме від місця розташування закладу, його типу та класу. Найбільші податки сплачуватимуть підприємства РГ у столиці, крупних містах, та курортних зонах. Пропонується стягувати податок раз на місяць в еквіваленті середнього обігу одного місця за один раз використання в обслуговуванні у закладі заданого типу та класу, розташованого у відповідній місцевості. Для використання такої системи виникає необхідність поділу на класи не лише ресторанів і барів, як в діючій класифікації, але, й кафе. Немає потреби поділяти на класи заклади типу МАФ, тобто малі архітектурні форми. Як правило, це – невеличкі заклади, що торгують фаст-фудом, з обмеженим асортиментом продукції, наприклад, шаурмою, хот догами, або точки з продажу кофе та чаю. Але, для них буде присутній коефіцієнт K_3 , вищий від

коефіцієнтів для ресторанів, кафе, та барів. Коефіцієнт K_3 для МАФ повинен враховувати підвищену оборотність таких закладів, та можливість обслужити велику кількість людей використовуючи найменші виробничі площі.

Розрахунок величини податку буде здійснюватися для кожного окремого закладу, відповідно здійснюваних напрямів діяльності за формулами (3.3 – 3.5):

Для закладів РГ, що не мають зали обслуговування, величину податку на діяльність пропонуємо розраховувати за формулою (3.3):

$$P_{зрг} = P \cdot СЧ \cdot K_1 \cdot K_2 \cdot K_3 \cdot I, \quad (3.3)$$

де $P_{зрг}$ – величина податку на діяльність закладу РГ, грн.;

P – виробнича площа закладу РГ, кв. м.;

$СЧ$ – середній чек на одну людину, грн.;

K_1 – корегувальний коефіцієнт в залежності від місця розташування закладу (столиця, місто обласного значення, курортне місто або селище, селище, тощо);

K_2 – корегувальний коефіцієнт в залежності від місця розташування закладу (центр міста або селища, спальні райони, депресивні райони);

K_3 – корегувальний коефіцієнт в залежності від класу закладу;

I – коефіцієнт інфляції.

Для закладів, що мають зали обслуговування та надають послуги РГ тільки в межах цих зал пропонуємо використовувати формулу (3.4):

$$P_{зрг} = КПМ \cdot СЧ \cdot K_1 \cdot K_2 \cdot K_3 \cdot I, \quad (3.4)$$

де $КПМ$ – кількість посадкових місць в закладі, од.

Для закладів, що мають зали обслуговування, та надають послуги як в межах цих зал, так і за їх межами пропонуємо використовувати формулу (3.5):

$$P_{зрг} = (P \cdot СЧ \cdot 0,5 + КПМ \cdot СЧ) \cdot K_1 \cdot K_2 \cdot K_3 \cdot I, \quad (3.5)$$

де 0,5 – корегувальний коефіцієнт на податок з виробничих площ закладу РГ, для закладів що надають послуги РГ, як в залі обслуговування, так і за його межами.

Пропонуємо можливі корегувальні коефіцієнти в табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – Корегувальні коефіцієнти K_1 , K_2 , K_3 для розрахунку податку закладів ресторанного господарства

Класифікаційні ознаки коефіцієнтів	Назва коефіцієнту
<i>Місце розташування закладу за видом населеного пункту</i>	K_1
Столиця	1,3
Курортні міста	1,2
Міста – мільйонери (≥ 1 млн чол.)	1
Крупні міста (500 тис – 1 млн чол.)	0,9
Дуже великі міста (250 тис – 500 тис чол.)	0,8
Великі міста (100 – 250 тис чол.)	0,7
Середні міста (50 – 100 тис чол.)	0,6
Малі міста(до 50 тис чол.)	0,5
Дуже великі сільські поселення (5 – 10 тис чол.)	0,4
Великі сільські поселення (2 – 5 тис чол.)	0,3
Середні та малі сільські поселення (до 2 тис чол.)	0,2
<i>Місце розташування закладу в населеному пункті</i>	K_2
Центральні вулиці та туристичні зони	1,2
Спальні райони	1
Депресивні райони	0,5
<i>Класність закладу</i>	K_3
Люкс	1,2
Вищій	1
Перший	1,1
МАФ	2

(Розроблено автором)

Значення K_1 у столиці найвищі, що пов'язано з тим, що рівень доходів населення в столиці – вищий, і це сприяє більш високому і стабільному попиту на послуги РГ. На другому місці – курортні міста, тут значення коефіцієнту K_1 трохи нижче, ніж для столиці, але вище ніж для всіх інших місць. Це пов'язано з тим, що попит на послуги РГ в курортних містах вище, але може залежати від сезонності та добробуту потенційних споживачів. На третьому місці – міста – мільйонери. В них живе достатньо велика кількість людей, зазвичай є підприємства, що забезпечують роботою населення. Рівень доходів та густина населення міст – мільйонерів нижчі, ніж у столиці, водночас немає туристичних об'єктів для залучення додаткових потоків споживачів, тому K_1 менше ніж для столичних та курортних ЗРГ. Коефіцієнт K_1 знижується і надалі, в залежності від типу населеного пункту та чисельності населення, адже чим менший населений пункт, тим, зазвичай, менший попит на послуги РГ в ньому. Окрім цього, в середині кожного населеного пункту можна виділити зони більш привабливі для ведення бізнесу, де треба докласти менше зусиль для того щоб отримати увагу споживачів, та зони зменшеного попиту, в яких ведення ресторанного бізнесу ускладнено відсутністю достатньої кількості потенційних споживачів, або їх малою купівельною спроможністю.

Тому, виникає потреба використання коефіцієнту K_2 . Коефіцієнт K_3 потрібен для врахування класності закладу при оподаткуванні. Серед закладів, що поділяються на класи, найвищим є K_3 для закладів класу люкс. Це пов'язано з тим, що такі заклади, зазвичай, мають найбільшу націнку на свою продукцію. Заклади вищого класу мають націнку менше, ніж в закладах класу люкс, але можуть бути достатньо популярними. Вони мають значення нижче значення K_3 , ніж заклади класу люкс, бо не відносяться до розкоші, та мають залишатися доступними. Водночас, K_3 – більший для закладів першого класу. Це пов'язано з тим, що від цих закладів власник зазвичай очікує підвищеної оборотності, тому в перерахунку на одиницю продукції такого закладу, величина податку буде меншою, навіть незважаючи на

високе значення K_3 . Найбільше з перелічених значеннях K_3 для МАФ, тому що зазвичай МАФи мають досить великій обсяг обігу відповідно до виробничої площі. Оскільки МАФ-и рекомендується оподатковувати саме за метрами виробничої площі приміщень, таке велике значення K_3 для них є обґрунтованим, що буде видно з подальших розрахунків.

Задамо величини середнього чеку для закладів різних класів (табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Величина середнього чеку закладів РГ за типами та класами, грн. / ос.

Тип закладу \ Клас закладу	Люкс	Вищий	Перший
Ресторан	400	300	200
Кафе	250	150	80
Бар	150	100	50
МАФ	20		

(Складено за даними табл. Л.1 – Л.4)

Використовуючи дані табл. 3.6, та запропоновані формули (3.3 – 3.5), нами була розрахована величина податку закладу ресторанного господарства на посадкове місце за районами м. Одеси (див. табл. 3.7).

Значення коефіцієнту K , було взято для курортного міста, тобто – 1,2. Як бачимо з табл. 3.6, ресторани, що розташовані на центральних вулицях міста та у прибережній зоні будуть сплачувати податок з 1 посадкового місця від 691,2 до 316,8 грн на місяць. Податок на 1 посадкове місце ресторану м. Одеси в спальному районі менший, та складе від 576 до 264 грн, в залежності від класу. Ресторани, що розташовані в депресивних районах м. Одеси (можливо, райони Молдованки і Пересипу) будуть сплачувати від 288 до 132 грн на місяць за одно посадкове місце. Кафе на центральних вулицях м. Одеси в залежності від класності закладу сплачуватимуть від 432 до 126,72 грн за одне посадкове місце на місяць; у спальному районі – 360 – 105,6 грн за місце; у депресивному районі – 180 – 52,8 грн за місяць.

Таблиця 3.7 – Розрахункова величина податку на одне посадкове місце для ЗРГ м. Одеси за типами та класами, з урахуванням коефіцієнтів K_1 , K_2 , K_3 , грн / од.

Тип закладу \ Клас закладу	Люкс $K_1 = 1,2$	Вищий $K_2 = 1$	Перший $K_3 = 1,1$
Ресторани, що розташовані на центральних вулицях міста та у прибережній зоні ($K_1 = 1,2; K_2 = 1,2$)	691,2	432	316,8
Ресторани, що розташовані у спальних районах ($K_1 = 1,2; K_2 = 1$)	576	360	264
Ресторани, що розташовані у депресивних районах ($K_1 = 1,2; K_2 = 0,5$)	288	180	132
Кафе, що розташовані на центральних вулицях міста, та у прибережній зоні ($K_1 = 1,2; K_2 = 1,2$)	432	216	126,72
Кафе, що розташовані у спальних районах ($K_1 = 1,2; K_2 = 1$)	360	180	105,6
Кафе, що розташовані у депресивних районах ($K_1 = 1,2; K_2 = 0,5$)	180	90	52,8
Бари, що розташовані на центральних вулицях міста, та у прибережній зоні ($K_1 = 1,2; K_2 = 1,2$)	259,2	144	79,2
Бари, що розташовані у спальних районах ($K_1 = 1,2; K_2 = 1$)	216	120	66
Бари, що розташовані у депресивних районах ($K_1 = 1,2; K_2 = 0,5$)	108	60	33
МАФ, що розташовані на центральних вулицях міста, та у прибережній зоні ($K_1 = 1,2; K_2 = 1,2; K_3 = 3$)	57,6		
МАФ, що розташовані у спальних районах ($K_1 = 1,2; K_2 = 1; K_3 = 3$)	48		
МАФ, що розташовані у депресивних районах ($K_1 = 1,2; K_2 = 0,5; K_3 = 3$)	24		

(Розраховано автором)

Як бачимо, бари на центральних вулицях міста в залежності від класності мають сплачувати від 259 до 79 грн за місце; у спальних районах міста – від 216 до 66 грн за місце; у депресивних районах – від 108 до 33 грн за місце. Величина податку ЗРГ у вигляді малих архітектурних форм має складати відповідно 57,6, 48 і 24 грн за 1 посадкове місце.

Для обґрунтування адекватності та доцільності впровадження системи оподаткування з посадкових місць і виробничої площі с закладів РГ, нами було порівняно величину податку для невеликого ресторану на 60 посадкових місць, розрахованого за існуючою і запропонованою в дисертації системами оподаткування за умов успішного функціонування закладу. За нашими розрахунками, ресторан класу люкс, з кількістю посадкових місць – 60, має сплатити $691,2 \cdot 60 = 41\,472$ грн / міс. При цьому, якщо кожне місце обернеться хоча б один раз на день, то місячний оборот закладу становитиме $400 \cdot 60 \cdot 30 = 720\,000$ грн. Однак, треба враховувати те, що є дні максимальної загрузки закладу, наприклад вихідні, а є дні «затишшя» на початку робочої неділі. Також загрузка – нерівномірна впродовж дня. Крім цього, часто буває, що один стіл на чотири, або більше місць займає дві, або навіть – одна людина. Все це впливає на реальний обіг закладу РГ. Візьмемо середньо-успішний заклад ресторанного господарства на 60 посадкових місць, або 15 столів. В такому закладі загрузка нерівномірна, є часи повної загрузки, так і часи простою, або часткової загрузки. Такий заклад, зазвичай, є досить популярним, але в ньому, з великою вірогідністю, можна знайти вільне місце. Однак, на вихідних, у вечірні часи, коли попит найбільший, може знадобитися забронювати місце. Якщо уявити, що у вечір п'ятниці, суботи, та неділі всі столи в такому закладі зайняті, половина з них зайняті повністю, та половина парами, то в такий вечір всього буде зайнято 45 місць. Впродовж дня кожне місце обертається ще по одному разу. Тоді виручка за день складе $(45 + 60) \cdot 400 = 42\,000$ грн. В середу та четвер кожне місце обернеться по одному разу, тобто в такі дні виручка складатиме $60 \cdot 400 = 24\,000$ грн. Понеділок та вівторок, зазвичай, є днями «затишшя», тому в розрахунках будемо вважати, що в ці дні кожне друге місце обернеться по одному разу, та виручка складатиме $60 / 2 \cdot 400 = 12\,000$ грн. Один місяць в середньому включає 13 днів, що припадають на п'ятниці, суботи та неділі, 9 днів припадають на середи та четверги, та 9 діб – на понеділки та вівторки. Тоді місячна виручка розглядуваного закладу становитиме 870 тис. грн:

$13 \cdot 42\,000 + 9 \cdot 24\,000 + 9 \cdot 12\,000 = 546\,000 + 216\,000 + 108\,000 = 870\,000$ грн. На сьогодні ресторатори збігаються у думці, що прибутковість закладу має бути на рівні не менш 20 %. Діюча ставка податку на прибуток 18 %. В такому разі, для середньо-успішного ресторану класу люкс, із заданими значеннями оборотності місця та середнього чеку, сума реального податку на прибуток складе: $870\,000 \cdot 0,2 \cdot 0,18 = 31\,320$ грн. Таким самим чином, в табл. 3.8, розраховано місячну виручку, прибуток закладу, та сума податку на прибуток для ресторанів, кафе, барів різних класів на 60 посадкових місць, та для МАФ, площею 6 кв.м., що обслуговує в середньому 200 чоловік на добу. Як бачимо з табл. 3.8, за умов рентабельності на рівні 20 %, середньо-успішний ресторан класу люкс має сплачувати 31 320 грн податку на прибуток, класу Вищій – 23 490 грн, класу Перший – 15 600 тис грн.

Таблиця 3.8 – Розрахункова місячна виручка, прибуток, та податок на прибуток середньо-успішних закладів РГ на 60 посадкових місць, різних типів і класів, за діючою системою оподаткування прибутку, грн

Тип закладу	Клас закладу		
	Люкс	Вищій	Перший
	Місячна виручка		
Ресторан	870 000	652 500	435 000
Кафе	543 750	326 250	174 000
Бар	326 250	217 500	108 750
МАФ	4 000		
	Прибуток, 20 %		
Ресторан	174 000	130 500	87 000
Кафе	108 750	65 250	34 800
Бар	65 250	43 500	21 750
МАФ	800		
	Податок на прибуток, 18 %		
Ресторан	31 320	23 490	15 660
Кафе	19 575	11 745	6 264
Бар	11 745	7 830	3 915
МАФ	144		

(Розраховано автором)

Податок кафе в залежності від класу має складати від 19 575 до 6 264 грн на місяць. Податок бару – відповідно від 11 745 до 3 915 грн. Проте, як

свідчать статистичні розрахунки (див. табл. Ж.1 додатку), заклади ресторанного господарства приховують свої реальний товарооборот, показуючи середній товарооборот в день від 52,95 грн в м. Київ до 1,97 грн в Хмельницькій обл. Тому, при існуючій системі оподаткування бюджет країни не отримує значних сум від оподаткування ЗРГ.

Використовуючи розрахункові дані з табл. 3.7, було розраховано величину рекомендованого податку для закладів РГ на 60 посадкових місць різних типів і класів (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Величина рекомендованого податку для закладів РГ на 60 посадкових місць різних типів і класів, та МАФ площею 6 м.кв.

Тип закладу	Клас закладу	Люкс	Вищий	Перший
Ресторани, що розташовані на центральних вулицях міста, та у прибережній зоні		41 472	25 920	19 008
Ресторани, що розташовані у спальних районах		34 560	21 600	15 840
Ресторани, що розташовані у депресивних районах		17 280	10 800	7 920
Кафе, що розташовані на центральних вулицях міста, та у прибережній зоні		25 920	15 552	8 294
Кафе, що розташовані у спальних районах		21 600	10 800	6 336
Кафе, що розташовані у депресивних районах		10 800	5 400	3 168
Бари, що розташовані на центральних вулицях міста, та у прибережній зоні		15 552	8 640	4 752
Бари, що розташовані у спальних районах		12 960	7 200	3 960
Бари, що розташовані у депресивних районах		6 480	3 600	1 980
МАФ, що розташовані на центральних вулицях міста, та у прибережній зоні		346		
МАФ, що розташовані у спальних районах		288		
МАФ, що розташовані у депресивних районах		144		

(Розраховано автором за даними табл. 3.4 і 3.5)

Запропонована система є досить гнучкою та забезпечує більш адекватне обкладання податками, для закладів на єдиному податку. При порівнянні об'ємів податку суб'єкта господарювання, що сплачує податок на прибуток (див. табл. 3.8), з тим обсягами податків, що мають сплачувати підприємства на запропонованій системі (табл. 3.9), виявлено, що:

– заклади, що розташовані на центральних вулицях міста, та у прибережній зоні будуть сплачувати більш високі податки, ніж середньо-успішні заклади, що сплачують податок на прибуток;

– заклади, що розташовані у спальних районах будуть сплачувати податки в обсязі максимально наближеному до розглянутого прикладу середньо-успішного закладу, що сплачують податок на прибуток;

– заклади розташовані у депресивних районах, будуть сплачувати найменші податки, й ці показники будуть нижчими ніж в середньо-успішних закладів, що сплачують податок на прибуток. Це має стати стимулом для підприємців вкладати гроші в ці райони, та сприяти їхньому розвитку.

Наведені розрахунки свідчать про те, що запропонована система оподаткування може бути корисною як для використання тими підприємствами, що зараз перебувають на єдиному податку, так і тими, що сплачують податок на прибуток. Вона досить гнучка, щоб враховувати можливі зміни в обсягах отриманого прибутку в залежності від місця розташування закладу та рівня обслуговування в ньому. Найбільшим плюсом впровадження та використання такої системи вважаємо можливість детінізації діяльності закладів РГ, та стимулювання підприємців працювати більш ефективно, та підвищувати прибутковість свого закладу.

Ще однією проблемою, на сьогодні є кількість офіційно зайнятих на підприємствах РГ. Дуже часто наймані працівники, особливо низько кваліфіковані, такі як офіціанти, стикаються з проблемою офіційного працевлаштування. Задля усунення цієї проблеми, пропонуємо зменшувати суму податку, яким обкладено посадкові місця, та виробничі площі на суму єдиного соціального внеску сплаченого за всіх робітників зайнятих на підприємстві. Проте, задля унеможливлення зловживань цією нормою, пропонуємо дозволити таке зменшення не більш, як на 25 % . Це дасть змогу надати соціальний захист більшій кількості населення, тому що в більшості випадків відпаде необхідність приховувати реальну кількість працівників.

3.3 Використання кластерних ініціатив в системі програмного регулювання підтримки та розвитку ресторанного господарства країни

Участь держави в економіці здійснюється через державне регулювання процесів розподілу ресурсів і доходів, координування економічного розвитку країни і окремих видів діяльності, забезпечення добробуту населення.

Ефективність економічної системи РГ (згідно рис. 1.7, п. 1.2) формується на мега-, макро-, мезо-, мікро- і нано- рівнях. Можна констатувати, що на мегарівні РГ України не є лідером та еталоном для розповсюдження поміж різних країн світу досвіду державного регулювання, підтримки бізнесу, тенденцій розвитку ресторанної індустрії, формування стандартів діяльності, та нових форм і методів ведення ресторанного бізнесу. Розвиток ресторанного господарства в Україні здійснюється за аналогією країн світу з найбільш розвинутою ресторанною індустрією, таких як США, Великобританія, Франція, Німеччина, Італія, Іспанія тощо (див. табл. А.3 додатку). В той час, як у світі з 2010 р. сформувалась нова тенденція зростання активності ресторанної індустрії, в Україні з 2001 по 2014 рр. спостерігається стійке скорочення кількісних і якісних показників ресторанного господарства (згідно р. 2 дисертації). На нашу думку, розповсюдженню сучасного позитивного досвіду ефективного функціонування ресторанного господарства заважає в Україні не тільки тенденція зниження рівню добробуту населення країни та скорочення його купівельної спроможності, в тому числі у закладах РГ, але і недостатня участь держави в регулюванні діяльності ресторанного господарства.

Програмне регулювання діяльності РГ у вигляді програм розвитку харчової інфраструктури в окремих регіонах, розвитку суміжних видів діяльності (готельний, туристичний бізнес, агропромисловий комплекс, освіта), сприяння кластеризації РГ регіонів в Україні практично не представлено. В основному приділяється увага туристичному та курортно-

рекреаційним кластерам, а ресторанне господарство в регіональних програмах розвитку часто було представлено лише кількістю закладів у складі роздрібної торгівлі регіону. Виключенням є Львівська область, яка продемонструвала позитивні наслідки синергетичного ефекту кластеризації туристичної, готельної та ресторанної діяльності міста Львів.

У рамках процесів глобалізації особливо актуальним для України є використання досвіду інтеграції у міжнародний торговий простір. Використання кластерного підходу на всіх чотирьох рівнях (мегарівень, макрорівень, мезорівень, мікрорівень) допомагає в побудові єдиної концепції розвитку держави, як частини міжнародного співтовариства. Таким чином на мегарівні виникає потреба у визначенні загальних напрямів розвитку країни в рамках курсу на євроінтеграцію, з метою формування тісних зв'язків з Європейським співтовариством; на макрорівні визначення державних пріоритетів у стимулюванні розвитку окремих видів економічної діяльності. Мезорівень торкається напрямків розвитку окремих регіонів країни. На мікрорівні допускається створення угруповань окремих зацікавлених підприємств.

Використання кластерного підходу для підвищення ефективності та розвитку РГ може стати поштовхом також для розвитку суміжних видів економічної діяльності. Тому розробка концепції кластеризації РГ є актуальною і має практичне значення для підвищення конкурентоспроможності.

Погоджуємося з висновками Пятницької Г.Т, яка стверджує, що «Участь будь-якої організації у кластері дозволяє їй розширити доступ до нових методів роботи, сучасних технологій, досягти більш ефективного матеріально-технічного забезпечення, робить її більш гнучкою та здатною до швидкого реагування на потреби ринку, дозволяє оперативно впроваджувати інновації» [69, с. 18].

Якщо розглядати РГ як складову туристичного або харчового кластеру, можливо побачити, як вони впливають один на одного, сприяють розвитку

інфраструктури ринку послуг. Разом з розвитком ресторанного господарства зростає попит на продукцію харчової промисловості, отже підприємства РГ забезпечують необхідний попит, а харчова промисловість забезпечує підприємства РГ сировиною. Разом з тим, розвиток ресторанного господарства тісно пов'язаний з туристичним бізнесом, оскільки, по перше, обслуговує його, по друге, створює додаткові туристичні інтереси. Таким чином розвивається ціла інфраструктура, разом з якою збільшується кількість робочих місць, та формується новий пул робочої сили. Зазвичай такі угруповання опосередковано, або прямо диктують свої умови щодо навчальних програм освітніх закладів, оскільки формують попит на визначений спектр спеціалістів, притягуючи їх з інших регіонів, та створюючи необхідність підготовки кадрів на місцях.

П'ятницька Г.Т. в 2008 р. запропонувала свою «модель розвитку сфери РГ та її підприємств з позицій кластерного підходу, що відображає сукупність взаємозв'язків сфери РГ та її підприємств зі споживачами і постачальниками, а також з двома факторами виробництва – спеціалізованими пулами робочої сили та технологіями» [69, с. 18]. Проте головний акцент даної наукової пропозиції полягав у природі кластеру з точки зору інноваційного розвитку. П'ятницька Г.Т. вважає, що кластери мають «приховану загрозу інноваційному розвитку у вигляді ймовірності формування групового мислення із намірами до збереження сталості, відмови від нових ідей» [69, с. 18]. Частково погоджуючись з даним висновком, вважаємо, що кластеризація несе в собі більше позитивних результатів, ніж негативних.

Сьогодні менеджери закладів РГ часто зустрічаються із необхідністю поставок якісної продукції, яка найчастіше є імпортною. Цій тенденції можна протиставити формування кластера, орієнтованого на просування вітчизняних продуктів харчування й підвищення їх якості, стандартів харчування, створення позитивного іміджу вітчизняних продуктів харчування. Для кафе й ресторанів переорієнтація на вітчизняний ринок

дозволить знизити витрати на закупівлі із-за кордону, та створить нові робочі місця в сфері виробництва сировини через збільшення споживання продукції вітчизняного АПК.

Наявність зв'язку між РГ та АПК відмітив також Міценко Н.Г. Він надає особливе місце ресторанному господарству в складі АПК обумовлене виконанням ним (разом з торгівлею) важливої функції збуту продукції АПК і доведення її до кінцевих споживачів. При цьому РГ пов'язане усіма фазами розширеного відтворення: тут здійснюється переробка сільгоспсировини, виробництво харчової продукції, її обмін на гроші, організація особистого споживання, процес розподілу за результатами праці. Він виділяє чотири потоки продовольства (див. рис. 3.1.), що спрямовуються у сферу споживання через ресторанне господарство. [209, сс. 208, 209]. Заклади РГ виступають як споживачами продукції АПК з метою переробки у власний продукт, так і посередниками між виробниками продовольчих товарів, та споживачами.

Для підвищення ефективності діяльності підприємств РГ необхідна надійна сировинна база. У випадку використання кластерної моделі, для цього можуть використовуватися спеціально створені в рамках харчового кластеру фермерські господарства, що працюють винятково на забезпечення потреб ресторанного бізнесу, під спеціалізованою торговельною маркою, обмеженими партіями, але високої якості.

Використання замкненого циклу вирощування, під замовлення підприємств ресторанного господарства, продукції сільського господарства, її переробки й реалізації споживачеві створить сприятливі умови для переходу до використання переважно вітчизняної продукції для приготування їжі у закладах РГ всіх типів.

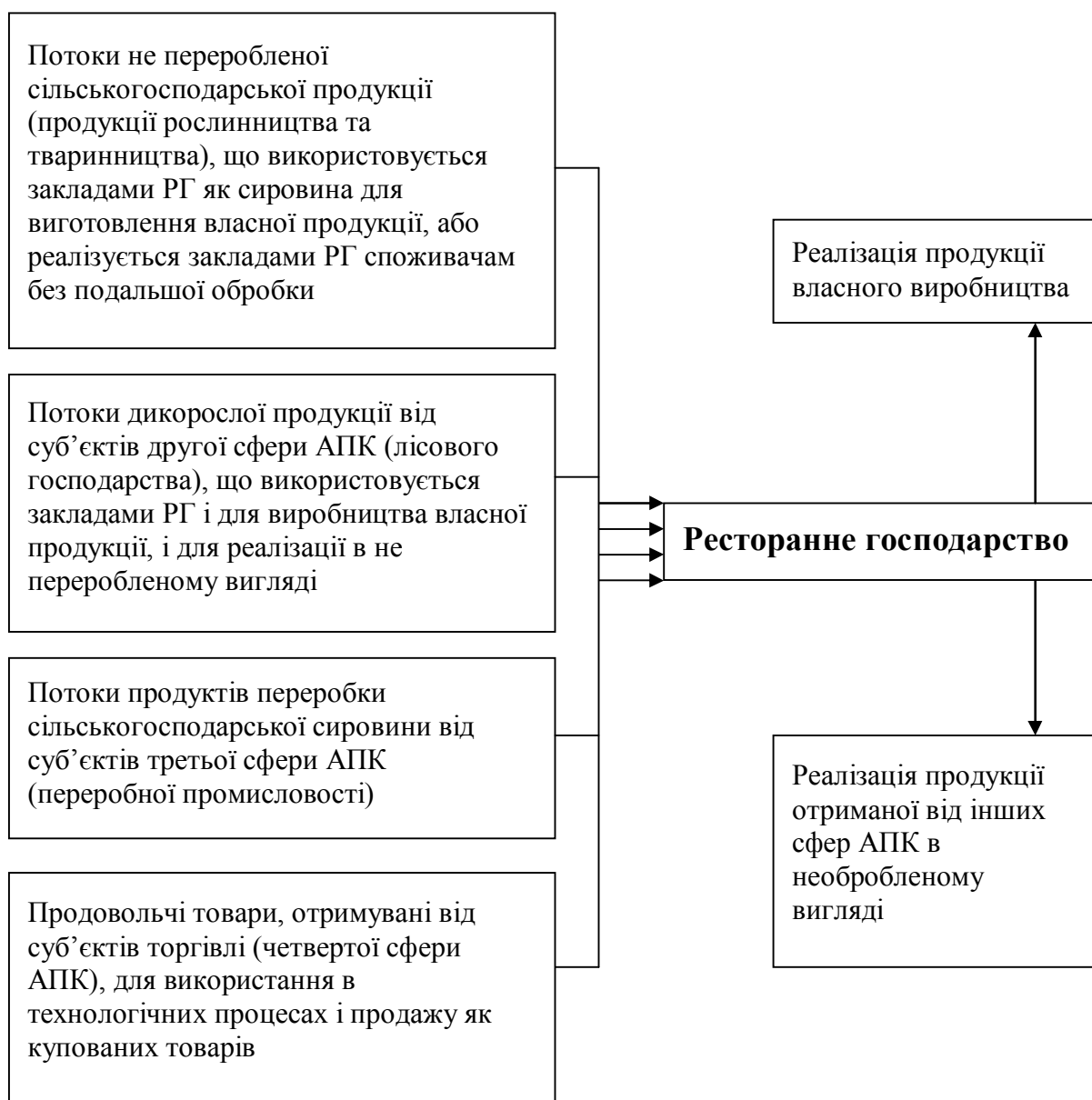

Рисунок 3.1 – Продовольчі потоки АПК, що реалізуються через заклади ресторанного господарства

(Джерело: власна розробка за даними [209])

З метою забезпечення такої взаємодії на базі харчового кластера доцільно виділити кластер ресторанного господарства, у склад якого повинні увійти заклади РГ, ряд існуючих або знову створених для проекту фермерських господарств, підрозділи лікєро-горілчанних, консервних заводів, та заводів з виробництва напівфабрикатів, навчальні заклади регіону, науково-дослідні лабораторії, торговельні посередники, бази постачання (рис. 3.2).

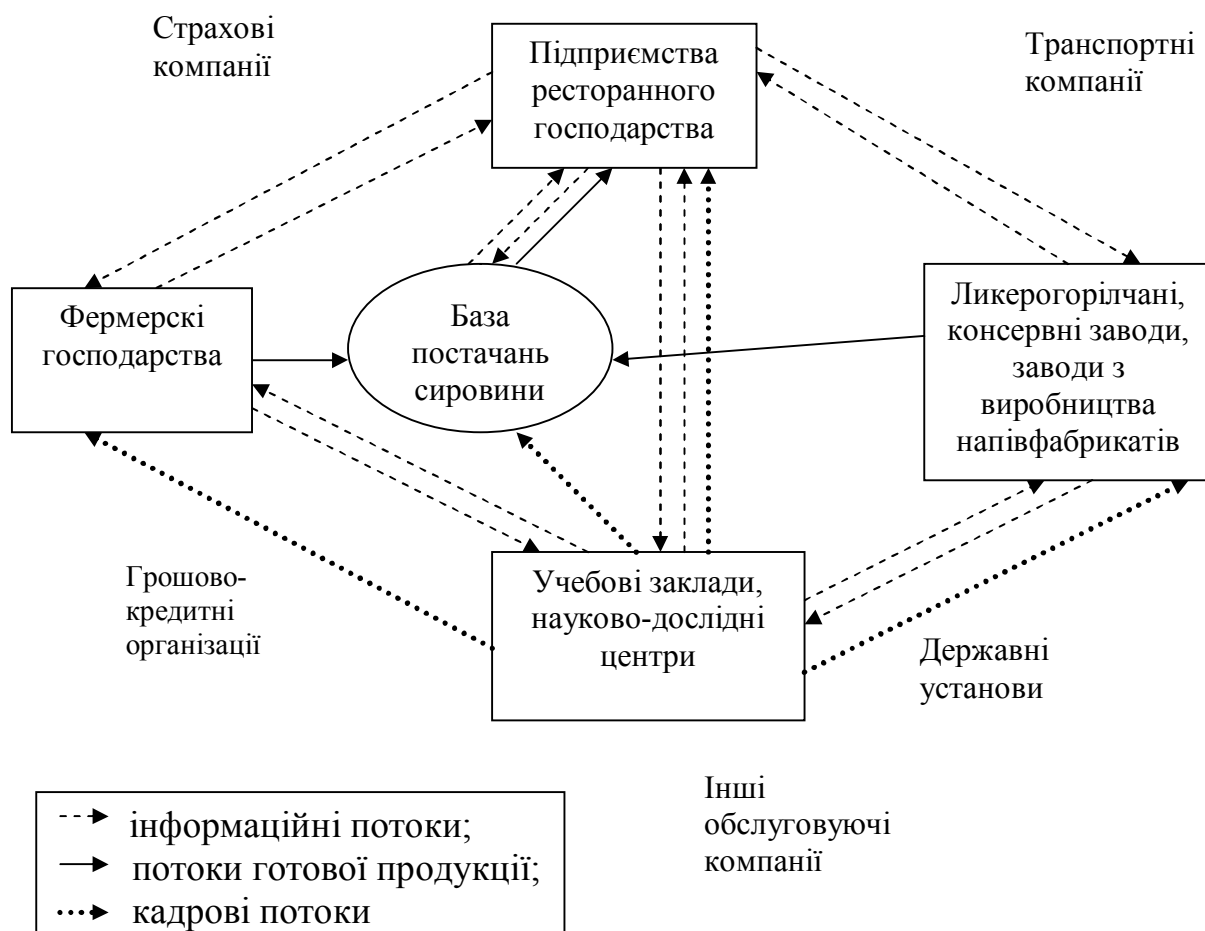

Рисунок 3.2 – Схема взаємодії елементів кластера ресторанного господарства

(Джерело: власна розробка)

Процес взаємодії елементів ядра кластера РГ зображено на рис. 3.3. Взаємодія елементів ядра кластера полягає в тому, що суб'єкти РГ дають запит до фермерських господарств та переробних підприємств щодо кількості і якості бажаної до споживання продукції.

Якщо мова йде про розробку нового ексклюзивного продукту для конкретного закладу або мережі РГ, такий запит може виконуватися за участю науково-дослідних центрів, що можуть допомогти в створенні такого продукту. На цьому етапі здійснюється активний обмін інформацією щодо бажаних характеристик продукту, можливостей випуску необхідного продукту відповідно якісних вимог, та об'ємів випуску.

Елементи інфраструктури		Владні інституції							Кредитно-фінансові установи	Елементи інфраструктури
		Законотворчі		Контролюючі			Регулюючі			
		Учасники кластеру РГ	Підприємства (заклади) РГ	Фермерські господарства	Переробні підприємства	База постачань	Науково-дослідні центри	Учбові заклади		
Сервісні центри	Підприємства (заклади) РГ	Зростання потенціалу шляхом об'єднання у кластер РГ	Замовлення на виготовлення необхідної продукції	Замовлення на виготовлення необхідної продукції	Запит на поставку необхідної продукції	Запит на розробку специфічної продукції на потреби РГ	Запит на підготовку необхідних спеціалістів	Страхувальні компанії		
	Фермерські господарства	Надання продукції через базу постачань	Виконання замовлення від ЗРГ та переробних підприємств	Надання сировини	Відвантаження продукції	Співпраця в розробці нової продукції	Запит на підготовку необхідних спеціалістів			
Постачальники	Переробні підприємства	Надання продукції через базу постачань	Замовлення сировини	Виконання замовлення від ЗРГ	Відвантаження продукції	Співпраця в розробці нової продукції	Запит на підготовку необхідних спеціалістів	Страхувальні компанії		
	База постачань	Відвантаження продукції	Замовлення на продукцію	Замовлення на продукцію	Оптимізація логістичних потоків між ЗРГ, фермерськими та переробними підприємствами	Запит на розробку нових ефективних логістичних систем	Запит на підготовку необхідних спеціалістів			
	Науково-дослідні центри	Пропозиція нової специфічної продукції	Співпраця в розробці нової продукції	Співпраця в розробці нової продукції	Розробка нових ефективних логістичних систем	Науково-дослідна робота	Запит на підготовку необхідних спеціалістів			
	Учбові заклади	Підготовка необхідних спеціалістів	Підготовка необхідних спеціалістів	Підготовка необхідних спеціалістів	Підготовка необхідних спеціалістів	Підготовка необхідних спеціалістів	Підготовка необхідних спеціалістів			
Імпортно-експортні компанії			Туристичні компанії			Транспортні компанії			Страхувальні компанії	
Елементи інфраструктури										

Рисунок 3.3 – Модель взаємодії основних учасників ядра кластеру ресторанного господарства

(Джерело: розробка автора)

Перемовини йдуть до моменту досягнення консенсусу та укладання договору на виробництво і постачання продукції на потреби суб'єкта РГ. Створення марок вин, коньяків поліпшених характеристик винятково для регіонального кластера РГ допоможе залучити й утримати додаткових клієнтів. Наприклад, унікальний вид домашнього вина, що поставляється в конкретний ресторан, й розливається прямо з бочки в залі обслуговування клієнтів, може дати конкурентну перевагу, сформувати свій неповторний колорит.

Метою створення баз постачання є оптимізація логістичних потоків при обслуговуванні суб'єктів РГ в місцях їх концентрації, за умови зниження витрат на постачання продукції від фермерських господарств безпосередньо у заклади РГ, та оптимізації запасів сировини що зберігається у закладах. Адже, окрім індивідуальних, «ексклюзивних» замовлень, на базі постачання завжди має бути в наявності необхідна кількість універсальної продукції, щоб заклади РГ мали змогу отримати необхідну їм продукцію у найкоротший час. Тісна взаємодія підприємств (закладів) РГ з вищими й середньо-спеціальними навчальними закладами дозволить підвищити якість кадрів, а науково-дослідницькі лабораторії забезпечать можливість удосконалювання й контролю якості продукції.

Кластеризація у ресторанному господарстві дозволить ініціювати процес зміни структури закупівель підприємствами (зкладами) РГ на користь вітчизняної сировини, та в такий спосіб скоротить залежність від нестабільності зовнішньоекономічної ситуації, зменшить витрати на доставку й митні видатки, забезпечить стабільний попит на продукцію високої якості для АПК регіону.

Повністю підтримуємо концепцію Ковальнової Ю.М., що «Кластерні об'єднання – на сьогоднішній день є однією з ефективніших систем організації інноваційних процесів, форм регіонального розвитку, за яких на ринку конкурують вже не окремі підприємства, а цілі комплекси, які скорочують свої витрати завдяки спільній технологічній кооперації компаній. Об'єднання у кластери формують специфічний економічний простір з метою

розширення сфери вільної торгівлі, вільного переміщення капіталу та людських ресурсів, а отже, виконують функції структуроутворюючих елементів глобальної системи» [210; 211].

Діяльність РГ пов'язана не лише з АПК, але й з туристичною і транспортною системами. Тому найбільш привабливими для розвитку РГ є туристичні регіони, в яких можуть бути сформовані три основні кластери: харчовий, туристичний, та транспортний (див. рис. 3.4). Як бачимо, РГ увійшло до складу харчового кластеру. Метою такої взаємодії є підвищення рівня безпеки й корисності продукції, виробленої в регіоні, переорієнтування споживчих переваг на вітчизняну продукцію, підвищення її затребуваності і конкурентоспроможності, створення нових робочих місць по всьому обслуговуючому ланцюгу. формування комплексної системи виробництва, переробки й доставки продукції кінцевому споживачеві.

За умов ситуації, що склалась в державі, коли практично відсутня можливість потужної фінансової підтримки з боку держави, та водночас ускладнено залучення іноземних інвестицій через нестабільну політичну ситуацію, найактуальнішими стають методи, що потребують найменших фінансових вкладень.

Таким чином, для підтримки РГ та формування кластерів розвитку туристичних регіонів на даний час найбільше підходить використання каталітичної кластерної політики, що зводить зацікавлені сторони між собою за умов обмеженої фінансової підтримки проектів (див. додаток М.1). Це дасть можливість пошуку внутрішніх резервів, та отримати максимальну користь від ефекту синергії, навіть за умов обмежених можливостей фінансування.

В рамках запропонованої моделі розвитку туристично-привабливих районів на засадах побудови трьох основних кластерів розвитку, та кластеру ресторанного господарства, як складової харчового та туристичного кластерів, доцільніше використання кластерної політики «зверху вниз» (див.

додаток М.1), коли ініціаторами виступають центральні та регіональні органи влади.

Рисунок 3.4 – Кластерні ініціативи туристичного регіону

(Джерело: розробка автора)

Це пов'язано з масштабами кластерів, та необхідністю комплексного підходу для побудови чітких взаємозв'язків між ними. Харчовий, туристичні та транспортний кластер, це кластери макрорівня. Доцільним є створення єдиних українських харчового, туристичного, та транспортного кластерів, для виділення пріоритетних напрямів розвитку АПК для кожного конкретного регіону; збільшення та оптимізації туристичних потоків за регіонами; реорганізації транспортної системи. Розвиток таких масштабних кластерних утворень повинен регламентуватись зверху. Водночас, кластер ресторанного господарства має бути окремим в кожному регіоні, для врахування специфіки регіонів, та забезпечення більшої гнучкості кластеру, що не виключає необхідності визначення основних напрямків розвитку на державному рівні, та регламентування відносин між кластером ресторанного господарства та суміжними кластерами.

Висновки до розділу 3

Здійснення регуляторної функції держави у ресторанному господарстві базується на результатах моніторингу рівня та динаміки змін показників макроекономічної ефективності даного для визначення напрямків і механізмів впливу на заданий результат. Як було з'ясовано, для повного аналізу макроекономічної ефективності РГ недостає статистичних даних щодо фінансово-економічних показників і показників кількості зайнятих і найнятих, що представляються лише у складі секції «Тимчасове розміщення та організація харчування». Це унеможливує здійснення традиційного аналізу ефективності ресторанного господарства за показниками рентабельності, фондоддачі, фондоемності, продуктивності праці та ін. Діяльність ресторанного господарства аналізується за показниками товарообороту закладів, загальної кількості закладів і посадкових місць в

них, а також кількості закладів і посадкових місць в них, що приходиться на 10 тис. жителів. Було доведено, що перелічені показники також можна використовувати для оцінки макроекономічної ефективності ресторанного господарства з поділом показників ефективності на ресурсні і цільові.

Ресурсна ефективність характеризує відношення результату виробництва до витрат або показує рівень використання ресурсів, що також відображує економічну ефективність. Цільова ефективність свідчить про ступень досягнення кінцевої мети суспільного виробництва. Основними цілями функціонування РГ є здійснення вкладу у ВВП країни та виконання соціальних функцій забезпечення населення країни послугами РГ, робочими місцями в РГ, доходами в РГ.

До макроекономічних показників ресурсної ефективності РГ віднесено середньостатистичну продуктивність 1 закладу РГ країни і середньостатистичну продуктивність 1 посадкового місця закладу РГ країни.

До показників цільової ефективності РГ віднесено частку РГ у формуванні ВВП країни, споживання послуг РГ на 1 жителя, частку товарообороту РГ у доходах населення, кількість жителів, що приходиться на 1 заклад РГ, кількість закладів РГ на 10 тис. жителів, кількість жителів на 1 посадкове місце у ЗРГ, кількість посадкових місць на 10 тис. жителів.

Було доведено, що показники ресурсної і цільової ефективності РГ є взаємозалежними. Наявність визначеного зв'язку дозволяє здійснювати індексний аналіз впливу факторів середньої продуктивності закладів (або посадкових місць в них) і забезпеченості жителів закладами РГ (або посадковими місцями в них) на середнє споживання послуг РГ на одного жителя (цільова ефективність), аналіз впливу факторів середньої кількості посадкових місць у закладах РГ і середньої продуктивності посадкового місця у ЗРГ на середню продуктивність закладу РГ (ресурсна ефективність).

Пропозиція розраховувати показники ресурсної і цільової ефективності не лише за рік, а ще і за місяць і добу дозволило довести системне приховування реальних доходів в РГ країни з метою використання

спрощеної системи оподаткування, мінімізації податкових платежів та уникнення можливого контролю податкової інспекції.

Для забезпечення можливості здійснювати більш інформативний макроекономічний аналіз ресторанного господарства запропоновано удосконалити систему статистичних показників, що надає Служба статистики України: у складі показників діяльності «Тимчасове розміщення й організація харчування» в тому числі надавати показники для «Діяльності із забезпечення стравами та напоями» шляхом деталізації існуючих фінансових, кількісних і структурних показників; надавати в розділі «Послуги» показники кількості закладів ресторанного господарства, посадкових місць в них, товарообороту закладів як у складі підприємств ресторанного господарства, так і у складі підприємств інших видів економічної діяльності, що раніше були представлені у розділі «Оптова й роздрібна торгівля. Ресторанне господарство».

Для зменшення кількості тіньових схем у РГ запропоновано змінити систему оподаткування даного виду діяльності. Для суб'єктів господарювання РГ, що мають посадкові місця, запропоновано впровадити податок на посадкові місця. Для суб'єктів господарювання РГ, що працюють без надання посадкових місць із наданням їжі на виніс запропоновано оподаткування виробничої площі. Ставки оподаткування диференційовано в залежності від типу і класу закладу, міста і місця розташування. Запропонована система оподаткування спростить контроль за нарахуванням податку, зробить недоцільним приховування товарообороту і прибутку, забезпечить реальні податкові надходження до бюджету країни, підвищить об'єктивність статистичної інформації що до даного виду діяльності.

Для підвищення макроекономічної ефективності РГ запропоновано впроваджувати державні цільові програми ініціювання і розвитку кластерів РГ на базі харчових та рекреаційно-туристичних кластерів. Визначено місце кластеру ресторанного господарства у структурі харчового і туристичного кластерів, встановлено зв'язок з транспортним кластером. Розроблена

модель взаємодії основних учасників ядра кластеру ресторанного господарства, що надає можливість стимулювати розвиток як суб'єктів РГ, так і суміжних видів економічної діяльності.

За результатами наукових розробок і рекомендацій опубліковано розділ у монографії [114, с. 279 – 292], здійснено апробацію на 5-х міжнародних науково-практичних конференціях з публікацією тез [108; 127; 129; 133; 191], опубліковано три наукові статті [188; 189; 214].

ВИСНОВКИ

Одержані результати в сукупності вирішують *важливе наукове завдання* щодо розвитку і обґрунтування теоретичних і методичних положень та рекомендацій стосовно удосконалення регуляторних механізмів у забезпеченні ефективності ресторанного господарства на всіх ієрархічних рівнях державного регулювання.

Основні висновки і рекомендації теоретичного і науково-практичного характеру, здобуті в ході проведеного дослідження, полягають у такому:

1. Ресторанне господарство є частиною сфери послуг національної економіки країни, що динамічно розвивається. Це призводить до трансформації понятійно-термінологічного апарату та класифікаційних ознак у ресторанному господарстві, в результаті чого виникають суперечності щодо використання і тлумачення нових та старих термінів, понять, класифікацій. За результатами дослідження встановлено ідентичність термінів «Ресторанне господарство» і «Діяльність із забезпечення стравами та напоями», проведено перегрупування класифікації закладів ресторанного господарства за типовою ознакою з розподілом на три основні групи, розширено перелік типів закладів.

2. Систематизовано процеси формування ефективності економічної системи ресторанного господарства на різних ієрархічних рівнях. Обґрунтовано, що вплив на ефективність кожного з ієрархічних рівнів економічної системи ресторанного господарства відбувається, як знизу-вверх від нано- до мегарівня, так і зверху-вниз від мега- до нанорівня, шляхом перетікання ефектів і перетворення їх у якісно новий рівень. Для розширення можливостей оцінки та аналізу соціально-економічної ефективності функціонування ресторанного господарства визначено критерії макроекономічної ефективності, удосконалено систему індикаторів ефективності різних ієрархічних рівнів. Визначено, що результат

функціонування економічної системи формується знизу вверху. Значення індикаторів ефективності вищих рівнів залежать від результатів, досягнутих на нижчих рівнях, які формуються під впливом різних факторів, в тому числі – регуляторної політики держави.

3. Обґрунтовано, що на діяльність у сфері ресторанного господарства мають вплив державні та недержавні механізми регулювання, що об'єднують ринкові та адміністративні механізми, методи, інструменти впливу. В результаті аналізу існуючої системи державного регулювання розвитком національної економіки та системи державного регулювання у сфері ресторанного бізнесу було удосконалено систему регуляторних механізмів у ресторанному господарстві. До ринкових механізмів державного регулювання віднесено механізми податкової, монетарної та валютної політики, регулювання цін та інфляції на товари постачальників, імпортно-експортна політика щодо продукції харчової промисловості, державне регулювання ринку праці. До адміністративних механізмів державного регулювання віднесено нормативно-правове регулювання, програмне регулювання, контроль діяльності, соціальна політика держави.

4. За результатами дослідження зроблено висновок, що ресторанне господарство України працює неефективно для держави, суб'єктів господарювання і населення. Забезпеченість населення посадковими місцями і закладами ресторанного господарства в декілька разів нижча за міжнародні стандарти, та постійно зменшується. Споживання послуг ресторанного господарства на 1 жителя складає 1,6% доходу, що надає можливість мешканцю України відвідувати заклади ресторанного господарства 1 раз на 3-4 місяці. Серед суб'єктів ресторанного господарства 80% – фізичні особи підприємці, та лише 20% – підприємства, 40% з яких працюють збитково. Головний макроекономічний ефект від функціонування ресторанного господарства – соціальний, що полягає у організації харчування і дозвілля населення, забезпеченні зайнятості, формуванні доходів, створенні рекреаційної інфраструктури. Найбільш впливовими факторами

макроекономічної ефективності ресторанного господарства визначено ВВП країни і доходи населення, які формують платоспроможний попит у ресторанному господарстві.

5. Обґрунтовано, що низький товарооборот у ресторанному господарстві часто є результатом штучного заниження реальних даних з метою використання спрощеної системи оподаткування замість оподаткування прибутку, що знижує макроекономічну ефективність ресторанного господарства як джерела наповнення бюджету країни. Недосконалість існуючого механізму оподаткування для ресторанного господарства зумовило необхідність його удосконалення. Запропоновано перейти з оподаткування прибутку та використання спрощеної системи оподаткування для РГ на оподаткування посадкових місць та (або) виробничої площі з врахуванням корегувальних коефіцієнтів в залежності від територіального розташування та класів закладів. Запропоновано надавати податкову знижку відповідно до кількості офіційно працевлаштованих співробітників, але не більше за 50%, що дозволить підвищити рівень соціального захисту працівників сфери ресторанного господарства.

6. Існують проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення регуляторної функції держави у ресторанному господарстві, що полягають у зниженні інформативності статистичного обліку, його недостатньої узгодженості з показниками європейської служби статистики. Відповідно, удосконалено систему статистичних показників України з діяльності із забезпечення стравами та напоями шляхом деталізації за розділами і групами фінансових, кількісних і структурних показників, поновлення обліку кількості закладів, посадкових місць, товарообороту закладів як у складі підприємств ресторанного господарства, так і у складі підприємств інших видів економічної діяльності, що раніше обліковувалися в розділі «Оптова і роздрібна торгівля. Ресторанне господарство».

7. Удосконалено систему показників макроекономічної ефективності ресторанного господарства шляхом відокремлення показників ресурсної і

цільової ефективності та визначення їх взаємозв'язків. Запропоновані показники середньорічної, середньомісячної, середньодобової продуктивності одного закладу і одного посадкового місця ресторанного господарства країни є показниками ресурсної ефективності, що надають інструмент оцінки результатів регуляторної діяльності і рівня тінізації; показники середньомісячного і середньодобового споживання послуг ресторанного господарства на 1 жителя є показниками цільової ефективності, опосередковано відображують рівень життя населення; запропоновані показники кількості жителів на 1 заклад та на 1 посадкове місце у закладах ресторанного господарства замість існуючих показників кількості закладів і посадкових місць в них на 10 тис. жителів є більш точними і інформативними показниками цільової ефективності, дозволяють здійснювати порівняльний аналіз у часі та з аналогічними показниками інших країн.

8. Одним з дієвих механізмів державного регулювання у забезпеченні ефективності ресторанного господарства визначено та обґрунтовано програмне регулювання, частиною якого є програми сприяння кластеризації. Дістало подальшого розвитку застосування державних ініціатив кластеризації у ресторанному господарстві шляхом формування моделі взаємодії основних учасників ядра кластеру, серед яких підприємства (заклади) ресторанного господарства, сільськогосподарські та переробні підприємства, бази постачань, науково-дослідні центри, учбові заклади, що взаємодіють між собою і з учасниками зовнішнього середовища (владні інституції, об'єкти інфраструктури). Запропоновано впровадження державних ініціатив кластеризації ресторанного господарства в структурі харчових кластерів у взаємодії з туристичними та транспортними кластерами, як механізму програмного регулювання, з метою підвищення ефективності ресторанного господарства і суміжних видів економічної діяльності.

Результати дослідження прийнято до впровадження (див. додаток II)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Столяренко О.М. Поняття та види закладів ресторанного господарства / О.М. Столяренко, Н.П. Щербельова // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 4 (58). – С. 146 – 149. ISSN 1728-4236.
2. Ткачова С.С. Дефініція поняття «ресторанний бізнес»: сутність та відмінності / С.С. Ткачова, Т.П. Іванова // Торгівля і ринок України: темат. зб. наук. праць. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2012. – Вип. 33. – С. 345 – 351.
3. Архіпов В.В. Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства: навч. посібник для студентів ВНЗ / В.В. Архіпов, В.А. Русавська. – К.: Центр учб. л-ри, 2009. – 342 с.
4. Смірнова Н.В. Облік в ресторанному господарстві: організація і методика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н. : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит» / Н.В. Смірнова. – К., 2006. – 20 с.
5. П'ятницька Г.Т. Ресторанне господарство України: ринкові трансформації, інноваційний розвиток, структурна переорієнтація: [монографія] / Г.Т. П'ятницька. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 465 с.
6. Артемова Е.Н. Планирование на предприятиях ресторанного бизнеса: [учеб. пособие] / Е.Н. Артемова, О.Г. Владимирова. – М.: Издательский центр «Академия», 2011. – 176 с.
7. Антонова В.А. Ресторанний бізнес в економічному розвитку України / В.А. Антонова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2010. – Вип. 1 (11). – С. 595 – 601.
8. Мальська М. П. Ресторанна справа: технологія та організація обслуговування туристів (теорія та практика): підручник / М. П. Мальська, О.М. Гаталяк, Н.М. Ганич. – К.: Центр учб. л-ри, 2013. – 304 с.
9. Ресторанне господарство. Терміни та визначення: ДСТУ 3862-99: Державний стандарт України: [затв. наказом Держстандарту України від 26.03.1999 р. № 163, наказом Державного комітету України з питань

технічного регулювання та споживчої політики від 29.10.2003 р. № 185]. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://document.ua/restoranne-gospodarstvo.-termini-ta-viznachennja-nor2733.html>

10. Класифікація видів економічної діяльності: КВЕД ДК 009:2010: Національний класифікатор України: [затв. наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 N 457] – К.: Видавничий будинок ФАКТОР, 2011. – 160 с. – ISBN: 978-966-180-184-3

11. Статистичний щорічник України за 2013 рік / Державна служба статистики України. – К.: ТОВ «Август Трейд», 2014. – 534 с.

12. Заклади ресторанного господарства. Класифікація: ДСТУ 4281:2004. – К.: Держспоживстандарт України, 2004. – 12 с.

13. Общественное питание. Классификация предприятий: ГОСТ 30389-95: Межгосударственный стандарт: [принят Межгосударственным советом по стандартизации, метрологии и сертификации (протокол №8 от 10.10.1995)]. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vsegost.com/Catalog/38/38215.shtml>

14. International Standard Industrial Classification of All Economic Activities: ISIC. Revision 3.1: [Електронний ресурс] // United Nations, New York. – 2002. – Режим доступу: http://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_4rev3_1e.pdf.

15. International Standard Industrial Classification of All Economic Activities: ISIC Revision 4: [Електронний ресурс] // United Nations, New York. – 2008. – Режим доступу: http://unstats.un.org/unsd/publication/seriesM/seriesm_4rev4e.pdf

16. Класифікація видів економічної діяльності : ДК 009-96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN560.html

17. Statistical classification of economic activities in the European Community: NACE Rev. 2: [Електронний ресурс] // Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg. – 2008. – Режим

доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5902521/KS-RA-07-015-EN.PDF>

18. Статистичний щорічник України за 2012 рік / Державна служба статистики України. – К.: ТОВ «Август Трейд», 2013. – 552 с.

19. Дмитрієва Н. А. Визначення економічної ефективності на макро – та мікро- рівнях / Н.А. Дмитрієва // Фінанси України. – 2000. – № 9. – С. 68 – 73.

20. Тарасевич. В.М. Національна економіка: навч. посіб. / [В.М. Тарасевич]. – Київ, 2009. – С. 279.

21. Основы антикризисного управления. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://mobile.studme.org/13301025/ekonomika/osnovy_antikrizisnogo_upravleniya

22. Уровни функционирования экономики. Микро-, макро-, мезо- и мегаэкономика. Позитивная и нормативная экономика. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://economy-bases.ru/t1r4part1.html>

23. Мельник А.Ф. Національна економіка: навч. посіб. / [А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, Т.Л. Желюк, Т.М. Попович]. – К. : Знання, 2011. – 463 с.

24. Лук'янова В.В. Діагностика функціонування економічних систем на макрорівні / В.В. Лук'янова // Бізнесінформ. – 2011. – №7(2). – С. 4 – 6.

25. Шкільов О.В. Заходи подолання кризових явищ на макрорівні країни та мікрорівні підприємств / О.В. Шкільов // Агросвіт. – 2009. – № 3. – С. 51 – 54.

26. Грицянюк Олег До питання комплексного оцінювання ефективності державного регулювання відтворення робочої сили з позицій макрорівня / Олег Грицянюк // Галицький економічний вісник – Тернопіль : ТНТУ, 2014. – Том 44. – № 1. – С. 81 – 86. – (Загальні проблеми економіки та суб'єктів господарювання).

27. Чала Н. Д. Виміри сучасної економічної політики України / Ніна Чала // Політичний менеджмент. Спецвип. : Сучасна українська політика :

політики і політологи про неї : [за матеріалами наук.-практ. конф. «Сучасні проблеми політичного менеджменту», м. Київ, 15-16 жовт. 2008 р.] / Укр. акад. політичних наук... [та ін.]. – К. : Український центр політичного менеджменту, 2008. – С. 215 – 223.

28. Марич М.Г. Особливості вимірювання ступеня розвитку глобалізаційних процесів / М.Г. Марич // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки. – [Електронний ресурс]. – 2014. – Вип. 26. – С. 290 – 298. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvbdfa_2014_26_38.pdf

29. Воронкова А.Е. Вплив глобалізації на розвиток міжнародної економічної діяльності на мікрорівні / А.Е. Воронкова, С.А. Часовський, О.А. Немашкало // Управління економікою: теорія та практика: Зб. наук. пр. – Донецьк: ІЕП НАНУ, 2009. – С. 125 – 137.

30. Стеценко С.П. Закономірність формування мезоекономічного рівня економічної безпеки / С.П. Стеценко // Ефективна економіка, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет. – [Електронний ресурс]. – 2013. – №11. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2495>

31. Чорнодід, І. С. Місце України в рейтингах соціальної конкурентоспроможності національної економіки [Текст] / І.С. Чорнодід // Формування ринкових відносин в Україні : Збірник наукових праць. – 2013/2. – № 9. – С. 41 – 47.

32. Іванова В.В. Теоретико-множинна модель організації інформаційного забезпечення економіки на мезорівні [Текст] / В.В. Іванова // Актуальні проблеми економіки : Науковий економічний журнал. – 2011/2. – № 12. – С. 273 – 279.

33. Курмаев П.Ю. Анализ зарубежной практики регулирования социально-экономического развития на региональном уровне // Современные научные исследования и инновации. – [Електронний ресурс]. – 2013. – № 9. – Режим доступу: <http://web.snauka.ru/issues/2013/09/26380>

34. Буркинський Б.В. Роль малого бізнесу в реформуванні економіки регіону // Б.В. Буркинський / Економічні інновації. – 2015. – №59. – С. 6 – 15.
35. Буркинський В.Б. Удосконалення механізмів реалізації регіональної зовнішньоекономічної політики / В.Б. Буркинський, І.А. Циналевська // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – № 2(1). – С. 96 – 103.
36. Мякотіна Н.А. Концептуальні положення розвитку і використання людського капіталу в Україні / Н.А. Мякотіна // Економіка Крима: [Електронний ресурс]. – 2013. – № 1. – С. 12. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/econkr_2013_1_26.pdf
37. Рябцева Н.В. Особливості узгодження економічних інтересів суб'єктів інноваційної діяльності на нанорівні / Н.В. Рябцева, О.О. Алсуф'єва // Академічний огляд. – [Електронний ресурс]. – 2015. – № 1. – С. 23 – 28. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ao_2015_1_5.pdf
38. Кравченко О.М. Використання показників кількості відвідувачів і товарообороту для оцінки конкурентоспроможності підприємств ресторанного господарства / О.А. Кравченко, О.М. Кравченко, Н.А. Водянська // Економіка: реалії часу. – Одеса: СПД Побута М.І. – 2014. – № 4 (14). – С. 121 – 127.
39. Андрушків В.М., Кузьмін О.Є. Основи менеджменту: методологічні положення та прикладні механізми / В.М. Андрушків, О.Є. Кузьмін. – Т.: ЛПЛЕЯ, 2007. – 292 с.
40. Карл Уильям Л. Организация обслуживания на предприятиях массового питания: [пер. с англ. А.В. Любарского] [монография] / Уильям Л. Карл. – М.: Экономика, 2009. – 346 с. – ISBN 5-86567-036-X : 17.28;16.80.
41. Ананьєв О.М., Сьомко О.В. Один з підходів до оцінки економічної привабливості та ефективності бізнес-проектів створення (реструктуризації) підприємств ресторанного господарства / О.М. Ананьєв, О.В. Сьомко // Вісник Львівської комерційної академії. – 2005. – Вип. 38. – С. 345 – 350.

42. Моторин Р.М. Система національних рахунків: Навч. посібник / Р.М. Моторин, Т.М. Моторина. – К.: КНЕУ, 2001. – 336 с.
43. Петрук Юлія. Актуальні завдання управління розвитком підприємств ресторанного господарства в Україні / Юлія Петрук // Економіка. – 2014. – № 4 (130). – С. 41 – 47.
44. П'ятницька Г. Інноваційний потенціал розвитку підприємств ресторанного господарства в Україні / Галина П'ятницька, Олег Григоренко, Віталій Найдюк // Товари і ринки : Міжнародний науково-практичний журнал. – К.: КНТЕУ, 2013. – № 2 (16). – С. 29 – 44.
45. Eurostat: Statistics Explained. Food and beverage services statistics-NACE REV.2 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Food_and_beverage_services_statistics_-_NACE_Rev_2
46. Кравченко О.М. Використання маржинального прибутку підприємства для розробки оптимальної асортиментної політики / О.М.Кравченко // Праці Одеського політехнічного університету. – Одеса, 2012. – № 2(39). – С. 309 – 312.
47. Філіппова С.В. Оцінювання економічних показників діяльності організацій на засадах врахування поглядів груп економічного впливу / С.В. Філіппова // Економіка: реалії часу. – 2013. – №2. – С. 235 – 240.
48. Антонова В.А. Ресторанний бізнес: механізми та ефективність управління стратегічним розвитком [Текст]: монографія / В.А. Антонова; М-во образования и науки Украины, Лонец. нац. ун-т экономики и торговли им. Михаила Туган-Барановского. – Донецк: [ДонНУЭТ], 2009. – 277 с. ISBN 978-966-385-137-2
49. Соскін О.І. Роль державного регулювання у формуванні сучасної економічної моделі: зміна імператива в умовах хаосу / О.І. Соскін // Економічний часопис-XXI. Економіка та управління національним господарством. – [Електронний ресурс]. – 2013. – №1 – 2(1). – С. 3 – 7. –

Режим доступу: <http://soskin.info/userfiles/file/CHASOPYS/1-2-2013-1/Soskin%20Oleh.pdf>

50. Шлафман Н.Л. Адаптивні заходи регуляторного впливу на підприємницьку діяльність в умовах реалізації державно-приватного партнерства / В.В. Коваль, Н.Л. Шлафман, Я.П. Квач // Вісник соціально-економічних досліджень: сб. наук. праць. – 2013. – С. 391 – 396.

51. Глущенко О.О. Регуляторна політика стримування нелегального підприємництва: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.03 / О.О. Глущенко; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Л., 2009. – 20 с.

52. Швець Ю.Ю. Регуляторна політика держави в управлінні якістю та конкурентоспроможністю послуг: автореф. дис... канд. екон. наук : 08.00.03 / Ю.Ю. Швець ; Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2009. – 20 с.

53. Ляшенко В.И. Финансово-регуляторные режимы стимулирования экономического развития: введение в экономическую режимологию: моногр. / В.И. Ляшенко; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. – Донецк, 2012. – 370 с.

54. Балабенко О.В. Удосконалення механізму реалізації регуляторної політики держави: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.03 / О.В. Балабенко ; Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк, 2008. – 20с.

55. Пивоварчук Л.В. Регіональна регуляторна політика та розвиток малого підприємництва / Л.В. Пивоварчук / Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: Зб. наук. праць. – 2010. – №3. – С. 83 – 92.

56. Колупаєва І.В. Державна регуляторна політика: сутність та принципи формування / І.В. Колупаєва // Проблеми економіки: Економіка та управління національним господарством. – 2013. – №4. – С. 99 – 107.

57. Бутенко А. Державна підтримка підприємницького сектору України: досвід і проблеми/ А. Бутенко, І. Сарасва // Економіка України. –

[Електронний ресурс]. – 2012. – №5. – С. 41 – 51. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/EkUk_2012_5_5.pdf

58. Харічков С.К. Змістовні акценти стратегічного бачення моделі сталого розвитку України / С.К. Харічков // Економічні інновації. – 2013. – №53. – С. 316 – 321.

59. Харічков С.К. Фактори міжнародної конкурентоспроможності регіону в умовах інноваційного розвитку / С.К. Харічков // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – №1(6). – С. 142 – 146.

60. Черінько П.М. Проблеми запровадження засад сталого розвитку в Україні / Черінько П.М. Харічков С.К., Шапар А.Г., Ємець М.А., Буркинський Б.В., Руденко Л.Г, Лісовський С.А. // Екологія і природокористування. – 2013. – №16. – С. 18 – 26.

61. Балабенко О. В. Удосконалення механізму реалізації регуляторної політики держави : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.00.03 / О. В. Балабенко; Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк, 2008. – 20 с.

62. Погрібняк М.А. Механізм державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / М.А. Погрібняк ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2008. – 20 с.

63. Курмаєв П.Ю. Аналіз сучасних підходів до державного регулювання підприємницької діяльності / П.Ю. Курмаєв, Колісніченко П.Т. // Молодий вчений. – 2014. - №10(13). – С. 82 – 84.

64. Курмаєв П.Ю. Информационное обеспечение процессов регулирования экономического развития / В.И. Рыбчак, Е.С. Рыбчак, П.Ю.Курмаев // Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne. – Польша: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku, Instytut Nauk Ekonomicznych i Informatyki. – 2015. – Том 2. – С. 441 – 444.

65. Курмаєв, П.Ю. Напрями підвищення ефективності державного регулювання підприємницької діяльності в Україні /П.Ю. Курмаєв, В.І. Рибчак // Przedsiębiorstwa, banki i regiony w gospodarce /Pod red. J. Grzywacza,

S. Kowalskiego. – Płock: Wydawnictwo Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku, 2014. – с.87 – 93.

66. Захарченко В.І. Зарубіжний і вітчизняний досвід державного регулювання економіки для сучасної України / В.І. Захарченко, О.Г. Борисов, А.В. Іванищева / за ред. професора В.І. Захарченко. – Одеса: Видавничий центр Студія «Негоціант». – 2005, 128 с. ISBN 966-691-141-8

67. Рассадина А. Государственный сектор в развитых странах (опыт Франции и Великобритании) // Экономист. – 2002. – №6. – С. 9 – 22.

68. Новіков О.Є. Специфіка державного та ринкового регулювання національної економіки України // О.Є. Новіков // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Серія: Економічні науки. – Полтава, 2011. – Вип. 2. – Т. 2. – С. 178 – 181.

69. П'ятницька Г.Т. Формування стратегії розвитку підприємств ресторанного господарства [Текст] : автореферат дис... д-ра екон. наук : 08.00.04 / Г. Т. П'ятницька; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К.: ЦІНМВ КНТЕУ, 2008. – 44 с.

70. П'ятницька Г. Інноваційний потенціал розвитку підприємств ресторанного господарства в Україні / Галіна П'ятницька, Олег Григоренко, Віталій Найдюк // Товари і ринки : Міжнародний науково-практичний журнал. – К.: КНТЕУ, 2013. – № 2 (16). – С. 29 – 44.

71. Стьопчкін А.І. Система державного регулювання розвитком національної економіки / А.І. Стьопчкін // "Ефективна економіка". – 2010. – №7. – [Електронне науково-фахове видання]. – Режим доступу: www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1356

72. Шлафман Н.Л. Удосконалення інституційних механізмів узгодження інтересів малого підприємництва, держави та суспільства / Н. Л. Шлафман // Економічний вісник Донбасу. – 2014. – № 1. – С. 110–114.

73. Брокгауз Ф. Энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона: [Энциклопедический словарь] // Ф. Брокгауз, И. Ефрон. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.vehi.net/brokgauz

74. Словник-довідник «Державне управління». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://subject.com.ua/political/governance/80.html>

75. Статистичний бюлетень «Мережа роздрібної торгівлі та ресторанного господарства підприємств на 1 січня 2014 р.»: – Державна служба статистики України, 2014. – [Електронне видання] – Режим доступу: <http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat-u/publtorg-u.html>

76. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 16 червня, 2015 р.: (офіц. текст). – К Паливода А.В., 2015. – 64 с. – (Закони України). ISBN 978-966-437-203-6

77. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV (зі зм. і доп. 2005 – 2013 рр.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19 – 20, № 21 – 22. – Ст. 144.

78. Кодекс законів про працю України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 вересня, 2015 р.// «Центр учбової літератури». – 2015. – 84 с. ISBN: 978-617-673-107-8

79. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2756 – VI зі змінами і доповненнями станом на 01.04.2012 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

80. Закон України «Про підприємництво» № 698-12 07.02.1991, із змінами та доповненнями станом на 12.02.15 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/698-12>

81. Закон України «Про господарські товариства» від 10.09.1991, № 1576-12, зі змінами та доповненнями станом на 07.04.15. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>

82. Закон України «Про оплату праці» N 108/95-ВР, від 24.03.1995 р., із змінами та доповненнями станом на 01.01.15. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>

83. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, та фізичних осіб – підприємців», Відомості Верховної Ради України 2003, № 31

– 32, зі змінами та доповненнями станом на 17.07.2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

84. Закон України «Про державну статистику», від 17.09.1992 р., №2614-ХІІ, із змінами та доповненнями від 27.03.14. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2614-12>

85. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24.02.94 р. № 4004-ХІІ. Закон № 2806, із змінами та доповненнями від. 28.12.2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>

86. Закон України «Про затвердження Порядку видачі експлуатаційного дозволу для потужностей (об'єктів) з виробництва, переробки або реалізації харчових продуктів» від 12.15.2007 р. № 712. (із зм. і доп. 15.02.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/712-2007-п>

87. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI (зі зм. і доп. від 11.02.2015) // Відомості Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17/page>

88. Законів «Про внесення змін до деяких законів України щодо взяття на облік юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», № 4839-VI, від 24.05.2012 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4839-17>

89. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності», № 222-VIII, від 02.03.2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/222-19>

90. Закон України «Про державне регулювання виробництва і обороту спирту етилового, коньячного та плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» від 19.12.95 р. № 481/95-ВР (зі зм. і доп. від 28.12.14). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/481/95-вр>

91. Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 06.07.1995 № 265/95-ВР (із зм. і доп. від 01.07.2015). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/265/95-вр>

92. Закон України «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності» від 23.03.96 р. № 98/96-ВР (із зм. і доп. від 01.01.11)). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/98/96-вр>

93. Правила роботи закладів (підприємств) ресторанного господарства, затверджені наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 24.07.2002 р. (із змінами і доповненнями від 20.05.2015) № 219. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0680-02>

94. Наказ № 1588 «Про порядок обліку платників податків і зборів», від 29.12.11 (із зм. і доп. від 02.02.2015). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1562-11>

95. Наказ № 1162 «Про порядок обліку платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та Положення про реєстр страхувальників». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1553-14>

96. Постанова Правління Пенсійного фонду України «Про затвердження Порядку взяття на облік та зняття з обліку в органах Пенсійного фонду України платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», від 27.09.2010 р. №21-6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0995-10>

97. Постанова КМ України №440 «Про затвердження і реєстрації декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки)», від 05.06.2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/440-2013-п>

98. Постанова КМ України № 854 «Про правила роздрібної торгівлі алкогольними напоями», від 30.07.96 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/854-96-п>

99. Постанова КМ України № 833 «Про затвердження Порядку провадження торговельною діяльністю та правила торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів», від: 15.08.2006 (із зм. і доп. від 08.04.13). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/833-2006-п>

100. Санитарные правила для предприятий общественного питания, включая кондитерские цехи и предприятия, вырабатывающие мягкое мороженое, от 19.03.91 с изменениями и дополнениями, внесенными постановлением главного государственного санитарного врача Украины от 23 января 2006 года №2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0001400-91>

101. Наказ № 1111 «Про затвердження Нормативів забезпеченості місцями в закладах ресторанного господарства та Порядку застосування нормативів забезпеченості місцями в закладах ресторанного господарства», від 12.10.09 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1015-09>

102. Розпорядження від виконавчого органу Київської міської ради «Про встановлення граничних торговельних надбавок (націнок) на продукцію громадського харчування»: Розпорядження виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) [затв. 29.12.2010 р. № 1224, із змінами і доповненнями, від 19 липня 2011 року N 1247]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/UPR10211.html

103. Розпорядження від 12.09.12 р. №404, Про встановлення граничних торговельних надбавок (націнок) на продукцію громадського харчування, що реалізується в загальноосвітніх, професійно-технічних, та вищих навчальних

зкладах: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KI120094.html

104. Розпорядження від 07.02.14 р. №70, Про встановлення граничних торгівельних надбавок (націнок) на продукцію громадського харчування, що реалізується в загальноосвітніх, професійно-технічних, та вищих навчальних закладах: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/XR140051.html

105. No-Nonsense Guide to Government Rules and Regulations in Starting and Growing a Business // Invest in Northern Ireland. – 2012. – № 1. – 101 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://secure.investni.com/static/library/invest-ni/documents/no-nonsense-guide-to-government-regulations-for-setting-up-your-business.pdf>

106. Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014, №442, Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-п>

107. Програма економічного розвитку України «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», програма економічних реформ на 2010-2014 роки. Електронний режим доступу <http://municipal.gov.ua/articles/show/article/54>

108. Кравченко О.М. Кластерна форма забезпечення ефективності підприємств громадського харчування / І.І. Соколи, О.М. Кравченко // VII МНПК «Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми, перспективи» (23 – 24 квітня 2013 р.). – Житомир: КІБТ Житомирська філія. – С. 95 – 97.

109. Innovation Clusters in Europe: A statistical analysis and overview of current policy support / DG Enterprise and Industry report. European Communities, 2007. – P. 68.

110. Examples of Company Clusters and Their Strategic Advantages, 2011, електронний режим доступу: <http://allassignment-help.blogspot.com/2011/06/examples-of-company-clusters-and-their.html>

111. Food Cluster Initiative. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.foodclusterinitiative.eu/>

112. First outcomes and an example of a Successful Swot-Analysis. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.foodclusterinitiative.eu/uploads/files/upd-brochure_FOOD-CLUSTER.pdf

113. Background information on the food-cluster initiative. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.foodclusterinitiative.eu/uploads/files/background-info.pdf>

114. Кравченко О.М. Проблеми теорії та практики формування сучасних кластерних систем : [моногр.] / О.А. Кравченко, О.М. Кравченко ; [Під ред. Харічкова С.К.]. – Одеса: «Інтерпрінт», 2014. – 326 с.

115. Воробей В. Кластерна політика в Україні: [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://prorozvytok.wordpress.com/2014/09/28/national-cluster-policy-ukraine/>

116. Воробей В. Кластерна політика в Україні: Вхідні пропозиції PPV Knowledge Networks: [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://prorozvytok.files.wordpress.com/2014/09/d0bad0bbd0b0d181d182d0b5d180d0bdd0b0-d0bfd0bed0bbd196d182d0b8d0bad0b0-d0b2-d183d0bad180d0b0d197d0 bdd196-2014-ppv-knowledge-networks.pdf>

117. Концепція створення кластерів в Україні від 29.08.2008 р. Проект / М-во економіки України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.biznes.od.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=499&Itemid=33.

118. Про схвалення Концепції Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів: Проект. – 2009. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:gZCuBX5V0KEJ:ved.odessa.gov.ua/files/ved/documents/normativno-pravova-baza-tks/rozporyadzhennya_km_ukra_ni_pro_shvalennya_koncepc_nac_onal_no_strateg_formuvannya_ta_rozvitku_transkordonnih_klaster_v.doc+&c d=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua&client=opera

119. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 р.: [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.oda.te.gov.ua/data/upload/publication/main/ua/20090/strategija2020.doc>

120. Державна програма розвитку промисловості на 2003 – 2011 рр. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1174-2003-п>

121. Про затвердження державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р.: Постанова Кабінету міністрів України № 1001 від 21.06.2006 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-п>

122. Бутенко А.І. Методологічні засади подолання диспропорцій розвитку підприємницького сектору як складової сталого розвитку економіки України / А.І. Бутенко, Н.Л Шлафман / Вісник економічної науки України, 2015. – с. 34-38

123. Крикавський Є.В. Спеціальні економічні зони та кластерна політика України / Є.В. Крикавський, О.А. Похильченко // Бізнес Інформ. – 2011. – № 11. – С. 4 – 7.

124. Захарченко В.І. Використання кластерного підходу при формуванні промислової політики / В.І. Захарченко // Національний вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – № 6. – С. 35 – 39.

125. Кравченко О.М. Маржинальний прибуток як джерело формування прибутку підприємства / О.М. Кравченко, Н.С. Бунєєва // Зб. матер. І-ої міжнародної інтернет-конференції «Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту», (23 – 24 травня 2012 року), секція 1 «Сучасні тенденції розвитку теорії та практики менеджменту». – Одеса: ОНПУ, 2012. – С. 75 – 77.

126. Кравченко О.М. Критерії оцінки і забезпечення ефективності роботи підприємств громадського харчування / І.І. Соколи, О.М. Кравченко // Зб. матер. III МНП Інтернет-конференції «Проблеми ринку і розвитку регіонів України в 21 сторіччі», (16 – 18 травня 2012 р.), секція 4 «Сучасні

проблеми розвитку підприємництва і механізми підвищення його ефективності в умовах різних форм власності». – Одеса: ОНПУ, 2012. – С. 79 – 80.

127. Кравченко О.М. Концептуальні підходи державного регулювання розвитку кластерів / А.С. Дженкова, О.М. Кравченко // Зб. матер. I-ої міжнародної інтернет-конференції «Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту», (23 – 24 травня 2012 року), секція 1 «Сучасні тенденції розвитку теорії та практики менеджменту». – Одеса: ОНПУ, 2012. – С. 50 – 53.

128. Кравченко О.М. Ієрархічні рівні процесів формування ефективності економічної системи ресторанного господарства / О.М. Кравченко // МНПК «Модернізація національної економіки: зміни в умовах кризи» (ХДУ, м. Херсон, 15 – 16 травня 2015 року). – м. Херсон: ХДУ, 2015. – С. 35 – 38.

129. Кравченко О.М. Удосконалення функції інформаційного забезпечення державного регулювання у ресторанному господарстві / О.М. Кравченко // IV Міжнар. Інтернет-конф. «Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту», секція 2 «Інноваційні методи управління в економічних системах різного ієрархічного рівня» (ОНПУ, м. Одеса, 21 – 22 травня 2015 р.). – Одеса: ОНПУ, 2015. – С. 68 – 70.

130. Кравченко О.М. Совершенствование механизмов государственного регулирования ресторанного хозяйства в Украине / И.И. Соколы, О.М. Кравченко // Buletinul Stiintific al Universitatii de Stat «Bogdan Petriceicu Hasdeu» din Cagul» (editie semestriala) : seria Stiinte Economice. – Republica Moldova, Cagul: Tipografia «Centrografic» SRL, 2015. – № 1 (13). – С. 123 – 133.

131. Кравченко О.М. Проблеми використання понятійного апарату та класифікації діяльності в сфері ресторанного господарства / О.М. Кравченко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – О.: МГУ, 2015.

132. Kravchenko O.M. Classification transformation in the food sector / I.I. Sokoly, O.M. Kravchenko // Економіка: реалії часу. – О.: ОНПУ, СПД Побута М.І., 2014. – 2 (12). – С.150 – 158.

133. Кравченко О.М. Мировой опыт использования кластеров в гостинично-ресторанном бизнесе / О.М. Кравченко, Т.И. Постовая // II Міжнародна інтернет-конференція «Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту», секція 4 «Кластерна форма організації підприємств як головний напрямок регіонального розвитку» (ОНПУ, м. Одеса, 23 травня 2013 р.). – Одеса: ОНПУ, 2013. – С. 243 – 245.

134. Литвинець Л.Ф. Менеджмент у ресторанному господарстві: Конспект лекцій для студентів напряму підготовки 6.051701 «Харчові технології та інженерія», («Технологія харчування») денної та заочної форми навчання / Л.Ф. Литвинець, О.П. Литвинюк. – К.: НУХТ, 2012. – 148 с.

135. Національна економіка : Підручник / За ред. П.В. Круша. 3-те вид. – К.: Каравела; Піча Ю.В., 2011. – 448 с.

136. Аветисова А.О. Напрями розвитку основних секторів ресторанного господарства / А.О. Аветисова // Торгівля і ринок України : [темат. зб. наук. пр.]. – Вип. 19. – Т. 3. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. – С. 147 – 151.

137. Аветисова А.О. Ресторанні мережі: конкурентні переваги, проблеми, перспективи розвитку / А.О. Аветисова // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2005. – № 28. – С. 117 – 123.

138. Аветисова А.О. Ресторани виходять із кризи: досвід і проблеми / А.О. Аветисова // Торгівля і ринок України. Зб. наук. праць. – 2011. – № 31 (1). – С. 3 – 8.

139. Аветисова А.О. Ресторанне господарство: якісно новий рівень розвитку / А.О. Аветисова, Н.С. Палій // Торгівля і ринок України. Зб. наук. праць. – Донецьк: Дон. нац. ун-т економ. і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – 2010. – 30 (1). – С. 134 – 145.

140. Аветисова А.О. Структурні зміни на ринку ресторанного господарства : Монографія / А.О. Аветисова, М.М. Левченко, Н.С. Палій та

ін.: И.о. Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. Туган-Барановського; за загальною редакцією Аветисова А.О. – Донецьк: Дон НУЕТ, 2003. – 177 с.

141. Антонова В.А. Ресторанный бізнес в економічному розвитку України / В.А. Антонова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2010. – Вип. 1 (11). – С. 595 – 601.

142. Антонова В.А. Стратегическое развитие ресторанного бизнеса: теория и методология исследования: монография / В.А. Антонова. – Донецк: Дон. ГУЭТ им. М. Туган-Барановського, 2008. – 226 с.

143. Антонова В.А. Ресторанный бизнес: механизм и эффективность управления стратегическим развитием : монография / В.А. Аветисова // И.о. Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. Туган-Барановського. – Донецк: Дон НУЕТ, 2000. – 277 с.

144. П'ятницька Г.Т. Ринок ресторанного господарства України: сучасний стан і перспективи розвитку [Текст] / Г.Т. П'ятницька // Економіст. – 2004. – № 4. – С. 57 – 61.

145. П'ятницька Г. Концептуальні засади розвитку ресторанного господарства в Україні [Текст] / Г. П'ятницька // Вісник КНТЕУ. – К., 2008. - № 3. – С.15 – 23.

146. П'ятницька Г. Розвиток підприємництва в ресторанному господарстві України / Г. П'ятницька // Вісник КНТЕУ. – К., 2007. - № 4. – С.80 – 90.

147. Борисова О.В. Тенденції розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні / О.В. Борисова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр.: у 2-х ч. / Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі; [редкол.: О.І. Черевко (відпов. рід.) та ін.]. – Харків, 2012. – Вип. 1(15), ч. 2. – С. 331 – 338.

148. Заремба П. Розвиток ресторанної галузі Донецької області / П. Заремба, В. Кійко // Товари і ринки : Міжнародний науково-практичний журнал. – К.: КНТЕУ, 2013. – № 1 (15). – С. 35 – 42.

149. Кривошей В.В. Особливості розвитку підприємств ресторанного господарства Харківської області / В.В. Кривошей // Щорічний наук. журнал Донецького ін.-ту туристичного бізнесу. Сер. Економіка, організація та управління підприємствами туристичної індустрії та туристичної галузі в цілому. – Донецьк, 2012. – Вип. 16. – С. 263 – 267.

150. Кривошей В.В. Особливості розвитку ресторанного господарства / В.В. Кривошей // Економіка: торгівля, аналіз, практика : Зб. наук. праць. Полтава, 2012. – № 1. – С. 51 – 62.

151. Кривошей В.В. Особливості розвитку ресторанного господарства: тенденції та перспективи / В.В. Кривошей, А.П. Горпинченко // Торгівля і ринок: темат. зб. наук. пр. – Донецьк, 2012. – вип. 33, т. 1. – С. 311 – 319.

152. Ляшук М.М. Ресторанне господарство Волинської області: сучасний стан та динаміка / М.М. Ляшук // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – 2009. – № 10. – С. 69 – 74.

153. Ляшук М.М. Сучасний стан розвитку підприємств ресторанного господарства в системі Волинської обласної спілки споживчих товариств / М.М. Ляшук // Вісник Львівської комерційної академії. Серія – гуманітарні науки. Зб. наук. праць. – 2009. – № 8. – С. 125 — 131.

154. Селютін В.М. Проблеми та перспективи розвитку кулінарного туризму на Харківщині / В.М. Селютін, Д.Є. Шевченко // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр.: у 2-х ч. / Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі; [редкол.: О.І. Черевко (відпов. рід.) та ін.]. – Харків, 2012. – Вип. 1(15), ч. 2. – С. 349 – 358.

155. Скавронська І.В. Пріоритетні напрямки розвитку ресторанної справи України в контексті світового досвіду / І.В. Скавронська // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2009. – № 2. – С. 232 – 245.

156. Ткачева С.С. Состояние развития ресторанного бизнеса в АР Крым / С.С. Ткачева // Ресурсний потенціал пріоритетних напрямлений розвитку

Автономной Республики Крым: монографія. – Симферополь: ДИАЙПИ, 2012. – С. 515 – 529.

157. Шталь Т.В. Аналіз перспективного розвитку вітчизняного ресторанного господарства на міжнародному ринку / Т.В. Шталь, М.В. Лисак // Кримський економічний вісник. – Симферополь, 2012. - № 1 (01). – 12 – 14.

158. Шталь Т.В. Сучасний стан та тенденції розвитку ресторанного господарства України та Харківського регіону / Т.В. Шталь, О.В. Кот, А.С. Дядін // Вісник Львівської комерційної академії. – 2011. – Серія Економічна. Випуск 38. – С. 137 – 141.

159. Яшина О.В. Особливості розвитку ресторанного господарства в Україні [Електронний ресурс] / О.В. Яшина // Все о туризме. Туристическая библиотека. – Режим доступу: tourlib.net/satti_ukr/yashina.htm

160. Іванова Л.О. Моніторинг світового ринку готельних і ресторанних послуг: навч. посібник / Л.О. Іванова, О.М. Музика. – Львів: «Магнолія 2006», 2012. – 226 с.

161. Інструкція щодо заповнення форм державних статистичних спостережень стосовно торгової мережі та мережі ресторанного господарства. Затверджено наказом Держкомстату України 24.10.2005 № 327.

162. Мережа роздрібної торгівлі та ресторанного господарства підприємств на 1 січня 2008 року: стат. бюл. – К.: Держстат України, 2009. – 135 с.

163. Мережа роздрібної торгівлі та ресторанного господарства підприємств на 1 січня 2009 року: стат. бюл. – К.: Держстат України, 2010. – 153 с.

164. Мережа роздрібної торгівлі та ресторанного господарства підприємств на 1 січня 2010 року: стат. бюл. – К.: Держстат України, 2011. – 135 с.

165. Мережа роздрібної торгівлі та ресторанного господарства підприємств на 1 січня 2011 року: стат. бюл. – К.: Держстат України, 2012. – 125 с.

166. Мережа роздрібної торгівлі та ресторанного господарства підприємств на 1 січня 2012 року: стат. бюл. – К.: Держстат України, 2013. – 123 с.

167. Мережа роздрібної торгівлі та ресторанного господарства підприємств на 1 січня 2013 року: стат. бюл. – К.: Держстат України, 2014. – [Електронне видання]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/12/Arch_mrt_bl.html

168. Роздрібна торгівля України у 2005 році: стат. зб. – К.: Держкомстат України, 2006. – 214 с.

169. Статистичний бюлетень «Мережа роздрібної торгівлі та ресторанного господарства підприємств на 1 січня 2014 р.»: – Державна служба статистики України, 2014. – [Електронне видання] – Режим доступу: <http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat-u/publorg-u.html>

170. Статистичний щорічник України за 2008 рік / Державна служба статистики України. – К.: ТОВ «Август Трейд», 2008. – 566 с.

171. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Державна служба статистики України. – К.: ТОВ «Август Трейд», 2010. – 559 с.

172. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Державна служба статистики України. – К.: ТОВ «Август Трейд», 2012. – 559 с.

173. Kravchenko O.M. Development tendencies of Ukrainian Restaurant Industry / I.I. Sokoly, O.M. Kravchenko // *Wirtschaft und Management: Theorie und Praxis: Sammelwerk der wissenschaftlichen Artikel.* – Vol. 1. – Verlag SWG imex GmbH, Nurnberg, Deutschland, 2014. – 448 с. – С. 105 – 110.

174. Кривошей В.В. Особливості формування показника ефективності діяльності підприємства ресторанного господарства / В.В. Кривошей // *Торгівля і ринок: темат. зб. наук. пр. / ДонНУЕТ.* – Донецьк, 2012. – Вип. 32, т. 1. – С. 540.

175. П'ятницька Г. Трансфер технологій управління / Галина П'ятницька, Віталій Найдюк, Наталія Ракша // Вісник КНТУ. – 2012. – №5. – С. 27 – 43.

176. Ринок ресторанного бізнесу в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poglyad.com//blog/4/437/>

177. Statistics and Studies from more than 18 000 sources [Електронне видання]. – Режим доступу: www.statista.com/topics/1135/us-restaurants

178. List of countries by GDP (nominal): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [en.wikipedia.org/wiki/list-of-countries_by_GDP_\(nominal\)](http://en.wikipedia.org/wiki/list-of-countries_by_GDP_(nominal))

179. Лукін В.О. Теоретичні аспекти аналізу податкових надходжень до бюджету / В.О. Лукін, В.І. Савченко // Науковий вісник Херсонського державного університету: Серія Економічні науки. – 2014. – №4. – С. 62 – 64.

180. Цяцюк А.Л. Вплив системи оподаткування на порядок ведення обліку і складання звітності підприємствами ресторанного господарства / А.Л. Цяцюк // Облік, аналіз, аудит. – 2013. – №3. – С. 58 – 64.

181. Групи платників, та ставки єдиного податку, з 01.01.2015 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zkg.ua/akyualne-fahivtsyam/grupi-platnikiv-stavki-edinogo-podatku-z-01.01.2012-r.html>

182. Малишкін І.О. Підготовка податкової інформації з ПДВ: аспекти автономії / І.О. Малишкін // Проблеми теорії і методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – №3 (24). – С. 305 – 315.

183. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010, №2464 – VI зі змінами та доповненнями. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

184. Шлафман Н. Л. Функціонування податку на па прибуток підприємств в Україні Н.Л. Шлафман, М.П. Волохова, М.М. Стоянова // Економічні інновації. – 2012. – №51. – С. 359 – 366.

185. Мазаракі А.А. Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства: підручник / А.А. Мазаракі [та ін.], за заг. ред.

Н.О. П'ятницької. – 2-ге вид., пероб. та допов. – К.: Центр навч. л-ри, 2011. – 584 с.

186. Статистичний щорічник м. Одеси в 2013 р. – Одеса: Державна служба статистики в Одеській області, 2014. – 106 с.

187. 2ГІС: Довідник по м. Одеса. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://2gis.ru/>

188. Кравченко О.М. Методичні аспекти розрахунку макроекономічної ефективності ресторанного господарства / О.М. Кравченко // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – О.: ОНЕУ, 2015. – № 9. – С. 91 – 106.

189. Кравченко О.М. Система макроекономічних показників ефективності ресторанного господарства / О.М. Кравченко // Вісник Одеського національного університету ім. І.І. Мечнікова. – О.: ОНУ, 2015. – Т. 20. – Вип. 2/1. – С. 31 – 36.

190. Кравченко О.М. Фактори впливу попиту на ресторанный послуги / О.М. Кравченко, В.В. Назарова, Н.А. Водянська // II Міжнар. Інтернет-конф. «Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту», секція 1 «Сучасні тенденції розвитку теорії та практики менеджменту» (ОНПУ, м. Одеса, 23 травня 2013 р.). – Одеса: ОНПУ, 2013. – С. 45 – 47.

191. Кравченко О.М. Проблеми інформативності статистичних даних ресторанного господарства / О.М. Кравченко // Матер. Всеукр.науково-практичної Інтернет-конференції «Стратегічні перспективи туристичної та готельно-ресторанної індустрії в Україні: теорія, практика та інновації розвитку» (м. Умань, 30 – 31 жовтня 2014 року). – м. Умань: ВПЦ «Візаві», (Видавець «Сочинський»), 2014. – 224 с. – С. 92 – 94.

192. Михасюк І.Р. Державне регулювання економіки : Підручник / І.Р. Михайслюк І.Р., Швайка Л.А. – Львів: «Магнолія», 2006. – 220 с.

193. Мальська М. П. Ресторанна справа: технологія та організація обслуговування туристів (теорія та практика): підручник / М. П. Мальська, О.М. Гаталяк, Н.М. Ганич. – К.: Центр учб. л-ри, 2013. – 304 с.

194. Архіпов В.В. Організація ресторанного господарства: [навч. посібник] / В.В. Архіпов. – К.: Центр учбової літератури; Фірма «Інкос», 2007. – 280 с.

195. Бутенко О.П. Аналіз ринку ресторанного господарства України та перспективи його розвитку / О.П. Бутенко, І.В. Дядюшкіна // Економічний простір. – 2013. – № 74. – С. 73 – 81.

196. Розвиток торгівлі // Електронний ресурс: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

197. Скавронська І.В. Пріоритетні напрямки розвитку ресторанної справи України в контексті світового досвіду / І.В. Скавронська // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2009. – № 2. – С. 232 – 245.

198. Прокопенко Н.С. Заходи ефективного податкового планування на макрорівні / Н.С. Прокопенко, Ю.І. Швабу, Г.В. Долга // Ефективна економіка, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет: [Електронний ресурс]. – 2012. – №12. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1617>

199. Колупаєва І.В. Пільгова ставка з податку на прибуток підприємств як стимул розвитку економіки / І.В.Колупаєва, Н.І. Приходько // Економіка розвитку. – 2011. – №4(60). – С. 98 – 101.

200. Колупаєва І.В. Спрощена система оподаткування: сучасний стан та вплив на стимулювання підприємницької діяльності в Україні / І.В. Колупаєва, О.Л. Шелест // Економічний вісник Донбасу. – 2013. – №2 (32). – С. 107 – 111.

201. Тимошенко Ю.В. Державне регулювання податкової системи: автореф. дис... канд. екон. Наук : 08.02.03 / Ю.В. Тимошенко; Київ. нац. екон. ун-т. – К., 1999. – 19 с. – укр.

202. Коркуна Н.М. Оподаткування – основна функція державного регулювання економіки / Н.М. Коркуна, Н.В. Грипинська, Г.Г. Цеглік //

Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – №3. – Т.3. – С. 145 – 152.

203. Фролова Т.А. Налогообложение предприятий : Конспект лекцій. – Таганрог, ТТИ ЮФУ, 2010: [Електронне видання]. – Режим доступу: http://www.aup.ru/books/m196/7_1.htm

204. Единый налог для предпринимателей (СПД, ФОП) в 2015 году. С 1 января 2015 вступают в силу новые изменения в Налоговый Кодекс Украины, касающиеся единого налога: [Електронне видання]. – Режим доступу: <http://yrim.com/edinyj-nalog-dlya-predprinimatelej-spd-fop.htm>

205. Налоги в Болгарии: [Електронне видання]. – Режим доступу: http://www.zagran.com.ua/bg_nalog/

206. Закон Российской Федерации № 148-ФЗ «О едином налоге на вмененный доход для определенных видов деятельности» от 31.07.1998: [Електронне видання]. – Режим доступу: <https://normativ.kontur.ru/document?moduleId=1&documentId=61336>

207. Налоговый кодекс Российской Федерации, ч. II, ст. 346.29. Объект налогообложения и налоговая база: [Електронне видання]. – Режим доступу: <http://ppt.ru/kodeks.phtml?kodeks=14&paper=346.29>

208. Рекорд С. И. Развитие промышленно-инновационных кластеров в Европе: эволюция и современная дискуссия: Моногр. / С.И. Рекорд. — СПб.: Изд-во СПбГУФ, 2010. — 109 с.

209. Міценко Н.Г. Ресторанне господарство як канал збуту продукції АПК / Н.Г. Міценко // Бізнес Інформ. – 2014. – №4. – С. 208 – 212.

210. Ковальова Ю.М. Кластер як нова форма організації та розвитку економіки: [Електронне видання] / Ю.М. Ковалева // Матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. «Становлення сучасної науки» (Софія, 1-15 жовтня 2007 р.). – Т.4. – ООО Софія, 2007. – С. 54 – 55. – Режим доступу: www.rusnauka.com/17_SSN_2007/ECONOMICS|22544.doc.htm

211. Ковальова Ю.М. Управління розвитком регіональної економіки на основі формування кластерів: автореф. дис... канд. екон. наук : 08.00.03 / Ю.М. Ковальова; Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк, 2009.

212. Статистичний збірник «Регіони України», 2013. – Київ. Державна служба статистики України, 2013. – 783 с.

213. Левковец Е.Н. Роль государства в кластеризации экономики: теоретико-методологический аспект / Е.Н. Левковец // Бізнес Інформ. – 2011. – № 1. – С. 136 – 143.

214. Кравченко О.М. Удосконалення системи оподаткування ресторанного господарства України [Електронний ресурс] / О.М. Кравченко // Глобальні та національні проблеми економіки (Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського). – Миколаїв: МНУ, 2015. – Вип. 5. – С. 165 – 170. – Режим доступу до журн.: <http://global-national.in.ua/issue-5-2015/13-vipusk-5-traven-2015-r/773-kravchenko-o-m-udoskonalennya-sistemi-opodatkuвання-restorannogo-gospodarstva-ukrajini>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Статистичні показники, з діяльності із забезпечення стравами та напоями,
що надає Європейська служба статистики

Таблиця А.1 – Ключові показники, діяльність із забезпечення стравами та напоями (НАСЕ група 56), ЄС-27, 2010 (англ.: Key indicators, food and beverage service activities (NACE Division 56), EU-27, 2010)

Основні показники (англ.: Main indicators)	Значення
Кількість підприємств, тис. (англ.: Number of enterprises)	1519
Кількість зайнятих, тис. (англ.: Number of persons employed)	7806
Товарооборот, млн. євро (англ.: Turnover)	330 732
Покупка товарів і послуг, млн. євро (англ.: Purchases of goods and services)	197 816
Витрати на персонал, млн. євро (англ.: Personnel costs)	92 340
Додана вартість (маржинальний дохід), млн. євро (англ.: Value added)	132 308
Валовий прибуток, млн. євро (англ.: Gross operating surplus)	39 967

(Складено за даними: [45])

Таблиця А.2 – Секторальній аналіз діяльності із забезпечення стравами та напоями (НАСЕ група 56), ЄС-27, 2010 (англ.: Sectoral analysis of food and beverage service activities (NACE Division 56), EU-27, 2010)

Сектор	Додана вартість (англ.: Value added)	Зайнятість (англ.: Employment)
Діяльність з забезпечення стравами та напоями (англ.: Food and beverage service activities)	100	100
Ресторани та надання послуг мобільного харчування (англ.: Restaurants and mobile food service activities)	60,4	59,7
Постачання готових страв (англ.: Event catering and other food service activities)	23,2	26,9
Обслуговування напоями (англ.: Beverage serving activities)	16,3	13,5

(Складено за даними: [45])

Таблиця А.3 – Секторальний аналіз ключових індикаторів, діяльність із забезпечення стравами та напоями (NACE група 56), ЄС-27, 2010 (англ.: Sectoral analysis of key indicators, food and beverage service activities (NACE Division 56), EU-27, 2010)

Сектор	Показники								
	Кількість підприємств (англ.: Number of enterprises)	Кількість зайнятих (англ.: Number of persons employed)	Товарооборот (англ.: Turnover)	Додана вартість (англ.: Value added)	Витрати на персонал (англ.: Personnel costs)	Фактична продуктивність праці (англ.: Apparent labour productivity)	Середні витрати на персонал (англ.: Average personnel costs)	Продуктивність праці відносно заробітної плати (англ.: Wage-adjusted labour productivity)	Валова операційна рентабельність (англ.: Gross operating rate)
	тис. од.		млн €			тис. € на особу		%	
Діяльність з забезпечення стравами та напоями (англ.: Food and beverage service activities)	1 519,0	7 806,2	330 732	132 308	92 340	17,0	14,8	114,5	12,1
Ресторани та надання послуг мобільного харчування (англ.: Restaurants and mobile food service activities)	840,3	4659,5	199 952	79 933	57 234	17,2	15,0	114,3	11,4
Постачання готових страв (англ.: Event catering and other food service activities)	69,7	1050,5	47 615	21 618	17 452	20,6	17,6	116,8	8,8
Обслуговування напоями (англ.: Beverage serving activities)	60,0	2096,2	83 166	30 756	17 655	14,7	12,3	119,2	15,8

(Складено за даними: [45])

Таблиця А.4 – Секторальний аналіз ключових індикаторів діяльності із забезпечення стравами та напоями (NACE група 56), ЄС-27, 2010 (англ.: Sectoral analysis of key indicators, food and beverage service activities (NACE Division 56), EU-27, 2010)

Країна (сектор)	Показники										
	Кількість підприємств (англ.: Number of enterprises)	Кількість зайнятих (англ.: Number of persons employed)	Товарооборот (англ.: Turnover)	Додана вартість (англ.: Value added)	Витрати на персонал (англ.: Personnel costs)	Фактична продуктивність праці (англ.: Apparent labour productivity)	Середні витрати на персонал (англ.: Average personnel costs)	Продуктивність праці відносно заробітної плати (англ.: Wage-adjusted labour productivity)	Валова операційна рентабельність (англ.: Gross operating rate)	Матеріальні інвестиції (англ.: Investment in tangible goods)	Темп зростання капіталовкладень (англ.: Investment rate)
	тис.		млн €		тис. € на особу		%		млн €	%	
ЄС-27	1 519,0	7 806,2	330 732	132 308	92 340	17,0	14,8	114,5	12,1	–	–
Бельгія	45,5	147,1	9 886,9	3 255,8	1958,6	22,1	19,7	112,4	13,1	849,8	26,1
Болгарія	22,6	101,2	893,5	244,4	181,5	2,4	2,1	112,4	7,0	61,0	24,9
Чехія	49,2	127,3	3 514,9	1 023,2	621,7	8,0	7,3	110,2	11,4	146,2	14,3
Данія	12,0	74,8	4 185,9	1 721,3	1 294,8	23,0	19,2	119,7	10,2	105,5	6,1
Німеччина	171,3	1 399,4	41 962,5	18 750,4	12 334,7	13,4	10,3	129,8	14,7	1 822,0	9,7
Естонія	1,4	12,6	277,5	86,2	77,8	6,9	6,3	109,2	3,0	26,0	30,1
Ірландія	13,2	98,8	5 484,8	2 003,0	1 579,5	20,3	18,6	109,9	7,7	142,1	7,1
Греція	79,5	211,2	7 494,1	2 050,3	1 514,6	9,7	13,3	72,8	7,1	328,7	16,0
Іспанія	259,8	978,4	41 660,1	16 790,0	12 341,1	17,2	17,8	96,6	10,7	1 072,3	6,4
Франція	203,0	791,5	58 505,3	25 602,4	20 231,4	32,3	28,9	112,1	9,2	–	–
Італія	249,6	976,8	47 722,2	17 361,1	10 612,5	17,8	18,8	94,7	14,1	2 364,9	13,0
Кіпр	4,8	23,3	991,9	457,0	295,1	19,6	15,1	129,7	16,3	54,3	11,9
Латвія	2,3	20,1	321,1	92,8	72,2	4,6	3,6	127,9	6,4	17,2	18,5
Люксембург	2,5	13,0	926,0	428,4	312,1	33,0	25,8	127,8	12,6	7,2	1,7

Продовження таблиці А.4

Країна (сектор)	Показники										
	Кількість підприємств (англ.: Number of enterprises)	Кількість зайнятих (англ.: Number of persons employed)	Товарооборот (англ.: Turnover)	Додана вартість (англ.: Value added)	Витрати на персонал (англ.: Personnel costs)	Фактична продуктивність праці (англ.: Apparent labour productivity)	Середні витрати на персонал (англ.: Average personnel costs)	Продуктивність праці відносно заробітної плати (англ.: Wage-adjusted labour productivity)	Валова операційна рентабельність (англ.: Gross operating rate)	Матеріальні інвестиції (англ.: Investment in tangible goods)	Темп зростання капіталовкладень (англ.: Investment rate)
	тис.		млн €		тис. € на особу		%		млн €	%	
Угорщина	29,3	106,2	2 103,3	453,5	418,1	4,3	4,7	90,6	1,7	94,6	20,9
Мальта	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Нідерланди	37,2	307,6	12 576,6	5 308,8	3 215,9	17,3	12,3	140,1	16,6	373,1	7,0
Австрія	29,2	158,9	7 702,3	3 456,2	2 304,9	21,7	17,9	121,6	14,9	296,0	8,6
Польща	36,9	163,3	3 723,1	1 088,6	648,0	6,7	5,5	120,5	11,8	303,8	27,9
Португалія	78,7	235,3	7 462,5	2 825,3	1 809,8	12,0	9,7	123,5	13,6	431,1	15,3
Румунія	19,5	97,1	1 439,2	368,9	254,5	3,8	2,7	139,1	7,9	162,7	44,1
Словенія	7,3	23,5	911,6	308,3	237,0	13,1	12,7	103,2	7,8	63,5	20,6
Словаччина	13,8	40,1	957,2	276,4	163,6	6,9	5,8	117,8	12,1	82,2	29,7
Фінляндія	10,0	51,4	4 072,6	1 500,2	1 163,2	29,2	26,0	112,1	8,3	100,4	6,7
Швеція	23,4	114,6	7 430,8	2 879,8	2 278,5	25,1	24,3	103,4	8,1	287,0	10,0
Об'єднане королівство	112,8	1 501,7	58 598,9	24 002,8	16 311,9	16,0	11,5	138,7	13,1	2 700,3	11,3
Норвегія	7,7	59,0	4 405,6	1 868,5	1 589,6	31,6	28,5	110,9	6,3	94,3	5,0
Швейцарія	14,6	140,8	9 651,8	5 258,0	4 387,5	37,4	–	–	9,0	217,3	4,1
Крит	16,8	61,1	1 049,6	364,8	305,0	6,0	6,5	92,5	5,7	28,3	7,8
Турція	190,7	452,3	6 813,9	1 559,7	1 205,4	3,4	4,8	71,9	5,2	432,3	27,7
Україна *	4,8	–	1184,6**	–	–	–	–	–	–	–	–

(Складено за даними: [45]; * - додано автором за матеріалами Статистичного Щорічника України, 2011; ** - розраховано автором)

Таблиця А.5 – Групування за спеціалізацією в діяльності з забезпечення стравами та напоями (НАСЕ, група 56), УС-27, 2010 (англ.: Largest and most specialised Member States in food and beverage service activities (NACE Division 56), EU-27, 2010)

Показник	Найвища додана вартість (англ.: Highest value added)	% доданої вартості країни у ЄС-27 (англ.: % share of EU-27 value added)	Найбільш спеціалізований (англ.: Most specialised)	% доданої вартості у реальному секторі економіки (англ.: % share of non-finance business economy value added)
Спеціалізація				
Діяльність з забезпечення стравами та напоями (англ.: Food and beverage service activities)	Франція	19,4	Кіпр	5,2
Ресторани та надання послуг мобільного харчування (англ.: Restaurants and mobile food service activities)	Франція	23,4	Кіпр	3,6
Постачання готових страв (англ.: Event catering and other food service activities)	Великобританія	19,9	Великобританія	0,5
Обслуговування напоями (англ.: Beverage serving activities)	Великобританія	27,3	Португалія	1,4

(Складено за даними: [45])

Додаток Б

Харчові кластери на території Євросоюзу

Таблиця Б.1 – Узагальнення та систематизація існуючих ініціатив харчових кластерів в Євросоюзі

Проекти Європейських ініціатив харчових кластерів	Опис ініціатив
1. FOOD INNOVATION NETWORK EUROPE (FINE project)	<p>Об'єднує свої зусилля, щоб зробити Європейський харчовий сектор більш конкурентоспроможними за рахунок інновацій і співпраці.</p> <p>Метою мережі FINE є підвищення інвестицій в дослідження і технологічний розвиток, та зміцнення співпраці в рамках окремих кластерів, і між різними харчовими кластерами.</p> <p>FINE об'єднує зацікавлені сторони з компаній, науково-дослідних інститутів, політиків, та регіональних мереж. Всі FINE-регіони мають спільні регіональні характеристики: сектор харчування грає важливу роль у регіональній економіці; наявність сильного сільськогосподарської сектору, та інших спеціалізованих постачальників харчової промисловості; високий рівень знань в галузі харчової промисловості регіону; наявність державної підтримки для харчової промисловості та локальних мереж, що зв'язують різні суб'єкти разом.</p>
2. RAF-REGIONS	<p>Головна мета, підвищення загального потенціалу регіонів Центральної Македонії (Греція), Апулії (Італія) і Пазарджик (Болгарія), через підвищення наукового та технологічно-економічного розвитку, приділяючи особливу увагу агропромислому сектору харчування Сектор.</p>
3. FEED-TO-FOOD	<p>Центр кормів і продуктів тваринного походження, організаційна одиниця в Інституті харчових технологій (FINS) в університеті міста Нові Сад, це єдиний науково-дослідний підрозділ, що спеціалізується в широкому колі питань, пов'язаних з технологіями годуванням в Сербії. Організація добре позиціонується в Сербії і в регіоні, але шукає визнання в якості рівноправного партнера в Європі в цілому.</p>

Продовження таблиці Б.1

Проекти Європейських ініціатив харчових кластерів	Опис ініціатив
4. CHROMLAB-ANTIOXIDANT	<p>Країни на заході Балкан виробляють дійсно здорову сільськогосподарську продукцію, наприклад фрукти, вина, та трав'яні чаї. Місцеві науково-дослідні інститути мають змогу допомогти більш ефективно використовувати корисні властивості цих продуктів та заохотити сільськогосподарські ресурси до виробництва справжніх продуктів в регіоні в цілому. Для цього необхідні додаткові дослідження складових здорового харчування, що потребує збільшення можливостей для проведення цих досліджень. Проект сприяє збільшенню кадрового та технічного потенціалу трьох лабораторій регіону з хімічного аналізу антиоксидантних сполук в продуктах харчування.</p>
5. BALTFOODQUAL	<p>Сприяє реалізації повного наукового потенціалу розширеного Європейського союзу через розблокування і розвиток існуючого науково-дослідного потенціалу в Балтійському регіоні. Основні напрямки досліджень: годування тварин, якість їжі, та її вплив на здоров'я споживачів, та налагодження тісної співпраці з іншими європейськими науково-дослідними інститутами з подібними інтересами, для більш ефективного використання дослідницьких можливостей та досягнення синергетичного ефекту.</p>
6. EU-BALKAN-VEGETABLES	<p>Загальною метою проекту є відродження і зміцнення Науково-дослідного інституту овочівництва у Маріці (VCRI), щоб стати одним з провідних садівничих дослідних центрів в Балканському регіоні, що поширює інформацію про останні досягнення в Європейській дослідницькій простір цієї наукової галузі.</p>
7. SAFETechnoPACK	<p>Мармарський дослідницький центр ТУБІТАК харчового інституту Туреччини прагне стати одним з провідних в харчовій науці і техніці серед інститутів ЄС. Для того, щоб досягти своєї мети інститут проаналізував свої слабкі місця, і визначив технологію пакування харчових продуктів, як одне з них. Основна мета цього проекту полягає у підвищенні науково-технічних можливостей в технологіях пакування харчових продуктів. Ведеться праця в напрямку поліпшення дослідницького потенціалу в області хімічного забруднення в результаті контакту пакувальних матеріалів з харчовими продуктами, пошук нових пакувальних матеріалів з використанням нанотехнологій і технологій активного пакування.</p>

Продовження таблиці Б.1

Проекти Європейських ініціатив харчових кластерів	Опис ініціатив
8. AGFORISE	Загальна мета AGFORISE проекту є створення єдиної платформи для діалогу і планування спільних дій серед агро-продовольчих кластерів, що буде максимізувати можливість наукових досліджень і отримати вигоду з науково-дослідної інфраструктури через взаємодоповнюваності та синергію. Має на меті сприяти сталому розвитку, процвітанню, економічному зростанню і глобальній конкурентоспроможності регіонів.
9. CEFSEER	Стратегічними цілями проекту є зміцнення науково-дослідного потенціалу Лабораторії хімічних забруднювачів на факультеті технології університету міста Нові Сад, з метою створення Центру передового досвіду з безпеки харчових продуктів та виникаючих ризиків, зміцнення його провідної ролі у регіональній науково-дослідницькій співпраці.
10. FLAVOURE	Основна мета проекту полягає в розвитку можливостей оцінки і прогнозування ризиків пов'язаних з якістю продуктів харчування та кормів і розробці нових методів молекулярно-біологічної оцінки.
11. SWOT-CHEMISTRY-FOOD	Діяльність пов'язана з виявленням потенційних зв'язків між дослідниками і передача знань для модернізації технологій, розробку нових продуктів, навчання персоналу і т.д.; розробкою програми наукових досліджень для забезпечення їх систематичності і цілеспрямованості; остаточна оцінка зв'язків у трикутнику університет-промисловість-уряд в харчовій промисловості, та визначення стратегій подальшого розвитку
12. REAL	Метою проекту є розробка комбінованої інновації та стратегії розвитку Галісії та Серверної Португалії, яка включає в себе виробничий сектор та об'єднує існуючі потужності; створення сітьової структури кооперації знань для сприяння інтернаціоналізації та посиленню конкурентоспроможності через інновації в харчовій промисловості регіону. Це дозволяє підготувати соціально-економічний простір відповідно до проблем сьогодення, та забезпечити прибутковість у просторі харчової промисловості ЄС.

(Складено за даними [111])

Таблиця Б.2 – Географічні сфери впливу Проектів Європейських харчових кластерних ініціатив

Проекти Європейських харчових кластерних ініціатив	Країни-учасниці проектів	Кількість країн-учасниць проекту
1. FOOD INNOVATION NETWORK EUROPE (FINE project)	Іспанія, Франція, Італія, Бельгія, Нідерланди, Німеччина, Польща, Данія, Великобританія, Норвегія	10
2. RAF-REGIONS	Італія, Греція, Болгарія	3
3. FEED-TO-FOOD	Сербія, Румунія, Великобританія, Німеччина, Литва	5
4. CHROMLAB-ANTIOXIDANT	Іспанія, Франція, Болгарія, Македонія, Сербія	5
5. BALTFoodQUAL	Латвія	1
6. EU-BALKANVEGETABLES	Болгарія	1
7. SAFETechnoPACK	Туреччина	1
8. AGFORISE	Іспанія, Італія, Туреччина	3
9. CEFSEr	Сербія	1
10. FLAVOURE	Естонія	1
11. SWOT-CHEMISTRY-FOOD	Македонія	1
12. REAL	Португалія, Іспанія	2

(Складено за даними [111,112])

Додаток В

Структурні показники суб'єктів господарювання у сфері тимчасового розміщення й організації харчування України

Таблиця В.1 – Структурні показники суб'єктів господарювання у сфері тимчасового розміщення й організації харчування України на 1.01.2011 – 2013 рр.

Структурні показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.
1. Кількість суб'єктів господарювання, тис.:			
- за всіма видами економічної діяльності	2183,9	1701,6	1600,1
в т.ч., %			
підприємства	17,3	22,1	22,8
фізичні особи-підприємці	82,7	77,9	77,2
- тимчасове розміщення й організація харчування, тис. / питома вага у загальній кількості суб'єктів господарювання, %	50,0/2,3	42,8/2,5	44,1/2,7
в т.ч., %			
підприємства	19,5	23,1	21,5
фізичні особи-підприємці	80,5	76,9	78,5
2. Кількість зайнятих працівників, тис:			
- за всіма видами економічної діяльності	10772,7	10164,5	9948,0
в т.ч., %			
підприємства	73,9	76,7	77,1
фізичні особи-підприємці	26,1	23,3	22,9
- тимчасове розміщення й організація харчування, тис. / питома вага у загальній кількості суб'єктів господарювання, %	249,3/2,3	242,2/2,4	256,9/2,6
в т.ч., %			
підприємства	54,0	53,1	50,4
фізичні особи-підприємці	46,0	46,9	49,6
3. Кількість найманих працівників, тис:			
- за всіма видами економічної діяльності	8845,8	8757,9	8611,2
в т.ч., %			
підприємства	88,6	88,1	87,9
фізичні особи-підприємці	11,4	11,9	12,1
- тимчасове розміщення й організація харчування, тис. / питома вага у загальній кількості суб'єктів господарювання, %	206,5/2,3	206,9/2,4	220,3/2,6
в т.ч., %			
підприємства	63,9	61,1	57,9
фізичні особи-підприємці	36,1	38,9	42,1
4. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн. грн:			
- за всіма видами економічної діяльності	3596646,4	4202455,2	4468843,4
в т.ч., %			
підприємства	93,6	95,0	94,3
фізичні особи-підприємці	6,4	5,0	5,7
- тимчасове розміщення й організація харчування, млн. грн / питома вага у загальній кількості суб'єктів господарювання, %	16578,9/0,5	18213,7/0,4	22448,8/0,5
в т.ч., %			
підприємства	70,0	71,0	67,1
фізичні особи-підприємці	30,0	29,0	32,9

Продовження таблиці В.1

Структурні показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.
5. Обсяг реалізованої продукції лише підприємств (товарів, послуг), млн. грн:			
- за всіма видами економічної діяльності	3366228,2	3991239,4	4212194,2
в т.ч., %			
великі підприємства	41,6	44,5	42,1
середні підприємства	41,5	40,3	42,0
малі підприємства	16,9	15,2	15,9
з них мікропідприємства	5,4	4,8	5,0
- тимчасове розміщення й організація харчування, млн. грн / питома вага у загальній кількості суб'єктів господарювання, %	11613,4 / 0,34	12940,7 / 0,18	15061,5 / 0,36
в т.ч., %			
великі підприємства	13,1	... ¹	... ¹
середні підприємства	55,7	... ¹	... ¹
малі підприємства	31,2	31,5	32,6
з них мікропідприємства	9,2	9,4	10,6

(Складено за даними [18, с. 296 – 297])

Таблиця В.2 – Основні структурні показники підприємств у сфері тимчасового розміщення й організації харчування України за їх розмірами на 1 січня 2011 – 2013 рр.

Структурні показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.
1. Кількість підприємств, од:			
1.1. За всіма видами економічної діяльності	378810	375695	364935
в т.ч., %			
великі підприємства	0,2	0,2	0,2
середні підприємства	5,5	5,5	5,5
малі підприємства	94,3	94,3	94,3
з них мікропідприємства	79,3	78,7	78,5
1.2. Тимчасове розміщення й організація харчування, од / питома вага у загальній кількості підприємств всіх видів діяльності, %	9777 / 2,58	9880 / 2,63	9460 / 2,59
в т.ч., %			
великі підприємства	0,0	0,0	0,0
середні підприємства	4,3	4,4	4,4
малі підприємства	95,7	95,6	95,6
з них мікропідприємства	76,1	75,4	76,1
2. Кількість зайнятих працівників, тис. осіб:			
2.1. За всіма видами економічної діяльності	7958,2	7793,1	7670,1
в т.ч., %			
великі підприємства	30,2	31,4	32,4
середні підприємства	42,6	41,7	41,0
малі підприємства	27,2	26,9	26,6
з них мікропідприємства	10,5	10,1	10,3

Продовження таблиці В.2

Структурні показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.
2.2. Тимчасове розміщення й організація харчування, тис. осіб / питома вага у загальній кількості суб'єктів господарювання, %	134,5 / 1,69	128,7 / 1,65	129,6 / 1,69
в т.ч., %			
великі підприємства	5,4	... ¹	... ¹
середні підприємства	42,9	... ¹	... ¹
малі підприємства	51,7	51,0	49,0
з них мікропідприємства	19,1	18,1	18,2
3. Кількість найманих працівників, тис. осіб:			
3.1. За всіма видами економічної діяльності	7836,4	7712,4	7568,5
в т.ч., %			
великі підприємства	30,6	31,7	32,8
середні підприємства	43,3	42,2	41,5
малі підприємства	26,1	26,1	25,7
з них мікропідприємства	9,7	9,8	9,7
3.2. Тимчасове розміщення й організація харчування, тис. осіб / питома вага у загальній кількості суб'єктів господарювання, %	132,0 / 1,68	126,4 / 1,64	127,6 / 1,68
в т.ч., %			
великі підприємства	5,5	... ¹	... ¹
середні підприємства	43,8	... ¹	... ¹
малі підприємства	50,7	50,2	48,2
з них мікропідприємства	18,7	17,7	17,7
4. Кількість власників і членів їх родин, зайнятих на підприємствах тимчасового розміщення і організації харчування (розраховано автором: п. 2.2 – п. 3.2), тис осіб	2,5	2,3	2,0
5. Кількість підприємств, що в середньому приходиться на 1 власника і члена їх родин (розраховано автором: п. 1.2 : п. 4), од.	3,9	4,29	4,73
6. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн. грн:			
- за всіма видами економічної діяльності	3366228,2	3991239,4	4212194,2
в т.ч., %			
великі підприємства	41,6	44,5	42,1
середні підприємства	41,5	40,3	42,0
малі підприємства	16,9	15,2	15,9
з них мікропідприємства	5,4	4,8	5,0
- тимчасове розміщення й організація харчування, млн. грн / питома вага у загальній кількості суб'єктів господарювання, %	11613,4 / 0,34	12940,7 / 0,18	15061,5 / 0,36
в т.ч., %			
великі підприємства	13,1	... ¹	... ¹
середні підприємства	55,7	... ¹	... ¹
малі підприємства	31,2	31,5	32,6
з них мікропідприємства	9,2	9,4	10,6
... ¹ - Згідно [244, с. 304] інформація закрита			

(Складено і розраховано за даними [18, с. 301 – 304])

Додаток Д

Аналіз забезпечення населення України закладами, та посадковими місцями
у закладах ресторанного господарства за областями

Таблиця Д.1 – Кількісні показники РГ України за областями в порівнянні з
кількістю населення і величиною валового регіонального продукту на 1 січня
2012 р.

Показники Області	Валовий регіональний продукт, млн грн	Кількість закладів РГ, тис. од.	Кількість місць в закладах РГ, тис. од.	Кількість населення		
				Всього, тис. осіб	Осіб на 1 заклад РГ	Осіб на 1 місце у закладах РГ
А	1	2	3	4	5	6
Україна	1302079	22,9	1571	45778,5	1999,1	29,1
Автономна республіка Крим	38220	1,3	68	1963,5	1510,4	28,9
1.Вінницька обл.	29099	1,1	80	1641,2	1492,0	20,5
2.Волинська обл.	17637	1,0	66	1037,2	1037,2	15,7
3.Дніпропетровська обл.	140020	1,2	89	3336,5	2780,4	37,5
4.Донецька обл.	161021	1,6	129	4433,0	2770,6	34,4
5.Житомирська обл.	21928	0,5	38	1279,0	2558,0	33,7
6.Закарпатська обл.	18054	0,5	25	1247,4	2494,8	49,9
7.Запорізька обл.	49525	0,7	42	1801,3	2573,3	42,9
8.Івано-Франківська обл.	26752	0,6	33	1379,8	2299,7	41,8
9.Київська обл.	59154	0,8	67	1717,6	2147,0	25,6
10. Кіровоградська обл.	20041	0,4	32	1010,0	2525,0	31,6
11. Луганська обл.	57202	0,7	60	2291,3	3273,3	38,2
12. Львівська обл.	52103	1,6	98	2544,7	1590,4	26,0
13. Миколаївська обл.	27633	0,5	29	1183,3	2366,6	40,8
14. Одеська обл.	61499	0,9	55	2388,7	2654,1	43,4
15. Полтавська обл.	52252	0,7	40	1487,8	2125,4	37,2
16. Рівненська обл.	19302	0,8	52	1152,5	1440,6	22,2
17. Сумська обл.	22907	0,8	51	1161,5	1451,9	22,8
18. Тернопільська обл.	16294	0,9	52	1084,1	1204,6	20,8
19. Харківська	76866	1,7	115	2755,1	1620,6	24,0
20. Херсонська обл.	18448	0,4	23	1088,2	2720,5	47,3
21. Хмельницька обл.	22843	0,9	67	1326,9	1474,3	19,8
22. Черкаська обл.	27012	0,4	26	1285,4	3213,5	49,4
23. Чернівецька обл.	11969	0,4	29	904,3	2260,8	31,2
24. Чернігівська обл.	21165	0,6	33	1098,2	1830,3	33,3
м. Київ	223774	1,6	159	2799,2	1749,5	17,6
м. Севастополь	9359	0,3	13	380,8	1269,3	29,3

(Розраховано за даними [18, с. 48, 284, 285, 319])

Таблиця Д.2 – Сегментування областей України за кількістю закладів РГ на 10 тис. жителів (від максимуму до мінімуму), на 1 січня 2001 – 2014 р.р.

Сегмент	№	Назва області \ Роки	2001	2006	2011	2012	2013	2014
1-й	1.	2. Волинська обл.*	12,2	11,5	9,6	9,6	8,7	8,6
	2.	18. Тернопільська обл.	7,8	5,4	8,3	8,3	8,4	7,5
	3.	17. Сумська обл.	5,2	8,0	7,7	6,9	7,0	7,1
2-й	4.	Автономна республіка Крим	6,7	8,5	8,7	6,6	6,6	6,6
	5.	1. Вінницька обл.	5,5	8,1	7,3	6,7	6,8	6,2
	6.	21. Хмельницька обл.	7,5	5,0	6,7	6,8	6,8	6,1
3-й	7.	м. Київ	5,0	5,3	5,0	5,7	5,6	5,9
	8.	19. Харківська	7,1	5,3	5,8	6,2	6,2	5,8
	9.	24. Чернігівська обл.	7,0	6,7	5,4	5,5	5,6	5,6
4-й	10.	м. Севастополь	7,7	7,9	10,5	7,9	5,2	5,2
	11.	16. Рівненська обл.	7,6	6,0	5,2	6,9	6,9	5,2
	12.	12. Львівська обл.	9,3	8,5	6,7	6,3	5,9	5,1
5-й	13.	15. Полтавська обл.	7,8	5,7	4,7	4,7	4,8	4,8
	14.	9. Київська обл.	7,0	5,6	5,2	4,7	4,1	4,6
	15.	Україна	6,7	5,8	5,1	5,0	4,7	4,5
6-й	16.	5. Житомирська обл.	7,0	5,2	4,7	3,9	3,2	4,0
	17.	8. Івано-Франківська обл.	7,0	5,7	4,3	4,3	3,6	3,6
	18.	13. Миколаївська обл.	7,7	6,5	4,2	4,2	4,3	3,4
7-й	19.	3. Дніпропетровська обл.	5,5	4,6	3,6	3,6	3,6	3,3
	20.	23. Чернівецька обл.	6,4	4,4	4,4	4,4	3,3	3,3
	21.	4. Донецька обл.	5,9	4,5	3,8	3,6	3,4	3,2
8-й	22.	10. Кіровоградська обл.	6,0	4,6	3,9	4,0	4,0	3,0
	23.	14. Одеська обл.	5,6	5,0	4,2	3,8	3,3	2,9
	24.	7. Запорізька обл.	6,6	4,8	3,9	3,9	3,4	2,8
	25.	20. Херсонська обл.	6,6	4,4	3,7	3,7	2,8	2,8
	26.	11. Луганська обл.	4,9	4,1	3,0	3,1	2,7	2,7
	27.	6. Закарпатська обл.	9,5	6,4	4,8	4,0	3,2	2,4
	28.	22. Черкаська обл.	6,3	4,4	3,1	3,1	3,2	2,4

* - номери областей вказано згідно номерів у списку за алфавітом до сортування за зменшенням показника 2014 р.

(Складено автором за даними [18])

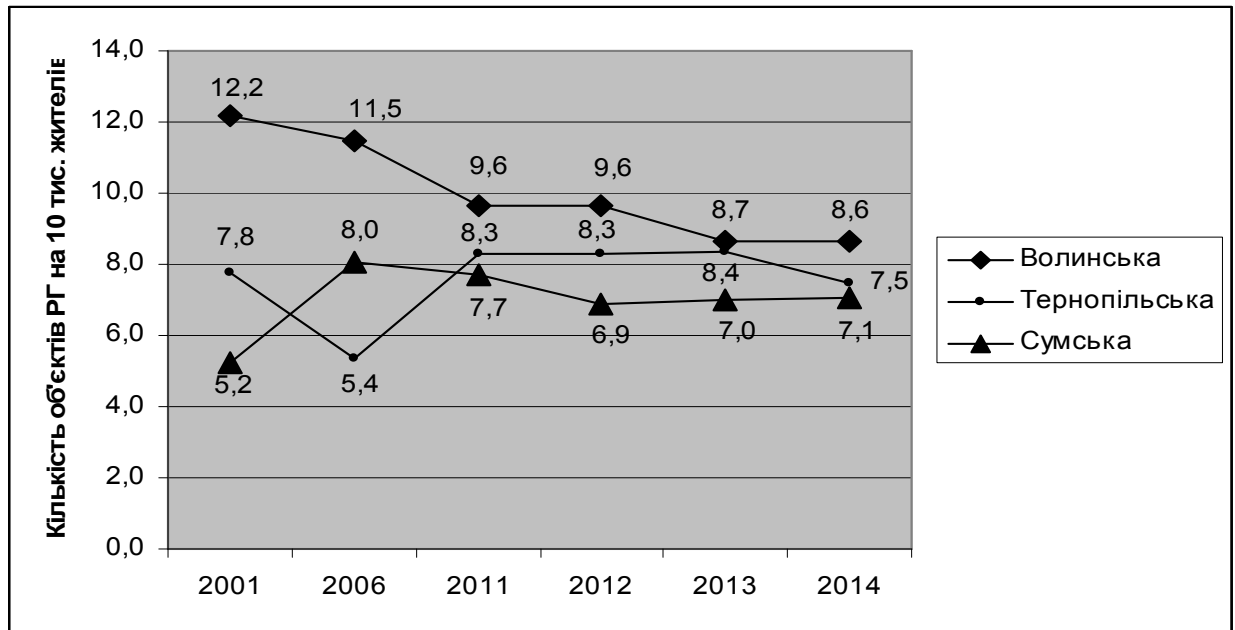

Рисунок Д.1 – Забезпеченість жителів областей України закладами РГ в 1 сегменті від 8,9 до 7 закладів на 10 тис. жителів, на 1 січня 2001 – 2014 рр.

(Джерело: розробка автора за даними табл. Д.2)

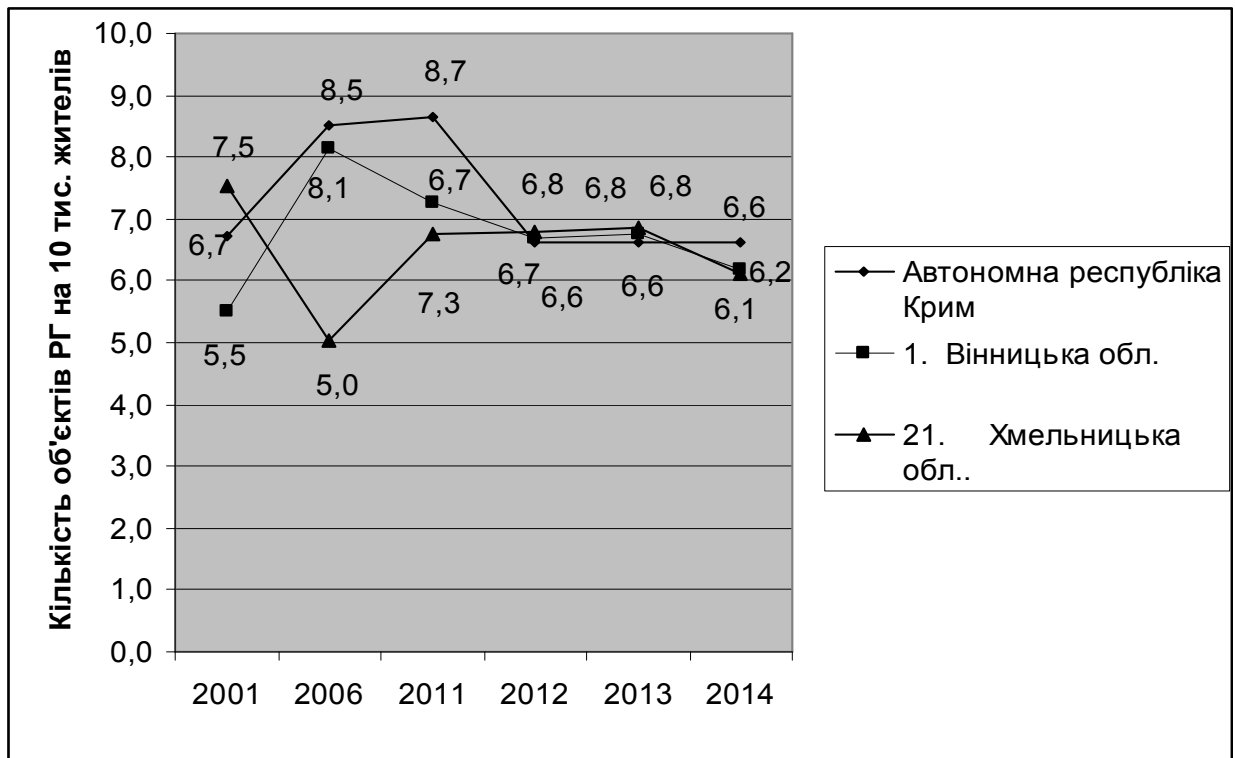

Рисунок Д.2 – Забезпеченість жителів областей України закладами РГ в 2 сегменті від 6,9 до 6 закладів на 10 тис. жителів, на 1 січня 2001 – 2014 рр.

(Джерело: розробка автора за даними табл. Д.2)

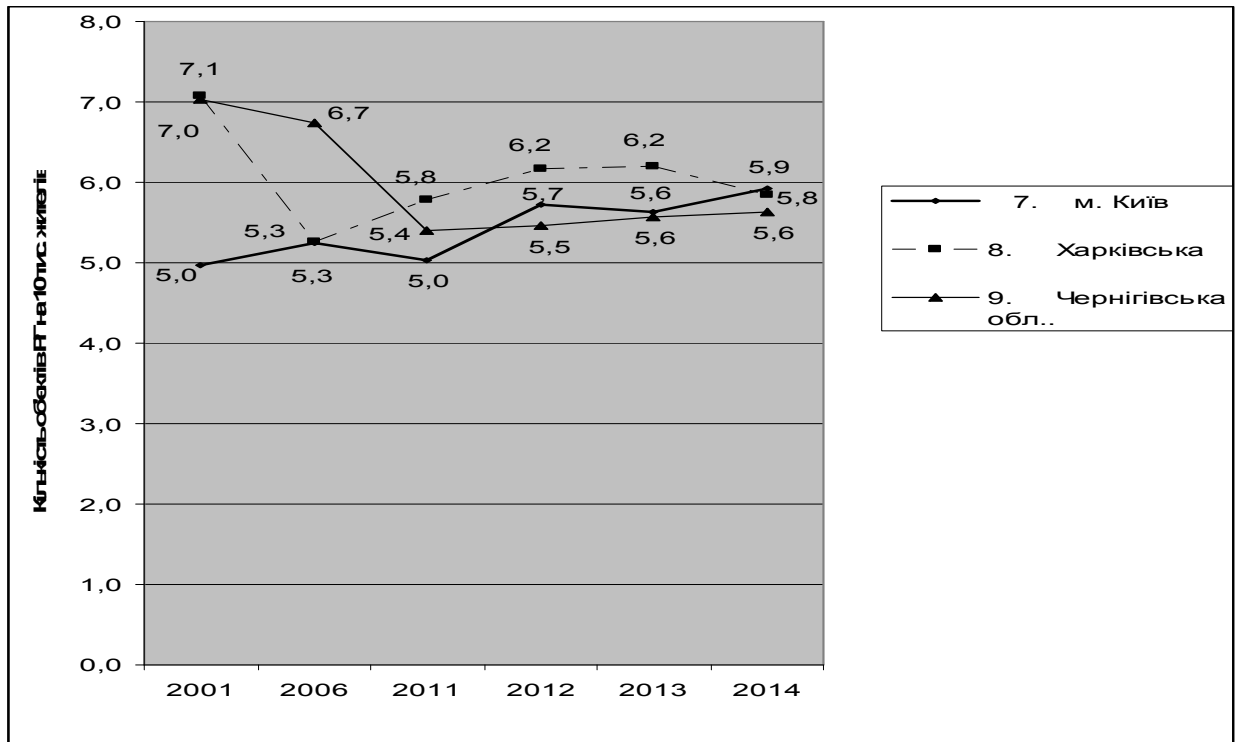

Рисунок Д.3 – Забезпеченість жителів областей України закладами РГ в 3 сегменті від 5,9 до 5,5 закладів на 10 тис. жителів, на 1 січня 2001 – 2014 рр.

(Джерело: розробка автора за даними табл. Д.2)

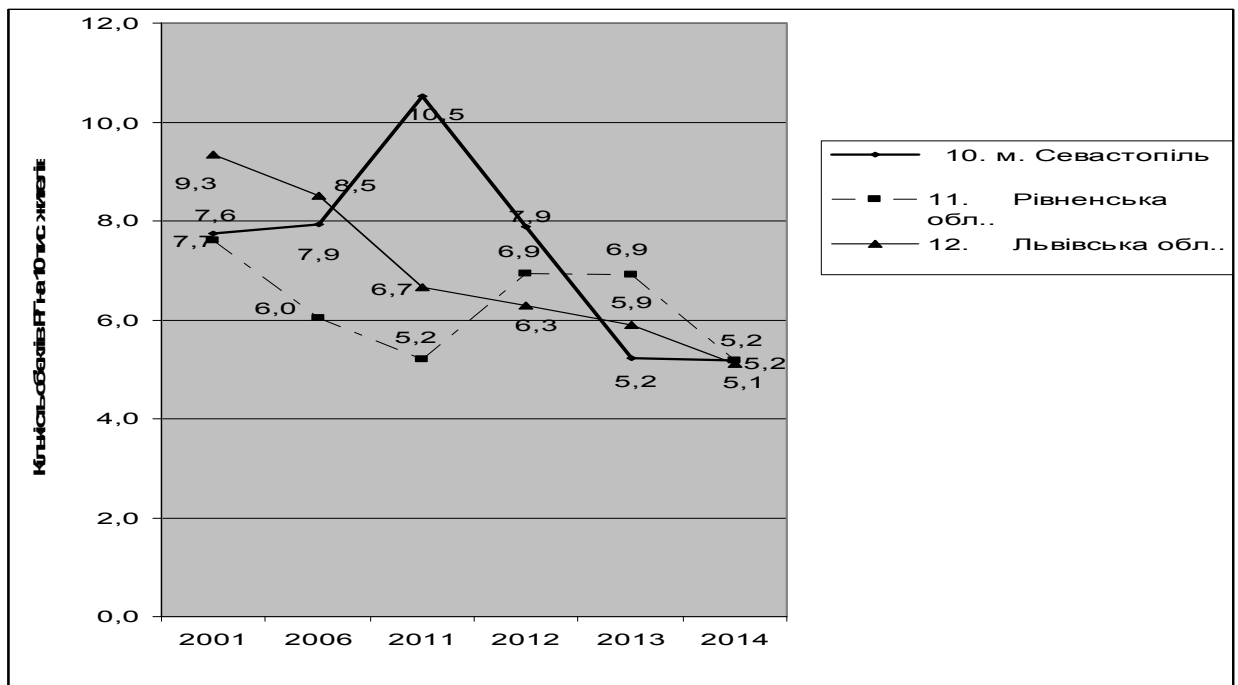

Рисунок Д.4 – Забезпеченість жителів областей України закладами РГ в 4 сегменті від 5,4 до 5,0 закладів на 10 тис. жителів, на 1 січня 2001 – 2014 рр.

(Джерело: розробка автора за даними табл. Д.2)

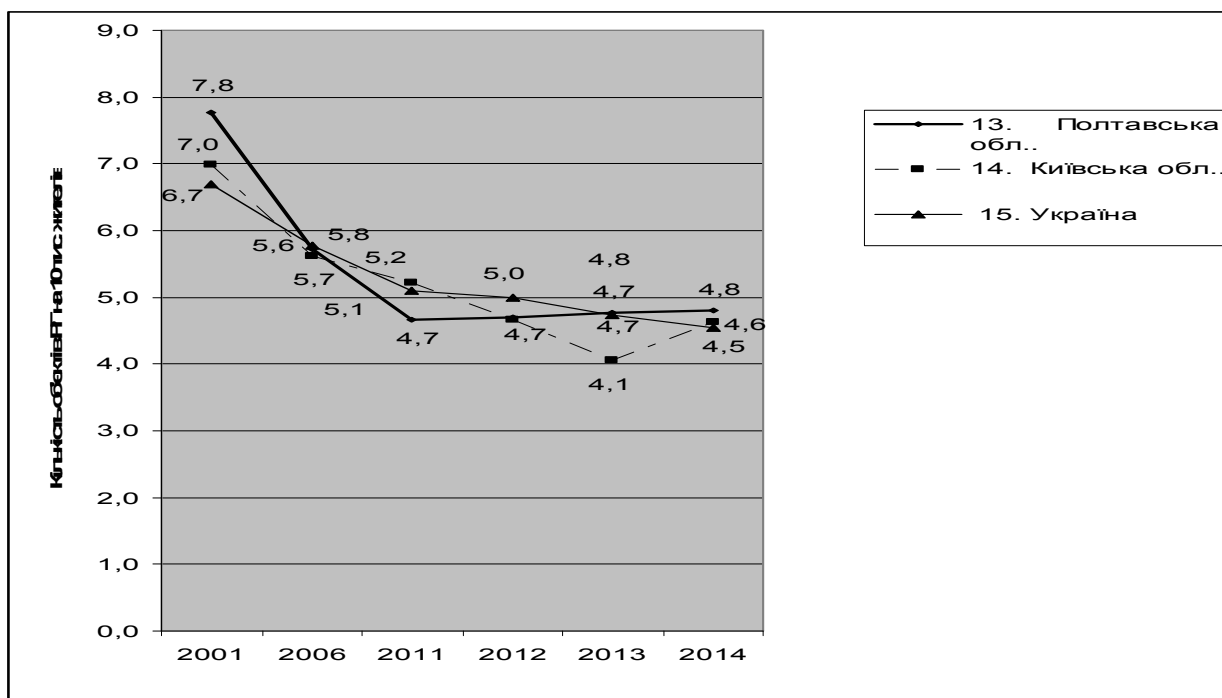

Рисунок Д.5 – Забезпеченість жителів областей України закладами РГ в 5 сегменті від 4,9 до 4,0 закладів на 10 тис. жителів, на 1 січня 2001 – 2014 рр.

(Джерело: розробка автора за даними табл. Д.2)

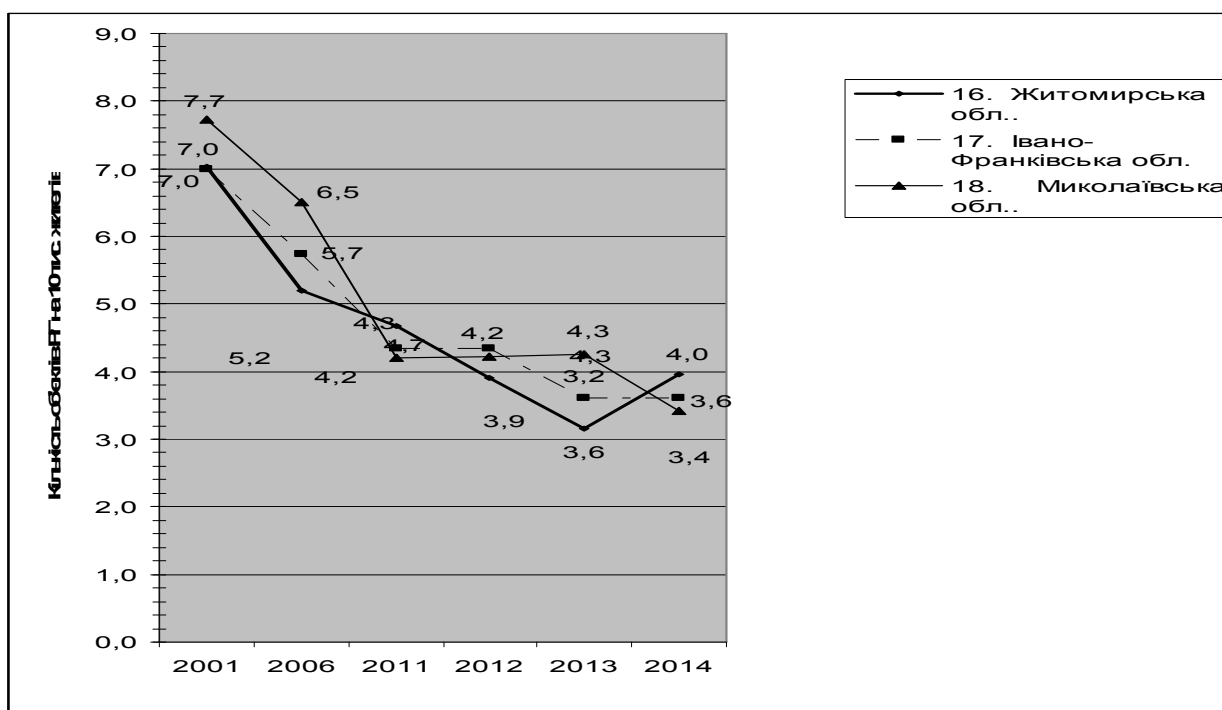

Рисунок Д.6 – Забезпеченість жителів областей України закладами РГ в 6 сегменті від 4,0 до 3,4 закладів на 10 тис. жителів, на 1 січня 2001 – 2014 рр.

(Джерело: розробка автора за даними табл. Д.2)

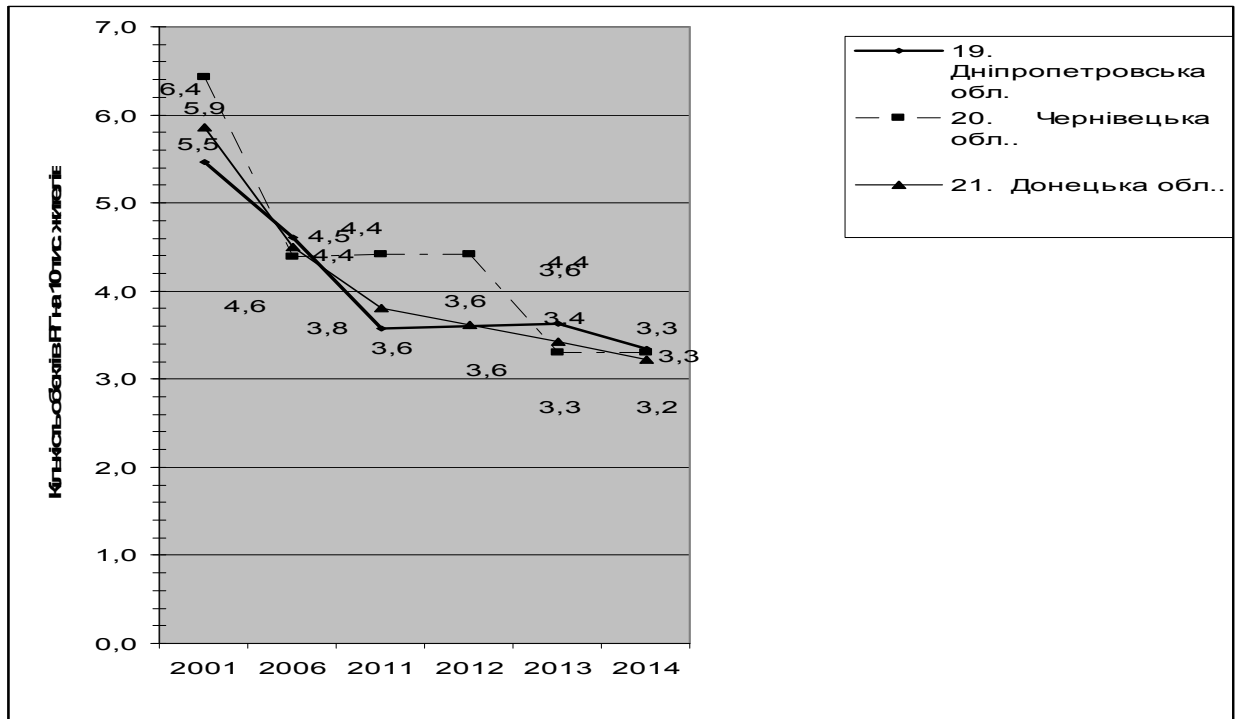

Рисунок Д.7 – Забезпеченість жителів областей України закладами РГ в 7 сегменті від 3,3 до 3,2 закладів на 10 тис. жителів, на 1 січня 2001 – 2014 рр.

(Джерело: розробка автора за даними табл. Д.2)

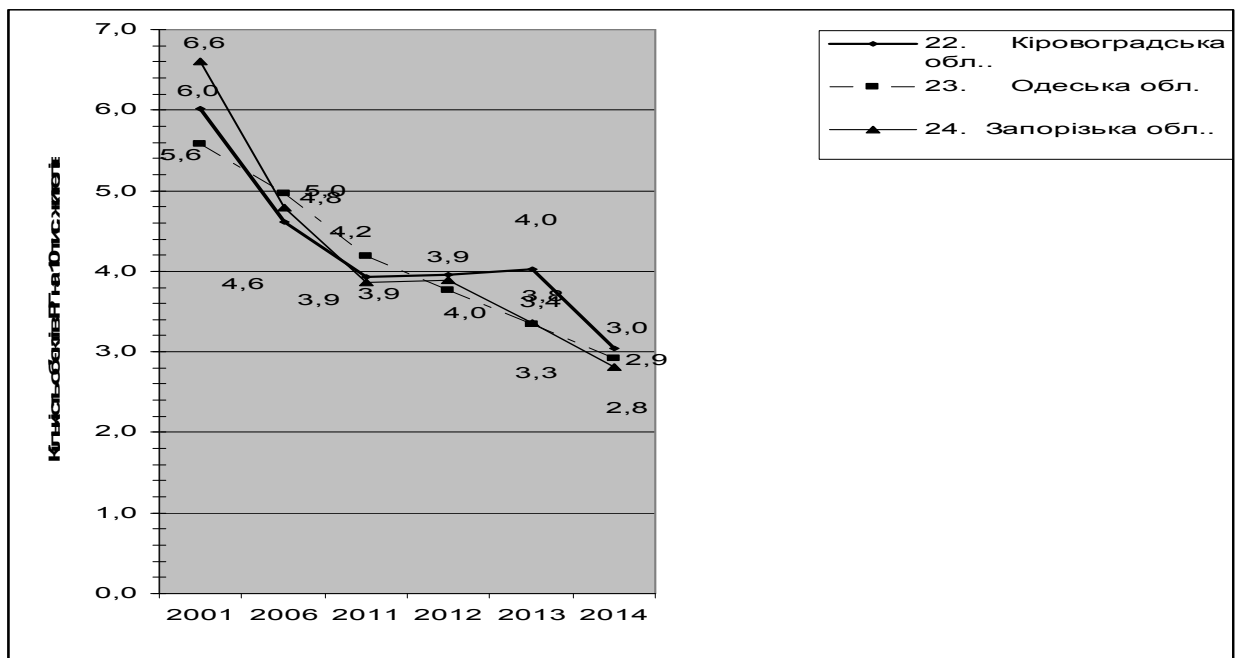

Рисунок Д.8 – Забезпеченість жителів областей України закладами РГ в 8 сегменті від 3,0 до 2,8 закладів на 10 тис. жителів, на 1 січня 2001 – 2014 рр.

(Джерело: розробка автора за даними табл. Д.2)

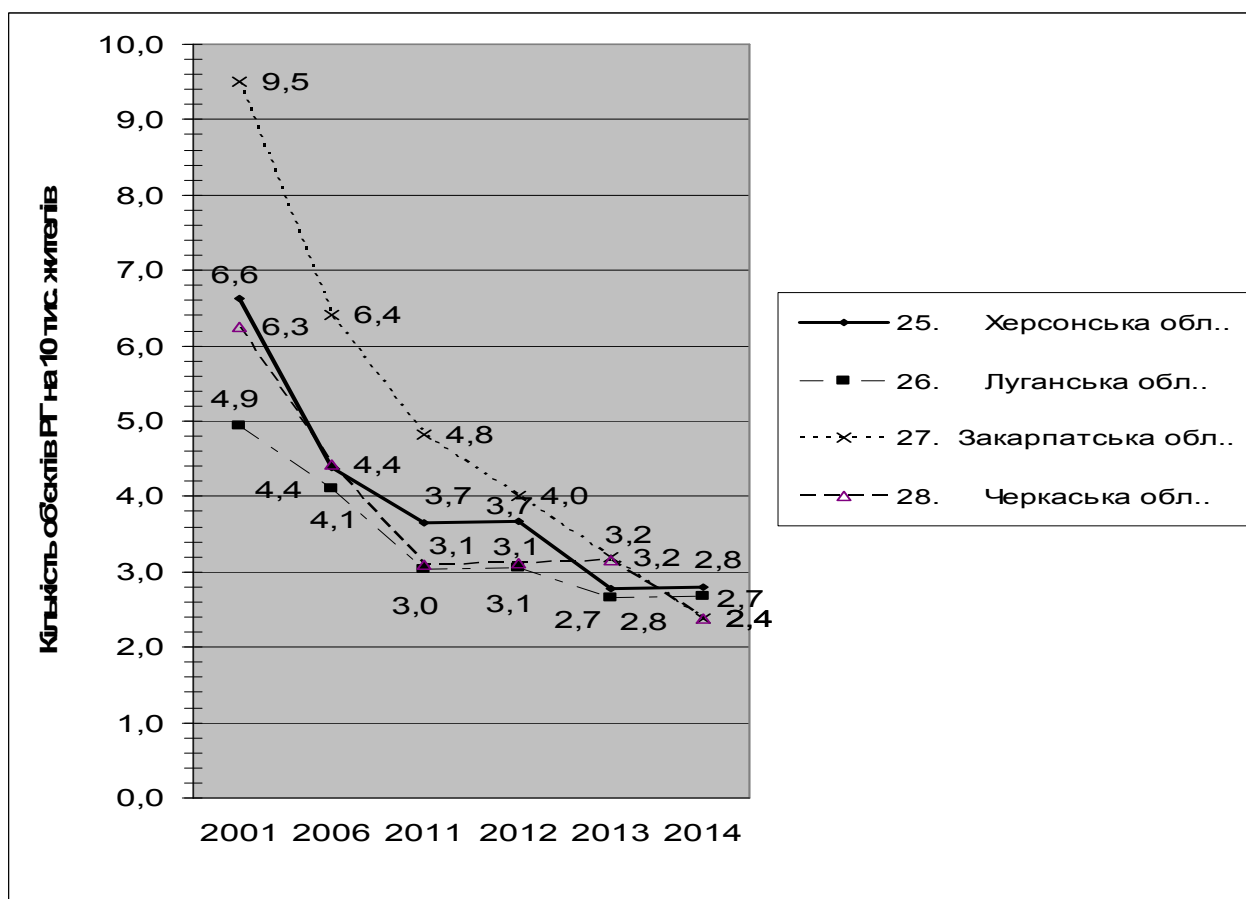

Рисунок Д.9 – Забезпеченість жителів областей України закладами РГ в 8 сегменті від 2,8 до 2,4 закладів на 10 тис. жителів, на 1 січня 2001 – 2014 рр.

(Джерело: розробка автора за даними табл. Д.2)

Додаток Ж

Кореляційний аналіз кількісних показників ресторанного господарства за областями

Таблиця Ж.1 – Кількісні показники РГ України за областями на 1 січня 2013 р. (Складено за даними [18; 169, с. 330])

№ п/п	Назва областей у складі України	Кількість закладів РГ, тис. од.	Кількість місць в закладах РГ, тис. од.	Жителів на 1 заклад РГ, осіб	Жителів на 1 місце у закладах РГ, осіб	Середня кількість місць на 1 заклад РГ	Середньодобовий товарооборот на 1 пос. місце ЗРГ, грн	Середньорічний товарооборот на 1 заклад РГ, грн	Товарооборот РГ, млн грн
1.	м. Київ	1,6	172	1778,1	16,5	107,50	52,95	2077500,00	3324
2.	Київська обл.	0,7	67	2460,1	25,7	95,71	28,87	1008571,43	706
3.	Одеська обл.	0,8	49	2994,0	48,9	61,25	27,68	618750,00	495
4.	Автономна республіка Крим	1,3	66	1511,7	29,8	50,77	18,47	342307,69	445
5.	Дніпропетровська обл.	1,2	85	2756,5	38,9	70,83	18,28	472500,00	567
6.	Україна	21,6	1521	2108,9	29,9	70,42	16,27	418287,04	9035
7.	Рівненська обл.	0,8	44	1446,1	26,3	55,00	14,76	296250,00	237
8.	м. Севастополь	0,2	11	1917,0	34,9	55,00	13,95	280000,00	56
9.	Чернігівська обл.	0,6	36	1796,3	29,9	60,00	13,47	295000,00	177
10.	Житомирська обл.	0,4	29	3172,3	43,8	72,50	12,75	337500,00	135
11.	Миколаївська обл.	0,5	28	2347,0	41,9	56,00	12,52	256000,00	128
12.	Харківська обл.	1,7	118	1614,4	23,3	69,41	12,40	314117,65	534
13.	Львівська обл.	1,5	94	1693,8	27	62,67	12,30	281333,33	422
14.	Донецька обл.	1,5	126	2916,9	34,7	84,00	12,09	370666,67	556
15.	Черкаська обл.	0,4	25	3172,3	50,8	62,50	11,84	270000,00	108
16.	Запорізька обл.	0,6	40	2975,3	44,6	66,67	10,89	265000,00	159
17.	Полтавська обл.	0,7	38	2096,9	38,6	54,29	9,52	188571,43	132
18.	Закарпатська обл.	0,4	20	3136,0	62,7	50,00	7,81	142500,00	57
19.	Луганська обл.	0,6	56	3760,8	40,3	93,33	7,63	260000,00	156
20.	Чернівецька обл.	0,3	26	3024,0	34,9	86,67	5,27	166666,67	50
21.	Херсонська обл.	0,3	24	3594,0	44,9	80,00	5,25	153333,33	46
22.	Волинська обл.	0,9	63	1155,6	16,5	70,00	5,13	131111,11	118
23.	Івано-Франківська обл.	0,5	31	2763,6	44,6	62,00	5,13	116000,00	58
24.	Вінницька обл.	1,1	75	1479,1	21,7	68,18	5,00	124545,45	137
25.	Сумська обл.	0,8	51	1429,0	22,4	63,75	4,41	102500,00	82
26.	Кіровоградська обл.	0,4	32	2488,0	31,1	80,00	2,57	75000,00	30
27.	Тернопільська обл.	0,9	51	1197,0	21,1	56,67	2,15	44444,44	40
28.	Хмельницька обл.	0,9	64	1460,0	20,5	71,11	1,97	51111,11	46

Таблиця Ж.2 – Результати кореляційного аналізу кількісних показників РГ за областями (Розраховано за даними табл. Ж.1)

	Кількість закладів РГ, тис. од.	Кількість місць в закладах РГ, тис. од.	Кількість жителів на 1 заклад РГ, осіб	Кількість жителів на 1 місце у закладах РГ, осіб	Середня кількість посадкових місць на 1 заклад	Середній товарообіг в день на 1 посадкове місце, грн	Середній товарооборот на 1 заклад РГ на рік, грн	Товарооборот РГ, млн грн
Кількість закладів РГ, тис. од.	1							
Кількість місць в закладах РГ, тис. од.	0,99857	1						
Жителів на 1 заклад РГ, осіб	-0,0977	-0,0869	1					
Жителів на 1 місце у закладах РГ, осіб	-0,1251	-0,137	0,813546	1				
Середня кількість місць на 1 заклад	0,03583	0,0829	0,296696	-0,2716	1			
Середній товарообіг в день на 1 посадкове місце, грн	0,11137	0,1431	-0,01684	-0,12334	0,40324	1		
Середній товарооборот на 1 заклад РГ на рік, грн	0,08205	0,12315	-0,01299	-0,22202	0,58764	0,96101	1	
Товарооборот РГ, млн грн	0,9513	0,96331	-0,09013	-0,17652	0,21407	0,3771	0,37303	1

Додаток К

Показники мережі ресторанного господарства за організаційно-правовими формами господарювання

Таблиця К.1 – Кількісні показники мережі РГ за організаційно-правовими формами господарювання на 1 січня 2014 р.

Вид форми господарювання	Показники	Кількість закладів РГ	У % до усіх закладів	У них місць, од.	У % до усіх місць	Товарооборот, тис. грн	У % до всього товарообороту	Товарооборот на 1 посадкове місце в день, грн
Усього:		20578	100	1471882	100	12935301,2	100	24,08
Фермерське господарство		35	0,2	1819	0,1	4092,6	0,0	6,16
Приватне підприємство		2633	12,8	153480	10,4	828854,9	6,4	14,80
Колективне підприємство		155	0,7	8036	0,5	53939,1	0,4	18,39
Державне підприємство		409	2	26585	1,8	233884,4	1,8	24,10
Казенне підприємство		20	0,1	1826	0,1	9108,3	0,1	13,67
Комунальне підприємство		1516	7,4	204338	13,9	638033,9	4,9	8,55
Дочірнє підприємство		300	1,5	19941	1,4	261050,6	2,0	35,87
Іноземне підприємство		94	0,5	8604	0,6	2848621,8	22,0	907,07
Підприємство об'єднання громадян (релігійні організації, профспілки)		38	0,2	2653	0,2	19328,5	0,1	19,96
Підприємство споживчої кооперації		472	2,3	27311	1,9	111902,6	0,9	11,23
Орендне підприємство		1	0	250	0	1469	0,0	16,10
Спільне підприємство		9	0	373	0	1369,2	0,0	10,06
Акціонерне підприємство		899	4,4	68031	4,6	755031,9	5,8	30,41
Товариство з обмеженою відповідальністю		6725	32,7	481251	32,7	5745321,6	44,4	32,71
Товариство з додатковою відповідальністю		73	0,4	8335	0,6	22920,1	0,2	7,53
Повне товариство		2	0	105	0	188	0,0	4,91
Командитне товариство		8	0	470	0	4155,5	0,0	24,22
Виробничий кооператив		35	0,2	1547	0,1	5070,7	0,0	8,98
Обслуговуючий кооператив		1	0	28	0	18,9	0,0	1,85
Споживчий кооператив		22	0,1	805	0,1	2689,4	0,0	9,15

Продовження табл. К.1 (Складено за даними:[75, с. 112; 212, с. 34])

Вид форми господарювання	Кількість закладів РГ	У % до усіх закладів	У них місьць, од.	У % до усіх місьць	Товарооборот, тис. грн	У % до всього товарообороту	Товарооборот на 1 посадкове місце в день, грн
Сільськогосподарський виробничий кооператив	30	0,1	1349	0,1	2297,4	0,0	4,67
Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив	1	0	16	0	22,7	0,0	3,89
Орган виконавчої влади	2433	11,8	151942	10,3	107157,4	0,8	1,93
Орган місцевого самоврядування	168	0,8	19600	1,3	18996	0,1	2,66
Державна організація (установа, заклад)	1139	5,5	77499	5,3	184022,6	1,4	6,51
Комунальна організація (установа, заклад)	540	2,6	62999	4,3	100417,3	0,8	4,37
Приватна організація (установа, заклад)	5	0	320	0	445,8	0,0	3,82
Організація (установа, заклад) об'єднання громадян (релігійні організації, профспілки)	18	0,1	1391	0,1	7164,6	0,1	14,11
Асоціація	1	0	35	0	85,9	0,0	6,72
Корпорація	5	0	192	0	1072,1	0,0	15,30
Концерн	1	0	50	0	458,5	0,0	25,12
Інші об'єднання юридичних осіб	4	0,0	309	0	858,2	0,0	7,61
Філія (інший відокремлений підрозділ)	1458	7,1	69874	4,8	660100,4	5,1	25,88
Споживче товариство	1123	5,5	57158	3,9	223929,9	1,7	10,73
Спілка споживчих товариств	77	0,4	5428	0,4	21909,7	0,2	11,06
Інші організаційно-правові форми	128	0,6	7932	0,5	59311,7	0,5	20,49

Таблиця К.2 – Товарооборот закладів РГ України за організаційно-правовими формами господарювання на 1 січня 2014 р. (розраховано за даними табл. К. 1)

Вид форми господарювання	Кількість закладів РГ	У % до усіх закладів	У них посадкових місць, од.	Товаро-оборот, тис. грн	Середня кількість посадкових місць на 1 заклад	Товаро-оборот на 1 посадкове місце в день, грн	Середній товарооборот 1 закладу на рік, тис. грн	Середній товарооборот закладу на місяць, тис. грн
Усього:	20578	100	1471882	12935301,2	71,5	24,08	628,60	52,383
Фермерське господарство	35	0,2	1819	4092,6	52,0	6,16	116,93	9,744
Приватне підприємство	2633	12,8	153480	828854,9	58,3	14,80	314,79	26,233
Колективне підприємство	155	0,7	8036	53939,1	51,8	18,39	347,99	29,000
Державне підприємство	409	2	26585	233884,4	65,0	24,10	571,84	47,654
Казенне підприємство	20	0,1	1826	9108,3	91,3	13,67	455,42	37,951
Комунальне підприємство	1516	7,4	204338	638033,9	134,8	8,55	420,87	35,072
Дочірнє підприємство	300	1,5	19941	261050,6	66,5	35,87	870,17	72,514
Іноземне підприємство	94	0,5	8604	2848621,8	91,5	907,07	30304,49	2525,374
Підприємство об'єднання громадян (релігійні організації, профспілки)	38	0,2	2653	19328,5	69,8	19,96	508,64	42,387
Підприємство споживчої кооперації	472	2,3	27311	111902,6	57,9	11,23	237,08	19,757
Орендне підприємство	1	0	250	1469	250,0	16,10	1469,00	122,417
Спільне підприємство	9	0	373	1369,2	41,4	10,06	152,13	12,678
Акціонерне підприємство	899	4,4	68031	755031,9	75,7	30,41	839,86	69,988
Товариство з обмеженою відповідальністю	6725	32,7	481251	5745321,6	71,6	32,71	854,32	71,194
Товариство з додатковою відповідальністю	73	0,4	8335	22920,1	114,2	7,53	313,97	26,164
Повне товариство	2	0	105	188	52,5	4,91	94,00	7,833
Командитне товариство	8	0	470	4155,5	58,8	24,22	519,44	43,286
Виробничий кооператив	35	0,2	1547	5070,7	44,2	8,98	144,88	12,073

Продовження таблиці К.2

Обслуговуючий кооператив	1	0	28	18,9	28,0	1,85	18,90	1,575
Споживчий кооператив	22	0,1	805	2689,4	36,6	9,15	122,25	10,187
Сільськогосподарський виробничий кооператив	30	0,1	1349	2297,4	45,0	4,67	76,58	6,382
Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив	1	0	16	22,7	16,0	3,89	22,70	1,892
Орган виконавчої влади	2433	11,8	151942	107157,4	62,5	1,93	44,04	3,670
Орган місцевого самоврядування	168	0,8	19600	18996	116,7	2,66	113,07	9,423
Державна організація (установа, заклад)	1139	5,5	77499	184022,6	68,0	6,51	161,57	13,464
Комунальна організація (установа, заклад)	540	2,6	62999	100417,3	116,7	4,37	185,96	15,496
Приватна організація (установа, заклад)	5	0	320	445,8	64,0	3,82	89,16	7,430
Організація об'єднання громадян (релігійні організації, профспілки)	18	0,1	1391	7164,6	77,3	14,11	398,03	33,169
Асоціація	1	0	35	85,9	35,0	6,72	85,90	7,158
Корпорація	5	0	192	1072,1	38,4	15,30	214,42	17,868
Концерн	1	0	50	458,5	50,0	25,12	458,50	38,208
Інші об'єднання юридичних осіб	4	7,1	309	858,2	77,3	7,61	214,55	17,879
Філія (інший відокремлений підрозділ)	1458	5,5	69874	660100,4	47,9	25,88	452,74	37,729
Споживче товариство	1123	0,4	57158	223929,9	50,9	10,73	199,40	16,617
Спілка споживчих товариств	77	0,6	5428	21909,7	70,5	11,06	284,54	23,712
Інші організаційно-правові форми	128		7932	59311,7	62,0	20,49	463,37	38,614

Додаток Л

Дані обстеження закладів ресторанного господарства м. Одеси

Таблиця Л.1 – Вихідні дані обстеження вибірки закладів РГ, що позиціонують себе рестораном в Приморському районі м. Одеси, за середнім чеком і кількістю посадкових місць на 15.09.2014 р.

№ п/п	Адреса	Назва	Кухня	Середній чек, грн	Кількість місць
1.	Новоберегова, 90	Columbus	європейська	700	350
2.	Хрустальний пров (Приморський), 1	Palace Del Mar	італійська, середземноморська	500	100
3.	Гоголя, 12	Ministerium	європейська, японська	450	400
4.	Дерибасівська, 4	Casa Nova	італійська	400	80
5.	Марзлієвська, 1г	Красный Лобстер	європейська	350	100
6.	Рішельєвська, 64	Bellini	європейська	350	200
7.	Дерибасівська, 22	Bellini	європейська	350	150
8.	Аркадія пляж, 36	Bellini	європейська	350	200
9.	Катерининська, 6	Osteria Mamma Mia	європейська, одеська	350	60
10.	Канатна, 22	Мимино	грузинська, європейська	330	120
11.	Уютная, 11	La Terrazza	одеська, середземноморська	330	50
12.	Аркадія, пляж, 4	Бали	європейська, одеська	300	60
13.	Катеринська площа, 1	Бульвар	одеська	300	70
14.	Гаванная, 7	Куманец	українська	300	50
15.	Приморський бульв., 11	Лондонская	європейська	300	200
16.	Аркадія пляж, 6	Медеа	армянська	300	40
17.	Успенська, 93	Рандеву	європейська, модьярська	300	150
18.	Дерибасівська, 20	Стейкхаус	європейська	300	180
19.	Чорноморська, 19	Ямайка	європейська	300	70
20.	Черняхівського, 4	Rokka	європейська, японська	300	100
21.	Аркадія пляж, 10	Strong House	європейська, українська	300	50
22.	Дерибасівська, 5	Voyage	українська, італійська	300	54
23.	Теніста, 9/12	Деварана	тайська, європейська	280	90
24.	Сонячна, 5	Акварель	європейська, японська, італійська	250	150
25.	Белінського, 13	Александровский	руська, французька	250	320
26.	Французський бульвар, 85	Блеф	одеська, українська	250	250
27.	Отрада пляж, 1	Вилла Отрада	європейська, одеська	250	100
28.	Генуезська, 22а	Поляна	європейська	250	40
29.	Ланжерон пляж, 1а	Хуторець коло моря	українська	250	100
30.	Уютная, 11	Casa D`italia	європейська	250	60
31.	Дерибасівська, 13	Crab House	європейська, японська	250	50
32.	Каркашадзе пер, 1	Fish-café	європейська	250	50
33.	Буніна, 24	Gran Prix	європейська	250	85
34.	Катерининська, 31/33	Lavinia	європейська	250	30
35.	Ванний пров, 3 к4	La Premier	європейська	250	25
36.	Олександра Матросова пров., 1/1	MamaCasalla	європейська, азійська	250	120
37.	Ланжеронівська, 18	Maman	європейська	250	80
38.	Ванний пров., 3 к 3	Maristella club	італійська	250	120

Продовження таблиці Л.1

№ п/п	Адреса	Назва	Кухня	Середній чек, грн	Кількість місць
39.	Аркадія пляж, 12	Portofino	європейська, японська	250	650
40.	Гаванна, 6	Пивной сад	німецька, українська	230	200
41.	Дельфін пляж, 3	Утесов	європейська, одеська	200	150
42.	Рішельєвська, 12	Limoncello	європейська	200	100
43.	Гагарінське Плато, 5/4	Арагат	європейська	200	250
44.	Аркадія пляж, 5	Ассоль	європейська, японська	200	190
45.	Гагаріна проспект, 12а	Банкирский дом	європейська	200	70
46.	Канатна, 68	Босфор	східна	200	100
47.	Лідерсовський бульв., 17/2	Варадеро	європейська	200	80
48.	Жуковського, 30	Виразевский	японська, європейська	200	20
49.	Дельфін пляж, 2	Глечик	європейська, кавказька	200	200
50.	Французський бульв., 85/3	Дача	руська	200	200
51.	Семафорний пров., 4 к5	Йокогама	японська, тайська	200	100
52.	Буніна, 19	Камасутра	індійська, європейська	200	33
53.	Преображенська, 28	КлараБара	одеська, середземноморська	200	100
54.	Успенська, 95	Лондон	європейська, індійська	200	40
55.	Ланжеронівська, 13	Моцарт	європейська	200	60
56.	Гаванна, 10	Печеского	японська, європейська, одеська	200	80
57.	Піонерська, 28	Сады Победы	європейська	200	600
58.	Успенська, 13/15	Трюм	європейська	200	40
59.	Довженко, 3/5	Хижина	грузинська	200	50
60.	Дерибасівська, 10	Цезарь	європейська	200	40
61.	Генуезська, 1	Час Пик	європейська	200	150
62.	Катерининська, 56	Четыре болгарина	болгарська, європейська	200	65
63.	Приморська, 6/3	Di Mage	середземноморська	200	60
64.	Катерининська, 15	Fanconi 1872	європейська, італійська	200	80
65.	Французський бульвар, 85/87	Fanconi 1873	європейська, італійська, японська	200	80
66.	Сегедська, 18	Fanconi 1875	європейська, грузинська, японська	200	60
67.	Гаванна, 10	Jardin	європейська	200	60
68.	Успенська, 19	Jazzy Buzzy	європейська, японська, українська	200	50
69.	Буніна, 16Б	Sevilla	іспанська	200	50
70.	Дерибасівська, 17	українська Ласунка	українська, європейська	190	150
71.	Новосельського, 2	українська Ласунка	українська, європейська	190	100
72.	Ланжерон пляж, 12	Веранда	європейська, одеська	180	100
73.	Пушкінська, 59	Вечерня Одесса	європейська	180	150
74.	Греческа, 1а	Trattoria Soldi	італійська, середземноморська	180	106
75.	Рішельєвська, 27	Айва	узбекська і японська, європейська	170	140
76.	Дерибасівська, 15	Айва	узбекська і японська	170	110
77.	Отрада пляж, 9	Рио	європейська, одеська	170	100
78.	Старо-Базарний сквер, 1а/1	Механа	болгарська	160	180
79.	Аркадія пляж, 13/1	Арина	японська, кавказька, руська, українська, східна	150	120

Продовження таблиці Л.1

№ п/п	Адреса	Назва	Кухня	Середній чек, грн	Кількість місць
80.	Шевченко просп., 1	Байт Альманди	східна, європейська	150	250
81.	Буніна, 15	Бернардацци	європейська, середземноморська	150	50
82.	Семафорний пров., 4	Богемский	європейська, чеська, італ.	150	178
83.	Отрада пляж, 5	Бригантина	європейська	150	70
84.	Катерининська, 30	Буфет	європейська	150	50
85.	Маршала Говорова	Виноград	європейська	150	200
86.	Піонерська, 32	Горец	грузинська, європейська азербайджанська,	150	200
87.	Тіраспольська, 8	Грузинский дворик	кавказька, європейська	150	60
88.	Успенська, 2Б	Клумба	європейська	150	40
89.	Ванний пров., 5а	Новая Швейцария	європейська	150	50
90.	Отрада пляж, 1	Остров сокровищ	європейська, одеська	150	200
91.	Лермонтовський пров., 2а	Чача	європейська, грузинська	150	80
92.	Рішельєвська, 59	Черное море	європейська, українська	150	250
93.	Віце-Адмірала Азарова, 1	Черное море	європейська, українська	150	50
94.	Марзлієвська, 1г	Черное море	європейська, українська	150	50
95.	Канатна, 31	Черное море	українська	150	40
96.	Пантелеймонівська, 25	Черное море	європейська	150	250
97.	Катерининська, 1	Эстреллита	мексиканська, європейська	150	40
98.	Черняхівського, 6а	ЮН	кітайська	150	60
99.	Ланжеронівська, 17	Corvin	європейська	150	200
100.	Катерининська площа, 5	Di Alpino	європейська	150	70
101.	Семафорний пров., 4 к5	Maestro	європейська, італійська	150	110
102.	Дерибасівська, 13	Mick O'Neills	ірландська, європейська, кітайська, японська	150	300
103.	Італійський бульв., 4	Palladium	європейська, французька, італійська	150	250
104.	Дерибасівська, 31	Porto bello	середземноморська	150	80
105.	Катерининська, 45	Tavernetta	італійська	150	55
106.	Преображенська, 45	Сказка востока	східна	140	300
107.	Генуезька 24/1	Андижон	узбекська	130	200
108.	Грецька, 45	Одесские майсы	європейська, одеська	130	60
109.	Каманіна, 28Б	Первачок	європейська, одеська	130	60
110.	Артилерійський 2-й пров., 6	Сегед	європейська	130	120
111.	Генуезька, 1а	Gaudi	європейська, японська	130	150
112.	Буніна, 42	Legend	європейська	130	50
113.	Нежинська, 72	Тайрай	тайська, японська	110	40
114.	Генуезька, 36а	Тайрай	тайська, японська	110	60
115.	Дерибасівська, 12	Тайрай	тайська, японська	110	60
116.	Ланжеронівська, 14	Salieri	європейська, одеська	110	60
117.	Чайковського пров., 16	Августин, півний ресторан	європейська, одеська	100	70
118.	Рішельєвська, 33	Анталія	східна, європейська	100	40
119.	Економічний пров., 1а	Болонья	руська, європейська, укр.	100	75
120.	Середнефонтанська, 19в	Колесо	європейська, українська	100	60
121.	Катерининська, 48	Кэтрин	європейська, грузинська	100	60
122.	Гагаріна просп., 16/1	Пекинская утка	кітайська	100	90

Продовження таблиці Л.1

№ п/п	Адреса	Назва	Кухня	Середній чек, грн	Кількість місць
123	Мала Арнаутська, 38	Прага	європейська, чеська	100	90
124	Фонтанська дорога, 143	Проминада	європейська, одеська	100	65
125	Катерининська площа, 3	Тануки	японська, європейська	100	102
126	Тираспольська, 27/29	Тираспольский	європейська, кавказька	100	75
127	Посмитного, 2	У Самвела	армянська	100	200
128	Рішельєвська, 30	Хеврон	єврейська	100	64
129	Пастера, 40	Хибарка	українська	100	70
130	Военний спуск	Bootlegger	європейська	100	35
131	Катерининська, 18	Laila	східна	100	80
132	Рішельєвська, 5	Tito	європейська, японська	100	80
133	Дерибасівська, 12	Turkuaz	східна	100	200
134	Буніна, 17	Джонджоли	грузинська	80	30
135	Єврейська, 27	Калифорнія	європейська, українська	80	50
136	Ольгівська, 5	Старый город	одеська, європейська	80	50
137	Канатна, 53	Бессарабка	молдавська, українська, болгарська	70	28
138	Отрада пляж, 4	Мраж	європейська, руська, українська	70	80
139	Мала Арнаутська, 96	Пекинская утка	кітайська	70	60
140	Мала Арнаутська, 109	Печки да лавочки	українська	70	100
141	Курортний пров., 2	Курортний	європейська, українська	60	250
142	Троїцька, 45	BEEF Bar	європейська	60	100
143	Успенська, 52	Alaturka	східна	50	70
Загальна сума посадкових місць					16435

(Складено за даними [187])

Таблиця Л.2 – Групування закладів РГ, що позиціонують себе рестораном в Приморському районі м. Одеси, за середнім чеком і кількістю посадкових місць, що розташовані в прибережній зоні Приморського району м. Одеси

№ п/п	Адреса	Назва закладу	Кухня	Середній чек, грн	Кількість місць
1.	Новоберегова, 90	Columbus	європейська	700	350
2.	Хрустальний пер(Приморський), 1	Palace Del Mar	італійська, середземноморська	500	100
3.	Аркадія пляж, 36	Bellini	європейська	350	200
4.	Уютная, 11	La Terrazza	одеська, середземноморська	330	50
5.	Аркадія пляж, 4	Бали	європейська, одеська	300	60
6.	Аркадія пляж, 6	Медея	армянська	300	40
7.	Чорноморська, 19	Ямайка	європейська	300	70
8.	Аркадія пляж, 10	Strong House	європейська, українська	300	50
9.	Теніста, 9/12	Деварана	тайська, європейська, яп.	280	90
10.	Сонячна, 5	Акварель	європейська, японська	250	150

Продовження таблиці Л.2

№ п/п	Адреса	Назва закладу	Кухня	Середній чек, грн	Кількість місць
11.	Белінського, 13	Александровский	руська, французька	250	320
12.	Французський бульв., 8	Блеф	одеська, українська	250	250
13.	Отрада пляж, 1	Вилла Отрада	європейська, одеська	250	100
14.	Генуезька, 22а	Поляна	європейська	250	40
15.	Ланжерон пляж, 1а	Хуторець коло моря	українська	250	100
16.	Уютная, 11	Casa D`italia	європейська	250	60
17.	Ванний пров, 3 к4	La Premier	європейська	250	25
18.	Ванний пров., 3 к3	Maristella club	італійська, середземномор.	250	120
19.	Аркадія пляж, 12	Portofino	європейська, японська	250	650
20.	Дельфін пляж, 3	Утесов	європейська, одеська	200	150
21.	Гагарінське Плато, 5/4	Арарат	європейська	200	250
22.	Аркадія пляж, 5	Ассоль	європейська, японська	200	190
23.	Дельфін пляж, 2	Глечик	європейська, кавказька	200	200
24.	Французський бульв., 8	Дача	руська	200	200
25.	Генуезька, 1	Час Пик	європейська	200	150
26.	Французський бульвар, 85/87	Fanconi 1873	європейська, італійська, японська	200	80
27.	Ланжерон пляж, 12	Веранда	європейська, одеська	180	100
28.	Отрада пляж, 9	Рио	європейська, одеська	170	100
Загальна сума посадкових місць					6065

(Складено за даними табл. Л.1)

Таблиця Л.3 – Фільтрація закладів РГ, що позиціонують себе рестораном, за середнім чеком і кількістю посадкових місць, що розташовані в центрі м. Одеса (Приморській район м. Одеси)

№ п/п	Адреса	Назва	Кухня	Середній чек, грн	Кількість місць
1.	Гоголя, 12	Ministerium	європейська, японська	450	400
2.	Дерибасівська, 4	Casa Nova	італійська	400	80
3.	Рішельєвська, 64	Bellini	європейська	350	200
4.	Дерибасівська, 22	Bellini	європейська	350	150
5.	Катерининська, 6	Osteria Mamma Mia	європейська, одеська	350	60
6.	Катеринська площа, 1	Бульвар	одеська	300	70
7.	Гаванная, 7	Куманец	українська	300	50
8.	Приморський бульвар, 11	Лондонская	європейська	300	200
9.	Успенська, 93	Рандеву	європейська, модьярська	300	150
10.	Дерибасівська, 20	Стейкхаус	європейська	300	180
11.	Дерибасівська, 5	Voyage	українська, італійська	300	54
12.	Дерибасівська, 13	Crab House	європейська, японська	250	50
13.	Буніна, 24	Gran Prix	європейська	250	85
14.	Катерининська, 31/33	Lavinia	європейська	250	30
15.	Ланжеронівська, 18	Maman	європейська	250	80
16.	Гаванна, 6	Пивной сад	німецька, українська	230	200

Продовження таблиці Л.3

№ п/п	Адреса	Назва	Кухня	Середній чек, грн	Кількість місць
17.	Рішельєвська, 12	Limoncello	європейська	200	100
18.	Жуковського, 30	Виразевский	японська, європейська	200	20
19.	Буніна, 19	Камасутра	індійська, європейська	200	33
20.	Преображенська, 28	КлараБара	одеська, середземномор.	200	100
21.	Успенська, 95	Лондон	європейська, індійська	200	40
22.	Ланжеронівська, 13	Моцарт	європейська	200	60
23.	Гаванна, 10	Печескаго	європейська, одеська	200	80
24.	Успенська, 13/15	Трюм	європейська	200	40
25.	Дерибасівська, 10	Цезарь	європейська	200	40
26.	Катерининська, 56	Четыре болгарина	болгарська, європейська	200	65
27.	Приморська, 6/3	Di Mare	середземноморська	200	60
28.	Катерининська, 15	Fanconi 1872	європейська, італійська	200	80
29.	Гаванна, 10	Jardin	європейська	200	60
30.	Успенська, 19	Jazzy Buzzy	європейська, українська	200	50
31.	Буніна, 16Б	Sevilla	іспанська	200	50
32.	Дерибасівська, 17	українська Ласунка	українська, європейська	190	150
33.	Новосельського, 2	українська Ласунка	українська, європейська	190	100
34.	Пушкінська, 59	Вечерняя Одесса	європейська	180	150
35.	Греческа, 1а	Trattoria Soldi	італійська, середземномор.	180	106
	Рішельєвська, 27	Айва	узбекська і японська	170	140
36.	Дерибасівська, 15	Айва	узбекська і японська	170	110
37.	Старо-Базарний скв., 1а	Механа	болгарська	160	180
38.	Буніна, 15	Бернардацци	європейська	150	50
39.	Катерининська, 30	Буфет	європейська	150	50
40.	Тіраспольська, 8	Грузинский дворик	кавказька, європейська	150	60
41.	Успенська, 2Б	Клумба	європейська	150	40
42.	Рішельєвська, 59	Черное море	європейська, українська	150	250
43.	Катерининська, 1	Эстреллита	мексиканська, європейська	150	40
44.	Ланжеронівська, 17	Corvin	європейська	150	200
45.	Катерининська пл., 5	Di Alpino	європейська	150	70
46.	Дерибасівська, 13	Mick O'Neills	ірландська, європейська	150	300
47.	Дерибасівська, 31	Porto bello	середземноморська	150	80
48.	Катерининська, 45	Tavernetta	італійська	150	55
49.	Преображенська, 45	Сказка востока	східна	140	300
50.	Грецька, 45	Одесские майсы	європейська, одеська	130	60
51.	Буніна, 42	Legend	європейська	130	50
52.	Нежинська, 72	Тайрай	тайська, японська	110	40
53.	Дерибасівська, 12	Тайрай	тайська, японська	110	60
54.	Ланжеронівська, 14	Salieri	європейська, одеська	110	60
55.	Чайковського пров., 16	Августин, пивной	європейська, одеська	100	70
56.	Рішельєвська, 33	Анталія	східна, європейська	100	40
57.	Катерининська, 48	Кэтрин	європейська, грузинська	100	60
58.	Катерининська площа, 3	Тануки	японська, європейська	100	102
59.	Тіраспольська, 27/29	Тираспольский	європейська, кавказька	100	75
60.	Рішельєвська, 30	Хеврон	єврейська	100	64
61.	Пастера, 40	Хибарка	українська	100	70
62.	Военний спуск	Bootlegger	європейська	100	35
Загальна кількість посадкових місць					6794

(Складено за даними табл. Л.1)

Таблиця Л.4 – Вибірка закладів РГ за середнім чеком і кількістю посадкових місць, що не розташовані в прибережній зоні чи в центрі Приморського району м. Одеси

№ п/п	Адреса	Назва	Кухня	Середній чек, грн	Кількість місць
1	Маразлівська, 1г	Красный Лобстер	європейська	350	100
2	Канатна, 22	Мимино	грузинська, європейська	330	120
3	Черняхівського, 4	Rokka	європейська, японська, тайська	300	100
4	Каркашадзе пер, 1	Fish-café	європейська	250	50
5	Олександра Матросова пров., 1/1	MamaCasalla	європейська, азійська	250	120
6	Гагаріна проспект, 12а	Банкирский дом	європейська	200	70
7	Канатна, 68	Босфор	східна	200	100
8	Лідерсовський бульв., 17/2	Варадеро	європейська	200	80
9	Семафорний пров., 4 к5	Йокогама	японська, тайська	200	100
10	Піонерська, 28	Сады Победы	європейська	200	600
11	Довженко, 3/5	Хижина	грузинська	200	50
12	Сегедська, 18	Fanconi 1875	європейська, грузинська, японська	200	60
15	Шевченко просп., 1	Байт Альманди	східна, європейська	150	250
16	Семафорний пров., 4	Богемский	європейська, чеська, італійська	150	178
17	Маршала Говорова	Виноград	європейська	150	200
18	Піонерська, 32	Горец	грузинська, азербайджанська, європейська,	150	200
19	Маразлівська, 1г	Черное море	європейська, українська	150	50
20	Канатна, 31	Черное море	українська	150	40
21	Пантелеймонівська, 25	Черное море	європейська	150	250
22	Черняхівського, 6а	ЮН	кітайська	150	60
23	Семафорний пров., 4 к5	Maestro	європейська, італійська	150	110
24	Артилерійський 2-й пров., 6	Сегед	європейська	130	120
25	Економічний пров., 1а	Болонья	руська, європейська, українська	100	75
26	Середнефонтанська, 19в	Колесо	європейська, українська	100	60
27	Гагаріна просп., 16/1	Пекинская утка	кітайська	100	90
28	Мала Арнаутська, 38	Прага	європейська, чеська	100	90
29	Фонтанська дорога, 143	Проминада	європейська, одеська	100	65
30	Канатна, 53	Бессарабка	молдавська, українська, болгарська	70	28
Загальна кількість посадкових місць					3576

(Складено за даними табл. Л.1)

Додаток М

Типи кластерної політики

Таблиця М.1 – Типи кластерної політики

Типи кластерної політики	Описання типів кластерної політики
за роллю держави [115]	<ol style="list-style-type: none"> 1. Каталітична: зводить зацікавлені сторони між собою за умов обмеженої фінансової підтримки проектів; 2. Підтримуюча: каталітична доповнюється державними інвестиціями в інфраструктуру регіонів, освіти, тренінги, маркетинг для стимулювання кластерів; 3. Директивна: підтримуюча доповнюється провадженням спеціальних програм націлених на трансформацію спеціалізації регіонів через розвиток кластерів; 4. Інтервенціоністська: директивна доповнюється відповідальністю за подальший розвиток кластерів, тривале формування їх спеціалізації через субсидії, обмеження, контроль над членами кластерів.
за генезисом [213]:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зверху вниз. Ініціатори – центральні, регіональні органи влади, об'єкти – національні і транснаціональні кластери; 2. Знизу вверх. Кластерні ініціативи – організовані спроби стимулювати розвиток кластеру в регіоні. Ініціатори – регіональні власті чи місцеві об'єднання підприємців.

(Складено за даними [115, 213])

Додаток Н

Перелік дисертаційних досліджень, які містять деякі концептуальні положення, що опосередковано вплинули на розв'язання поставлених у дисертації наукових задач

Таблиця Н.1 – Перелік дисертаційних досліджень, які містять деякі концептуальні положення, що опосередковано вплинули на розв'язання поставлених у дисертації наукових задач

Шифр та назва спеціальності	Здобутий ступінь	Автор	Назва дисертації	Рік
08.06.04 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит.	кандидат економічних наук	Смірнова Надія Володимирівна	Облік в ресторанному господарстві: організація і методика	2006
08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)	кандидат економічних наук	Самусєва Лариса Юрїївна	Управління рентабельністю в підприємствах ресторанного господарства	2012
	доктор економічних наук	Шталь Тетяна Валерїївна	Маркетингові стратегії підприємства ресторанного господарства	2012
08.00.03 – економіка та управління національним господарством	кандидат економічних наук	Назаренко Ганна Володимирівна	Державна підтримка виробництва і споживання соціально значимої продукції засобами податкової політики	2012
	кандидат економічних наук	Кужель Віталій Володимирович	Системи та механізми регулювання довгострокового економічного розвитку аграрного сектору	2013

Додаток П

Впровадження наукових розробок, що мають практичну цінність

ДЕРЖСТАТ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ СТАТИСТИКИ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

вул. Польська, 20-а, м. Одеса, 65026, тел. (048) 722-20-00, факс (048) 725-92-24
E-mail: gus@od.ukrstat.gov.ua www.od.ukrstat.gov.ua Код ЄДРПОУ 02361819

26.10.2015 № 01-04/110 На № 067-21 від 15.10.2015

Директору Інституту бізнесу, економіки та інформаційних технологій Одеського національного політехнічного університету, д.е.н., проф. Філіпповій С.В.
Проспект Шевченка, 1, м. Одеса, 65044

Шановна Світлана Валеріївна!

Пропозиції щодо удосконалення системи статистичного обліку у сфері діяльності із забезпечення стравами та напоями, розроблені Кравченко О.М. на кафедрі менеджменту Інституту бізнесу, економіки та інформаційних технологій Одеського національного політехнічного університету, мають значну практичну цінність для розвитку національної системи статистичного обліку та її гармонізації до міжнародних статистичних стандартів та рекомендацій.

Наукові розробки і пропозиції Кравченко О.М. щодо збору і оприлюднення статистичних показників за секцією КВЕД ДК 009 : 2010 «Тимчасове розміщення й організація харчування» та за розділом «Діяльність із забезпечення стравами та напоями» будуть використані Головним управлінням статистики в Одеській області при наданні пропозицій Державній службі статистики щодо пріоритетів і перспектив розвитку державної статистики України шляхом удосконалення структури і якості статистичних показників з діяльності «Забезпечення стравами та напоями», видання статистичного бюлетеня України з тимчасового розміщення й організації харчування.

Перший заступник начальника

Т.В.Копилова

Директору
Інституту бізнесу, економіки
та інформаційних технологій
Одеського національного
політехнічного університету,
д.е.н., проф. Филипповій С.В.

пр. Шевченка, 1, м. Одеса, 65044

Підкомітет «Послуги з організації харчування» Технічного комітету стандартизації 118 «Послуги торгівлі, ресторанного господарства, туристичні та виставкові» (ТК-118) розглянув пропозиції, розроблені в дисертаційному дослідженні Кравченко О.М. на тему «Регуляторні механізми у забезпеченні ефективності ресторанного господарства України» (робота виконана на кафедрі менеджменту Інституту бізнесу, економіки та інформаційних технологій Одеського національного політехнічного університету) та надані в листі № 067-23 від 26.10.2015 щодо внесення змін до національних стандартів ДСТУ 3862-99 «Ресторанне господарство. Терміни та визначення» і ДСТУ 4281:2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація», та у межах повноважень повідомляє про наступне.

Згідно з пунктом 3 статті 15 Закону України «Про стандартизацію» технічні комітети стандартизації розробляють і погоджують національні стандарти, кодекси ustalenoї практики та зміни до них. Національні стандарти ДСТУ 3862-99 і ДСТУ 4281:2004 закріплені за технічним комітетом ТК-118.

У зв'язку з прийняттям КВЕД ДК 009:2010 секція Н «Готелі та ресторани» трансформувалася у секцію І «Тимчасове розміщення та діяльність з організації харчування» з поділом на розділ 55 «Тимчасове розміщування» та розділ 56 «Діяльність із забезпечення стравами та напоями». Розділ 56 поділено на три групи: «Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування», «Постачання готових страв», «Обслуговування напоями». Погоджуємося з доцільністю внесення змін до чинних державних стандартів ДСТУ 3862-99 «Ресторанне господарство. Терміни та визначення» і ДСТУ 4281:2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація» у зв'язку зі змінами у КВЕД ДК 009:2010.

Вважаємо, що в сучасних умовах імплементації Європейських засад нормативно-правового забезпечення в Україні, пропозиції Кравченко О.М. щодо гармонізації ДСТУ 3862-99 і ДСТУ 4281:2004 до положень КВЕД ДК 009:2010 дозволить уніфікувати перелічені нормативні документи. Це спростить процеси сертифікації та реєстрації суб'єктів господарювання, збору і обробки статистичної інформації, здійснення регуляторної політики у сфері економічної діяльності із забезпечення стравами та напоями.

Пропозиції Кравченко О.М. прийняті ТК-118 до розгляду та можливого врахування в процесі внесення змін до названих стандартів згідно діючих процедур.

Голова підкомітету
«Послуги з організації харчування» ТК-118
д.е.н., професор, декан факультету
ресторанно-готельного та туристичного бізнесу
Київського національного
торгівельно-економічного університету

Н.І. Ведмідь

Нач. відділу кадрів КНТЕУ
[Signature]

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Ministry of Education and Science of Ukraine

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ODESSA NATIONAL POLYTECHNIC UNIVERSITY

пр. Шевченка, 1, м. Одеса-44, 65044 Україна
тел.: +38 048 7223474, факс: +38 0482 344273Shevchenko av., 1, Odessa-44, 65044 Ukraine
phone: +38 048 7223474, fax: +38 0482 344273

E-mail: opu@opu.ua http://www.opu.ua, Код ЄДРПОУ 02071045

09. 11. 2015 № 2819/71-06
На №

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Кравченко Оксани Михайлівни

«Регуляторні механізми у забезпеченні ефективності
ресторанного господарства в Україні»

у навчальний процес Одеського національного політехнічного університету

Довідка видана в тому, що наукові результати, отримані у дисертаційній роботі Кравченко Оксани Михайлівни на тему: «Регуляторні механізми у забезпеченні ефективності ресторанного господарства України» використано кафедрою менеджменту у навчальних курсах «Адміністративний менеджмент», «Публічне адміністрування», «Управління підприємницькою діяльністю»; кафедрою обліку, аналізу та аудиту у навчальних курсах «Податкова система», «Статистика», «Державне та регіональне управління». Дисертаційні розробки використовуються для розгляду актуальних питань, в яких розкриваються:

- механізми державного регулювання в процесі забезпечення ефективністю окремих видів економічної діяльності;
- особливості систем оподаткування специфічних видів економічної діяльності, їх переваги і недоліки;
- відмінності у поданні статистичної інформації в Україні та в країнах Євросоюзу, зміни статистичного обліку в Україні, що відбуваються в рамках процесів інтеграції у Європейське співтовариство;
- процеси формування та індикатори оцінки ефективності на різних рівнях національної економіки;
- використання ініціатив кластеризації як регуляторного механізму підвищення ефективності окремих сегментів економічної діяльності.

Т.в.о. ректора

С.А. Нестеренко

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Ministry of Education and Science of Ukraine

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ODESSA NATIONAL POLYTECHNIC UNIVERSITY

пр. Шевченка, 1, м. Одеса-44, 65044 Україна
тел.: +38 048 7223474, факс: +38 0482 344273Shevchenko av., 1, Odessa-44, 65044 Ukraine
phone: +38 048 7223474, fax: +38 0482 344273

E-mail: opu@opu.ua http://www.opu.ua, Код ЄДРПОУ 02071045

09. 11. 2015 № 2818/71-06
На № _____**Довідка**

про використання результатів дисертаційної роботи
Кравченко Оксани Михайлівни
«Регуляторні механізми у забезпеченні ефективності
ресторанного господарства в Україні»
 у науково-дослідницькій діяльності
 Одеського національного політехнічного університету

Довідка видана в тому, що аспірант кафедри менеджменту Кравченко Оксана Михайлівна була співвиконавцем науково-дослідної роботи на кафедрі менеджменту Одеського національного політехнічного університету відповідно до тематичних планів за темою «Кластерна форма організації та розвитку територіально-виробничих комплексів» (№ ДР 0112U000566, 2012 – 2014 рр.). До звіту за цією темою включено наукові результати, отримані у дисертаційній роботі Кравченко Оксани Михайлівни, – рекомендації автора щодо підвищення макроекономічної ефективності ресторанного господарства шляхом впровадження державних цільових програм ініціювання і розвитку кластерів ресторанного господарства в структурі харчових, рекреаційно-туристичних, транспортних кластерів з використанням розробленої автором моделі взаємодії основних учасників ядра кластеру ресторанного господарства.

Проректор

Д.В. Дмитришин

**РОЗДІЛЬНЯНСЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

УПРАВЛІННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ
67400 м. Роздільна Одеської області, вул. Свердлова, 9 тел. (04853) 3 -14 - 94
E-mail: rozdilna_uapr@ukr.net ЄДРПОУ 00732246

Від 14.09.2015 р. № 290/А

Голові спеціалізованої
вченої ради Д 41.052.10
в Одеському національному
політехнічному університеті
д.е.н., проф. Філіпповій С.В.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
Кравченко Оксани Михайлівни
на тему «Регуляторні механізми у забезпеченні ефективності ресторанного
господарства», поданої до спеціалізованої вченої ради Д 41.052.10
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Представлені в дисертаційній роботі рекомендації Кравченко О.М. стосовно формування кластеру ресторанного господарства з метою об'єднання інвестиційних можливостей суб'єктів господарювання ресторанного господарства щодо створення та розвитку фермерських господарств для виробництва та переробки екологічно чистої сільськогосподарської продукції високої якості, що задовольнить потреби ресторанного господарства мають практичну цінність та будуть використані Роздільнянською районною державною адміністрацією при розробці стратегії розвитку аграрно-промислового комплексу району в частині визначення джерел фінансування та формування каналів збуту екологічно-чистої сільськогосподарської продукції.

Очікується, що використання фінансових ресурсів кластерів ресторанного господарства для розвитку сільськогосподарського виробництва надасть конкурентні переваги сільськогосподарській продукції району, буде позиціонувати продукцію агропромислових підприємств Роздільнянського району через мережу закладів ресторанного господарства, розширюючи ринки збуту.

Довідку про впровадження результатів наукових досліджень Кравченко О.М. видано для пред'явлення до спеціалізованої вченої ради.

Керівник управління агропромислового
розвитку райдержадміністрації

I.O. Романенко

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
(Держстат)

вул. Шота Руставелі, 3, м. Київ, 01601, телефон (044) 287-24-22, факс (044) 235-37-39
E-mail: office@ukrstat.gov.ua Web: http://www.ukrstat.gov.ua Код ЄДРПОУ 37507880

28 .10.2015 № 14.4-06673-15 На № 3411-11/30737-07 від 16.09.2015

Інститут бізнесу, економіки та
інформаційних технологій
Одеського національного
політехнічного університету

пр. Шевченка, 1, м. Одеса, 65044

Міністерство економічного
розвитку і торгівлі України

Держстат розглянув пропозиції, надані Інститутом бізнесу, економіки та інформаційних технологій Одеського національного політехнічного університету в листі від 28.07.2015 № 067-17, надіслані листом Мінекономрозвитку від 16.09.2015 № 3411-11/30737-07, щодо можливості доповнення ДК 009:2010 "Класифікація видів економічної діяльності" (далі – КВЕД-2010) термінологічними поясненнями та переліком специфічних закладів у частині видів економічної діяльності розділу 56 "Діяльність із забезпечення стравами та напоями" секції I "Тимчасове розміщування й організація харчування" та у межах повноважень повідомляє.

Державна служба статистики України є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі статистики, основним завданням якого є реалізація державної політики в галузі статистики. Згідно з покладеними на органи державної статистики повноваженнями, Держстат здійснює розроблення державних (національних) класифікаторів, які є методологічною основою статистичної діяльності.

Відповідно до статті 3 Закону України "Про державну статистику" державна політика в галузі статистики спрямована на створення єдиної системи обліку та статистики на всій території України та її узгодження з міжнародними стандартами і методологією.

КВЕД-2010 є національним аналогом стандартної статистичної Класифікації видів економічної діяльності Європейського Союзу (NACE, rev. 2), прийнятої Регламентом (ЄС) Європейського парламенту та ради від 20 грудня 2006 року № 1893/2006. КВЕД-2010 відповідає NACE (rev. 2) як за структурою, так і змістом класифікаційних позицій. Таким чином, КВЕД-2010 ураховує новітні підходи до опису та групування видів економічної діяльності.

Слід також зазначити, що статистичні дані, розроблені на основі КВЕД-2010, є порівнянними на світовому та європейському рівнях, оскільки через гармонізацію із

NACE КВЕД-2010 пов'язана з інтегрованою системою статистичних класифікацій на європейському та світовому рівнях.

За КВЕД-2010 класифікують економічну діяльність, тобто процес виробництва товарів і надання послуг. У контексті КВЕД-2010 видом економічної діяльності є процес виробництва продукції (товарів і послуг), який здійснюють з використанням певних ресурсів: сировини, матеріалів, устаткування, робочої сили, технологічних процесів тощо. Економічну діяльність характеризують витрати на виробництво, процес виробництва та випуск продукції. Тому типологізація суб'єктів господарювання, що здійснюють види економічної діяльності, не є суттєвою для використання у процесі визначення класифікаційного коду виду діяльності. Зокрема, види економічної діяльності, віднесені до розділу 56 "Діяльність із забезпечення стравами та напоями" секції I "Тимчасове розміщування й організація харчування", розподіляються в залежності від характеру цієї діяльності (ресторанне обслуговування, постачання готових страв або обслуговування напоями). При класифікації одиниць вирішальним фактором є те, що пропонується їжа, придатна для негайного споживання на місці, а не тип закладу, що її пропонує.

Зважаючи на вказане вище та беручи до уваги, що підставою для внесення змін до КВЕД-2010 є відповідні зміни у базовій міжнародній статистичній класифікації NACE rev. 2, створення нових класифікаційних угруповань суперечитиме принципам гармонізації цих статистичних стандартів.

Разом із цим інформуємо, що в разі перегляду чинних державних стандартів ДСТУ 3862-99 "Ресторанне господарство. Терміни та визначення" і ДСТУ 4281:2004 "Заклади ресторанного господарства. Класифікація" та їх гармонізації з міжнародними аналогами може бути розглянута доцільність їх застосування у процесі актуалізації термінології та пояснень до позицій КВЕД-2010 (Методологічні основи та пояснення до позицій Класифікації видів економічної діяльності).

В. о. заступника Голови

І. Нікітіна

